NICOLAE ȚIC

Orașul cu o mie de blesteme

Roman

I

Pe la începutul anului 1946 — B. era un orășel amorțit și murdar, cu multe case de cînd lumea (opt negustori își ridicaseră vile, dar nu aici, în împuțenia asta, ci la vreo zece kilometri depărtare, între dealuri cu vii) și zeci de străzi cu miros specific, dintre care ar fi să amintim : strada Principală, care mirosea a colonie, aici fiind înghesuite, pe lîngă magazinele de confecții, opt frizerii și două drogherii ; strada Gimnaziului, care vară și iarnă mirosea a iahnie de fasole ; strada Spitalului, cu mirosul de spirt ; strada Cîmpului (pe care staționau zilnic între douăzeci și treizeci de birje) mirosind a urină de cal.

Cît ținuse războiul, pe-aici și prin apropiere nu trecuseră tancuri și nu căzuse nici o bombă. Doar într-o noapte din primăvara lui 1944, în piațeta din centru răsunase ceva, ce parcă aducea a explozie. Negustorii de pe strada Principală, unii speriați de moarte, alții numai curioși, alergaseră spre centru în pijama, în cămăși de noapte, desculți, ori cu papuci stîlciți în picioare. Cînd colo, mai nimic, un camion cu saci de fasole și o roată plesnită. Cu acest prilej, avocatul Siminoc, în pijama și papuci, o invitase pe soția procurorului Alexiu undeva, după o poartă, unde ea, de plăcere și de teamă, avusese un atac de cord.

Pe-aici, transportul se făcea cu birjele, cu căruța, ori cu niște camioane trase de cai. Birjarii și căruțașii n-aveau voie să răcnească. Vînzătorii ambulanți își anunțau marfa discret, ciocănind în

ferestre. B. era cel mai liniştit orăşel de pe pămînt. Dar iată că în prima zi de martie 1946 un zgomot infernal se abătu asupra lui ; acest zgomot se dezlănţui undeva, la periferie, pe aproape de tîrgul de vite, de unde se întinse ca un blestem. Era ora cînd ieşeau copiii de la şcoală. Cu genţile într-o mînă, cu şepcile în cealaltă, năduşiţi, prăfuiţi, de o veselie neroadă, ei se luară pe urma zgomotului, de pe o stradă pe alta, care mai iuţi, care împiedicaţi — pînă îi apucă ameţeala pe toţi. Implacabil, zgomotul se apropia de centru. Şi deodată, la întretăierea Cîmpului cu Teilor, apăru un motociclist în costum de vînătoare, cu o cască neagră pe cap şi un steguleţ tricolor trecut pe după centură. El înconjură de trei ori hotelul „Dacia“, apoi se opri la intrarea principală, unde aşteptau cîteva notabilităţi avocăţeşti, negustori, un profesor de matematică şi unul de muzică. Sărind de pe motocicletă, abia-sositul luă imediat poziţie de drepţi şi strigă : „Sus inima, prieteni !“

Cîteva ore mai tîrziu, toţi aflară că partidul naţional ţărănesc din localitate, care în ultimul deceniu dăduse doi deputaţi, doi criminali de război şi un spărgător de case de bani, a devenit o forţă prin numirea în funcţia de preşedinte a lui Mielu Siminoc, fratele cunoscutului avocat. „Uniţi în faptă şi în gînd, după cum o cere momentul istoric, ţărăniştii de-aci şi de-aiurea vor izbuti ca în cinci, şase luni să anuleze partidul comunist.“ La recepţia dată în cinstea sa, preşedintele făcuse o declaraţie extrem de grăitoare în acest sens : „Dacă la alegerile din noiembrie un singur cetăţean de onoare din acest orăşel va vota pentru comunişti, eu mă agăţ de primul felinar !“

Seara, pe la nouă şi jumătate, doi avocaţi şi trei negustori, dintre cei mai răsăriţi, îl escortară pe preşedinte pînă pe strada Viilor, unde se afla sediul partidului comunist. Dintre toţi, numai Siminoc, fratele, avea pistol, un Beretta, cu glonţ pe ţeavă, pe care îl păstra în buzunarul drept al pantalonilor. De la 23 August 1944 încoace, el nu mai ieşea din

casă fără pistol, dar cum nu avea curajul să tragă în comuniști („uneori, mi-e și milă de ei"), îl folosea în scopuri mult mai pașnice...

Președintele, fost ofițer de artilerie, nu se omora după pistoale — ce să faci cu un pac-pac nenorocit ? ! — apreciind că „momentul istoric cere mitraliere și tunuri cu tragere lungă". Înalt de aproape doi metri, cu gîtul strîns într-un guler cadrilat, el pășea majestuos, în contul gloriei ce-avea să-i vie. De brațul lui se agățase o femeie încă tînără, pieptoasă cît trei, cu părul negru răsfirat pe umeri și pe sîni. Ani la rînd, domnișoara Nely Gos, căci așa o chema pe femeie, năzuise să intre în cercurile politice din B. Acum își vedea visul cu ochii, datorită președintelui care se jurase că o ia de nevastă cu orice risc. (Ce risc ar fi ? se alintase ea. Dar nu primise nici un răspuns.) „Nely dragă, o gîdilă Siminoc, viitorul cumnat, vrei să tragem o salvă ? Traaagem — de să răsune pîn' la București ! " „Halt ! ceru președintele. În chestii dintr-astea numai eu am dreptul să ordon ! Apoi i se adresă fratelui, în șoaptă : Dacă o fi să tragi, nu-l scoți la vedere. Pac, pac, din buzunar. Doar mai ai pantaloni destui !"

Cînd ajunseră în fața sediului comunist, avocatul zise că își caută un loc mai potrivit pentru dezlănțuirea atacului. Despărțindu-se de ceilalți, se ascunse după un stîlp. Era să adoarmă rezemat de stîlp, dacă nu se-mpiedica frate-său de el. „În seara asta am dat o raită... Mîine seară trimitem un pluton... În două luni, i-am ras !" anunță Mielu. Însă Dindin, care se mîndrea cu o vastă experiență politică (în cinci ani îi schimbase pe legionari cu liberalii, iar pe aceștia cu țărăniștii), își îngădui să exprime oarecari îndoieli. Din informațiile pe care le-a primit chiar azi („dar să nu mă-ntrebați de la cine și prin ce mijloace"), rezultă că în ultimele trei luni s-au înscris la comuniști 221 de meseriași, zilieri, vînzători de prăvălie și gospodine. („Cu ce aveau mai dinainte, fac o sumă frumușică !" aprecie Dindin.) Iar peste

cîteva zile, e vorba să sosească aici un comunist de mare forță, trimis chiar de Comitetul Central. („Ceva amănunte pot să vă dau mîine după-amiază. Mi-e să nu fie unul care a stat prin închisori. Piftie ne face!“) Președintele se arătă foarte interesat, pînă cînd auzi de piftie. Atunci îi arse un dos de palmă lui Dindin, de era să-l dea peste cap. („Crezi ori nu crezi în noi?!“ „Cred, se grăbi Dindin, însă voiam să mă exprim mai popular...“)

În sinea lor, avocații și negustorii din B., chiar și Siminoc, fratele, aveau păreri catastrofale despre noul președinte. (Siminoc: „nu știe de mamă, nici de tată, nici de Dumnezeu“; Dindin: „un bădăran de clasa-ntîi“; Arpad: „mi-e să nu-mi ceară stofe și pantofi pe datorie!“) dar se închinau în fața lui, socotind că așa le-o cere momentul istoric. Cei doi teoreticieni țărăniști din localitate, Dindin și Arpad, formulaseră nenumărate avertismente care să treacă din gură în gură, și toți să ia aminte! „Acum ori niciodată, se hotărăște soarta națiunii romîne... Dacă pînă la alegerile din noiembrie nu-i zdrobim pe comuniști, o să ne blesteme strămoșii din morminte... N-avem nevoie de meseriași comuniști! (Folosind felurite pretexte, patronii concediaseră unsprezece meseriași comuniști.) N-avem pîine pentru comuniști! (Pîinea, cîtă mai era, se vindea la negru.) N-avem case pentru comuniști! (Optzeci și unu de proprietari încercau să se scape de chiriașii comuniști.) Dați-ne un conducător verificat în luptă!“ (Ascultînd această dorință, conducerea țărănistă de la București îl numise pe Mielu Siminoc președinte...)

A doua zi, pe la șapte dimineața, zgomotul infernal alergă de la hotel „Dacia“ pînă pe strada Frumoasei, la numărul 68, unde locuia Nely Gos și de acolo pe strada Tîrgului, unde se afla sediul partidului țărănist. „Sus inima, prieteni!“ strigă Mielu, intrînd în sala de ședințe. În urma lui, somnoroasă, cu părul mirosind a țuică, apăru

domnișoara Nely. Ea se așează în capul mesei și ciocăni de cîteva ori în cana de apă. Sala era plină pînă la refuz, de negustori, patroni de ateliere și cîțiva membri de nădejde ai partidului. Uitînd să deschidă ședința, președintele trecu direct la amenințări, pe care le voia prietenești, izvorîte din „grija pentru națiune" : „O să fie vai și-amar de voi și de noi toți, dacă nu le băgăm pumnul în gură ! Știți care-i norocul aici ? Este unul mare de tot : n-avem fabrici ! Dar ateliere sînt, lucrători sînt — care ești Stamate, să te văd ? ! Ai lucrători comuniști !" Stamate, patronul unui atelier de tinichigerie, om la aproape șaizeci de ani, cărunt, mohorît, ținu să informeze adunarea că el nu mai are nici un lucrător comunist. Ieri la prînz le-a dat cu piciorul.

Dorind acțiuni comune, patronii se grăbiră să propună un regulament de ordine interioară : de azi încolo, orice lucrător, vînzător, ucenic, om de serviciu, care se-nscrie la comuniști, ia parte la mitinguri, ori se lasă, chiar fără voie, folosit de ei, va fi înlăturat în mai puțin de douăzeci și patru de ore. „Să vă fie gura de aur și pumnul de oțel !" strigă președintele. În încheiere, el aduse la cunoștința tuturor că astăzi, la ora unu, va avea loc o acțiune a doamnelor, prima dintr-un ciclu de acțiuni ofensive.

Între orele nouă și douăsprezece, președintele și domnișoara Nely se plimbară prin orășel cu motocicleta. În semn de simpatie, patronii și vînzătorii, înșirați în fața prăvăliilor, bătură din palme, iar Dindin, ceva mai isteț, făcu rost de niște flori artificiale, pe care le aruncă înaintea motocicletei. Zeci de curioși apăreau la ferestre. Profesorul de matematică de la gimnaziu le vorbi elevilor din clasa a doua despre „șoimii libertății", domnul Mielu și domnișoara Nely. Elevii îl ascultau cu admirație, mai ales că de cîteva ori îl văzuseră la braț cu domnișoara, afară din orășel, pe unde erau lanuri de porumb. Cei doi șoimi, apreciind că această plimbare triumfală înseamnă

un atac direct împotriva comuniştilor, se întrecură în măscări.

Pe la ora unu fără un sfert, în piaţeta din centru se adunară vreo patruzeci de soţii şi fiice de negustori. Acestor soţii şi fiice — unele prea grase, altele prea slabe, care-năcrită, care pocită — li se atrăsese atenţia să se-mbrace modest, curat, dar modest, întrucît vor trebui să manifesteze ca nişte femei din popor. Cîteva, printre care şi soţia lui Dindin, după oarecari mofturi, se conformaseră instrucţiunii ; dar cele mai multe atîrnaseră pe ele, ca într-un cuier, toate scumpeturile primite de-a lungul anilor de la bărbaţi şi de la amanţi.

Domnişoara Nely Gos apăru la unu fix, în costum de călărie, împrumutat de la soţia procurorului Alexiu, cu biciuşca într-o mînă şi cu poşeta în cealaltă. Ea vru să strige, după îndemnul preşedintelui : „Sus inima, prieteni !“ — dar simţea nişte arsuri la stomac şi i se stingeau ochii de oboseală. „Ce faceţi, tu ? o întrebă pe soţia lui Dindin. Cum merge, tu ? Ce şuşotiţi acolo, tu ?“ De cînd cu intrarea ei în cercurile politice, Nely avea plăcerea să tutuiască pe toată lumea şi să gîdile discret bărbia doamnelor mult mai în vîrstă decît ea : „Cum te mai simţi, tu ?“

Cele patruzeci de soţii şi fiice porniră alandala spre sediul partidului comunist, lăsînd în urmă o adiere de colonie şi sudoare. Vînzători de prăvălie, împinşi din spate, înaintau spre mijlocul străzii, urlînd „bravo“ ! De la o fereastră a hotelului „Dacia“, preşedintele şi avocatul Siminoc urmăreau prin binoclu desfăşurarea acţiunii. Trei aghiotanţi, duhnind a ţuică, făceau legătură între capul coloanei, domnişoara Nely, şi preşedinte. Într-o cabină telefonică, păzită de doi zdrahoni, Arpad îşi transmitea corespondenţa către ziarul ţărănist.

Ajunse în faţa sediului, soţiile şi fiicele se apucară să-şi rumenească obrajii, de parcă urma să aibă o întîlnire cu nişte amanţi pretenţioşi. Cîteva

n-aveau pudriere, şi se rugară de cele care aveau să le dea şi lor cu pudră pe la cearcăne şi pe nas. Vreo zece minute se tot dichisiră, pînă cînd domnişoara, primind mustrări de la preşedinte, le băgă pe toate în mama lor: „Uitaţi-vă la ferestre, tu! La ferestre!...“

Clădirea, un fel de casă ţărănească, acoperită cu şindrilă, avea doar două ferestre spre stradă, ceva mai mari decît palma. În dosul lor nu se ghicea nimic, dar toate cele patruzeci de soţii şi fiice, strîngînd rîndurile, înghesuindu-se una-ntr-alta, se jurau că văd doi bărbaţi înalţi — unul dintre ei are mustaţă! şi o femeie cu ochelari, care joacă pocher. „Ieşiţi afară, mă! strigă domnişoara. Să staţi de vorbă cu noi!“ Se porniră toate, repetînd fiecare ce învăţase acasă, în faţa oglinzii, însă de ferestre nu îndrăzniră să se apropie.

Deodată se făcu linişte; nu ştiau ce să mai strige şi le deruta faptul că cei dinăuntru nu se grăbeau să apară la ferestre, ori la poartă. Acum se-ndoiau că văzuseră, cu ochii lor, doi bărbaţi şi o femeie jucînd pocher. „Haideţi, tu, porunci domnişoara, să-i luăm de păr!...“ Nici una din cele patruzeci de soţii şi fiice nu se clinti. „Dacă or să tragă în noi?!“ se sperie doamna Dindin. „Şi de ce ţi-e frică, tu? Că doar în tine au tras destui!“ îi aruncă domnişoara. „Vai, ce zdreanţă! Eu o scuip, daţi-vă la o parte, s-o scuip!“ „Aici am venit pentru politică! le aminti soţia lui Arpad. Staţi locului că vă plesnesc pe amîndouă!“

După acest mic incident avîntul politic scăzu simţitor. Vreo cîteva fiice se retraseră, cam ruşinate. Domnişoara se duse singură să-i provoace pe comunişti. În prag o întîmpină un bărbat în vîrstă, cu banderolă roşie pe braţul stîng. Zise că tovarăşii au plecat pe teren, prin satele din apropiere, n-a rămas aici decît el, de pază... Dacă duduia are ceva de discutat, să treacă mai spre seară. „Cu voi n-am nimic de discutat! Pe voi o

să vă nimicesc!“ Paznicul își alese o țigară din pachet și spuse: „Cum doriți dumneavoastră, așa să faceți!“

Nely se întoarse în stradă, unde era liniște și pustiu.

În după-amiaza acelei zile, uitînd de motocicletă, președintele bău un kilogram de rom și-i arse încă o palmă lui Dindin, care îndrăznise să-i ofere amănunte despre viitorul secretar al comitetului de plasă: de meserie petrolist, comunist din patruzeci și unu, cincisprezece luni de închisoare... „Mă, se zbătu președintele, trebuie să pregătim acțiuni!“ După ce mai bău vreo două pahare, ordonă: „Să iasă careva cu motocicleta... de la margine spre centru... pîr, pîr, pîr... Să afle ăștia că existăm!“ Căzu năpasta tot pe Dindin, singurul dintre țărăniștii din localitate care știa să conducă motocicleta. Pe la ora șapte nu se mai aflau în separeul de la hotel „Dacia“ decît Mielu, trăsnit de băutură și domnișoara, trăsnită și ea.

Atunci apăru, prin fumul de țigară, un cetățean îmbrăcat pestriț, cu pantaloni bufanți, de o culoare nedefinită, bătînd spre negru, scurtă din piele galbenă, fular albastru, pălărie neagră, destul de ponositā... El ținea o mînă în buzunarul scurtei și trăgea cu ochii în toate părțile. Discret, îi făcu semn domnișoarei să-l urmeze afară. Dar ea abia îl recunoscu: „Petre, mă, tu te desfaci! Mîinile într-o parte, picioarele în alta...“ Cetățeanul se aplecă la urechea ei: „Vii cu mine! Faci cum îți spun eu! Mîine dimineață plecăm în Argentina.“ Domnișoara se agață de brațul președintelui adormit. „Dacă te spun ăstuia, îl preveni pe cetățean, ai dat-o dracului, rămîi crăcănat pe viață. Și se văită: Vrea să mă fure, auzi tu, Mielule?!“ Dar cum Mielu sforăia, primi să-l însoțească pe cetățean la o plimbare spre marginea orășelului. Cînd ieși în stradă, de undeva, de departe, ajunse la urechile ei zgomotul infernal, semn că Dindin își făcea datoria.

Cam pe la miezul nopții, domnișoara se întoarse la hotel „Dacia“ într-o căruță trasă de doi cai. Medicul legist anunță că este vorba de omor premeditat — patru gloanțe în piept și unul în tîmpla dreaptă. Președintele, avocatul Siminoc, Dindin și ceilalți din suita președintelui, treziți, chemați la poliție, apoi la hotel „Dacia“, stabiliră de comun acord că este la mijloc „un atac mișelesc al comuniștilor“. Șeful de poliție, care nu voia să se strice cu negustorii, se grăbi să le dea dreptate: domnișoara Nely Gos a căzut eroic, pentru națiune! „Mama ei de tîrfă! șuieră președintele, cînd se văzu ochi în ochi cu frate-său. Ăla putea să mă cureță și pe mine. Dar o să-l curăț eu!“ „Pleacă în Argentina, lămuri fratele, aici ce să mai caute, șef de legionari?“

Patru femei de serviciu din casele negustorilor, înghiontite, înjurate, o ridicară pe domnișoara din căruță. Cu ea în brațe urcară pînă la etajul întîi, unde hotelierul pregătise, în grabă, un fel de cameră mortuară. Cei doi fotografi ai partidului țărănist, Șerbu și Velință, se prezentară să-și facă datoria față de moartă. Arpad transmise redacției centrale o corespondență de șapte pagini. Doamna Dindin sfîșie o rochie neagră de mătase, cam purtată, și pregăti astfel nouă panglici late, care să cernească drapelul tricolor.

Comisia de funeralii, avînd în frunte pe Arpad, stabili că înmormîntarea domnișoarei trebuie să fie cea mai de seamă acțiune anticomunistă, despre care să se vorbească în toată țara și peste graniță. Invitații cernite porniră, chiar în acea noapte, spre București și alte cîteva centre; clopotele bisericii catolice, trase cu schimbul de Arpad, Dindin și Popău, sunară într-una pînă la opt dimineața. La opt fix, avocatul Siminoc anunță comisia de funeralii că la groapă, cînd își vor lua toți rămas bun de la „eroină“, el va trage douăzeci și una de salve de pistol. De tunuri nu poate fi vorba, nici măcar de mitraliere care să răpăie puțin, dar va trage el cu Beretta!

Pe la nouă şi jumătate, însă, tot avocatul Siminoc aduse la cunoştinţa preşedintelui o veste extrem de neplăcută : comuniştii hotărîseră să dea pe faţă, prin ziarul judeţenei de partid, cum stau lucrurile. Cunoşteau biografia tîrfei de-a fir a păr, după cum ştiau şi cine o omorîse. „Nu există decît o singură soluţie, preciză avocatul, s-o înmormîntăm chiar azi pe la prînz, altfel nu mai vine nici dracu la groapă !“

Trei vînzători de prăvălie fură trimişi să sape groapa ; alţi doi, să pregătească o cunună de flori artificiale ; ştafete ameţite de rom şi de ţuică porniră din casă în casă, pentru a scoate oamenii la mitingul de doliu. Cei trei preoţi catolici, pretextînd fiecare motive de viaţă şi de moarte, plecară din orăşel ; preoţii ortodocşi refuzau să înmormînteze o catolică ; după lungi şi chinuite dezbateri, avocatul invită doi preoţi dintr-un orăşel apropiat.

Pe la ora unu, în faţa hotelului „Dacia“ opri un camion tras de şase cai. Cele patru femei de serviciu o coborîră pe braţe pe domnişoara Nely, pentru ca cetăţenii să-şi ia un ultim rămas bun. Preşedintele, avocatul Siminoc, Arpad şi un vînzător de prăvălie (care ţinea locul lui Dindin) făceau de gardă la căpătîiul moartei. „Ţi-ai luat gloanţe destule ?“ se interesă preşedintele. Avocatul, parcă hăituit, îşi ştergea faţa de sudoare cu două batiste.

Trecu o jumătate de oră şi nu se prezentară la miting nici măcar fruntaşii partidului ţărănist. Cîţiva ţărani, veniţi la piaţă, se uitau la camion de la distanţă, cu mîna streaşină la ochi. În clipa în care preşedintele îi invită să se apropie, ei o luară la fugă. Abia pe la două fără un sfert se arătară, în grup, îmbrăcate în negru, cu haine de-ale stăpînelor, unsprezece femei de serviciu. Cei doi preoţi, pierzîndu-şi răbdarea, începură să cînte la întrecere, care mai tare, care mai pe nas.

Preşedintele ceru să i se aducă o pereche de ochelari de soare. După ce îşi puse ochelarii, se

scărpină îndelung sub bărbie. „Mergeţi voi înainte, îi spuse avocatului, eu v-ajung din urmă, cu motocicleta.“ „Ajungi pe mă-ta !“ vru să strige avocatul, dar îşi aduse aminte că se trag amîndoi din aceeaşi mamă.

Biciuiţi cu îndemînare, cei şase cai o luară în trap mărunt spre cimitir. Unul din preoţi izbuti să se urce pe platforma camionului, celălalt se lăsă păgubaş.

Avocatul Siminoc intră într-o tutungerie şi nu mai ieşi de-acolo pînă la ora trei, cînd un zgomot infernal străbătu orăşelul pentru ultima oară.

II

Azi-dimineaţă m-am sculat tîrziu, pe la nouă şi jumătate (una ca asta mi se-ntîmplă o dată la zece ani) — şi în timp ce Valeri pregătea ceva de mîncare, nişte ouă cu brînză şi ceapă, mă tot întrebam ce-ar mai lipsi ca să mă simt într-adevăr bine. Şi deodată mi s-a părut că văd cum se-nşiră pe masă, printre farfuriile cu ouă, cu brînză şi ceapă multe halbe cu bere (am apucat să număr vreo unsprezece) şi o sticlă de rom de Jamaica. Măi, să fie ! ieri am luat salariul, azi e duminică, poate că dă norocul peste mine ! „Valeri, de cînd n-am mai băut noi o bere ?“ Ea nu ştie ce mi-a venit şi nici dacă trebuie să-mi răspundă. În ultima vreme o întreb tot felul de prostii, şi-abia cînd insist : ia nu te mai hlizi atîta ! acceptă să mă ia în serios. Întîi se aşază cuminte pe un scaun şi îşi sprijină bărbia în pumn. (O ţin minte pe maică-sa. Cît de repede se îngrijora pentru fiece ! A murit pe treptele casei, cu bărbia sprijinită în pumn...) „Ce-ţi veni cu berea ?“ întreabă Valeri. E pe undeva şi

puţină revoltă în întrebarea ei : de ce-o oblig să se gîndească la ceva trist ?! (Căci mai toate amintirile noastre, chiar şi cele care ţin de bere, sînt întoarse pe dos !) Într-un tîrziu, cînd eu regret întrebarea — dacă ne dă atîta bătaie de cap ! — Valeri constată :

— Cred că n-am mai băut bere dinainte de război.

— Of, of, of ! şi vai de noi !

— Îi aşa cum spun eu ! se apără Valeri.

— Toate sînt aşa cum le spui tu ! şi vreau s-o strîng la piept (clipele noastre de duioşie !). Dar de ce trebuie să pomeneşti mereu de război ?! De cînd n-am mai băut o bere ? Dinainte de război ! Dă-l dracului de război, a fost, s-a dus, hai să vedem ce-o fi !

Valeri e gata să izbucnească în plîns. Ca s-o îmbunez, mă prostesc şi eu. Îmi aduc aminte : eram în gară la Braşov... aşteptam de patru ore să vină un accelerat şi nu veneau decît mărfare încărcate cu soldaţi şi cu tunuri. „Valeri, ţi-e foame ? Valeri, ţi-e sete ? Eu leşin aici !“ Ne-au făcut poftă nişte nenorociţi, care tot intrau în restaurant, şi-n loc să bea acolo pînă plesnesc, repede ieşeau cu halbele de bere în mînă : „Noroc, noroc la toată lumea !...“ Mare minune că au scăpat teferi ! „Valeri, eu îmi vînd biletul de tren şi iau nişte bere cu rom.“ A fost ca-n poveşti : cînd să-mi dea berea, a venit trenul.

— Ce-ar fi să dai tu o fugă pînă la restaurant ?! o îndemn pe Valeri. Zece halbe şi nişte rom.

— Zece ! Bem noi zece halbe ?!

— Dacă n-om reuşi, mai chemăm pe cineva.

— Şi-n ce să iau atîta bere ? (nu ştie cum s-o întoarcă, doar-doar mă las păgubaş !). Ne-ar trebui o damigeană.

— Greu cu tine ! şi mă scarpin în creştet. Ştie ea ce urmează după asta. Îndată se duce la bucătărie, de unde ia sticle şi oale, cît să-i ajungă... Să nu uiţi de rom. Un sfert de rom, şi hai să fie şi-un sfert de măsline. Pe urmă, Dumnezeu cu noi !

— Mă întorc în zece minute.

Întotdeauna, înainte de-a pleca de-acasă, îşi face nişte socoteli (mi le-am făcut şi eu, ani la rînd, şi de la mine le-a-nvăţat !) — cît îi ia drumul, cît vreo discuţie, cît vreo altă drăcie ! — (ieri a fost nu ştiu pe unde, să vadă un cais înflorit)... pentru ca să-mi poată spune, cu destulă exactitate, peste cît timp se va-ntoarce. Ţin minte acea zi în care i-am spus pentru prima oară : „Dacă nu mă-ntorc pînă la trei şi cinci minute, înseamnă că am nimerit pe undeva, pe la siguranţă.“ Voiam să fac pe deş-teptul şi-am izbutit atît de bine, încît ea a izbucnit în plîns. Pe urmă, s-a obişnuit cu plecările mele, cu ale ei, cu ore fixe — din nenorocire, n-am reu-şit să facem rost de-un ceas ! — şi cu multe altele ! Dar acum, cînd au trecut toate, ar trebui să uite... Mi-e o sete cumplită (ca atunci, în gară la Braşov), dar nu beau apă, ca să nu-mi stric pofta de bere. Cele zece minute se lungesc la o jumătate de oră. O fi mare înghesuială la restaurant, ieri s-au dat salariile, azi e duminică — ei ! dragă Valeri, strigă şi tu să te servească mai repede. Trei sferturi de oră... Trebuie să beau un pahar cu apă. Mi-e foame — iau nişte brînză cu pîine. Şi încep să mă îngri-jorez, fiindcă pe-aici, pe la crîşmele noastre, din cînd în cînd se iscă zarvă şi nu o dată oameni ne-vinovaţi se pomenesc cu cîte-o halbă-n cap ; îmi trag hainele ; vreau să ies. Mi-apare Valeri cu sti-clele goale.

— Ce bătaie ţi-ar trebui ! Vrei să rîdă oamenii de mine.

— De ce să rîdă, măi ?

— De ai dracului ce sînt ! şi se duce la bucătărie, să lase sticlele. (Mi se pare că a spart vreo două. Atîta pagubă !) De-acolo, din bucătărie, îmi ex-plică : Nu se mai găseşte bere de cinci luni. A vrut să-mi dea rachiu din ăla verde. Zice că toţi beau verde.

— Să bea pînă le-oi plînge eu de milă !

— Îşi plîng ei singuri, cînd se trezesc.

— Treaba lor ! Dar tu de ce nu-mi spui pe unde-ai umblat ?

— Pe unde să umblu ?

— Ziceai că te-ntorci în zece minute.

— Şi ţi-a fost urît fără mine ?

— Valeri dragă, ia s-auzim !

— Pe-aici, prin vecini — ori n-am dreptul ?!

Îşi caută de lucru în bucătărie, pe-afară, pe unde poate, numai să nu dea ochi cu mine. Acum pot să jur că a făcut o trăsnaie de-a mai mare dragul ; ce anume e greu de ştiut ; de-a lungul anilor am înţeles că sîcîiala nu ajută la nimic ; iar de bănuieli stupide m-a ferit Dumnezeu !... (cred că nu bănuiesc pe alţii, din pricină că prea mulţi m-au bănuit pe mine. Chiar ieri m-a întrebat directorul general dacă-i adevărat că iau bani de la tinerii pe care-i învăţ meserie. Pretinde că ar avea nişte declaraţii. Însă nici gînd să mi le-arate. I-am spus că, dacă nu mi le-arată în douăzeci şi patru de ore, îl dau în judecată.) Aşadar, azi e duminică, oamenii beau rachiu verde, Valeri a făcut o trăsnaie, iar eu mă tot întreb ce-mi lipseşte, ca să mă simt bine ?! Om la patruzeci şi unu de ani, şi încă nu ştiu cum să-mi petrec duminicile ! Prea slabă nădejde c-aş mai putea să-nvăţ de-aici înainte ! Şase zile, cît lucrez de dau în brînci, mă tot rog să vină duminica mai repede. (Eu mă rog şi nimeni nu m-ascultă !) Cînd vine, parcă mă ia pe nepregătite, încît renunţ : „Hai, du-te la alţii, mai deştepţi !“ Singurul cîştig ar fi că dorm pînă la şapte, opt. Dacă rămîn acasă după ora nouă, să lenevesc, ori s-o ajut pe Valeri la gospodărie, îndată se agaţă de mine tot felul de întrebări şi de gînduri, de care n-am nevoie : De ce-o fi dînd X declaraţii împotriva mea ? — cînd ştie că n-are dreptate, iar eu pot s-aduc dovezi ?! — cînd ştiu şi cei care îl îndeamnă să scrie ?! Dar lui Y ce i s-o fi năzărit să mă înjure faţă de alţii, cînd faţă de mine se vrea prieten şi tovarăş ?! Ştiu că asemenea întrebări nu duc niciunde, ori, cel mult, la balamuc. Să treacă

pe-acolo cine n-are altă treabă ! Şi-atunci, ca să scap de urît, mă-mbrac şi o iau din loc. De obicei nimeresc la sondă, ori la comitetul de partid ; ori-unde aş nimeri, e urgentă nevoie de mine. Astfel, mă întorc acasă pe la trei, sau patru, ca în oricare zi de lucru, obosit, mulţumit, cum îmi stă mie bine.

Valeri mă întreabă, din bucătărie (aşa conversăm noi, cînd ceva nu-i în ordine : ea din bucătărie, eu din cameră) :

— Iar ai de gînd să pleci ?

— Văd că te descurci şi fără mine.

— Cînd ţi-oi zice una !

— Ei, ce-o să fie ?!

— Mai nimic.

Intră în cameră şi se aşază pe un scaun în faţa mea. Asta ar vrea să însemne că a venit de bună voie la spovedanie. Iar eu, ca duhovnic, ar trebui s-o întreb : „Pe unde mi-ai umblat, haimana ?“ (Jocurile noastre, de la douăzeci de ani...) Valeri îşi ascunde sub năframă o şuviţă de păr alb. Dar eu tot nu pot să-ntreb...

— Am bătut-o pe doamna Gheran, spune Valeri.

Aşa o spune, de mă-ngheaţă. Ce n-aş da să iz-bucnesc în rîs : „Fugi de-aici, că te lauzi !“... Mă văd nevoit să mi-o închipui dînd palme şi pumni, şi primind, ori trăgînd-o de păr pe doamna Gheran.

— Şi unde v-aţi încăierat ? o întreb pe Valeri.

— Acasă la ea.

— Acolo te-am trimis eu ?

— Tu m-ai trimis după bere.

— Iartă-ne, Doamne, că eşti mare şi bun ! Acum chiar că-mi vine să rîd. Şi cum a fost ? — poc, la măsele ? — ori i-ai smuls părul din cap ?!

— Crezi că numai voi, bărbaţii, ştiţi să vă bateţi !

Presupunerea mea, că ar fi tras-o de păr pe doamna Gheran, nu-i convine de loc. De ce-o pun alături de toate nenorocitele, care se-ncaieră în văzul lumii, pentru amanţi şi alte nimicuri ? Ea s-a bătut în numele unor principii !

— Dragă Valeri, e cît se poate de urît.

— Dar ce face ea, cum ţi se pare?

— Vii şi tu cu nişte întrebări, de mă sperii! Ce poate să facă o tîrfă?!... Şi ce mă priveşte pe mine?!

— Îşi bate joc de noi!

— Doar nu-i fi vrînd să moară de dragul nostru!

Cîteva clipe, Valeri se luptă cu plînsul. Ştiu că mi-ar rămîne recunoscătoare pe viaţă, dacă i-aş veni în ajutor cu o vorbă bună. Păcatele mele, de unde să mai scot atîtea vorbe, cîte mi se cer în fiecare zi? Dau să mă ridic de pe scaun şi-atunci, bănuind că vreau să plec de-acasă, ea se grăbeşte să-mi spună cum a fost. Cum să fie?... Doamna Gheran se interesează îndeaproape de soarta mea. De ce nu mi se dau nişte onoruri pentru cît am suferit? Comunist ilegalist, cu cincisprezece luni de închisoare! Ar trebui să fiu membru în Comitetul Central, ori cel puţin secretar de judeţeană. Dacă nu cumva, Doamne fereşte! — după atîtea chinuri... (O întreb pe Valeri: Chiar aşa a zis: „Dacă nu cumva, după atîtea chinuri?“) Ea îşi duce mîna la inimă: A zis mai rău: „Dacă nu cumva a ciripit!“

Povestind, Valeri se indignează mai mult decît ar fi nevoie, pînă cînd se strînge, plîngînd, la pieptul meu. (O ţin minte pe maică-mea: tot aşa, cu lacrimi în ochi. Într-o dimineaţă de vară, bănuind că nu se simte bine — altfel, cum de întîrzie în pat? — m-am dus s-o trezesc. „Îs trează de mult.“ „Şi de ce nu te scoli?“ „Aştept să se facă ziuă.“ „Ce ziuă, că-i soarele sus!“ „Unde vezi tu soare?“ Bîjbîind, s-a apropiat de fereastră: Unde vezi tu?... Abia împlinise patruzeci de ani.) Dragă Valeri, care te zbaţi şi plîngi, fiindcă o tîrfă pretinde că i-aş fi trădat pe comunişti în închisoare, cum de nu pricepi cît de mare-i prostia?! De vreun an şi ceva, de cînd ne-am întors la rosturile noastre de-aici, tot primim scrisori de ameninţare — pe care tu le citeşti şi plîngi, eu le citesc şi-njur; aproape că nu trece o zi în care să n-auzi cîte în lună şi-n stele despre mine: criminal (se zice că aş fi omorît un pro-

topop !) beţiv, cartofor, zurbagiu, trădător... Iar tu te-nspăimînţi. Îţi dau lacrimile şi te strîngi la pieptul meu. Însă mie mi-e teamă că într-o dimineaţă de vară, ori de iarnă, o să întîrzii în pat, aşteptînd să răsară soarele... De aceea aş vrea atît de mult să nu asculţi ce spune doamna Gheran. Ce poate să spună o tîrfă ? Orice-ar spune, ea nu are cuvînt şi nici putere aici, unde miroase a petrol, unde lucrează patru mii de oameni, prietenii şi tovarăşii mei. (Se întîmplă ceva destul de curios : cu cît mă străduiesc mai tare să o calmez pe Valeri, cu atît mă enervez eu. Încep să-mi pun întrebări idioate, să caut răspunsuri logice, dar mi-e cu neputinţă să înţeleg : de unde-a mai scos-o doamna Gheran şi pe asta, că aş fi trădat ?! — de unde curajul de a-i spune Valeriei ? O ştiu pe doamna Gheran : de mulţi ani pretinde că, datorită relaţiilor cu „marele Sfinx", e ceva mai informată în chestiunile politice decît un ministru. Chiar dacă nu-i aşa — cum o să fie ! — cîte ceva tot îi ajunge la ureche. Dar cum de i-a ajuns tocmai o prostie ca asta ?)

— Valeri, de cînd n-am mai ieşit noi la plimbare ?

— Ehei, nici nu mai ţin minte ! Cred că dinainte de război. Repede îşi duce palma la gură. Se prefface speriată, dar ochii îi rîd : Iar m-ai prins ! Îmi întinde mîna în semn de bună înţelegere casnică : Din clipa asta n-o să mai pomenesc de război ! Mă aplec şi-i sărut mîna. Gestul o surprinde, se uită la mine, ochii îi lucesc, ochii i se umezesc : m-a regăsit, cel din urmă cu douăzeci de ani, supusul ei. Unde mergem azi ?

— Ştii tu unde. Mai e vreo undiţă pe-aici ?

Ea bate din palme :

— Este, este ! şi se duce s-o caute.

Cîndva, în copilărie, şi mai tîrziu, cînd mi-am adus aminte, mi-a plăcut să merg cu undiţa, dar peşte n-am prins nici de sămînţă şi nu ştiu să mă fi gîndit vreodată la peşte, cînd ţineam trestia în mînă. Leneveam în ierburi mari, sub sălcii pletoase, ca un Dumnezeu în ziua a şaptea.

III

Ilie Strihan era, înainte de toate, un om disciplinat. Cînd i se ceru să renunţe pentru o vreme, poate chiar pentru doi, trei ani, la meseria de sondor şi să plece în orăşelul B., ca activist al partidului comunist, răspunse fără ezitare că se va duce acolo unde e mai multă nevoie de priceperea lui, dacă această pricepere există.

— Pe cînd plecarea ?

— Ai trei zile de pregătire.

A treia zi, spre seară, Strihan coborî dintr-un mărfar în gara din B., cu soţia după el, şi cu trei geamantane, în care se afla cam toată averea lui şi-a soţiei. Cum nu îşi anunţase sosirea — şi chiar de şi-ar fi anunţat-o, ce folos, dacă el se urcase într-un mărfar, iar mărfarul întîrziase aproape două ore — nu îl aştepta nimeni la gară. Ieri seară vorbise la telefon cu un instructor de aici, cu Manole, care îi spusese că i-au găsit o cameră, foarte bună cameră, numai să fie atent, că doamna Stamate, la care va locui, nu îi vede cu ochi buni pe comunişti. Acest Manole îi dăduse mai multe informaţii despre doamna Stamate decît despre el şi despre ceilalţi activişti, şi despre ce se întîmplă în oraş. Acum avea s-o cunoască pe doamna Stamate, fapt care nu îl încînta absolut de loc. O birjă cu arcuri rupte îi duse pe strada Gimnaziului, la numărul 58. El plăti, coborî geamantanele, apoi îi zise soţiei să facă ea o recunoaştere, iar dacă totul e în ordine, dacă sînt aşteptaţi, să-l cheme. Era o mai veche înţelegere între ei, în virtutea căreia Strihan nu se amesteca în afacerile strict gospodăreşti (el conducea gospodăria în principiu...), iar pe de altă parte, după o călătorie de şase ore cu un mărfar gemînd de înfometaţi, nu-i mai ardea să trateze cu gazda — cît vreţi chirie ? — nu s-ar putea mai puţin ? — lumina o plătiţi dumneavoastră, ori tot noi ?

Cît păzi el geamantanele, pe stradă trecu un flăcău în zdrenţe şi desculţ, încărcat cu portrete de-ale regelui Mihai I : vreo zece portrete într-o mînă, zece în cealaltă, zece portrete pe piept şi pe burtă, legate cu sfoară — zece pe spate. „Ce faci cu astea, mă ?“ se nedumeri Strihan. Dar flăcăul nu se osteni să-i răspundă. După cîteva minute, soţia se întoarse în stradă, încercînd să facă haz de necaz. Zise că, în noaptea asta, ei doi or să doarmă la gară, ori în parc, iar mîine dimineaţă or să-şi caute altă gazdă, asta e scîrboasă, nici nu merită să-ţi pui mintea cu ea ! „Slabă nădejde cu tine !“ se gîndi el — şi se înfurie, nu pe soţie, ci pe doamna Stamate, pe care încă n-o văzuse, dar îi era destul de uşor să şi-o închipuie la cei şaizeci şi cinci de ani ai ei (aşa îi spusese Manole, că are şaizeci şi cinci), măruntă, şi rea, şi cernită, numai bună de speriat ciorile.

El deschise portiţa, o lăsă deschisă şi pătrunse în curte. Doamna se retrase după un colţ al casei, chemînd la ea trei pisici negre, dolofane, care lingeau nişte farfurii lăsate pe trepte : „Pis, pis, aici ! Pis, pis, pis, aici !“ Strihan se opri în dreptul treptelor, scoase o hîrtie, cu care îşi făcu vînt, şi strigă să vină gazda. După cîteva clipe, ea apăru înaltă şi slabă, adusă de spate, cu nas proeminent, bărbătesc şi bărbia ascuţită. Purta o rochie neagră, lungă pînă la călcîie, iar pe umeri avea broboadă neagră de lînă. De sub baticul negru, strîns sub bărbie, ca o cască, îi ieşeau cîteva şuviţe de păr alb. „Stamate !“ se prezentă ea, milităros, fără să întindă mîna. Zise că soţul ei a condus cel mai mare atelier din acest oraş. Dar a murit în urmă cu două săptămîni, din pricina comuniştilor, care se amestecau în afacerile lui. Cum se ştia bine informat, datorită lui Manole, Strihan îi aminti (bineînţeles, după ce spuse : „Dumnezeu să-l ierte !“) că domnul Stamate suferea de gută încă de la treizeci de ani, şi de gută a murit. Apoi îi întinse doamnei hîrtia. „Una cameră, citi doamna, şi dependinţe...“ Împături hîrtia şi ridică din umeri. Apoi îşi făcu de lucru cu pisicile, adună farfuriile, se duse la fîntînă cu ele,

să le spele. După cîteva minute se răzgîndi, urcă treptele de piatră şi-abia cînd să intre în cameră privi în urmă, la Strihan. Avea ochi mici, verzui, încercuiţi de sprîncene albe, stufoase, şi de pungi de grăsime, galbene, ca nişte boabe de porumb. „Domnu' Strihan, spuse ea monoton, vlăguit, vă dau aşternut şi covor, dar să nu scuipaţi pe jos. Fiecare lucru adunat în casa asta mă costă o avere..." „Parcă am fi nişte derbedei ! spuse Strihan. Parcă ţi-ai face pomană cu noi, în amintirea răposatului !" Soţia îl apucase de braţ şi încerca să-l tragă spre poartă : ea nu stă aici, mai bine în parc, mai bine la gară, oriunde, numai să nu aibă de-a face cu scorpia asta, să n-o mai vadă, să n-o viseze. Dar el o sfătui o dată pentru totdeauna, să se lase de mofturi — o să stea aici, unde au repartiţie, iar dacă doamna o să-i amintească de bărbatu-său, ea să-i dea peste nas : a murit de gută, de bătrîneţe, de scîrţan ce era !

Aduse din stradă cele trei geamantane şi le lăsă pe trepte. Era neliniştit, cu gîndul la treburile lui din seara aceea şi de a doua zi, nu mai avea răbdare să intre, să vadă camera şi s-o ia de la capăt cu cearta.

— Eu mă duc, îi spuse soţiei. Dacă nu se-astîmpără, chemi poliţia ! Cu ăştia-i greu să te descurci altfel. Doamnă dragă, îi strigă doamnei Stamate, să n-avem discuţii !

De pe strada Gimnaziului coti pe alta, fără nume, fără stîlpi de telegraf, cu grămezi de gunoi în faţa porţilor ; aici duhnea a putred şi a peşte prăjit ; după vreo două sute de paşi se pomeni într-un parc natural, cu ulmi falnici şi balegă de vite. Îngrijitorul parcului îi spuse că pe-aici trec vitele la păşune... „Dar unde-i sediul comitetului de plasă ?" întrebă Strihan. Celălalt ridică din umeri şi se depărtă fluierînd. Undeva, la marginea parcului, necheza un cal.

Pe strada Principală se aprindeau becuri prăfuite, care clipeau de cîteva ori şi se stingeau pe rînd, la intervale egale, de parcă cineva ar fi alergat de la

un stîlp la altul, să le stingă. Băieţandri desculţi măturau strada, cu măturoaie de nuiele, ori cu crengi de copac. Negustorii aranjau în vitrine portretul regelui. Două fete rujate strident, cu bocanci în picioare, se plimbau pe mijlocul străzii, scuipînd coji de seminţe. Un bărbat zîmbăreţ traversă strada cu un portret al lui Marx în braţe. El intră într-un magazin, deschise vitrina şi fixă portretul lui Marx lîngă portretul lui Mihai I. Strihan citi : „S. V. Popău, Postăvărie, Fierărie, Mercerie... Înregistrat la tribunalul..."

După vreun sfert de oră, Strihan ajunse la sediul comitetului de plasă, unde era o zarvă şi-o îngrijorare ca înainte de atac. Prin curte, pe jos, erau risipite zeci de bucăţi de carton, de toate culorile. Doi tineri scriau ceva pe cartoane, scriau cu furie. Alţi doi meştereau ceva pe acoperişul clădirii. Curtea era luminată de lămpi cu feştilă. În cele două camere, cu pereţi coşcoviţi, ardeau şase lămpi cu feştilă. Tineri şi cîţiva bărbaţi mai în vîrstă, toţi nebărbieriţi, tăiau litere de carton, pe care le coseau pe nişte fîşii de pînză roşie.

Cînd aflară că le-a venit secretarul — e aici, în faţa lor — toţi izbucniră în urale : era ca după o victorie grea, de mult aşteptată. Imediat se înghesuiră toţi pe laviţe şi pe birouri, numai ochi şi urechi, gata să dea explicaţii şi să primească îndrumări. Acum aveau pe cineva mai puternic şi mai înţelept decît ei, căruia puteau să-i treacă, tovărăşeşte, întreaga lor îngrijorare. Astfel, în mai puţin de cinci minute, Strihan află că, în noaptea trecută, un grup de huligani atacaseră sediul comitetului : paznicul abia se mai ţine, între viaţă şi moarte ; din hîrtiile de evidenţă, din broşuri s-a ales praful, linia de curent e întreruptă... Iar mîine dimineaţă, pe la zece, unsprezece, vine regele Mihai !

— Ce să caute regele aici ?! se nedumeri Strihan, fără nici un rost. În clipa următoare, tot el îşi răspunse : Dacă e rege, poate să meargă unde vrea, cînd vrea. Şi îndată se închipui faţă în faţă cu regele, adică la vreo zece paşi distanţă de el, neştiind

ce să facă şi ce să spună, decît cel mult să rîdă... Nu îşi dorise niciodată să dea ochi cu regele, cu atît mai puţin să-i iasă în întîmpinare cu discursuri, cu pîine şi sare... Aţi primit dispoziţii speciale? întrebă.

— Mai nimic, spuse activistul Voichiţă. Cît putem, să ne orientăm la faţa locului. Dacă tace din gură, tăcem şi noi. Un fel de cîr-mîr! făcu el cu dispreţ pentru diversele formule tactice pe care se vedea nevoit să le accepte. În sinea lui, Voichiţă era partizanul unor măsuri radicale: „Jos! Jos! Jos!" ca să isprăvim odată! Aţi putea să-mi explicaţi, îl întrebă pe Strihan, cum se-mpacă principiile noastre cu ideea de regat? E o problemă care mă frămîntă, insistă Voichiţă, ducînd mîna la inimă, pentru a spulbera orice bănuială de ironie. Clasicii marxismului ne învaţă că regii sînt o nenorocire pentru popor. În Internaţionala se spune:... regi, ciocoi şi-ai lor lachei... Revoluţia din Octombrie a nimicit ţarismul...

— Iar noi îi căutăm în coarne majestăţii sale — asta vrei să spui? întrebă Strihan, cu o uşoară iritare în glas. Mă mir de dumneata, doar există documente în care se explică poziţia noastră faţă de rege în momentul de faţă.

— Eu mă refer la o poziţie de principiu.

— Ar fi mai bine să faci altfel, spuse Strihan. Să vezi ce se-ntîmplă în ţară şi-apoi să vorbeşti de principii: e mai practic şi mai cinstit. Cîţi din oraşelul ăsta mai sînt încă de partea regelui? Vrei să-i convingi printr-o dispoziţie să treacă de partea noastră? Ce să mai vorbim prăpăstii!... Pînă una-alta, aş vrea să cunosc scopul vizitei. Dacă vi s-a transmis ceva în privinţa asta: vrea să vadă oraşul, vrea să ţină un discurs, vrea să-i încurajeze pe cei amărîţi?

— De unde să ştim ce-o fi în capul lui! spuse Voichiţă.

— E obligatoriu! Înţelegi? E obligatoriu să ştiţi!

— Credeam că veniți dumneavoastră cu noutăți.
— Am auzit de niște pluguri, informă un alt activist.
— Că o să vină călare pe-un plug? îl ironiză Voichiță.
Strihan ieși din sediu, urmat de cei doi, care continuau să discute în șoaptă despre plugurile majestății sale. „Zece mii de pluguri pentru țărănişti!“ susținea Manole. „Zece mii de draci în capul tău! îi aruncă Voichiță. Vezi, să n-ajungi de pomină!...“ Curtea era plină de cartoane-lozinci scrise în grabă de doi pictori amatori. Primul carton: „Jos regele, jos suferința!“ Al doilea: „Jos Bîlbîitul“. Al treilea: „Jos ciocoiul! Jos suferința!“... Spre uimirea celor de față, Strihan rupse cele trei cartoane și le aruncă peste gard, într-o curte pustie. Nimeni nu îndrăzni să-i ceară socoteală, deschis; doar Voichiță, în semn de protest, își trase șapca pe ochi. Parcă amuzat de împotrivirea lui, Strihan spuse:
— Cu lozincile astea ați luat-o razna.
— Ce simțim, aia îi dorim! spuse Voichiță.
— Și cu politica noastră cum rămîne?
— Cum vreți dumneavoastră, eu ce să mai zic! Sînt gata să v-ascult: aveți mai multă experiență decît mine, ați stat la închisoare, cunoașteți clasicii din scoarță în scoarță. Dar o părere pot să am: cred că ar fi mai bine să măturăm odată tot gunoiul.
— E chiar părerea dumitale?
— Am mai citit și eu niște pagini!
— Ești convins că le-ai înțeles?
— Dacă mă luați de-a-ndoaselea, tac din gură!
— Dragă Voichiță, și ceilalți, mîine vine regele și voi trebuie să știți, asta vi-o spun o dată pentru totdeauna, că aici nu ne jucăm de-a politica. Cine nu pricepe cum stau lucrurile să-ntrebe, să-nvețe! Iar dacă nu vrea, ori nu-l duce capul, să ne-o spună cinstit, de la început. Tovarășii de la județeană știu ce s-a întîmplat azi-noapte aici? De

unde să știe ! făcu Strihan. Nu le-ați dat de știre, ca să nu vă mai critice !

— În fiecare ședință ne critică, recunoscu Manole.

— Atunci îi de mirare că nu se prinde nimic de voi ! Comitetul ăsta de plasă a ajuns să fie criticat și în ședințele Comitetului Central, fiindcă voi nu faceți muncă politică, voi vă luați la harță cu ăștia de-aici, iar ei vin noaptea să vă dea în cap. Am dreptate ?

Manole se trase la o parte, cam plouat.

Ceilalți îl consultară pe Strihan în privința noilor lozinci. El nu admise decît trei, în care se vorbea despre reconstrucția țării și despre pace. Vreo jumătate de oră după aceea se învîrti prin curte, printre cartoane, mai rupse cîteva și alese două, cu lupta împotriva speculanților. „Povestea asta cu regele, se gîndi, n-am s-o uit nici în mormînt ! Cine m-a adus tocmai azi ?“ Nici în visele cele mai urîte nu se văzuse față-n față cu regele, dînd mîna cu el, discutînd. Nici măcar nu știa dacă ai voie să te-apropii, să dai mîna cu el, ori trebuie să i te-nchini de la douăzeci de metri. Manole veni după el să-i spună că au pregătit o tavă cu pîine și sare, dar au pregătit și țărăniștii una... „Și ce-ți fi vrînd, să-i dau eu pîine și sare ? se zbîrli Strihan. Să-i dea cine l-a făcut. Și imediat se corectă : Fără exagerări. Poate vorbim cu un preot.“

— Cu un protopop, îi sugeră Manole. Avem un protopop care s-a specializat în chestia asta, și anul trecut, și acum doi ani, tot el i-a dat pîinea și sarea... Ori nu știți ? se miră activistul. Nu știți că regele trece des pe-aici, cam de două ori pe an, primăvara și toamna ? Trece spre Săvîrșin, unde are un castel de vînătoare. Phii ! ce-aș mai rîde să vă invite și pe dumneavoastră !

— Are obiceiul ăsta ? se sperie Strihan.

— Sigur, sigur ! rîse Manole. Îi invită pe toți oficialii.

— Prea mare cinstea pentru mine !

— Ar însemna să-l jigniţi !

— Hai să ne-ntoarcem la ale noastre, îi propuse Strihan. Parcă ziceai de niște pluguri : e ceva serios, ai informaţii precise ?

— De unde să am ? se scuză Manole. Ştiu şi eu ce mi-a şoptit domnul primar Mîrza, care se ocupă de partea economică a primirii, de mîncări şi băuturi. Ar fi vorba de vreo zece mii de pluguri, pe care ţărăniştii vor să le obţină de la rege, pentru alegătorii lor. Ar fi o propagandă ! aprecie Manole.

— Primarul ce hram poartă ? întrebă Strihan.

— Om de treabă. Aţi vrea să-i faceţi o vizită ?

— Acum e tîrziu.

— Îl găsiţi mîine dimineaţă la tribunal.

Strihan îşi luă rămas bun şi porni spre casă.

Soţia îl aştepta la poartă, ca în primii ani de căsnicie. Îi spuse că n-a mai avut neplăceri cu doamna Stamate : doamna a spart o farfurie, un geam, a fugărit o pisică şi s-a dus la culcare. Doarme într-o cameră ferecată, cu drugi de fier la ferestre şi la uşi. Lăsînd impresia că e furios din pricina doamnei Stamate, Strihan trînti portiţa şi urcă treptele casei, bocănind. Soţia se grăbi să-i deschidă, aprinse lumina, îi luă şapca, şi spuse :

— Hai să mîncăm !

El se opri în prag, cu ochii holbaţi.

— Doamne, iartă-mă ! şi se-nchină în batjocură. Pe pereţi, numai sfinţi şi sfinte, în rame mari, aurite. Un sfînt, în mărime aproape naturală, la căpătîiul patului, un sfînt şi-o sfîntă de-a lungul patului, alţii de-a dreapta şi de-a stînga dulapului, deasupra măsuţii de toaletă. Cînd înaintă şi ajunse în mijlocul camerei, îşi mai făcu o dată cruce : toţi sfinţii, din toate colţurile, erau cu ochii pe el. Cum vrei să stau aici ? ! se răzvrăti Strihan. Să se uite ăştia tot timpul la mine ? ! Întoarce-i cu faţa la perete !

Soţia izbucni în rîs : cum o să-i întoarcă, doar nu sînt şcolari ! Doamna Stamate i-a atras atenţia să nu se-atingă de sfinţi.

— Mi-e frică, se mărturisi soţia, pe cuvîntul meu că mi-e frică să m-ating de ei !

Strihan înghiţi mîncarea cu noduri. Avea impresia că se află iar la siguranţă, în biroul şefului, înconjurat din toate părţile de agenţi : „Vorbeşti ? De ce nu vrei să vorbeşti ? Aranjăm noi să-ţi fie bine". Îi zise soţiei să stingă lumina, iar mîine dimineaţă să rezolve într-un fel — ori scoate sfinţii, ori caută altă gazdă. Soţia se aşează pe marginea patului ; el mai rămase la masă aproape o oră, bău ceaiul pe întuneric şi fumă trei ţigări. Cînd începu să se dezbrace, îi spuse de rege. Apoi se întinse pe pat şi, în linişte, păzit de sfinţi, încercă un plan tactic. Dar el nu cunoştea orăşelul, străzile, pe unde vine şi pe unde pleacă regele, nu-i ştia pe oameni, pe cine să conteze, pe cine nu, habar n-avea de nimic.

Dimineaţa, pe la şase şi jumătate, ieşi pe trepte şi privi cerul de april, înalt şi limpede, ca un cer de vară ; ici, colo se înălţau spre cer suluri de fum ; peste case pluteau fulgi de găină, raţele doamnei Stamate măcăiau îndrăcit ; aerul începea să fiarbă...

— Eu mă duc, spuse Strihan.

Soţia îi întinse un pachet cu sandvişuri.

— Cum arăt ? întrebă el.

— Parcă te-a speriat cineva.

Era îmbrăcat într-un costum maro, din celofibră, mult prea larg şi prost cusut, cu revere ca de smoching şi umerii căzuţi. Altul, mai bun, mai pe măsura lui, n-avea. Cravata nouă, scorţoasă făcea faţă, însă el nu era obişnuit cu cravată, şi mereu o smucea în toate părţile.

Din stradă îi făcu semn soţiei să fie cuminte şi să nu-i poarte lui de grijă. Coti iar pe strada fără nume şi fără stîlpi de telegraf, ajunse în parc, pe urmă îşi aduse aminte că el are treburi ceva mai importante. Strada Principală gemea de portrete ale regelui, sute de portrete acopereau pereţii, vitrinele, porţile. De o sîrmă, între doi stîlpi de telegraf, era agăţată o lozincă : „Nu vrem tratative cu comuniştii !" „Cine sînteţi voi, să vreţi, ori să nu vreţi ? !" se mînie Strihan.

În piaţeta din centru apăruse o tribună din scînduri negeluite, pe care vreo zece băieţandri se chinuiau s-o îmbrace în pînză albastră. Cei zece erau zoriţi de un bărbat bondoc, cu ochelari de soare, căzuţi pe vîrful nasului. „Ce faceţi aici ? întrebă Strihan, apropiindu-se. Ce dracu faceţi ?“ Doi băieţandri ridicară din umeri şi, vinovaţi, se traseră la o parte ; ceilalţi, parcă puşi pe rele, trăgeau de pînză, băteau cuie şi se-njurau de zor. „Alte treburi nu mai aveţi ? reveni Strihan. Ia să vă căutaţi de lucru în altă parte !“ Dar nimeni nu se grăbi să-l ia în seamă. Atunci i se adresă bărbatului bondoc, care tocmai îşi strîngea cureaua de la pantaloni :

— Eu sînt secretarul comitetului de plasă, văd că dumneata dirijezi pe-aici...

— Avocat Siminoc, se prezentă celălalt.

— Dacă eşti avocat, de ce nu te duci la tribunal ?

— Anumite obligaţii obşteşti mă reţin aici.

— Ce-ar fi să nu te mai reţină ? îl repezi Strihan. Ori, dacă vrei tribună, de ce n-o ridici dumneata ? Cu ce ţi-au greşit băieţii ăştia ?

— Eu nu mă amestec în afacerile partidului comunist, preciză avocatul, şi nu sînt dispus la nici un fel de tratative !

— De unde-aţi mai scos şi prostia asta cu tratativele ? ripostă Strihan, scîrbit. E o invenţie locală ? Dacă a ieşit din capul vostru, înseamnă că n-aţi priceput nimic. Cum e şi cum o să fie nu depinde de voi, ca să puneţi condiţii. Mergem în alegeri — să vedem cîţi muncitori şi ţărani sînt în ţara asta şi cîţi de-ai voştri.

De teamă să nu alunece într-o hîrjoană politico-avocăţească, Strihan duse un deget la şapcă, în chip de salut (aşa îi saluta pe neisprăviţi, pe adversarii de tot felul) şi porni spre sediu, chinuit de nenumărate întrebări, dintre care una îi scotea peri albi : să-l primeşti pe rege ! ? „Parcă el n-o să-şi dea seama cu cine are de-a face ! Se uită o dată la mine... la şapca mea... şi-i destul !“ Pe lîngă el trecură în fugă doi tineri, fluturînd steaguri roşii...

Strada Viilor, unde se afla sediul comitetului, era blocată de tineri, vreo şase sute de tineri, în salopete, în halate, în haine de sărbătoare, toţi cu banderole roşii pe braţul stîng. Activiştii alergau de ici, colo, împărţind broşuri, hîrtii, steguleţe roşii. Cînd îl zăriră pe Strihan, ei salutară cu pumnul ridicat. Se stîrni zarvă, înghesuială, şi tinerii salutară în cor : „Noroc bun !“ „Norocul dracului !“ se gîndi Strihan.

— Noi sîntem gata, îl anunţă Voichiţă. Oare ce-aţi zice de nişte portrete ale regelui, pe care să le purtăm cu capul în jos ? Ori să le punem o bandă neagră ?

— Ce-ţi veni cu banda ?

— Era, aşa, o idee ! se scuză Voichiţă.

Atunci s-apropie de ei o femeie de vreo douăzeci şi doi de ani, purtînd un loden roşcat, larg şi lung ca un halat de spital. Ea zîmbi şters, îşi încheie lodenul la toţi nasturii şi nu găsi ce să spună.

— Dînsa e soţia mea, explică Voichiţă, îndemnînd-o pe femeie să dea mîna cu Strihan. Ne-am căsătorit în timpul războiului, cînd mi-au dat o permisie de trei zile. Pe urmă, care-ncotro, eu pe front, ea aici, femeie de serviciu. Uite-aşa ne-au trecut anii... Dar mi-e să nu treacă toţi şi noi tot greu s-o ducem.

Însoţit de Voichiţă şi de alţi doi tineri, Strihan intră în sediu, unde mirosea a pîine caldă. Vreo zece fetişcane tăiau pîinea felii, iar Manole număra feliile, făcînd observaţii că unele sînt prea mici — nu ţin nici de-o-nghiţitură — altele prea mari — cît să saturi doi vlăjgani. „Tăiaţi cu grijă, cerea el, cu mare grijă, să se-ajungă la toţi.“ Văzînd că Strihan e cam nedumerit şi parc-ar vrea să-l ia la rost, se grăbi să explice :

— Am discutat între noi, dacă ar fi o greşeală politică.

— De ce să fie ?

— Din multe motive, interveni Voichiţă, socotindu-se mai în drept să răspundă. Întîi de toate, să nu zică reacţiunea că-i atragem pe tineri cu mîncare şi

băutură. Dar n-am avut încotro ! Sînt aici, afară, întrebaţi-i cît de prost o duc. Pîine o dată pe săptămînă, carne o dată pe lună.

— Şi cu ce vreţi să-i ospătaţi ?

— Cîte-o felie de pîine şi-o cană de ceai.

— Dau şi eu cît am, spuse Strihan, scoţînd din buzunar cam toţi banii pe care-i avea pentru el şi nevastă. Poate găsiţi nişte salam, ori nişte marmeladă, orice, numai să ţină de foame.

— A venit poliţia în persoană ! anunţă un tînăr.

— Dacă a venit cu gînduri bune, să intre, spuse Strihan.

În uniformă de gală, înmănuşat, împintenat, numai fireturi şi curele, şeful de poliţie era bun de carnaval. După un salut cu călcîie pocnite, adresat tuturor, el îşi scoase repede chipiul aurit şi se-nclină respectuos în faţa lui Strihan. Aici, printre comunişti, era mic şi păcătos şi năduşit. Cîteva glume cazone oferite lui Strihan, şi reacţia acestuia, de parcă ar fi mîncat mere pădureţe, îl făcură să se simtă ridicol. Venise din îndemnul conducătorilor ţărănişti, cu misiunea extrem de dificilă de a-i convinge pe comunişti să renunţe la manifestaţie. În alte împrejurări, şi mai ales în lipsa lui Strihan, şi-ar fi îndeplinit misiunea cu pricepere şi devotament. Ani la rînd dăduse destule dovezi în această privinţă.

— Cu ce treburi ? se interesă Strihan, binevoitor.

— Aş dori o scurtă convorbire între patru ochi.

— Sînt gata să v-ascult, poftiţi !

În chip de gazdă bună, Strihan îl conduse pe şeful poliţiei în camera de-alături, dinspre stradă, unde erau vedrele cu ceai, vreo şapte, şi multe căni de tablă, pahare, sticle — de toate, ca la pomană. Din nou, vrînd să fie amabil, şeful îşi permise o glumă cazonă, cu nişte şobolani care nimeriseră într-un cazan de ceai.

— N-ar fi mai bine să trecem la ale noastre ? îi propuse Strihan.

— Evident, chestiunile de serviciu primează ! se grăbi celălalt. Tocmai aceste chestiuni m-au adus

aici — și nu glumele cu șobolani, pe care nu le-ați gustat.

— Dacă erau proaste ? !

— Vă admir pentru francheță ! spuse șeful poliției, în timp ce își potrivea chipiul pe cap. Și doresc să vă aduc la cunoștință următoarele : în drum spre castel, majestatea sa ne va face o scurtă vizită de bunăvoință, fără nici un substrat politic. Instrucțiunile sosite de la palat interzic orice întrunire scandaloasă. Astfel, am socotit de datoria mea să vă previn.

— Pe la ceilalți ați fost ? întrebă Strihan.

— Vă asigur că instrucțiunile se referă și la ei — cu precizarea că aici e o veche tradiție țărănistă. Dar pentru dumneavoastră e mai important să rețineți că dînșii n-au de gînd să manifesteze împotriva partidului comunist.

— Phii ! ce oameni de treabă ! se amuză Strihan. Și cît de binevoitori sînt față de noi ! Iar dumneata, care ai venit să ne pui căluș de aur, faci un joc periculos. Pe unde-ai fost în timpul războiului ?

— Tot pe-aici.

— Tot șef de poliție.

— Pentru asta m-am instruit.

— Mă rog, fiecare cu meseria lui, conveni Strihan, simțind că a mers prea departe cu avertismentele. Pot să te asigur de toată seriozitatea noastră. Ieșim în stradă, pentru ca să-și amintească majestatea sa de noi... De ce să plece cu impresia că pe-aici sînt numai avocați și negustori ? Dar noi nu spargem capul nimănui. O să fii și dumneata de față la primire ?

— E prevăzut să fiu.

— Să-mi dai și mie de veste, cu vreun sfert de oră înainte. Poate trimiți un sergent.

În stradă izbucniră țipete.

Cîteva clipe mai tîrziu, fereastra sări în țăndări și două sfere de metal, mari cît pumnul, se rostogoliră la picioarele lui Strihan. Rînd pe rînd zu-

ruiră toate ferestrele. Acoperişul de şindrilă gemea sub ploaia de lovituri. De undeva, de foarte aproape, din curtea vecină zburau spre acoperiş mingi de cîrpă, muiate în benzină, şi aprinse. Învins de furie, ceea ce i se întîmpla foarte rar, Strihan îl înghesui pe şeful de poliţie într-un colţ, printre vedrele de ceai ; două vedre se vărsară pe cizmele şefului : „...Prietenii dumitale ! Escrocii dumitale ! Dacă în două ceasuri nu-i prinzi, avertiză Strihan, o s-ajungi la tribunal !“ Fără să mai aştepte scuze şi asigurări, îl îmbrînci pe uşă.

— Apă, aduceţi apă ! strigă Manole.

— Vedrele cu ceai, repede !

Voichiţă şi alţi doi se căţărau pe acoperişul aprins.

Năduşit, cu cravata sucită, Strihan ieşi în stradă : tinerii se risipiseră care-ncotro, prin curţi şi pe străzile apropiate, în căutarea huliganilor. Şeful de poliţie alerga spre centru, cu şapca în mînă. De undeva, de departe, răzbătea un semnal de alarmă. „Şi toate astea se petrec la opt şi un sfert, dimineaţa !“ îşi spuse Strihan, convins că atacul a fost pregătit cu sprijinul poliţiei şi al conducerii ţărăniste, încît va fi destul de greu să-i prindă pe huligani.

Tinerii se întorceau, în grupuri, amărîţi şi înăspriţi.

Un instructor al comitetului, care dăduse o raită prin centru, veni să-l informeze pe Strihan că ţărăniştii au ocupat tribuna, iar pe lîngă tribună, acoperite, păzite — sînt numai grămezi de pietre. În faţa tribunei, pe un postament se află un plug împodobit cu panglici tricolore : majestatea sa va dărui acest plug domnului Dindin, preşedintele ţărănist din B., în semn de preţuire, iar Dindin, preţuitul, va cere majestăţii încă zece mii de pluguri pentru alegătorii ţărănişti. E aproape sigur că totul se va desfăşura normal.

— Au adus mulţi ţărani ? întrebă Strihan.

— Să tot fie vreo zece, aprecie instructorul. Încolo, negustori și avocați, în costume naționale, cu opinci de lac și căciuli de astrahan. Căciuli, pe vremea asta !

Din ce în ce mai neliniștit, încercînd un plan tactic, Strihan o luă spre centru, să vadă exact cum se prezintă situația. Imediat se stîrni o zarvă ciudată, cu fluierături și semnale și pași grăbiți. Doi suflecați mirosind a rom, cu dreapta în buzunare, cu stînga la șold, se izmeniră în urma lui. Alți doi, în zdrențe și desculți, improvizînd o ceartă, fugărindu-se, îl izbiră de vreo două ori cu cotul. Iar el, învățat, prea învățat cu astfel de provocări, își văzu de drum.

În jurul tribunei stăteau de gardă vreo două sute de bărbați în costume naționale, cu căciulile într-o mînă și cu steguleţe tricolore în cealaltă. Femeile, în costume naționale, cu coroniţe tricolore în jurul frunții și coroniţe albe în mînă (toate din hîrtie creponată), se învîrteau pe lîngă plug, pentru a fi în atenția majestății sale. Avocatul Siminoc, în chip de rege, însoțit de o suită imaginară, tocmai se pregătea să primească tava cu pîine și sare de la un protopop tinerel. „Mai smerit, părinte, mai smerit !...“ Apariția lui Strihan îl zăpăci pe părinte. „Unde fugi ?“ strigă Siminoc. Un polițist mustăcios se urcă la tribună și răcni : „Pentru orice abatere există niște legi !“

Aici, în piață, Strihan n-avea ce să mai caute.

Porni spre tribunal. Și nimeri cum nu se poate mai bine, în toiul pregătirilor pentru masa regală. Vreo treizeci de femei, în halate albe, împrumutate de la spital, cărau tăvi cu friptură, cu prăjituri, sticle de bere, de vin, sifoane. Funcționarii și avocații se transformaseră în șefi bucătari, în ospătari și portari. Primarul alerga de ici-colo, de la portar la bucătar, cerînd tuturor ordine și disciplină.

— Eu sînt Ilie Strihan.

— Încîntat să vă cunosc ! Dar trebuie să vă previn, se scuză primarul, că m-ați prins într-un mo-

ment de mare zăpăceală. De ieri de la prînz mă ocup de fripturi, de cozonaci și de ouă cu maioneză. E ridicol, știu, și nu există nici o scuză, totuși, nu-mi rămîne altceva de făcut, decît să mă conformez instrucțiunilor. De trei zile primesc instrucțiuni.

— De la cine ?

— Direct de la palat.

— Nu v-a trimis și mîncare de la palat ? întrebă Strihan, arătînd spre niște tăvi cu fripturi și cozonac, înșirate pe mese, pe scaune, pe pervazul ferestrelor. Domnule primar, asta-i de pomină : să transformi tribunalul în restaurant de lux ! Numai aici se putea întîmpla. Vin mulți mîncăi ?

— Între zece și douăzeci de persoane.

— Și cine-o să le dea onorul ?

— Dispoziția ar fi pentru mine, spuse primarul, cu oarecare jenă, dar nu vă ascund că se ivesc multe complicații : pînă în clipa asta încă nu cunosc scopul vizitei... Domnul Dindin și ceilalți fruntași țărăniști ar dori să obțină de la majestatea sa unele asigurări în privința alegerilor.

— Zece mii de pluguri, precizează Strihan.

— Ați avea ceva împotrivă ?

— Praf în ochi !

— Dați-mi voie să vă spun că exagerați. Și asta din pricină că nu cunoașteți satele noastre : mizerie, cea mai cruntă mizerie. Pe-aici, pe la noi, încă se mai ară cu pluguri de lemn. Un dar al majestății sale ar fi binevenit.

— Praf în ochi ! repetă Strihan. Propagandă înainte de alegeri : „Vă dăm zece mii de pluguri, iar voi, dragi țărani, să ne dați zece mii de voturi!“

— E o chestiune care mă depășește, se scuză primarul.

— Dimpotrivă, se încăpățînă Strihan, e o chestiune foarte simplă ! Dacă îmi dați voie, să vă-ntreb : Cine apără interesele milioanelor de țărani ? Dar să revenim la ale noastre : cine o să-i dea majestății pîine și sare ?

— Prea sfinţia sa Valeriu.

— Alte mărunţişuri ? stărui Strihan.

— Practic, se îngrijoră primarul, nu mai e timp de mărunţişuri. După o clipă de ezitare, el adăugă : Mă tem că nu aveţi informaţii prea exacte. Majestatea sa a trecut de Sibiu şi în cel mult douăzeci şi cinci de minute va fi aici. Dacă doriţi să asistaţi la primire... deşi protocolul nu se referă la dumneavoastră... va trebui să vă puneţi o eşarfă tricoloră — ori sînteţi împotrivă ? !

— Cum o să fiu ! Doar e din steagul nostru !

— Atunci, vă invit !

— Ce aiureala dracului ! izbucni Strihan. În douăzeci şi cinci de minute ! Ce mai fac eu în douăzeci şi cinci de minute ?

Primarul nu mai avea timp şi nici răbdare să-l asculte. După ce îi strigă unui funcţionar bătrîior, în halat de spital, să aducă urgent o eşarfă tricoloră, el se repezi să inspecteze sala de mese. Funcţionarul veni cu o eşarfă lată de două palme, pe care i-o prinse lui Strihan în diagonală, de la umărul drept la şoldul stîng.

— Vă rog să poftiţi la oglindă !

— Ce doreşti ? Oglindă ? Ia mai du-te, cu oglinda dumitale cu tot ! Unde mi-e şapca ? Măi, cum le-a încurcat dracul pe toate !

Cîteva clipe i se păru că se află acasă, la Moineşti : e o noapte grea şi el a fost trezit în miez de noapte ; un băiat din echipă trage de el să se-mbrace repede, repede şi să alerge la sonde ; dacă nu ajunge în cîteva minute... dacă nu se iau toate măsurile necesare... Îşi înfundă şapca pe cap şi ieşi din cancelarie val-vîrtej. Trecu printr-un hol imens, cu multe steaguri şi portrete de-ale regelui, cu zeci de inscripţii în cinstea regelui, şi îndată se dezmetici. Peste douăzeci şi cinci, peste douăzeci, peste un sfert de oră... da, cam peste un sfert de oră se va întîmpla ceva foarte neplăcut.

Cînd se limpezi mai bine, avu o strîngere de inimă. Aici totul era pus la cale împotriva lui ; or

fi existînd înţelegeri, porunci pe care el n-are de unde să le cunoască ; iar regele o să-şi dea seama din prima clipă... şi-atîta timp cît mai e rege, îşi poate îngădui orice ! (La siguranţă şi-apoi la închisoare, Strihan suportase mult mai uşor bătăile, privaţiunile de orice fel, decît strădania călăilor de a-l umili. Pedeapsa lui sporise cu doi ani pentru nişte înjurături la adresa directorului închisorii, care în timpul unei inspecţii îi ordonase să-i lustruiască pantofii.) Cînd ajunse la sediul comitetului, era lac de sudoare. Activiştii îl aşteptau, în nădejdea unor instrucţiuni precise.

Atunci el expuse un plan tactic, însăilat la repezeală, privind desfăşurarea forţelor : un grup de două sute de tineri va trebui să ocupe poziţia cheie, din faţa tribunei şi să deschidă un culoar nu mai larg de un metru, pe unde va trece regele ; un alt grup, de o sută, să înconjoare tribuna. Ceilalţi, două, trei sute — pe trotuar, pe stradă, pe unde se simte nevoie. După o scurtă ezitare, Strihan lămuri : „Cît despre mine, să nu vă faceţi griji ; eu o să-l primesc pe majestatea sa !

Un freamăt şi-o uimire îi cuprinse pe toţi. Vrînd să limpezească situaţia în favoarea lui Strihan, Manole strigă :

— Aşa sună instrucţiunile !

— Of, Manole, Manole !

Încolonaţi ca la paradă, de o bărbăţie chinuită, încercînd să uite de foame şi de oboseală, cei peste şase sute de tineri, la un semnal al lui Strihan, înălţară steagurile. Tocmai atunci, soţia lui Voichiţă, care dăduse o raită pe la magazine, se-ntoarse cu vreo zece pungi cu bomboane de mentă. Ea le împărţi în grabă şi, tot în grabă, cumva, pe ascuns, de parc-ar fi fost de furat, pungile trecură din mînă în mînă, iar una, aproape plină, ajunse la Strihan. „N-ar fi rău să ne-aducem aminte de ziua asta, spuse el. Şi adăugă îndată, pentru soţia lui Voichiţă : Cînd ne-o merge ca pe roate şi-om avea palate !“

Pînă să ajungă în centru, din ce în ce mai îngrijorat, Strihan transmise, prin activişti, tot felul de prevederi şi instrucţiuni : cînd o fi să cînte „Internaţionala“, neapărat să sară peste „Regi, ciocoi şi-ai lor lachei“ ; nu se strigă decît lozinci despre pace şi reconstrucţie ; în timp ce ţărăniştii vor intona „Trăiască regele“, tinerii să stea cuminţi, cu braţele încrucişate. Din însărcinarea sutelor de manifestanţi, Manole veni să-l întrebe : „Dar în caz de atac, ce atitudine luăm ?“ Iritat, Strihan îi aruncă din mers : „Doar n-o să vă scărpinaţi în ceafă !“

Cîţiva fruntaşi ţărănişti, cam speriaţi, în vădit dezacord cu avocatul Siminoc, care se ţinea deoparte, lustruit şi căpos, îi ieşiră înainte lui Strihan, pentru a lămuri pe loc şi în interesul ambelor părţi o chestiune extrem de delicată : partidul naţional ţărănesc, numărînd şapte sute de membri, verificaţi în cinste şi onoare, nu are nimic comun cu huliganii care-au atacat sediul comunist... „Domnii mei, spuse Strihan, în timp ce le strîngea mîna, sînt încîntat să vă cunosc, în această dimineaţă superbă ! Cît priveşte atacul la care vă referiţi, nu vă ascund că noi avem suficiente dovezi — şi, după cum ştiţi, există un tribunal. Dar, nu-i aşa ? — toate la vremea lor. Acum trebuie să-l primim pe majestatea sa cum se cuvine ! Cu o degajare scrîşnită, pentru care se blestema, Strihan se grăbi să strîngă mîna şefului de poliţie şi cîtorva bătrîni înfrăcaţi. Domnii mei, multă stimă şi consideraţie ! Domnii mei, e o adevărată plăcere...“ Cum nu era nimeni dintr-ai lui pe-aproape, care să-l audă, se întrecu în a găsi formula de doi bani. În scurt timp, respectînd planul tactic, vreo două sute de tineri se înghesuiau în faţa tribunei. Soţiile de avocaţi şi negustori — îmbrîncite dintr-o parte de tineri, din cealaltă chiar de bărbaţii lor, care le îndemnau să reziste pe poziţie — se porniră toate să strige ajutor. Cîteva, mai în vîrstă, care se aflau pe margine, în afara primejdiei, se retraseră doi, trei

pași, cu mîinile împreunate ca pentru rugăciune. Și îndată se auzi : „Tatăl nostru, carele ești în ceruri... Tatăl nostru...“

Un polițist cu trîmbiță, cocoțat pe acoperișul casei lui Dindin, dădu semnalul de atenție, semn că zărise pe undeva convoiul regal. Atunci se lăsă o liniște prevestitoare de rău. Șeful de poliție încremeni în poziție de drepți. Primarul, călcînd pe vîrfuri, se apropie de Strihan și spuse : „Vă rog să acționăm împreună !“ De emoție, ori de înghesuială, o femeie izbucni în plîns.

Trei mașini negre, ca trei gîndaci enormi, se apropiau de piațetă, stîrnind nouri de praf. Trompetul de pe casă și alți doi din fața tribunei se grăbiră să dea onorul. Avocatul Siminoc, desprins de-ai lui, pe care-i acuza de trădare, făcu vreo cîțiva pași în întîmpinarea mașinilor, cu intenția de-a fi primul care își prezintă omagiile. Intenția sa dădu greș, căci șoferul primei mașini, bănuind o încercare de atac, ori vrînd, pur și simplu, să se amuze, viră scurt, zdrelindu-i genunchii.

— Pîine și sare ! își aminti Strihan. Domnule primar !

— Era prea sfinția sa pe-aici.

— Vai, vai, cum le-ați încurcat pe toate !

Cele trei mașini înaintau la pas, cam la un metru distanță una de alta. În care-o fi ? se agită Strihan, vrînd să facă din vreme onorurile cuvenite. De prea mult zel organizatoric, el aproape că uitase pe cine are de primit, zorindu-i pe toți, pe șoptite și prin semne, să fie la înălțime. „Domnule primar, unde-i majestatea ? ! Domnilor, vă rog...“ În fiecare din cele trei mașini se aflau cîte trei domni tineri și rozalii, în costume de vînătoare, cu cozi de veveriță la pălării. Domnii, cam visători, parcă abia treziți din somn, nu dădeau nici un semn că i-ar interesa ce se petrece aici. „Domnule primar, domnilor !“ Primarul tremura în poziție de drepți, privind țintă la șoferul primei mașini. „Ce aiureala dracului ! gîndi Strihan, cît pe-aci să izbuc-

nească în rîs. Majestatea sa are pasiuni, vînează, şofează !“

Din clipa aceea nu mai simţi nici un fel de emoţie, decît o mare dorinţă de a-şi bate joc. Înaintînd un pas spre maşină, îşi flutură şapca în chip de salut : „Să trăiţi, majestate ! strigă. Şi bine-aţi venit !“ Deodată i se păru că regele, mîhnit de-aşa primire, ar vrea s-o ia din loc. Cît ai clipi, deschise portiera şi se-nclină : „Poftiţi, majestate !“ Atunci, regele îi zîmbi şters, îndepărtat, ca de pe alt tărîm, şi spuse ceva, poate nu lipsit de bunăvoinţă şi nici de importanţă, ceva cu cifra trei, ce Strihan nu înţelese...

Însoţitorii din maşina regală şi din celelalte două îşi deschiseră singuri portiera, coborînd pe rînd, cîte unul, cu dreapta în buzunar şi cu stînga la gură. Parcă le venea să caşte. Cînd se adunară toţi lîngă aripa primei maşini, coborî şi majestatea sa, cam prea zîmbăreţ şi neaşteptat de sprinten. El se apropie de Strihan, cu gîndul aiurea. Pe urmă, tot într-aiurea gîndind şi privind, îl bătu camaraderește pe umăr. În spatele majestăţii, numai fireturi şi ochi holbaţi, şeful de poliţie îşi pocnea pintenii de zor. Primarul, care nici el nu se bucurase de nici o atenţie, îi făcu semn lui Strihan să se descurce singur şi repede se pierdu în mulţime. „Aţi călătorit bine ? întrebă Strihan, socotind că aceasta e întrebarea cea mai potrivită pentru un început de conversaţie. Drumuri bune, ziua frumoasă !“ În contul regelui, care se uita, fascinat, la pocitania cu trompetă de pe acoperişul casei lui Dindin, îi răspunseră însoţitorii. Drumurile sînt pline de hîrtoape. Cît despre zi, parcă era prea călduroasă pentru luna aprilie. O să fie secetă mare... „E adevărat, majestate, că o să ne-aduceţi o regină ?“ mai încercă Strihan.

De data asta, plăcîndu-i ce auzise, regele se dădu învins. Pe faţa lui, ca de săpun de rufe, se iviră cîteva pete vineţii, care păreau a ţine de-o boală fără leac, ajunsă la el din moşi-strămoşi. Apreciind că e mo-

mentul să spună ceva, închise ochii pe jumătate şi se opinti ; încercarea, poate nu de-ajuns de chibzuită, dădu greş ; cu răbdare, încurajat de însoţitori, o luă de la capăt ; vorbele se smulgeau cu greu, de undeva, de prin stomac, de unde urcau în piept, în gît, dar, cînd să-i iasă din gură, se înecau pe rînd, ca într-o mlaştină. „Ce-a zis ?“ se zbîrli Strihan. Prea amabili, vreo trei dintre însoţitori îl bătură pe umăr : „Majestăţii sale îi place că eşti popular !...“ „Şi bun de-o trîntă ! adăugă regele, destul de limpede. Ştii să vînezi ?“ „Ştiu şi eu ce-au uitat alţii ! se apără Strihan. Vrînd să-ntoarcă repede discuţia spre ceva ce nu i-ar conveni majestăţii şi, astfel, să scape de laude şi simpatii, mai spuse : Pe-aici e mult de lucru şi-i o mizerie de să-ţi bagi picioarele în ea !“ Exprimarea atît de pestriţă (de care Strihan se-ngrozi, fiind gata să-şi ceară scuze, imediat) îi aduse alte laude şi bătăi pe umăr. „Popu-lar !“ se sforţă regele, apucîndu-l de după umeri. „Popular !“... oftă Strihan. Prinzînd de veste că doi dintre însoţitori îşi pregătesc aparatele de fotografiat, pentru a imortaliza clipa înfrăţirii între tron şi popor, el se smuci şi se-ntoarse cu spatele, înjurînd.

Clipa de răzvrătire se scurse chinuitor de greu. Pe lîngă el se învîrteau însoţitorii, cu dreapta în buzunar, cu stînga la şold, iar şeful de poliţie, care îşi tot zornăise pintenii în zadar, se bucură de atenţie : „Ordonaţi ! Ordonaţi !“ Atunci, într-un avînt, unindu-şi rîndurile, cei şase sute de tineri începură să cînte „Internaţionala“. Totul se petrecu atît de neaşteptat şi de intens, încît vreo cîteva minute nimeni nu îndrăzni să mai facă o singură mişcare. Seful de poliţie şi însoţitorii încremeniră cu ochii pe rege : „Ordonaţi, ordonaţi, ordonaţi !“

Cu un oarecare efort, regele se arătă paşnic si înţelegător. „Cî-rînt ! spuse el, apropiindu-se de maşină. „Cî-rînt !“ şi zîmbi. Toţi din jur se întrebară de ce-o fi zîmbind. Iar Strihan, prea curios, vru să-ntrebe ce înseamnă „cî-rînt“ !

IV

În atelierul de croitorie al doamnei Costinaș se discuta foarte mult în ultima vreme — din cele opt ore de lucru, cam șase ore se discuta, se rîdea și se plîngea. Ultimul eveniment în discuție și care merita să i se acorde toată atenția era vizita regelui în B. Șase femei se căzneau, timp de șase ore pe zi, să-l scoată pe majestatea sa și frumos, și deștept, suveran adevărat, care nu se pierde cu firea cînd șase sute de tineri cîntă „Internaționala“ în fața lui, nici măcar nu dă ordin să fie arestați. Și ar avea dreptul să dea ordin... Dar el e rege, din viță regească, el stă cu mîinile la spate, nu aude ce nu trebuie, nu vede ce nu trebuie, se gîndește la țară. „În locul lui, declara doamna Costinaș, îi arestam pe toți. Eu sînt alt temperament, soțul meu a fost colonel, a știut el de ce mă ia... Și, în primul rînd, îl achitam pe ăla cu șireturile desfăcute. Să-l întîmpini pe rege cu șireturile desfăcute!“ Comparația se făcea mereu între rege și Ilie Strihan. Doamna Costinaș pretindea că îl văzuse pe acesta din urmă împiedicîndu-se în șireturi.

Cele șase femei se pricepeau de minune să pună în valoare calitățile majestății sale — însă cînd ajungeau la cum fusese primit majestatea și cum plecase, se încurcau toate în niște explicații politice și sociale, după mintea fiecăreia, pînă cînd doamna Costinaș își împreuna mîinile: „Mulțumescu-ți ție, Doamne, că nouă ne-a prins bine vizita asta. Două sute de hăinuțe... măcar de-ar mai veni pe-aici!“ Cu prilejul vizitei, atelierul doamnei Costinaș confecționase două sute de hăinuțe și costume de îngerași din hîrtie creponată, pentru copiii negustorilor din B. Dar hăinuțele, îmbrăcate cu grijă, purtate cu grijă, nu ajunseseră la vedere: copiii fuseseră strînși toți în spatele tribunei și-apoi evacuați în mare grabă.

— Destul cu vorba ! spuse doamna Costinaș.
— Destul pe ziua de azi ! precizã o lucrãtoare.

Ușa cu clopoțel se deschise și în atelier intrã o fetișcanã cam zurlie, îmbrăcatã într-o rochie albă, din pînză de in. Ea aruncă pe o măsuță niște reviste de modă, vechi de trei și patru ani, toate soioase, ferfenițite, apoi se înclină în fața lucrătoarelor, cu un respect îndoielnic : „Doamnele mele, grație și virtute !“ Cîteva protestară, că ele n-ar fi doamne. „O să fiți !“ le încurajă fata, știind cîtă silință își dau ele să păcătuiască și cum fuge păcatul de ele. Patroana înțepenise după tejghea, în picioare :

— Domnișoara Cristina, aștept să aflu...

— Iar s-a dezbrăcat în fața mea, se plînse Cristina.

— Eu tot mă-ntreb, spuse patroana, ieșind de după tejghea, tot mă-ntreb de ce nu te-ai făcut dumneata Împărăteasă a Bizanțului ?

Cristina ridică din umeri, vrînd să spună că nici ea nu știe de ce nu s-a făcut. Celelalte lucrătoare, care pîndeau de mult o vorbă de duh, izbucniră în rîs.

— Domnișoara Cristina, spuse patroana, ești lucrătoare și trebuie să te duci acolo unde te trimit eu. În fața doamnei procuror nu ești decît o lucrătoare. Dacă dînsa vrea să se dezbrace, se dezbracă ! Cînd o să fii soție de procuror, tot așa o să faci.

— O învăț eu minte ! amenință Cristina.

— Dumneata ai vrea să ne-nveți minte și pe noi ! Dar o să-ți fie ceva mai greu decît îți închipui, o preveni doamna Costinaș. Acum ia cîteva mostre de stambă și pînă mîine dimineață să-mi vii cu cinci comenzi. Nu uita : lucrăm și pe datorie, contra unei declarații.

— Doamnele mele, grație și virtute ! salută Cristina.

De vreo cinci luni, de cînd doamna Costinaș aflase că s-a înscris în partidul comunist, Cristina petrecea puțin timp în atelier. Mereu trebuia să facă vizite, pe la soții de negustori și avocați, să ia comenzi, să execute comenzi și să suporte toate

mojiciile doamnelor. Bănuia că doamna Costinaş le îndeamnă să se dezbrace în faţa ei, ca s-o umilească. Ea nu putea să se răzbune altfel decît spunîndu-şi părerea cinstit despre cum arătau doamnele. Soţiei procurorului îi spusese că are pielea ca de găină... Diseară, sau cel tîrziu mîine dimineaţă, soţia procurorului i se va plînge doamnei Costinaş : „Auzi, ce mi-a zis slujnicuţa !“... Dar în cei trei ani, de cînd învăţa croitoria, Cristina se obişnuise cu de toate, ştia cît preţ să pună pe insulte, cît preţ pe ameninţări. Din tot ce făcea, croitoria o atrăgea cel mai puţin. Altă meserie nu cunoştea, alt loc, unde să lucreze, nu ştia. Doamna Costinaş se ferea să discute în prezenţa ei despre rege, ori despre ce se întîmplă în lume, de teamă ca ea să nu spună, ce-aude, la comitetul de plasă. Cristina nu era curioasă să afle ce spune patroana. Îi era de-ajuns că patroana se fereşte de ea.

După ce străbătu strada principală, Cristina se întrebă unde să se ducă : în parc, ori la sediu ?! Ar fi trebuit să se ducă în interes de serviciu, cum îi ceruse doamna Costinaş : din casă în casă, cu mostrele de stambă. Cristina nu îndrăznea să intre în case de oameni săraci şi să le-ntrebe pe femei dacă au de gînd să-şi facă rochii şi bluze. Femeile nu se mai gîndeau la rochii, se gîndeau la pîine şi la apă. O singură dată intrase într-o casă cu trei femei. Toate trei îşi trecuseră din mînă în mînă mostrele de stambă şi de mătase. „Frumoase ! Aveţi mostre frumoase ! spusese una dintre femei. Dar să nu mai treceţi cu ele pe aici. Să nu mai treceţi, că vă scuipăm...“ Cristina se hotărî să se ducă la sediu. De cum coti pe strada Viilor, îl văzu venind spre ea pe procurorul Alexiu. Şi-o umflă rîsul : „Omul ăsta caută ceva, ce n-o să găsească niciodată“. Îl întîlnea mereu dimineaţa, cînd el ar fi trebuit să fie la tribunal, singur, tot singur, părînd că se gîndeşte foarte serios la ceva. Cristina era sigură că omul nu se gîndeşte la nimic, umblă, se uită, iar cînd ajunge acasă nici nu mai ştie pe unde a umblat.

Procurorul o salută, binevoitor, de la trei pași:

— Cum vă mai lăudați, domnișoară?

— Destul de prost, se plînse Cristina, astăzi am fost acasă la dumneavoastră, pentru o comandă de rochie, și doamna iar s-a dezbrăcat în fața mea. Eu vă rog să o convingeți că nu e frumos și nici demn nu e. Aș îndrăzni să spun că vă pune și pe dumneavoastră într-o situație extrem de neplăcută și-mi pare rău, fiindcă eu vă respect.

— Chiar mă respecți?

— Sînteți procuror.

— O, nu pentru asta!

— Dacă altfel nu vă cunosc!... și Cristina ridică din umeri, după obiceiul ei. Aș vrea să vă-ntreb de ce umblați atît de mult pe străzi? Într-o zi s-a luat un cîine după dumneavoastră. Zău că aș fi vrut să vă muște puțin... cît să nu vă doară... dar să vă muște, fiindcă prea mult umblați, chiar mai mult decît mine. Eu sînt nevoită să umblu, pe la clienți, dar dumneavoastră?!

— Am și eu clienții mei.

— Atunci, conveni Cristina, vă înțeleg.

— O, nu, e sigur că nu mă înțelegi!

Cînd auzi că ea n-ar fi în stare să înțeleagă un procuror, Cristina își văzu de drum. Astfel de oameni, care se voiau, ori erau într-adevăr enigmatici, n-o mai impresionau de mult. N-ar fi dat nici cinci minute ca să afle ce taină grea ascunde procurorul. Pe cine să mai intereseze taina lui?! Cristina ajunsese la părerea că multe taine și oamenii care le poartă s-au demodat, nu mai au nici o valoare. Se închipui față în față cu procurorul, de nimeni văzuți, de nimeni auziți, el încercînd să-i destăinuie ce îl chinuie de ani de zile: „Soția, soția mea e vulgară și rea, mă trimite la plimbare...“ Ea, Cristina, nici nu are răbdare să-l asculte pînă la capăt. „Vai, domnule procuror, dar de ce trebuie să vă chinuiți ani la rînd? Mai aveți puțin și o să ieșiți la pensie. Atunci o să vă pară rău că n-ați trăit ca lumea. Totul e simplu, destul de simplu: Într-o zi plecați de-acasă, plecați pentru totdeauna!.., Doar mai sînt

femei !“ Cristina se obișnuise să-i judece pe toți după felul ei de a fi și de a trăi : dacă îți trebuie pîine, te duci și muncești, dai cu sapa, cari pietre în spate, pînă faci rost de pîine. Dar să oftezi, ori să te vaieți că nimeni nu te crede și nu te-nțelege, și să te dai cu capul de pereți, ori să umbli năuc pe străzi, asta nu mai ajută la nimic, nimeni nu te ia în seamă, e ceva demodat. Ea nu se vaietă niciodată, chiar dacă rabdă două zile, chiar dacă doamna Costinaș o amenință cu poliția. Ea rîde cînd o văd toți și plînge cînd nu o vede nimeni ; în miez de noapte se uită la stele, se uită la lună, și plînge. A ajuns să urască stelele și luna. Stelele nu mai clipesc, nu mai tremură, nesigure, ca altădată. Nici un nor nu le amenință, sînt stăpîne pe nopți — cine să urce pînă la ele, să le culeagă ? În miez de noapte, Cristina se ruga să cadă stelele. Iar spre dimineață să se pornească ploaia. Cînd oamenii își dorm somnul greu. O ploaie năprasnică, din nori de cenușă. Oamenii să se răsucească în somn. Să audă cum bate ploaia în acoperișuri. Femeile să-și trezească repede copiii. Și să iasă, cu toții, afară...

Cînd să intre în sediu, îl întîlni pe Strihan.

— Ați ținut vreo ședință și-acum plecați !

— Vezi, cum le ghicești tu pe toate !

— Și cu cine stau eu de povești ? se răsfață Cristina.

— Cu mine nu. Cînd ai mai stat cu mine de povești ?

— De multe, de foarte multe ori... Așa, în gînd, explică ea. Dar voiam să vă întreb ceva : e adevărat că l-ați primit pe rege cu șireturile desfăcute ?

— S-ar putea și una ca asta, și Strihan se uită la pantofi.

— Știți ce se spune despre dumneavoastră ? mai întrebă Cristina, pe același ton, șăgalnic. Știți ? Că ați adus moartea aici și tot felul de nenorociri.

— Gura lumii, zîmbi Strihan. Știa și el să zîmbească, de față cu alții. Moartea se-nvîrte de mult pe-aici. Iar nenorocirile atîrnă, peste tot, ca niște mere coapte. Doar nu-i fi crezînd tot ce se spune ?

întrebă Strihan, tot zîmbind, dar numai de teamă să n-o sperie. Hai, du-te la Manole !

— De ce tocmai la Manole ? se prefăcu ea.

— Mă gîndeam că ţi-o fi dor de el.

— Vreţi să vă spun ceva cinstit, cinstit ? Mi-e dor.

Intră în biroul în care lucra Manole şi, după ce salută „cu graţie şi virtute“, îi ceru omului să lase pe mîine alte treburi, oricare ar fi ele, şi s-o însoţească la rîu. Ce importanţă are că pe-aici nu curge nici un rîu ?! O să meargă, tot o să meargă, pînă cînd or da de un rîu de munte, cu apă înspumată şi rece. Îşi scot hainele, se-aruncă şi se lasă duşi de valuri... Manole nu-i zîmbi şi nu se luă cu vorba, îşi văzu în continuare de dosarele lui : avea pe masă patru dosare cu sute de hîrtii, procese-verbale, discursuri, declaraţii.

— Am auzit că te-au criticat ieri în şedinţă.

— Ieri ? zîmbi Manole. Ce-a fost ieri a trecut. Azi era să fie mai rău ! Din pricina lui Voichiţă care şi-a pus în gînd să m-ajute. „Eu cred, imită Manole, că tovarăşul are nevoie de un ajutor concret... Dînsul n-a cunoscut suferinţa, nu ştie să lupte împotriva ei, uneori dă semne de împăciuitorism...“ O pofti pe fată să ia loc pe un scaun, iar el se ridică în picioare : Dragă tovarăşă, care mereu auzi şi ce trebuie şi ce nu — ştii să cînţi ?

— Cît să nu mă fac de ruşine.

— Ştii să dansezi ?

— Cît să nu mă las călcată pe picioare.

— O să răspunzi, aşa, în principiu, de echipa artistică. În faţa biroului o să răspund eu ! preciză Manole şi în clipa aceea simţi că îi revine umorul : Oricum, sînt mai obişnuit cu autocritica. Azi, mai spuse el, în şoaptă, au tras în mine ca-n brînză. Uite aşa, uite-aşa se-nvîrte sancţiunea, pînă cînd m-apucă de coadă ! Deodată îşi aminti că ea ar trebui să fie la atelier, la ora asta. Nu cumva te-a dat afară ?

— Ce să facă ?! se miră Cristina. O, mai degrabă o dau eu ! Nici nu ţi-am spus cît se teme de mine. Cînd intru în atelier, se face linişte, toate fetele îşi

găsesc ceva de lucru, iar doamna se retrage după tejghea : „Destul cu vorba pe ziua de azi !“ așa spune doamna, dar fetele n-au ce să lucreze, își povestesc mereu cum a fost aseară și-alaltăseară, știind toate că n-a fost nicicum, au stat acasă și-au plîns. Fetele nu se tem de mine, doamna se teme. Are cincizeci și opt de ani și pînă acum nu s-a temut de nimeni, nici o clipă. Eu m-am temut din prima zi, de cînd am deschis ochii. Să vadă și ea cum e !

— Iar îți umblă niște gărgăuni prin cap.

— Ai vrea să mă vezi plîngînd ? se-mbufnă ea.

— Aș vrea să te duci pe teren. Pe strada Acvilei n-a mai fost nimeni de vreo două săptămîni. Chiar, ce-ar fi să iei tu strada asta în răspundere ? îi propuse Manole. Te duci cam de trei ori pe săptămînă, din casă în casă, vezi ce spun oamenii și-i chemi pe la sediu. Azi trebuie să mobilizezi fetele pentru echipa artistică.

— Și dacă or să mă-ntrebe de făină ?

— Pe toți ne-ntreabă, oftă Manole. De făină, de apă, de case, ieri s-au prăbușit trei case... Azi-dimineață așteptau aici, în fața sediului, vreo șaizeci de oameni. Dacă te-ntreabă de făină, le spui așa : „Aveți toată încrederea, că n-o să vă lăsăm“... dar nu intri în amănunte, că nici noi nu știm de unde să mai facem rost de alimente, iar dacă dai peste unii mai încăpățînați, îi trimiți la sediu, să-i lămurim noi.

În sinea ei, Cristina era de părere că i se cere să facă un lucru nu tocmai cinstit : acum e ora prînzului, oamenii ar vrea să se-adune la masă și nu au la ce se-aduna, iar ea trebuie să-i întrebe de sănătate și să-i invite la echipa artistică — cîntece revoluționare, dansuri clasice și moderne, antren. Cîteva minute rămase în fața sediului, trăgînd nădejde că Manole o să-i strige să nu se mai ducă niciunde. Ea venise aici pentru Manole, cum venea în fiecare zi, cînd știa că el lucrează la sediu și, ca de obicei, Manole o trimisese pe teren. El nu știa altceva decît să meargă pe teren și să trimită pe

alţii pe teren. Nu l-a văzut niciodată plimbîndu-se, întîrziind în faţa unei vitrine, ori mîncînd covrigi pe stradă, fiindcă numai covrigi se mai găsesc — stau oamenii la coadă, cumpără covrigi şi îndată încep să-i ronţăie. Şi ea cumpără, dimineaţa, înainte de-a intra în atelier. Celelalte fete îşi aduc de-acasă sandvişuri cu salam. Doamna Costinaş îşi aduce sandvişuri cu şuncă, pe care ar vrea să le-mpartă cu maistrul Cojocaru, însă el şi-a găsit o altă doamnă cu care trăieşte şi se-mpacă foarte bine.

Strada Acvilei era la o margine a oraşului pe-aproape de baia de aburi, şi număra doar vreo şaisprezece case, acoperite cu şindrilă, ori cu stuf. Pînă în urmă cu vreo patru ani, nimeni nu ştiuse că există în B. o stradă cu acest nume, în afară poate de proprietarii celor şaisprezece căsuţe, dar nici ei nu-i ziceau Acvilei, ci „strada de lîngă baie". Strada îşi cîştigase oarecare faimă, se scrisese şi la ziar despre ea, datorită lui Iosif Dindin, care o jucase la pocher şi o pierduse. Atunci se înfiinţase o comisie specială de evaluare a străzii, cu case, cu dependinţe şi animale necuvîntătoare. Dindin pretindea că n-ar fi avut prea mult de plătit... Acum, în amiază, strada era năucită de foame şi de soare. Toate porţile erau deschise, toate uşile şi ferestrele erau deschise şi nu se vedea nici un om. Cristina intră într-o curte, se-apropie de prispă şi întrebă: „Acasă sînteţi?" Nu se simţi nici o mişcare. Nici cîini nu mai erau pe-aici, care să dea de veste că a intrat un străin. Era ora prînzului şi nu mirosea a mîncare. Soba de tuci era scoasă în curte, sub un măr uscat. Cristina urcă treptele de lemn, ciocăni în uşorul uşii, apoi se uită înăuntru: pe un pat înalt şi îngust era întinsă o femeie în vîrstă, cu pomeţii palizi şi fruntea îmbrobonată de sudoare. Cînd simţi că a intrat cineva în cameră, ea încercă să se-acopere pe picioare cu un cearşaf. „Sînteţi bolnavă?" întrebă Cristina, apropiindu-se pe vîrfuri. Nu primi nici un răspuns. Femeia zăcea cu ochii închişi, dusă de pe-aici, iar broboanele de sudoare de pe frunte îi alunecau uşor spre tîmple. Fruntea ei se limpezi

și parcă toată fața i se limpezi, ca după o veste bună. Cristina ieși repede și trecu în curtea vecină. Era atîta liniște aici, încît nu avea curajul să strige, nici măcar să strige că a murit un om. În șoaptă vorbi cu oamenii, mai mult îi trase după ea, arătînd spre casa bătrînei. Ei își mușcau buzele și ridicau din umeri. Știau de bătrînă că o să moară. Dar la spital nu mai sînt paturi, doctorii de la spital nu pot să-și lase bolnavii și să vină aici, doctorii ceilalți, din oraș, nu vin fără plată — de unde, cu ce să-i plătească ? Bătrîna are un copil de treisprezece ani, care-a plecat acum o lună, prin țară, să-și caute de lucru, și de-atunci n-a mai dat nici un semn. Oare el o mai fi trăind ? Erau și ei flămînzi și bolnavi, de ce să se mai ducă acasă la bătrînă, ce să facă acolo ? O să se ducă femeile — ei ar vrea să stea cu domnișoara, s-o întrebe de unde-i și ce dorește. Se strînseră în jurul Cristinei bărbați mohorîți și palizi, cu frunțile îmbrobonate, trăgînd, pe rînd, din țigări groase din frunze de nuc.

— Sînteți a lui domnul procuror ? întrebă careva.

— Sînt de la comitetul de plasă. Și-am venit... am venit să vă chem să spuneți... noi vrem să vă ajutăm... Dacă ați trece pe la sindicat... o întoarse ea.

Oamenii îi simțiră bunăvoința, dar numai cu atît, numai cu bunăvoința ei nu scăpau de foame și de boală. Se priviră pe furiș, îndemnîndu-se la vorbă. Nici unul nu îndrăzni să deschidă gura. Cristina insistă să meargă cu ea, la sindicat, unde s-arate cum trăiesc.

— V-a trimis cineva anume pentru noi, ori ați nimerit așa, de pe-o stradă pe alta ? se interesă un bărbat. După ce primi răspunsul Cristinei, că ea a venit anume, omul se scărpină în ceafă și îi îndemnă zîmbind pe ceilalți : Spuneți-i cum stăm. Dînsa a venit anume, dar nu știe cum stăm ! Tot el se oferi să dea explicații : Pe strada asta, de-a pierdut-o domnul Dindin la pocher, era un noroi de umblam pe catalige. Ne-am dus toți la primărie — pe catalige ne-am dus, ca să ne vadă primarul — și n-am plecat de-acolo pînă cînd n-a ieșit pe-a

noastră. Dar a ieşit prost, a ieşit că, numai dacă ne înscriem în partidul ţărănesc, o să ne pietruiască strada. Aşa ne-am înscris, cu neveste, cu tot, acum sîntem ţărănişti cu vechime, rîse omul. S-a scris şi la ziar despre noi şi ne-a dat poza, cum batem din palme cînd trece domnul Dindin pe strada pietruită. Şi-atunci, îi greu să ne primească pe noi domnul Creţoiu, despre care am auzit că ştie să ţină la oamenii săraci.

— O să vă primească, se înduioşă Cristina.

— Nu cerem nimic pe de pomană.

— Domnul Creţoiu o să găsească o soluţie.

Aşa le spunea tuturor, care n-aveau ce mînca şi unde dormi : Creţoiu o să găsească o soluţie ! Pe urmă, cînd şi-l imagina pe Creţoiu faţă în faţă cu oamenii aduşi de ea, osos şi sprîncenat, pierdut într-o salopetă de mecanic, numai catarămi şi buzunare — se prăpădea de rîs : unde să mai găsească Creţoiu atîtea soluţii ? Era omul care alerga zi şi noapte după soluţii, încercînd să-i împace pe toţi. Cînd nu izbutea (asta i se întîmpla rar de tot), ridica smerit din umeri : „E o problemă care mă depăşeşte. Sînt multe probleme care mă depăşesc...“ Astfel, Cristina porni spre sediul sindicatului : privind drept înainte, ca un comandant, cu opt bărbaţi desculţi după ea. Şi se gîndi că, dacă nu l-o găsi pe Creţoiu la sediu, o să-i ducă pe cei opt la cantină, unde să le facă rost de cîte o ciorbă, de nişte cartofi prăjiţi şi de cîte o felie de pîine.

Un anume Ion Zamfir (poreclit în sat, în Poieni, Sfîr-sfîr, din pricină că, după părerea lui, nu era nici o „sfîrîială“ nici să te naşti, nici să mori !) veni la oraş, cu căruţă de împrumut, cu doi cai de împrumut şi cu trei saci de grîu în căruţă — grîul fiind din proviziile lui de gospodar cu trei hectare de pămînt. El îşi calculase astfel timpul, încît să intre în oraş cam pe cînd se îngînă ziua cu noaptea. Cam pe-atunci intră, îndemnînd căluţii cu un cîntec improvizat : „Hăi, Mărie, hăi, şoldie, că te duc la cununie !“ Din cînd în cînd, pentru ca efectul cîn-

tecului să fie mai sigur, el pocnea nervos dintr-un bici cu pleasnă scurtă. Căruța huruia pe străzile aproape pustii, fără să atragă atenția cuiva ; asta era și dorința lui Zamfir, să scape nevăzut și ne-n-trebat — de unde vine, unde se duce... Dar cînd ajunse în dreptul parcului, avu ghinion, îi sări o roată din dreapta. (Cineva spusese că locul acela e blestemat : acolo cădeau copiii de pe biciclete, se răsturna cîte o birjă, sărea o roată, și asta de mulți, chiar de foarte mulți ani.) Oprind caii, Zamfir sări din căruță și o luă la fugă după roata care se ducea de vale. Pînă să se-ntoarcă el cu roata, de căruță se apropiară trei flăcăi posomorîți, cu șepcile trase pe ochi. Primul zise : „Dacă ăsta nu face negoț, să mă trageți de coadă !“ Al doilea zise : „Hai, măi, acasă, ce dracu !“ Al treilea scormoni fînul îndesat între loitre, descoperi sacii cu grîu și strigă : „Te-a văzut sfîntul, cucoane !“ Ion Zamfir își împinse pălăria de paie spre ceafă, scuipă în palme și zise : „Mai așa, că-mi fac dreptate !“ Cîteva minute, Zamfir și cei trei se înfruntară cu vorbe, apoi Zamfir se răsuci pe călcîie, cu pumnii strînși : „Pe care te-nroșesc, pe care te-nvinețesc ?“ Așa se porni învălmășeala. Dintr-o neînțelegere, din mai nimic. Cei trei erau convinși că țăranul e dintre aceia care fac negoț cu grîu ; ei strigau să vină poliția, ca să-l aresteze pe speculant ; Zamfir striga să vină poliția, ca să-i aresteze pe cei trei.

După ce împărți cîțiva pumni, Zamfir se văzu imobilizat și tîrît spre căruță. Bănui că tinerii vor să-l lege de o loitră. Atunci urlă, să se-audă pînă departe. Polițiștii nu auziră nimic : auzi Dindin, auzi Siminoc, auzi avocatul Pralea... Cinci negustori și trei avocați se repeziră în ajutorul lui Ion Zamfir. Se nimeri ca avocatul Pralea să-l știe de la un proces : „E om sărac și credincios !“ garantă el, în fața celorlalți. Cum negustorii se agitau și strigau, cum mai veneau și alți negustori, dornici și ei să se agite, cei trei tineri se cam speriară : doi dintre ei o rupseră la fugă prin parc, al treilea se retrase de-a-ndaratelea, strigînd că el o s-anunțe poliția.

Dîndîn îi știa pe cei trei : doi, care fugiseră, erau lucrători la Predoiu, al treilea era vînzător la Silvian. Îi notă pe coperta unui bonier, apoi îl asigură pe Zamfir că „banditții vor da socoteală !“ Zamfir era zguduit de un plîns de om necăjit : se temea pentru grîu, pentru caii de împrumut — dacă o să-i ia caii și grîul ? Cinci negustori și trei avocați — și pe lîngă aceștia, alții, mai neînsemnați — se grăbiră să-l asigure pe bietul om că există un Dumnezeu în cer și un rege pe pămînt ; ei vor merge la majestatea sa, pentru a-i susține cauza dreaptă. Despre ce cauză era vorba, nimeni nu precizează, iar Zamfir nu se mai osteni să întrebe. Cînd auzi însă de rege, el clătină din cap : „Sfîr ! Sfîr !“ (nici cu regele nu-i nici o sfîrîială !) Singura lui dorință era să ajungă pe strada Mixandrelor, la 24, unde locuia frate-său. Dindin îi oferi o țigară, un pachet cu biscuiți (întotdeauna avea în buzunar un pachet cu biscuiți) și o batistă curată și parfumată. Drept recunoștință, Zamfir trebuia să rămînă lipit de loitra căruței. Nu mult, zece, douăzeci de minute, pînă cînd vor sosi cei doi fotografi ai partidului țărănist, Șerbu și Velință. Din indicația lui Dindin, negustorii și avocații se căzneau să reconstituie scena maltratării lui Zamfir. Totul se cerea reconstituit cu migală și pricepere. Arpad, care sosi cu întîrziere, vru să știe cîte vînătăi are Zamfir. „Cum de nu v-a trecut prin cap să-i cercetați vînătăile ? se scandalizează el. Imediat să vină aici doctorul Călinoiu !“ Toți se arătară entuziasmați de idee. „Dovezi ! spuse Dindin, cît mai multe dovezi, pe care să nu le poată dezminți nici Maica Domnului !“ Porniră ștafete spre poliție, spre spital, spre tribunal. Arpad nu mai avea răbdare să aștepte rezultatul anchetei, el se apucă să-și scrie articolul către redacția centrală : „Un atac banditesc al comuniștilor, la ora opt seara, pe o stradă principală din B.“. Doctorul Călinoiu veni în cinci minute, dar Zamfir zise că el nu-și scoate cămașa, nimeni să nu se-apropie de el, că nu și-o scoate. Cînd Dindin vru să-l apuce de-o mînă, el se răsuci, cu pumnii strînși : „Măi, domnule, ce vreți

de capul meu ?!“ Bunăvoința negustorilor îl cam speria ; el se urcă repede în căruță și trase de hățuri. Caii, ținuți de Pralea și Silvian, se smuciră într-o parte, în cealaltă, apoi se ridicară în două picioare. „Domnu' Zamfir, hai de ne-arată vînătăile alea !“ se ruga doctorul Călinoiu. „Domnu' Zamfir, asta e o mare nedreptate ! striga Dindin, făcînd semne celorlalți să insiste și ei pe lîngă încăpățînat. Pînă cînd să admitem nedreptatea ?“ Zamfir era de acord că i se făcuse o nedreptate și în gînd încă îi mai înjura pe cei trei, care tăbărîseră asupra lui, dar nu-i convenea de loc să se lase în voia negustorilor, bănuind că ei ar vrea să-l dea la ziar. De ziar se temea ca de foc : „Măi, domnule, ce vreți cu mine ?“ se zbătea el, întrebîndu-se dacă n-ar fi mai înțelept să lase căruța aici și s-o rupă la fugă. Dar căruța era înconjurată de zeci de bărbați cu fețe îngrijorate, de doamne și de copii nebunatici, care voiau să treacă pe sub burta cailor. Încetul cu-n-cetul, neștiind exact ce i se pregătește, intră spaima în el. Sări din căruță, îmbrînci niște cucoane, dar, cînd s-o ia la fugă, se pomeni îmbrățișat de Pralea. „Domnu' Zamfir, aici nu este vorba numai de dumneata, ci și de un principiu al dreptății, îi explică avocatul. Ai fost insultat, acuzat, lovit — de către cine ? De către comuniști. De către cei care spun că țin partea omului sărac. Ești sărac, acum judecă și trage concluzii !“ Astfel se văzu Ion Zamfir prizonierul unor domni asudați și îngrijorați. Domnii se sfătuiră în cîte doi, în cîte trei. Arpad era de părere că Zamfir trebuie să fie pregătit pentru pază. „Dacă i-am descoase peticul de pe cămașă ?! propuse el. Dacă i-am desprinde panglica de la pălărie ? Domnu' Zamfir, vrei să-mi dai puțin pălăria ?“ Doctorul Călinoiu stabili că maltratatul are trei vînătăi, una sub ochiul stîng, alta la umărul drept, iar a treia pe antebrațul stîng. „Nu cumva să exagerezi, îl preveni Dindin. Cu maximă răspundere !“ Avocatul Pralea reuși să desprindă peticul de pe cămașa lui Zamfir, apoi îl întrebă pe acesta dacă n-ar vrea să-și descheie nasturii de la piept, doar e cald, e

chiar foarte cald... „Măi, domnule, ce mama dracului vreţi cu mine ?“

Cu cămaşa descheiată, cu panglica de la pălărie desprinsă, cu părul căzut în şuviţe pe frunte, Zamfir arăta ca unul gata să-şi dea duhul. Cei doi fotografi, Şerbu şi Velinţă, sosiră la timp, cu aparatele în mînă. Zamfir îşi acoperi faţa cu palmele. „Eu sînt frontist de-al lui domnu' Sonoc ! strigă el. Să vină domnu' Sonoc aici !“ Aparatele ţăcăniră o dată şi încă o dată. „Măi, domnule !“ se zbătu Zamfir. Cît ai clipi, se aruncă asupra lui Velinţă, îl cocoşă bine şi-i arse un picior în fund. Apoi se învîrti, se răsuci, lovi cu desperare, pînă cînd se pomeni întins pe burtă, ţinut de mîini şi de picioare.

V

Maria Voichiţă îi aduse nouă scrisori, şase oficiale, trei anonime — din care spicuim : *...I) Dacă aveţi o casă, de ce n-aţi rămas la casa dumneavoastră ? Dacă aveţi o meserie, de ce n-aţi rămas la meseria dumneavoastră ? Dacă aveţi un rost pe lume, de ce n-aţi rămas la rostul dumneavoastră ? E ciudat cu cîtă uşurinţă v-aţi despărţit de toate ; e ciudat cu cîtă grabă aţi venit aici, în orăşelul nostru amorţit şi păcătos, ca să ne învăţaţi cum se face politica... Credeţi că politica ne lipsea nouă ?! Ar trebui să ştiţi că avem o tradiţie bogată în această privinţă : aici, politica se transmite din tată în fiu şi prin rude lăturalnice, ca o boală fără leac. Aveam destule partide politice, mari şi mici, de guvernămînt şi de opoziţie ; de voie, de nevoie am ascultat sute de discursuri, gîndite de unii, rostite de alţii ; acum avem încă un partid ! După anii*

de război — ani de secetă și de politică. Dumneavoastră veniți cu politica aici, tocmai cînd noi am vrea să ne gîndim la ale noastre: cei bătrîni să murim în liniște, cei în putere să ne cîștigăm pîinea... Vă ascult la mitinguri: discursurile dumneavoastră încep cu vorbe avîntate și se-ncheie cu vorbe avîntate. Vă aplaud, în rînd cu alții. Apoi mă duc acasă, la copii și la nevastă, și aștept: oare ce cîștig o s-avem de pe urma atîtor vorbe avîntate? Eu mă gîndesc mereu, dacă vreți — sînt obligat să mă gîndesc la acest cîștig. Ieri ați spus că peste vreo doi, trei ani întreținerea copiilor noștri în școli și facultăți n-o să mai fie o problemă: o să-i întrețină statul, dacă învață bine, dacă se poartă bine. Stau și mă-ntreb: oare pe ce v-ați bazat, făcînd această afirmație? Anii trec repede. Doi, trei ani — mai nimic. Și dacă peste doi, trei ani nu va fi așa cum ați spus? Unde să vă căutăm? Și dacă o să vă găsim, oare ce-o să ne mai spuneți? Cred că am fost singurul care nu v-am aplaudat la mitingul de ieri. Înțelegeți de ce? De teama că nu va fi așa... Copiilor nu le-am spus nimic. Au aflat ei, de la alți copii. Gîndiți-vă cît de mare e răspunderea dumneavoastră. Gîndiți-vă cît mai e timp!... 2) De aproape douăzeci de ani mă duc în fiecare duminică la biserică. Așa se obișnuiește aici, duminica dimineața să te duci la biserică, ori la crîșmă. Eu am ales biserica. Scrie undeva că n-am voie? Să-mi arătați negru pe alb. Scrie undeva că dacă mă duc la biserică n-am voie să iau parte la mitingurile dumneavoastră? Dacă nu scrie, atunci de ce se leagă domnu' Lupașcu de mine? Pe ăsta îl știu: o dată, mai demult, pe cînd nu era șef la dumneavoastră, i-am mutat 'măselele. Acum îmi pare rău că n-am dat mai tare. Ia să mă lase în pace! 3) Ieri au dispărut din gară ziarele dumneavoastră, azi ați permis domnului șef de poliție să aresteze un om bătrîn, bolnav și analfabet, care face hamalîc în orașul nostru de peste patruzeci de ani. Ce vină are el, dacă i-au pus pătura în cap, dacă i-au ars la pumni de-i

numai vînătăi, dacă atunci cînd şi-a venit în fire nu mai erau ziare, nu mai era cărucior, nu mai era om în jur, care să-i fie de martor?! Stere Popic stă la beci, mîine-poimîine va sta la închisoare, iar dumneavoastră ridicaţi din umeri — aşa am auzit, că aţi ridicat din umeri: „Poliţia nu ţine de noi!“... Chiar dacă nu ţine, trebuia să vorbiţi la Bucureşti, că aveţi două telefoane şi o secretară, ori să ne fi chemat pe noi: am fi ieşit în stradă, am fi strigat!...

...Zăpuşeala care se simţea de pe la opt dimineaţă şi care pe la prînz se dovedea de nesuportat (în ciuda paharelor cu apă de la gheaţă, a ventilatoarelor, a batistelor) îi dădea senzaţia că stă pe o vatră încinsă şi că, dintr-o clipă într-alta, s-ar putea să ia foc. Prin fereastra deschisă pătrundeau, în răstimpuri, valuri de căldură, parcă mînate de undeva într-adins, o dată cu mirosuri grele; din stradă, ori dintr-o curte vecină, cineva îi trimitea o pată de soare; jucăuşă, pata alerga de ici, colo, de pe un perete pe celălalt, de pe tavan pe casa de bani, pînă cînd îi fulgera ochii. Atunci, el împingea hîrtiile la o parte, îşi trecea palma peste faţă, tot închidea şi deschidea ochii, buimac: „Cine s-o fi jucînd cu oglinda?“ Soţia lui Voichiţă se repezea la fereastră: nu era, nu se simţea nimeni pe-aproape. După o vreme, pata de soare se ivea iar... Oamenii care veneau să stea de vorbă cu el purtau pe cap coifuri de hîrtie, ori pălării de paie, ori năfrămi de-ale nevestelor. Ei vorbeau puţin şi asudau, şi se rugau de un pahar cu apă rece. Erau zile istovitoare, leşinate, cînd toate îi ieşeau pe dos, ori nici măcar aşa: cînd nu mai ştia ce să facă şi ce să spună; cînd se visa lenevind pe marginea unui rîu, sub sălcii pletoase. Pe-aici nu curgea nici un rîu, nici un firicel de apă, iar să plece de-aici, măcar pentru o zi, nu se gîndea, nici nu îndrăznea să se gîndească. În primele zile după sosirea în B. primise cîteva scrisori de ameninţare şi de blesteme — cu flăcările iadului, cu viermi neadormiţi, cu lanţuri şi cătuşe. El se aşteptase la asemenea scri-

sori, bănuia de unde-i vin, era pregătit pentru a le citi fără nici o tresărire, ba, uneori, după niște blesteme mai acătării, îl încerca satisfacția celui care a țintit bine, provocînd deruta și isteria adversarilor. Acum, scrisorile de amenințare se răriseră — cîte una la trei, patru zile, dar se înmulțeau, îngrijorător, de la o zi la alta, cele scrise de oameni cumsecade, care se descurcau greu în întîmplările de fiecare zi, ori nu se mai descurcau de loc, nu mai pricepeau nimic. Nemulțumiri de tot felul, adesea mărunte, și nu o dată provocate de măsuri pripite, de vorbe mari și într-aiurea, îi făceau pe mulți să stea deoparte, iar pe unii, mai amărîți, mai fără speranță, să-și astupe urechile, îndată ce auzeau de politică. El se chinuia să afle de unde vin nemulțumirile mari și mărunte, și cînd afla că tinerilor înscriși în partid li s-a interzis să mai spună bună ziua preoților, negustorilor, avocaților, celor bănuiți că n-ar fi de partea comuniștilor — se mînia cumplit : „Cine a dat asemenea dispoziții ?!“ Erau zile cînd alerga de ici-colo, numai ca să îndrepte greșeli, mai vechi, mai noi, ori să-și ceară scuze.

Deschise casa de bani, unde păstra carnete, hîrtii de evidență, rapoarte și, tot scotocind pe-acolo, în căutarea unui raport, descoperi niște note informative despre X, sau Y, din B. care n-au vrut să se-nscrie în partid, ori au zis ceva despre partid. Notele acestea erau însoțite de o listă, cuprinzînd numele a șaptezeci și doi de cetățeni din B., printre care profesori (unul care „zăpăcise autoritățile, pretinzînd că ar fi pe-aici zăcăminte de cupru !“), funcționari, lucrători, zilieri... În dreptul fiecărui nume era și cîte o scurtă caracterizare : „șovăielnic“ — sau : „îi înjură pe toți, și pe țărăniști, și pe noi“ — sau : „răspîndește bancuri despre comuniști“ — sau : „îndeamnă oamenii să iasă la miting cu steaguri tricolore (atenție, naționalism !)“... Chemați să dea socoteală (în timp ce își făceau vînt cu niște evantaie improvizate), Manole, Voichiță și soția acestuia nu găsiră că ar fi săvîrșit o greșeală, doar partidul

le cere să fie vigilenți : notele acestea le adunaseră din indicația lui Vlad Lupașcu, în vremea cînd acesta ținuse loc de secretar... Repetînd niște argumente ale lui Vlad (socotit ideologul plasei !), Manole făcu observația că notele informative, cîte sînt și cîte vor mai fi, se vor dovedi de preț o dată cu instaurarea dictaturii proletariatului, cînd se va pune deschis problema : cine nu e cu noi e împotriva noastră ! — și cînd va trebui să știm totul despre fiecare... „Un fel de inchiziție ?“ întrebă Strihan aproape în șoaptă. Cum nu prea auzise de inchiziție și nici nu intuia gravitatea situației, Manole bravă : „De ce nu ?!“... Apoi i se păru că se-nvîrte casa cu el ; vru să se sprijine de un colț al biroului și se pomeni în brațele lui Voichiță. Cînd se adună, cînd își reveni, îl văzu pe Strihan în fața lui, la birou, notînd ceva pe o agendă. Clipele se scurgeau anevoie, parcă se tîrau. „Asta e !“ spuse Voichiță, ridicîndu-se de pe scaun. Soția îl trase de mînă, să tacă și să stea jos. El se smuci și mai spuse ceva, vrînd să înlăture primejdia. Dar nu mai era nici o primejdie. Cei doi nu mai îndrăzneau nimic, nici să se acuze, nici să-și ceară iertare. Și-abia într-un tîrziu Manole spuse : „Cum a fost, cum n-a fost, e obligatoriu să tăcem din gură !“

De trei ori încercă să pătrundă în cabinetul primarului, în timp ce primarul și cei șapte consilieri, întruniți în ședință extraordinară, la orele cinci după-amiază, hotărau soarta celor mai nevoiași dintre locuitorii orașului. De două ori îl opriră, cam brutal, vlăjganii de ordine, a treia oară veni chiar primarul să-i țină piept. Nu-i mai rămînea decît să se retragă, învins. Ar fi putut să fie învingător : în stradă îl așteptau Voichiță, Manole și încă zece tineri, toți cu biciclete, gata să alerge de pe o stradă pe alta, să adune oamenii... În mai puțin de o jumătate de oră s-ar fi adunat în fața primăriei sute de oameni strigînd să li se dea de lucru aici, unde își au casa, nevestele și copiii și toate nenorocirile. Cînd îl văzură ieșind, răzvrătit și negru de mînie,

Voichiță și ceilalți se repeziră la biciclete. Dar el se răzgîndi : „Acasă ! Mergeți pe la casele voastre !“... El se duse la sediu, de unde chemă la telefon secretariatul Comitetului Central. Seara, pe la opt și jumătate, se hotărî să-i facă o vizită primarului acasă, deși aflase că omul nu mai acceptă nici măcar vizitele prietenilor apropiați.

Femeia de serviciu îi zise că domnul Mîrza nu s-a întors de la primărie. Doamna Mîrza, mai binevoitoare, zise că soțul ei ar vrea să-l primească, dar tocmai acum și-a făcut o injecție și trebuie să stea întins.

Capitulînd, primarul ieși să-l întîmpine :

— Dacă ați venit, fiți bine venit ! Iar dacă doriți o discuție între patru ochi, vă stau la dispoziție. Poftiți !... Îl conduse pe Strihan într-un fel de chilie mirosind a pîine caldă : Aici ținem pîinea, aici murăturile. Și tot aici, din cînd în cînd, îmi primesc musafirii politici. Amuzat, ridică din umeri : Asta e situația ! Cine e de vină ? Eu sînt de vină : în urmă cu treizeci de ani, cînd am construit casa asta, nu m-am gîndit că o s-ajung primar... Clipind șiret, întrebă : Ar fi de efect o bere de la gheață ?

— Ar fi, se-nvoi Strihan.

— Ia să dăm comanda ! Deschizînd larg ușa chiliei, primarul strigă : Patru sticle de bere, niște brînză, niște ardei, tot ce-aveți pe-aici ! Apoi, destins, încercînd să evite o discuție gravă, i se adresă lui Strihan : Sînt gata să vă ascult, deși cunosc argumentele dumneavoastră, sînt gata să vă dau explicații, deși ele vă sînt cunoscute. Dar să încep cu o precizare : aici a fost o zarvă a dracului, cînd cu alegerea primarului. Țărăniștii se luptau să-l scoată pe Siminoc. Vax ! Ai dumneavoastră se luptau să-l scoată pe Lupașcu. Mă rog... Iar oamenii strigau să fie primar domnul Mîrza. De unde, pînă unde ?! Ca profesor de chimie, nu m-am simțit atras de politică. Acum îmi vine foarte greu. Cu ce pot să mă laud ? Doar cu aceea că n-am luat nici o hotărîre de capul meu : după cum știți, există un consiliu...

— Şi mai există oamenii care v-au ales, îi aminti Strihan.

— Dacă aveţi vreo dovadă că am uitat de oameni, de interesele lor, vă rog să mi-o aduceţi la cunoştinţă, ceru primarul. De cînd mă ştiu, am ţinut seama de dovezi — doar n-o să mă încăpăţînez la aproape şaptezeci de ani.

— Mulţi înainte !

— Care „mulţi“ ? Doi, trei, cîţi or mai fi ! Urarea asta, pe care mi-o aud mereu de cînd sînt primar, nu mai rezolvă nimic ; nici nu mai e nevoie să rezolve ! Dar, cu voia dumneavoastră, să revenim la dovezi.

— Ce-aţi hotărît azi ? întrebă Strihan.

— Una şi bună !

— De asta, „una şi bună“, depinde totul.

— Vreţi să spuneţi că de asta depinde soarta mea ? se amuză primarul. Sărmană soarta mea ! Eu şi bătrîna, şi casa asta. Am avut un băiat, s-a dus băiatul la război şi-n război a rămas. Nu are nici un rost să mai discutăm despre soarta mea, cu atît mai mult cu cît nu m-am temut niciodată de nimic.

— Nici nu văd ce motive aţi avea să vă temeţi.

— O manifestaţie... Era vorba s-o organizaţi chiar azi după-amiază. Hă, hă ! făcu primarul. Aici v-am prins. Dumneavoastră ştiţi tot ce se petrece la primărie, eu ştiu tot ce se petrece la comitetul de plasă. Asta ţine loc de colaborare... Oare mai e nevoie să vă spun ce am hotărît azi ? reveni el, pe un ton cam zeflemitor. Cu durere, am hotărît aşa : două sute de tineri pentru Reşiţa, optzeci pentru Bucureşti, o sută şaptezeci pentru o carieră de piatră din Dobrogea. Vă declar cu mîna pe inimă că nu văd altă ieşire din situaţia în care ne aflăm. Ştiu, e greu pentru oameni să-şi lase casa, nevasta, şi să rătăcească prin ţară...

— E o adevărată nenorocire, precizează Strihan.

— Exageraţi ! spuse primarul, apropiindu-se de uşă. Dragă Fana, ce s-aude cu berea aia ? Aşteptă în prag, cu spatele la Strihan, pînă cînd soţia îi

aduse o tavă cu sticle şi pahare. De ce sînteţi atît de categoric ? îl întrebă apoi pe Strihan. De ce vreţi să ne convingeţi că numai dumneavoastră aveţi dreptate ? Ca să nu zic mai rău, aş zice că vă lipseşte o anume experienţă.

— Experienţa se cîştigă, spuse Strihan.

— Cu ce preţ ! Ar trebui să vă gîndiţi la preţul ăsta, să vă gîndiţi mereu ! insistă primarul. În urmă cu vreo trei luni am vrut să discut cu domnul Vlad Lupaşcu despre nişte greşeli strigătoare la cer. Dînsul mi-a transmis că n-are ce să discute cu un primar de ocazie. De trei ori a încercat să mă schimbe. De trei ori a fost huiduit. Ce se va întîmpla a patra oară ? Dumneavoastră trebuie să ştiţi mai bine.

— Sigur că ştiu !... zîmbi Strihan.

— Atunci să bem, se-nvoi primarul, turnînd în pahare. Să bem pentru cît mai puţine greşeli ; pentru noi şi pentru copiii noştri. Aveţi copii ?

— Am avut o fetiţă.

— Încă sînteţi tînăr.

— Încă mai sînt, admise Strihan, cu oarecare jenă pentru tîmplele lui cărunte. Apoi întrebă : Ce vă face să respingeţi cu atîta înverşunare propunerea noastră ?

— Iar exageraţi ! se apără primarul. De unde pînă unde „înverşunare“ ? Am spus doar atît, că nu-mi plac aventurile. Mai ales cînd este în joc soarta unor oameni. Veţi fi de acord cu mine că promisiunile politice nu ţin loc de milioane de lei, nici de maşini, nici de pîine.

— Am vorbit azi la Comitetul Central, îl informă Strihan. Cred că în cel mult o lună şi jumătate am putea să începem. Cu puţine fonduri, cu mai nimic, dar cu mult entuziasm. Deci... vă cerem să anulaţi hotărîrea consiliului.

— În numele cui mi-o cereţi ?

— În numele cetăţenilor de-aici.

— I-aţi întrebat ?

— O să-i întreb de faţă cu dumneavoastră.

— Și-o s-aveți cîștig de cauză ! se mohorî primarul. Doar sîntem înainte de alegeri. Ce poate fi mai de răsunet decît o propunere ca asta ? De cînd se face politică aici, nici un partid nu ne-a promis fabrici, cămine, cantine. Iată că ne-a pus Dumnezeu mîna în cap !

— Asta era ?! se uimi Strihan.

— Asta.

— Prea ușor ne judecați.

— Judec și eu după fapte și împrejurări.

— Dacă ne treceți în rîndul escrocilor, e clar ! Ce să mai discutăm ! izbucni Strihan. Dar am făcut noi o singură promisiune aiurea ? Am aruncat praf în ochii nu știu cui ? Vrem să construim aici o fabrică de mașini agricole. Cu voia, ori fără voia dumneavoastră — o s-o construim. Vă asigur că n-o să batem toba înainte de-a avea toate aprobările. Înainte de a porni la lucru. Nici un cuvînt.

— Oricum ar fi, spuse primarul, vă luați o mare răspundere, față de mii de oameni, care au fost înșelați de mii de ori. Și, Doamne ferește ! — n-aș vrea să plecați de-aici pe targă !

Îl văzu înaintînd agale pe strada Principală, pe mijlocul străzii, cu un geamantan jerpelit, legat cu sfoară, în mîna dreaptă, cu un balonzaide în stînga, prăfuit și boțit, semn că venea de la gară. Ici-colo se oprea în dreptul tarabelor cu înghețată, își făcea loc printre oameni (ori mai degrabă oamenii se dădeau, respectuoși, la o parte), lua o înghețată și pornea iar, molîu, asudat, cu ochelarii căzuți pe vîrful nasului. Vînzătorii de înghețată, sifonarii, siroparii, toți care aveau ceva de vîndut îl salutau slugarnic, ba cîte unul îi sărea în drum, cu un pahar de sifon, cu bomboane, cu covrigi... El răspundea la salut printr-o ușoară înclinare a capului. Respingea covrigii, bomboanele, dar se bucura de sifon : sorbea jumătate din pahar, cu cealaltă jumătate se răcorea pe față, pe mîini, pe piept.

Îi telefonase în urmă cu trei zile să vină urgent la sediu, îi mai telefonase și ieri pe la prînz, și iată

că abia acum se arăta, dar nu ca unul chemat la ordine, ci ca un stăpîn : chiar avea ceva de stăpîn, de boiernaş care se-ntoarce de la moşie (nu prea încîntat de cum arată cîmpul, de cum lucrează argaţii, dar va lua el nişte măsuri drastice...) Dintre activiştii din B., Vlad Lupaşcu era singurul cu faimă de conducător. (Chiar Dindin îi prezicea o carieră politică fără precedent : dacă din fiu de negustor a ajuns activist cu decoraţii, înseamnă că, în cîţiva ani, plasa noastră se va mîndri cu un ministru !...) Manole spunea : „Este de o mie de ori mai pregătit decît mine, ştie Marx şi Engels pe dinafară, cum să nu-l ascult ?“ Voichiţă spunea : „A fost închis doi ani, îi ştiu de frică şi morţii din morminte, cum să nu-l respect ? !“... Instructorii de teren, flăcăi de bun simţ, cu şapte clase primare, uimiţi de vorbăria lui împestriţată cu maxime celebre, îl aprobau în toate : „Dacă a zis tovarăşul Vlad, aşa e !“... Vlad Lupaşcu se aşteptase să fie numit secretar al comitetului de plasă. Cînd aflase de Strihan, cînd totul era hotărît, îşi îngăduise faţă de ceilalţi activişti doar o singură observaţie : „De !... Credeam că se va ţine seama de anii de închisoare...“ (El avea doi ani de închisoare ! Strihan, numai cincisprezece luni.) Atunci îşi aduse aminte că e surmenat : în cîteva ore obţinuse un certificat medical, un loc la sanatoriul Comitetului Central, obţinuse chiar şi nişte îngrijorări şi urări de sănătate. După expirarea termenului de concediu, îi trimisese lui Strihan o telegramă : „Sînt sănătos, începînd de mîine îmi iau munca în primire“. Era instructor pentru trei sate, prin satele acelea îşi trecea vremea discutînd cu ţăranii ca de la „suflet la suflet“, împărţindu-i în prieteni şi duşmani, ori încercînd să-i convingă de absurditatea credinţei într-o forţă supranaturală. („Dacă există un Dumnezeu, cum pretindeţi voi, atunci rugaţi-l să mă trăsnească !“... Îşi scotea şapca şi ridica mîinile spre cer : „Ei ! Cît să mai aştept ? !“... Oamenii se cam speriau de astfel de experienţe. În loc să se roage lui Dumnezeu, ei se rugau de Strihan să le

dea un alt instructor, mai de-al lor, de la coada vacii.)

Înainte de a lua o hotărîre, pe care ar fi dorit-o cît se poate de severă, Strihan îl poftise la o discuție între patru ochi, vrînd să-și dea seama dacă are de-a face cu un apucat din fire (experiențele ateiste ar fi fost o dovadă), ori cu unul care a înțeles pe dos niște principii. Intră în sediu doar cu cîteva minute în urma lui. Mare îi fu mirarea cînd îl găsi în biroul de la evidență, trăgînd de sertare, vrînd să deschidă un sertar cu briceagul. „Hai noroc! strigă Lupașcu. Aveam niște hîrtii aici!"... Apoi scoase din buzunar două batiste, cu una se șterse pe față, cu alta pe piept. Avea buzunarele pantalonilor pline cu batiste. Rînd pe rînd le scoase pe toate (murdare, boțite, tăiate, înnodate) și le întinse la uscat pe scaune, pe mese, douăzeci de batiste. „E o chestiune personală, pentru care m-ați chemat?" îl întrebă pe Strihan, în timp ce își aranja batistele. Strihan îi ceru să se poarte cuviincios. Atunci el își ridică ochelarii pe frunte, își duse mîinile la spate și întrebă: „Vi se pare că m-am purtat altfel? Nici nu mi-a trecut prin cap..." Îl urmă pe Strihan în biroul acestuia tot cu ochelarii pe frunte și cu mîinile la spate. Abia cînd Strihan îl pofti să citească niște scrisori, își coborî ochelarii. Citi optsprezece scrisori, în mai puțin de zece minute. Poveste veche! Zise că toate aceste scrisori anonime nu sînt altceva decît o ilustrare a tezelor marxiste despre lupta de clasă, despre revoluție — chiar dacă unele or fi scrise de oameni cinstiți, doar se știe că în toiul revoluției se întîmplă, adesea, ca niște oameni cinstiți să cadă sub influența dușmanului. Din vorbă în vorbă se dezlănțui, avînd grijă să-și întărească părerile cu citate din clasici, cu exemple din istoria mișcării muncitorești mondiale, cu anecdote mai mult, sau mai puțin celebre la adresa celor șovăielnici, care ar vrea să stea cu un picior în socialism, cu celălalt în capitalism. Din tot ce spunea reieșea limpede că „cine nu merge în rînd cu noi, cinstit ori necinstit, merge împotriva noastră, încît

sîntem datori să luăm măsuri de apărare a revoluției". Iar Strihan se gîndea cît de ciudată poate să fie uneori viața : pînă la vîrsta de douăzeci și trei de ani, Vlad Lupașcu avusese cam tot ce își dorise, tatăl său fiind proprietar a trei prăvălii de coloniale ; pe la douăzeci și trei de ani, pe cînd era student la Academia comercială, se înscrisese în U.T.C. din îndemnul unei prietene, pentru ca două luni mai tîrziu să fie arestat împreună cu prietena și cu alți patru ; închisoarea îl transformase (sau cel puțin așa pretindea el) dintr-un fiu de exploatator într-un dușman al tuturor exploatatorilor din lume ! Acum se dedica revoluției : în numele celor doi ani de închisoare făcea experiențe ateiste și visa frumos, visa recompense pentru o ureche sfîrtecată. („Iată dovada apartenenței mele politice ! spunea el, trăgînd fără milă de urechea sfîrtecată. În timp ce călăii siguranței mă schingiuiau, am înțeles...") Urechea sfîrtecată de baionetă îl oprea pe Strihan să dea replici vehemente, ori să ia hotărîri pripite. Pornind de la principii și ajungînd, mai pe ocolite, la situația din B. (Vlad Lupașcu nu prea admitea să fie amestecate principiile cu o situație concretă, deoarece nu principiile, universal valabile, trebuie să țină seama de o realitate oarecare, ci realitatea trebuie să se ridice la nivelul principiilor !), el se arătă extrem de îngrijorat de folosirea unor metode străine practicii de partid, care stîrnesc nedumeriri, dacă nu chiar proteste în rîndul unor oameni de bună credință, iar dacă ar fi să-i pierdem pe aceștia — cu cine rămînem, cu cine construim, cu cine mergem mai departe ? ! „Ia s-auzim, cu cine ?" întrebă Strihan, cu o amară blîndețe. Vlad Lupașcu scoase din buzunarul de la spate al pantalonilor un blocnotes, un capăt de creion și se apucă să facă o socoteală. După cîteva minute de tăcere și-ncordare, subliniind cu două și trei linii niște cifre, el spuse : „Cu cei conștienți !... și accentuă : O să rămînem cu cei conștienți ! Care nu sînt puțini... Dar fiindcă veni vorba, de ce să nu spunem lucrurilor pe nume ? Avem o populație de vreo șaispre-

zece milioane de locuitori (o sută sau două de mii, în plus sau în minus, nu contează, noi zicem că sînt șaisprezece) din care : un milion de exploatatori (am zis mult ? !) deci mai rămînem cu cincisprezece, un milion de afaceriști de tot soiul, deci mai rămînem cu paisprezece, vreo cinci sute de mii de șovăielnici, din care am putea recupera jumătate, deci mai rămînem cu treisprezece milioane șapte sute cincizeci de mii. Cum generațiile viitoare vor crește în spiritul nostru, în mai puțin de cincisprezece, douăzeci de ani vom realiza o unitate de vederi..." Ultimele cuvinte le rosti aproape în șoaptă. Ceva îl speria, ceva nelămurit, ca un început de boală, parcă îl dureau ochii, îi vîjîiau urechile, parcă se sufoca. Mai degrabă simți decît înțelese că a săvîrșit o greșeală de neiertat discutînd asemenea chestiuni cu un om care în cincisprezece luni de închisoare n-a învățat, poate că nici n-a vrut să-nvețe, cine îi sînt prietenii, cine dușmanii. Dar cum era prea tîrziu ca să mai dea înapoi, ori să-și caute justificări teoretice, el se plesni ușor peste urechea sfîrtecată : „Iată o dovadă că revoluția cere sacrificii din partea ambelor tabere ! Noi am făcut aceste sacrificii de-a lungul a zeci și sute de ani, acum e rîndul lor !..." Aci se opri, aci se topi : broboanele de sudoare de pe frunte i se scurgeau pe ramele ochelarilor, apoi pe lentile, încît îl vedea pe Strihan ca printr-o pînză de apă. După un vechi și prost obicei, Strihan își consuma revolta trăgînd setos dintr-un muc de țigară. Pata de soare îi căuta ochii, el se ferea. „Ce mai așteptați ?" îl întrebă pe Lupașcu. Acesta își ridică ochelarii pe frunte. „Doar nu-ți fi vrînd să trecem de la principii la amenințări ? !"... Își întinse mîinile asudate pe birou și se lăți peste birou, gîfîind. Strihan îi smulse de sub mîini niște hîrtii. Împături hîrtiile și le puse într-un sertar. Apoi își aprinse o nouă țigară. Și se gîndi : „Ce negustor isteț ești dumneata ! Cum te joci cu milioanele !"... Cu oricare dintre ceilalți activiști s-ar fi descurcat

mai repede și mai ușor, dar Vlad Lupașcu avea doi ani de închisoare și mai avea și o ureche sfîrtecată. „Ce negustor ești dumneata !“... Altceva nu-i mai venea în minte, nimic, nimic. Cu oarecare părere de rău îi arătă ușa : „Du-te să împarți milioanele lui tat-tu !“

VI

Aproape în fiecare zi, doamna Stamate ne pregătește cîte o surpriză. Dintre toate de pînă ieri, cea mai neplăcută mi s-a părut a fi aceea cu pisicile. Cîteva dimineți la rînd ne-am trezit în mieunat de pisici. Are trei negre, pe care le-a instruit să stea de pază, zi și noapte, la ușa noastră. Crede că astfel, tot văzînd pisici negre, o să dăm de dracu ! Dar ce s-a petrecut ieri seară, cînd eu și Valeri ne întorceam de la spital (de cînd am venit în B., Valeri se plînge mereu că o doare capul și are palpitații), m-a scos dintr-ale mele, de era să pun mîna pe topor, și-apoi Dumnezeu cu mila ! Poarta era ferecată pe dinăuntru, cu un drug de fier. Am sărit peste gard ; ușa de la verandă, încuiată ; a trebuit să mă cațăr pe zid ; iar la ușa noastră, un lacăt mare, în formă de inimă. De cînd mă știu, n-am înjurat atît de fără rușine. De-ar fi fost morți pe-aproape și ei s-ar fi speriat. Doamna Stamate nici gînd să tresară. Cîte amenințări, toate le-am strigat :

„Dacă nu deschizi, te dau în judecată !“

„Dacă nu deschizi, sparg ușa !“

Altceva, mai convingător, ce să-i mai strig ? Vrînd să-mi dau seama dacă-i acasă, ori nu, măcar să nu strig în pustiu, m-am lipit de fereastra ei, fereastră de închisoare, cu gratii și o plasă de

sîrmă subţire. Îndată, de teamă, ori numai de sminteală, a început să spună „Tatăl nostru“. O bănuiam, după voce, la un pas de mine, poate că îngenunchease chiar lîngă fereastră. Din cînd în cînd îşi îngăduia să corecteze rugăciunea, strecurînd blesteme cîte îi veneau în minte... „vie împărăţia ta, facă-se voia ta, să ardă comuniştii de vii !“... Cînd a văzut că n-o scoate la capăt cu mine, s-a apucat să cînte „Trăiască regele“. Cînta leşinat, cu pauze lungi, în care abia îşi mai trăgea sufletul.

Vecinii, adunaţi la poartă, îmi strigau să sparg uşa.

Valeri îmi striga să fiu cuminte.

Cele trei pisici negre mieunau pe întrecutele.

Cum era tîrziu, trecut de zece (în B. mai toţi se culcă pe la nouă, ori nouă şi jumătate), m-am gîndit că cel mai înţelept ar fi s-o iau pe Valeri şi să ne ducem la sediu. Din trei scaune, un pat pentru Valeri ; din două mese, un pat pentru mine. Dar un vecin, mai cu relaţii, s-a angajat să ne facă rost de o cameră pe cinste, la o doamnă cumsecade. Astfel, după vreun sfert de oră ne aflam pe strada Decebal, în faţa unei case cu etaj, poate cea mai veche casă cu etaj din ţară, de care ţi-era şi teamă să te-apropii ; pereţii crăpaţi de sus pînă jos, geamurile sparte, acoperişul de şindrilă cîrpit cu tablă. Însoţitorul ne-a rugat să aşteptăm cîteva minute în stradă, pînă cînd aranjează el ca totul să fie bine. Cred că am aşteptat o jumătate de oră — cu Valeri lîngă mine plîngînd. În fiecare zi îmi repet de-o mie de ori : „Ia mai dă-i încolo de nenorociţi ! Doar n-o să ţinem seama de ei ! De Siminoc şi de doamna Stamate. Am venit aici cu treburi mult mai importante !“ Dar nu-i chip să avem o zi bună.

Stăpîna casei cu etaj ne-a declarat că-i o mare cinste pentru ea să ne găzduiască ; mulţi fruntaşi politici de la Bucureşti i-au trecut pragul ; chiar şi „Sfinxul“ a petrecut cîteva zile aici. Văzînd-o încă tînără şi încă frumoasă, era cît pe-aci să-n-

treb : cu cine a petrecut ? Dar s-a grăbit ea să mă-ntrebe :

— Îl cunoaşteţi personal pe „Sfinx“ ?

— Nici măcar din vedere.

— Mă mir că n-aţi avut prilejul. E un mare politician !

— E un marţafoi, doamnă. Un mare marţafoi !

— Vai de mine, cum vă exprimaţi ! şi doamna a izbucnit în rîs, repetînd : Un marţafoi, un mare marţafoi ! Şi o să-l închideţi ?

După asemenea aprecieri la adresa politicianului favorit al casei, era firesc să mi se arate uşa ; nu m-aş fi supărat absolut de loc ; ba chiar îmi doream să mă văd cît mai degrabă la sediu : din trei scaune, un pat pentru Valeri, din două mese, un pat pentru mine ; însă doamna But, căci aşa o chema pe gazdă, prinsese dragoste de noi. De vreo două ori m-a înghiontit, ca din greşeală, iar Valeriei i-a spus : „Aveţi un soţ aşa de popular...“ (Parcă-i un făcut, toţi nenorociţii mă laudă că aş fi popular !) Valeri s-a uitat o dată la ea, de s-o bage în mormînt. „Dragă doamnă But, mă gîndeam, de-ai şti matale ce-a păţit doamna Gheran, te-ai lăsa de isprăvi dintr-astea“. Parcă simţind că se tulbură apele, doamna s-a grăbit să ne conducă în camera noastră. Vreun sfert de oră s-a tot chinuit să descuie cu tot felul de chei ruginite. Din zece, cîte a încercat, nu se potrivea nici una, încît a trebuit să facă rost de un şperaclu. „Poftiţi ! ne-a spus. Şi să vă simţiţi ca la dumneavoastră acasă!“... „Vai, dragă doamnă But, asta-i mai greu ! Ce n-aş da să fiu la Moineşti, acum să mă-ntorc de la lucru, ori să plec la lucru ! Aici miroase a colonie. M-aţi omorît cu mirosul ăsta ! Aici miroase a de toate...“

Valeri clătină din cap în semn că ea nu rămîne aici, şi o vreme nici nu s-a clintit de lîngă uşă. Eu mă învîrteam printre mobile, încercînd un fel de inventariere : şase scaune cu arcuri, toate arcurile rupte ; patru scaune fără arcuri, dintre care două legate cu sîrmă pe la încheieturi ; o masă rotundă,

pe care se află cinci pahare, o cană de apă, două cărți, un pachet de țigări, batiste, o sticlă de colonie ; un dulap cu vitrină — în vitrină vreo treizeci de pahare, de toate mărimile și culorile ; două canapele — pe fiecare canapea cîte trei perini mici și două mari ; încă un dulap, cu oglindă ; un lighean, o sobă de tuci, două geamantane, o noptieră — lîngă noptieră, oala de noapte. Între sobă și dulapul cu oglindă e ceva — un fel de coșciug acoperit cu pături și cearșafuri. Cu grijă și cu oarecare teamă dau păturile la o parte ; o vitrină cu ceșcuțe (Valeri îmi spune că sînt ceșcuțe chinezești), cel puțin două sute de ceșcuțe, în două sute de modele și culori. Valeri se roagă de mine să fiu cuminte. Cît de tare m-ar ruga, nu mă rabdă inima și, una-două, deschid vitrina. Pun mîna pe o ceșcuță, vreau s-o ridic, rămîn cu toarta în mînă !

— Ai spart-o ! se-ngrozește Valeri.

— Păcatele mele, cum s-o sparg !

— Acu' ce ne facem ? Ești mare și prost !

— Care prost, măi ? că era spartă de mult și lipită !

Valeri se luptă cu mine să las vitrina, eu rîd să mă prăpădesc. Iau altă ceșcuță, care se desface în două, și încă una, care se desface în trei. Toate sînt sparte și lipite ! Mai ai ceva de zis ?

Valeri îmi dă peste mînă și se apucă să lipească ceșcuțele. De bine, de rău, îmi găsesc altă distracție, una cu poze ; sute de poze atîrnă pe pereți, în rame aurite ; cîte doi, cîte trei borțoși, un copil, o cucoană, un cîine — pe stradă, în grădini, la gară, la cimitir, la restaurant. Ici, colo îl descopăr și pe „Sfinx", care trebuie să fi fost un fel de prieten al familiei. Cu cîte poze sînt înghesuite pe cei patru pereți poți să organizezi o expoziție. Deodată, Valeri mă apucă de braț : „Uite, ia uite ! Hai să plecăm..." Îmi tot zice să mă uit, dar nu-mi arată unde. „Uită-te la poză ! Poza de deasupra patului !" Pe perete, deasupra patului în care ar fi trebuit să dormim, era agățată o fotografie mare, în ramă aurită, înfățișînd pe domnul But, stăpînul casei, într-un fru-

mos coşciug cu motive naţionale. „Sfinxul“ stă de gardă la căpătîiul mortului. Văduva plînge şi alături de ea mai plîng două doamne, dintre care una pare a fi soţia procurorului Alexiu.

În miez de noapte am trezit-o pe doamna But.

— Veniţi să vă dăm camera în primire!

— De ce nu rămîneţi? s-a întristat ea.

— Îi greu, doamnă, îi greu să dormi cu şobolanii la un loc.

— S-ar putea să fie.

— Şapte am văzut eu. Cîţi or fi toţi, habar n-am.

— Îmi pare aşa de rău!

— Cît vă datorăm, doamnă But?

— De la oameni politici nu iau bani.

Valeri s-a dus să doarmă la soţia lui Voichiţă.

Eu am zis că mă duc la sediu, unde să-mi fac un pat din două mese, dar pînă spre dimineaţă m-am plimbat pe străzi adormite şi mirosind a de toate, întrebîndu-mă în ce fel s-o scot la capăt cu treburile mele de aici? Dacă ar fi luptă deschisă, cred că m-aş descurca mai uşor. Ori dacă mi s-ar cere să forez douăzeci de sonde într-un an. Aşa, aproape în fiecare zi mi se trece în cont cîte-o escrocherie. Încercări de viol, sub ameninţarea: „Dacă faci pe nebuna, te bag la sabotaj“ — mîine o să aflu că i-am pus gînd rău doamnei But; plocoane de la negustori — Arpad pretinde că mi-ar fi dat pînă acum două costume de haine şi o pereche de pantofi... Înaintea mea au mai fost doi secretari, primul s-a ales cu o sancţiune, al doilea a intrat în sanatoriu şi mi se pare că o să rămînă acolo. Din-din s-a grăbit să anunţe că nici eu n-o să rezist mai mult de două luni. Cu mine se încearcă un fel de război psihologic. Şi nu numai cu mine.

În urmă cu vreo cîteva zile m-a căutat la sediu o femeie de vreo patruzeci de ani, care mi-a spus că nu poate să mai treacă pe la noi. E singură şi săracă, de şapte ani trăieşte din spălat şi din cîrpit, dar de cînd s-a înscris la comunişti nu-i chip să mai găsească de lucru, nici să adune hîrtiile de pe stradă n-o mai lasă. „Cine nu te mai lasă, femeie?“

„Ăştia, de care ţinem noi cu pîinea, cu sarea şi cu laptele“. De două ori i-au spart ferestrele. Are un petic de livadă, cu trei meri şi trei peri. I-au tăiat merii şi perii. „Atunci, bag seama, ce folos? Îmi daţi voi de mîncare? Aveţi fabrici? Aveţi prăvălii?“ Şi mi-a întins carnetul: „Să-l poarte alţii, că mie nu mi-a adus noroc!“

În fiecare dimineaţă, cam între şapte şi nouă, primarul mă cheamă la telefon: „Ce se mai aude? Ce noutăţi?“ Îi cer mereu să aibă răbdare şi încredere, multă încredere. Atunci el îmi spune că iar s-au adunat oamenii în faţa primăriei — zece, douăzeci, o sută — şi toţi îi cer să le dea un răspuns precis: va fi de lucru, nu va fi? — ce să-şi mai piardă vremea pe-aici? „Eu n-am curajul să le mai vorbesc de răbdare şi de încredere, mă avertizează primarul. Să ţi-i trimit plocon?“ Şi mi-i trimite. „Ce-aveţi de gînd cu noi?“ întreabă oamenii. Eu le spun, ei m-ascultă, cu mare atenţie m-ascultă. Apoi se scarpină în ceafă: „Şi dacă vă jucaţi de-a politica?“

Azi-noapte, cam pe la miezul nopţii, am nimerit pe strada Sf. Niculae — zece case acoperite cu stuf, ori cu şindrilă, zece tei uscaţi şi nişte garduri prăbuşite. Toate ferestrele erau deschise; ferestre joase, te salţi o dată şi te-ai pomenit înăuntru. Dar pe-aici nu sare nimeni pe fereastră, nici ziua, nici noaptea: nu-i nimic de furat! Nu cunosc povestea acestei străzi, deşi sînt sigur că are o poveste, cum au toate străzile din B.; una a fost pierdută la pocher, pe alta s-a îmbătat un ofiţer, care a împuşcat un mire, tocmai cînd acesta se îndrepta, însoţit de nuntaşi, spre casa miresei. Toate s-au petrecut pe-aici ca în ţara nimănui... În miez de noapte, strada miroase a carne friptă şi a usturoi. Într-una din case trebuie să fie petrecere — s-o fi născut un copil, s-a întors cineva de departe? Mă iau după miros şi îndată ajung în faţa unui şopron pe jumătate dărîmat, care ţine loc de sală de petrecere. În jurul a două mese, acoperite cu ziare, stau băieţi şi fete, pe puţin douăzeci, cam ciufuliţi, în cămăşi de

noapte, poate abia sculaţi din somn. Mai la o parte, pe nişte butuci, pe o roată stricată, stau bătrînii, cinci-şase. Dintr-o ochire îi cuprind pe toţi, şi aşa îmi rămîn, muşcînd din carne şi din pîine cu duşmănie, ca într-o întrecere pe viaţă şi pe moarte. N-au timp să scoată o vorbă, nici măcar să se uite unul la celălalt. Pe masă, printre tăvi cu carne, cu pîine şi cu usturoi, sînt aşezate trei lămpi cu gaz, iar o alta atîrnă de o grindă a şopronului. Cînd îmi simt paşii, toţi se întorc cu faţa spre mine. Apoi se ridică în picioare, şi tineri şi bătrîni, cu bucăţile de carne şi de pîine în mînă. Nu ştiu cum să le spun mai repede şi mai frumos bună seara şi să-mi văd de drum. Pentru prima oară îmi pare rău că am tulburat nişte oameni în timpul mesei. De cînd sînt n-am mai văzut pe cineva mîncînd cu atîta poftă. Imediat se eliberează un scaun ; o femeie în vîrstă, care face pe ospătăriţa, îmi aduce o farfurie cu nişte bucăţi de carne şi sînt poftit, chiar rugat să iau loc. După ce mă aşez, se aşază toţi : mănîncă şi se uită la mine pe furiş. Încerc să ghicesc dacă-i botez, ori nuntă, ori dacă s-a născut cineva. Nu-i nimic — au găsit nişte raţe, cinci raţe, şi s-au gîndit să facă o mică petrecere. N-au băutură. Nici acordeon... Mănînc carne de raţă şi mă tem că petrecerea asta se face cu raţe de furat. Cînd le-o spun, toţi izbucnesc în rîs, iar un flăcău, mai mare pe-aici, scoate din buzunar o fiţuică pe care mi-o întinde, rugîndu-mă să citesc : „Fraţi şi surori ! Nu vă pierdeţi credinţa în victoria noastră. Nici o lege n-o să vă poată pedepsi pentru că refuzaţi să vă-nscrieţi la comunişti. Acţionaţi în aşa fel, încît să nu vă prindă cu legea...“ Flăcăul îmi ia hîrtia din mînă :

— Cu hîrtia asta am făcut rost de cinci raţe.

— De la domnul Siminoc ? întreb.

— De la dînsul am luat acum trei săptămîni, cînd a venit să ne ţină o cuvîntare, îmi explică flăcăul, mîndru de ispravă. Am luat un purcel. Dai purcelul, scapi teafăr ! Şi ni l-a dat. Raţele astea sînt de la domnul Dindin care a venit în seara asta,

după ce ne culcasem, să ne-arunce pe fereastră hîrtii. I-am pus mîna în piept şi-am mers la tocmeală: „Dai cinci gîşte, scapi teafăr şi nici nu te spunem la nimeni". S-a învoit. Acasă ne-a tras pe sfoară, ne-a dat raţe în loc de gîşte — şi s-a rugat, cu lacrimi în ochi, să nu-l spunem la nimeni. Nici nu l-am spus decît la poliţie.

Flăcăul e încîntat de cum a povestit întîmplarea. Îmi vine greu să-l dezamăgesc. Doar atît îi spun:

— Să nu vă faceţi din asta o meserie.

— Nu moare dînsul pentru cinci raţe! spune femeia care mi-a dat carne şi pîine. Şi chiar de-ar muri, pagubă n-ar fi, de ăştia nu-i pagubă nici dacă le piere graiul, nici dacă putrezeşte carnea pe ei. Eu aşa mă rog, să putrezească.

— Acum ţi-ai găsit cu putrezitul, cînd noi mîncăm, izbucneşte flăcăul, lăsînd bucata de carne în farfurie. Apoi trage o lampă mai aproape, ca să-mi vadă mai bine faţa, şi întreabă: E adevărat că o s-avem o fabrică?

— Nu ştiu şi nu pot să vă spun nimic. Voi de unde ştiţi?

— De la tovarăşul Voichiţă.

— El o fi ştiind mai bine.

— Cine să vă dea de capăt!

Am un obicei, care pînă acum nu m-a dat de ruşine: nu spun şi nu promit nimic înainte de a fi sigur. Dacă ar fi să promit, puţini, tare puţini m-ar crede. Aici îi greu cu promisiunile. După cîtă politică neghioabă s-a făcut aici, vorbele mari sună în gol, iar cele de bun simţ dau de bănuit: asta ce tactică o mai fi? (Dar, în ce mă priveşte, poate că e la mijloc şi o dorinţă de a-i stîrni pe oameni: să întrebe, să discute, să-şi iasă din amorţeală...)

— Tovarăşul Voichiţă zicea că există un plan.

— Planuri există!

Gravitatea cu care le repet că nu ştiu nimic îi pune pe gînduri pe toţi. Petrecerea se încheie înainte de vreme, într-o tăcere apăsătoare. Îi întreb ce meserii au. Ridică din umeri — ce meserii să aibă, dacă aici nu sînt fabrici, nici măcar ateliere mari?

— lucrează şi ei cu ziua pe unde-apucă, alţii au plecat în oraşe cu fabrici.

Aş vrea să-mi iau rămas bun : fac un pas, fac şi ei, se ţin de mine şi îi simt cum ar vrea să-mi smulgă cu forţa o promisiune. Ar fi de-ajuns să le spun că există un proiect... Pentru ei ar fi ceva sigur... Şi poate că, după multe nopţi de chin, în noaptea asta ar dormi liniştiţi.

Femeia care a împărţit carnea şi pîinea vine după ei, rugîndu-i să-şi ia mîncare pentru mîine dimineaţă. Cine s-o mai ia în seamă ? Încep să-l înţeleg pe Voichiţă. Dar eu nu pot decît să le urez noapte bună.

O iau la pas şi, după vreo douăzeci de paşi, mă uit în urmă : aşteaptă toţi, aşteaptă să mă-ntorc.

Trei zile îi trebuiră lui Iosif Dindin pînă cînd reuşi să compună o scrisoare către preşedintele său de la centru, „Marele Sfinx“. Iată un scurt fragment din această scrisoare : *„Prin mila lui Dumnezeu, prin bunăvoinţa Majestăţii sale şi datorită sfaturilor dumneavoastră, care ne călăuziţi cu paşi siguri spre victorie, secţia din B. a P.N.Ţ. a înscris multe succese în Cartea de aur a partidului nostru, după cum bine v-aţi exprimat în discursul rostit în ziua de 9 aprilie, anul trecut. Dacă ar fi să afirm că vă bucuraţi de stima noastră, ar fi mai nimic ; dacă ar fi să afirm că vă bucuraţi de admiraţia noastră, poate că ar fi ceva ; dacă ar fi să afirm că vă bucuraţi de veneraţia noastră, ar fi pe-aproape de adevăr... (Am deschis o listă de subscripţii pentru statuia dumneavoastră. Vă rugăm să stabiliţi dimensiunile statuii şi să ni le comunicaţi...) Noi nu avem alţi îndrumători decît pe Majestatea sa şi pe dumneavoastră. Vă urmărim cu ochi mari. Vă ascultăm cu urechi atente. Fiecare cuvînt rostit de dumneavoastră la Bucureşti este recepţionat aici, în B. Am citit şi ultimul dumneavoastră discurs din ziua de 11 mai, a.c., discurs pătruns de acea înţelepciune care, uneori, pe noi, cei de-aici, ne depăşeşte. Nu tot ce se înţelege la Bucureşti din pri-*

mul moment se înțelege și aici ; nu tot ce deschide o perspectivă la București deschide și aici ; nu tot ce se înalță la București, ca un porumbel, se înalță și aici ! Ați spus că sufletul nostru se înalță de bucurie ca un porumbel acum, cînd P.N.Ț. va merge singur în alegeri. Precis că se-nalță, domnule președinte, și am luat măsuri în consecință, pentru ca membrii noștri să fie lămuriți. P.N.Ț. are tradiții, are membri care v-au jurat credință, are un președinte care veghează. Interese superioare cer ca noi să știm mai puțin decît știe președintele. Există un plan tactic pe care noi nu-l cunoaștem, dar pe care o să-l respectăm pînă la victorie. Altfel, n-am pricepe de ce P.N.Ț. merge singur în alegeri, iar P.C.R. merge cu alții, în Blocul partidelor democrate. Dacă îmi permiteți, aș vrea să vă transmit niște nedumeriri care își fac loc aici : cum a fost posibil ca dumneavoastră, care azi-mîine o să intrați în istorie, să admiteți un asemenea Bloc ?! Comuniști, social-democrați, frontiști, național populari, fracțiunea liberală, fracțiunea țărănistă etc. etc. etc. — ori credeți că sînt puțini, domnule președinte ? Să știți că nu tot ce pare puțin la București pare și aici. Noi, cei din B., ne unim glasul cu glasurile fraților noștri din alte secții ale P.N.Ț. și strigăm : „Să se despartă pămîntul de ape !" Domnule președinte, să strigăm cu toții acum, cît nu e prea tîrziu. Numai astfel o să intrați în istorie. Altfel, nu ! Căci nu tot ce intră în istorie la București intră și aici !... Post-scriptum : Comuniștii promit să construiască aici o fabrică de mașini agricole. Ce-ar fi, domnule președinte, să promitem și noi un lăcaș de cultură ?

După vreo săptămînă, Dindin primi un plic din hîrtie cretată : „*Domnul președinte vă transmite acest răspuns intim : Nu iese întotdeauna cum vrea omul. Dar victoria noastră va fi cu atît mai...* Semna secretarul președintelui. *Post-scriptum : Promiteți tuturor — dreptate, egalitate și frățietate*".

VII

Mihai Manole se grăbea spre casă, cu gîndul la o baie fierbinte și la multe ore de somn. Îl dureau ochii de oboseală și de praf, se uita la fete de optsprezece ani și le prețuia cam la patruzeci, iar cînd se ciocnea de trecători avea impresia că ei îi zîmbesc, mulțumiți de a fi primit un ghiont de la un cetățean simpatic și binevoitor cînd e vorba de ghionți. Pe frunte i se lățise o pată de ulei de la sprînceana dreaptă pînă la rădăcina părului ; barba îi crescuse, neagră și deasă, perie ; hainele, călcate în urmă cu trei zile chiar de el, păreau scoase dintr-un fund de cufăr, unde n-o duseseră prea strălucit.

Cînd coti pe strada Viilor, unde locuia, îl trase cineva de mînecă, ușor, complice. Puțin iritat, fără a se opri din mers, întoarse capul. Era Gică, lustragiul, și, cu toată oboseala, Manole se înseninã. „Să trăiești, Gică, mult noroc la clienți, dar pe mine te rog să mă ierți de data asta, știi cum sînt ?“... Nu apucă să-i spună cum e și nici nu găsi la repezeală o expresie potrivită pentru starea lui ; împins de Gică, smucit, răsucit, se pomeni sub umbrela colorată cîndva în galben, albastru și verde, acum de un negru spălăcit, îmbîcsită de praf, de funingine, putrezită de ploi, de ți se făcea milă cînd o vedeai. „Gică dragă, tu mă omori cu zile ! Cred că mîine, ori cel mai tîrziu poimîine o să cer să te schimbe de aici“... De vreo trei luni, Gică se stabilise pe strada Viilor și de atunci îl pîndea pe Manole cînd ieșea din casă și cînd se întorcea. Un bărbat frumos și deștept și pe deasupra activist, decretă Gică, n-are voie să umble cu ghetele murdare !

Manole urcă pe scăunelul de sub umbrelă, întinse picioarele în voie și în mai puțin de un minut adormi. Geanta îi căzu din brațe, se izbi de asfalt, ceva se sparse. „Ce poate fi ? se întrebă Gică. O

sticlă de vin, de ţuică — mare pagubă!“ Îşi văzu de meserie, bucuros că are un client atît de cuminte, care nu-i face observaţii, nu vine cu pretenţii, iar după ce i-a lustruit bocancii nici măcar nu se uită la ei, să vadă dacă nu cumva au mai rămas urme de noroi. După vreun sfert de oră îl zgîlţîi de umăr pe Manole. „În privinţa bocancilor e în ordine, dar v-a căzut geanta şi s-a spart ceva.“ „Oglinda, spuse Manole, încercînd să deschidă pleoapele, aveam o oglindă de bărbierit, din aceea cu ramă. Încă nu mi s-a întîmplat să am de-a face cu tine şi să ies teafăr — ori una, ori alta — data trecută mi-a căzut umbrela în cap!“

Cu chiu, cu vai, Manole scăpă de lustragiu, acum se temea de stăpînul casei, de Mihoc, fost prim-pretor pe aici vreo doisprezece ani, un tip bătăios şi beţiv şi afemeiat şi care, de cînd fusese scos din funcţie, întreba mereu, pe cine se nimerea — ce au de gînd comuniştii cu el? („Vor să mă pună la zid? primesc, dar să se scrie la ziar despre asasinarea mea, ca să ştie tot poporul!“) Fostul prim-pretor lipsea de-acasă, poate că, în sfîrşit, îşi luase cîmpii. („Într-o bună zi, prevestea el, cînd avea chef, veţi afla o veste foarte tristă, prim-pretorul Mihoc etc. etc — şi-o să vă pară rău...“) Curtea, cît o grădină, cu fîntînă arteziană şi ronduri de flori şi trei tufe de liliac, era pustie, potopită de soare. Manole o străbătu călcînd pe vîrfuri, ca să nu fie simţit nici măcar de bunul său prieten, Voichiţă, care, fără-ndoială, i-ar fi pus multe întrebări: cum e pe unde-a fost, ce zic oamenii, creşte porumbul, e vreun semn de ploaie?

Cînd să descuie uşa, îl izbi un rîs de femeie; în stradă, în faţa porţii, ea îşi lua rămas bun de la cineva, care nu-i era nici drag, nici indiferent: „Eşti un muţunache păcătos... doar ţi-am spus de-atîtea ori că n-am talent. Hai, fără mofturi, şi la revedere“. Poarta se deschise şi apăru o zvăpăiată, numai rîs şi gălăgie. Îndată ce îl zări pe Manole, ea se cuminţi, ca o biată fiinţă fără noroc. „Salut voios! îi strigă el. Iar ai uitat să-ţi pui mărgelele!“

Cu înfăţişarea ei smerită, Cristina se apropie şi-i întinse mîna. „Chiar acum ai sosit ?“ întrebă. „Chiar !“... Observînd zăpăceala ei, Manole zîmbi, îngăduitor. „De ce s-o fi simţind vinovată ? Doar nu i-am dat nici un motiv.“ Ca s-o înveselească, îi ceru să-i spună ce-a mai păţit în lipsa lui. O, ce zile-au fost, ce zile ! Dar acele zile nu se deosebeau cu nimic de multe altele din viaţa Cristinei. Ea se scula dimineaţa la şase, la şapte era la atelierul de croitorie, lucra opt ore, iar la trei după-amiază se întorcea acasă. Deosebite erau doar întîmplările, ne-număratele întîmplări hazlii de care avea parte în fiecare zi, încît pentru Manole şi pentru alţi cîţiva, mai apropiaţi, ajunsese de pomină.

— Ia s-auzim ! o pofti Manole.

— Tu habar n-aveai că sînt o stricăţică ! începu Cristina, aşezîndu-se pe trepte. Dar să vezi. Aseară am citit pînă pe la unsprezece şi jumătate, cînd mi-a venit somnul, şi aşa, somnoroasă, am uitat să-ntorc ceasul. Dimineaţa mă scol la şapte fără douăzeci. Repede, repede, repede... (acest „repede, repede“ era însoţit de toate gesturile necesare, adică : s-a spălat, s-a îmbrăcat, a trîntit uşa...) Ajung la atelier, vine patroana : „Unde-i bluza pe care ţi-am dat-o ieri la prînz ?“

— Iar tu uitaseşi bluza acasă ! conchise Manole, ştiind că ea se supără de moarte cînd nu-i dai voie să relateze totul cu lux de amănunte şi, uneori, să-i imite pe cei care-i fac zile amare. Altă dată să nu mai iei de lucru pentru acasă. Ori, faci cum vrei. Eu nu pot să te oblig !

— Mai aveai îndoieli în privinţa asta ? îl repezi ea.

— Oarecari. Şi cine ţi-a zis că eşti o stricăţică ?

— Cine are limba lungă !

Cristina se ridică de pe trepte, cu gîndul să-şi vadă de ale ei, de mîncare, de cusut, de spălat, însă după cîţiva paşi se opri, încercînd o explicaţie pe care, din anumite motive, o socotea absolut necesară :

— Știi cu cine rîdeam la poartă ? Cu maistrul nostru Cojocaru. De trei zile, de cînd ai plecat tu, mă tot invită la el. Ce părere ai ?

— O părere oarecare, zîmbi Manole.

— Ce faci diseară ? mai întrebă ea.

— Ce să fac ? și el ridică din umeri. Dacă nu dorm, citesc, mă duc la plimbare ; dacă nici una, nici alta, mă uit la stele !

— Dacă nici una, nici alta, îl imită ea, o să vezi curînd stele verzi !

Manole descuie ușa, intră și aruncînd geanta pe un scaun se repezi să deschidă fereastra.

Din toată casa fostului prim-pretor — cea mai arătoasă din orășel, cu cinci camere mari, la stradă, și alte șapte, un fel de chilii, pentru neamuri și servitori, în interior — lui îi revenise o chilie de doi metri pe doi, în care abia încăpeau un pat, o măsuță și un cuier. Decît nimic, decît să doarmă la sediu, pe mese, ori pe podele, cum dormise patru luni la rînd — era bună și asta. Cînd îi ardea să se plimbe prin cameră, ori să se-ntindă în voie, se ducea în vizită la Voichiță, care stăpînea cea mai bună cameră (fostul dormitor al lui Mihoc), de vreo treizeci de metri pătrați, iar cînd voia să facă baie, se înscria pe o listă și își aștepta rîndul.

Pe un perete al chiliei, deasupra patului, Manole afișase două planșe, una cuprinzînd programul de lucru pe săptămîna în curs, iar a doua un program maximal, pe cincisprezece ani, unde înșirase cam tot ce-și dorea el : „1) în șapte ani trebuie să termin liceul (încă nu se-nscrisese la liceu) și o facultate tehnică ; 2) în trei ani trebuie să mă-nsor și să am un copil ; 3) pînă în 1950 trebuie să fac rost de-o casă bună, cu cel puțin două camere, și să am cinci rînduri de haine, cămăși, pantofi...“ Urmau alte cîteva puncte, mai puțin importante, și semnătura. Vreo două, trei săptămîni, Manole se uitase cu mult respect la cele două planșe, mai ales la cea cu programul maximal. De-aici porneau, în clipe de răgaz, multe gînduri frumoase și o mare încredere că va fi bine cu el și cu toți care luptă, asemenea lui.

Disponibil pentru fapte mari, scotea din cufăr o carte de istorie pentru clasa a IV-a, una de ştiinţe naturale, o trigonometrie, o gramatică (pe toate le găsise la sediu, printre broşuri de propagandă) şi se apuca să înveţe din toate o dată, cu o rîvnă de speriat, ca şi cînd peste cel mult o oră ar fi trebuit să se prezinte la un examen. Curînd, prea curînd, îl biruia somnul, ori i se făcea foame (şi trebuia să alerge după mîncare), ori îl chemau la sediu într-o chestiune urgentă. După trei săptămîni se uita cu jenă la cele două planşe, după alte trei — nici nu le mai luă în seamă. În ultima vreme, de cînd cu seceta, petrecea foarte puţin timp acasă, cam o după-amiază şi o noapte pe săptămînă, cît să facă o baie şi să-şi spele cămăşile. Întrebat de Voichiţă ce are de gînd cu programul maximal, lămurea prompt: „Întîi să facem rost de pîine şi de apă şi să ne-adunăm pe la casele noastre".

După ce îşi spălă o cămaşă, pe care s-o îmbrace a doua zi, ori chiar în seara acelei zile, dacă era să meargă undeva — Manole se apucă să scoată din geantă oglinda spartă, două cămăşi murdare, săpun, pastă, prosoape, cravate. De cîte ori pleca în delegaţie, lua cu el multe mărunţişuri de care acolo ori uita, ori n-avea nevoie: două, trei cravate ieftine, din celofibră, o sticluţă de colonie, pilă de unghii, ochelari de soare, ace de cravată. Cînd să golească geanta de ultimele din aceste mărunţişuri, îi căzu în mînă o fotografie de-a Cristinei, fotografie dezlipită de pe vreun act, ceva mai mare decît un timbru. „Bună ziua, fată dragă, ce cauţi tu aici, fără să-ntrebi şi fără să-ţi dau voie?" Privi fotografia amuzat, o întoarse pe dos, în nădejdea că va găsi un rînd, o dedicaţie, o explicaţie măcar — şi în cele din urmă ridică din umeri: „Dacă tu vrei aşa, dacă tu crezi că-i bine, eu n-o să stau prea mult pe gînduri".

Era de mirare cum de reuşise Cristina să-i strecoare fotografia în geantă. La plecare, cam împotriva voinţei lui, îl condusese la gară, se tot agăţase de braţul lui, ca o zvăpăiată ce era, iar la un

moment dat, în joacă, îi luase geanta și se învîrtise cu ea, de era s-o scape. „Ce să mai discutăm! conchise Manole. Dacă ea și-a pus în gînd!“ Lăsă fotografia pe masă, printre mărunțișurile scoase din geantă și se trînti pe pat. Încă puțin, încă cinci minute, pînă să-nchidă ochii... După vreo jumătate de ceas trebui să constate, cu părere de rău, că somnul i se risipise. Rămase întins, cînd treaz, cînd între somn și trezie, pînă pe la șapte seara, cînd auzi bătăi în ușă. Atunci sări din pat. Cînd să deschidă, se răzgîndi, parcă îl învinse oboseala. Asta nu-i oră de vizite! (Uneori îl sculau în miez de noapte, ori la cinci dimineața, și-n loc să-și ceară scuze pentru deranj, abia îl certau: „Pe unde umbli, că nu mai poate să dea omul de tine?“) Bătăile din ușă se repetară, cu o anume nervozitate. Manole deschise și, fiindcă tot nu mai avea nimic de pierdut, îi zîmbi celui de afară:

— Mult noroc și sănătate!

— Mult noroc! îi ură vizitatorul. Mult noroc și-un pic de pîine! Ori să nu v-aduc aminte?

Era un tînăr de vreo douăzeci și trei de ani, slab și bărbos, cu ochi mari, în care se ghiceau foamea și spaima. Hainele, cîrpite, înnodate, îi miroseau puternic a benzină. Tocmai din pricina mirosului, el se sfii să intre, întrebînd dacă n-ar vrea tovarășul Manole să meargă undeva în parc, unde-i aer și răcoare. Manole, bănuind ce i se întîmplase tînărului în lipsa lui și ce mare necaz îl aduce, se neliniști brusc. Cu cîteva zile înainte de a pleca pe teren, îl sfătuise să-și prezinte adeziunea de înscriere în partid. Tînărul se jurase de-o mie de ori că el vrea să fie în partid, să fie alături de comuniști, dar e absolut convins că, în ziua în care află, Predoiu o să-l dea afară din atelier. Poate comitetul de plasă, într-un asemenea caz, să-i asigure un loc de muncă? Dacă tovarășul Manole zice că poate, atunci el nu se mai teme de nimic. Ține adeziunea în cufăr de trei luni. Chiar mîine dimineață o s-o prezinte.

Văzîndu-l pe tînăr atît de speriat, Manole înţelese că va avea mult de furcă, fie cu Predoiu, fie cu alţii — şi se mustră pentru izbucnirile lui cam prea optimiste, cînd îi asigura pe oameni că totul e în ordine, de-aici încolo să nu se mai teamă de nimeni şi de nimic. El era activist de cinci luni, după ce înainte fusese, pe rînd, ţăran, zilier, hamal, tîmplar, tinichigiu — şi abia dacă se descurca în „Manifestul Partidului Comunist" ; la mitinguri nu vorbise niciodată ; adesea tuna şi fulgera împotriva reacţiunii, dar se ferea de discuţii cu ţărăniştii, fiindcă el ştia cîteva lucruri limpezi, iar ţărăniştii veneau cu întrebări şi tot felul de argumente pe care nu le pricepea.

— Cum ţe lauzi, Codrescule ?

— Cînd mai bine, cînd mai prost ! spuse tînărul, cu o încercare de zîmbet. Intrînd în cameră, se aşează pe marginea patului, cu şapca în mînă. Dacă dumneavoastră mă-ntrebaţi cum o duc, eu vă spun : cînd mai bine, cînd mai prost. Dar acum, că sîntem între noi, să vă-ntreb şi eu : cînd o să fie bine, bine de tot, să ştiu că mă scol dimineaţa, în casa mea, mă duc la lucru şi nu mi se-ntîmplă nimic rău ?

— Ai avut neplăceri ?

— Multe, cam prea multe de ieri pînă azi, de-mi vine să mă dau de-a dura. Alaltăieri pe la prînz, cum m-aţi sfătuit, i-am dat adeziunea tovarăşului Strihan. „Bine, zice dînsul, cînd se-ntoarce Manole şi ceilalţi, care te cunosc şi-au dat în scris despre tine, ţinem şedinţa." „Aşa să fie", zic eu, şi mă întorc la atelier, unde era o zarvă şi-un prăpăd ! „Unde-ai fost ?" mă scutură Predoiu. „Pe-aici, pe la magazine, după nişte sandale, că astea m-au lăsat de tot." „Să dea Dumnezeu să fie vorba de sandale !" Eu nimic, am fost după sandale, n-am găsit azi, o să găsesc mîine. Trece ziua de ieri, fără alte discuţii. Azi-dimineaţă, Predoiu dă mîna cu mine, mă bate pe umăr — „Ce mai faci, cînd te-nsori ?" — pe urmă se tot plînge de-ale lui, că-i greu, are mulţi lucrători şi impozitele-s mari, vine o vreme a dracului pentru patroni şi, din pricina asta, el e

obligat să reducă numărul lucrătorilor. Atît zice, ca din scriptură, şi mă lasă pe mine să înţeleg ce trebuie. Stau şi lucrez, stau şi după-amiază, pentru nişte comenzi, iar acum un ceas, cînd mă duc la dormitor, mai intră dacă poţi! De-aceea vă întreb: cînd o să fie bine de tot? Mi-o veni şi mie rîndul să mă-nsor — pot eu să ţin nevastă? — ori să am un copil?... Apoi, speriat, tînărul se ridică în picioare: „Sînt necăjit, vorbesc multe, v-aţi supărat cumva pe mine? Nu venii să vă trag la răspundere pentru ce m-aţi sfătuit, ăsta era şi gîndul meu, dar să-mi spuneţi mie, cum de partidul comunist n-are putere asupra lui Predoiu? E aşa cum zic eu: poate să mă dea afară într-o mie de feluri. Lucrători sînt mulţi, impozitul creşte, el n-are bani, se scapă de mine!

— Trebuia să rămîi în dormitor.

— Unde să rămîn, dacă uşa era încuiată, iar după uşă, doi cu vergele de fier?!

— Trebuia să încerci un plan tactic.

— Multe trebuia să fac eu!

— Chiar aşa, i-o întoarse Manole.

— Chiar! izbucni tînărul. O zi bună să fi avut şi eu, nu mi-ar fi necaz. Aş zice: mă doare azi, da' ieri, sau nu ştiu cînd, mi-a plăcut. O zi, o singură zi, să m-agăţ de ea. Ştiţi cum vreau să fie acea zi? Parcă începui să vă spun: dimineaţa să mă scol în casa mea, să plec la lucru unde-i nevoie de mine şi unde nimeni nu se uită urît, iar la prînz să mă-ntorc: un ceas pentru masă, unul pentru odihnă, apoi de învăţat, de mers pe la petreceri, că nici fără ele nu se poate... Vreau mult? Vreau cît îi trebuie unui om cumsecade. Da' pînă una-alta, spuneţi-mi, cînd o să avem fabricile noastre?

— Un an, doi, hai să zicem trei.

— Trei, e cam mult.

— Sigur că-i mult, dacă vrei totul în clipa asta. N-ai avut nimic şi vrei totul. Cum şi de unde, nu te priveşte!

— Ce s-aude cu fabrica de-aici?

— Ce fa-bri-că? Nu deţin nici o informaţie.

— Știu că există un proiect.

— Ca să vezi ce-ți umblă ție prin cap!

— Așa mi-a ajuns la ureche.

— Altă dată să te informezi de la sursă, de la noi, de la tovarășii tăi. Cum îți spunem noi, așa să crezi!

— De data asta nu vă cred, îndrăzni Codrescu.

— Oare cînd m-ai crezut? se supără Manole. Dar să vorbim despre altceva: cîteva zile poți să stai aici. Noaptea, om vedea noi! — unul în pat, celălalt pe jos — poate că facem rost de o saltea.

— Una ca asta, nici gînd!

— Dacă nu vrei, eu cum să te ajut?

— Altfel! îi propuse tînărul. Să faceți dumneavoastră cum știți, dar să nu mă dea afară. Eu nu sînt sluga și zdreanța nimănui! Cu jenă se mărturisi: Mi-a tras unul doi pumni, de-am văzut stele verzi. Calfa lui Vintilă... Eu n-am dat. Eu sînt comunist și n-am voie să dau.

— Uneori, n-ai încotro.

— Între noi fie vorba, dacă mă simțeam în stare, îi mutam fălcile. Însă de cînd cu seceta, mănînc pîine o dată pe săptămînă. Și mă tem de plămîni...

„Dacă aș avea de unde, se gîndi Manole, și dacă ar ține de mine, i-aș da de toate — o casă cu ferestre mari spre soare-răsare și cu grădiniță de flori, bani cît să-i ajungă și o hîrtie la mînă, în care să arăt că nimeni nu are voie să-l jignească pe tovarășul Codrescu, ori, Doamne ferește, să-l scoată din vreun drept al său. Dar așa cum sînt, Manole de la comitetul de plasă, nemîncat și nedormit, nu pot să-i dau decît multe asigurări că în curînd va fi bine."

— Vrei o pereche de pantofi? îl întrebă pe Codrescu. Vrei o cămașă? O cravată? Vrei camera asta? „El nu vrea decît să-l duc la dormitor și acolo să-i demonstrez că noi, comuniștii, în orice împrejurare sîntem mai tari decît domnul Predoiu. E de datoria mea, eu am numai datorii față de toți, oare cînd o să mă achit de ele? Nici în vecii-vecilor — de ce să ne facem iluzii? Vino,

Manole, du-te Manole, rezolvă, Manole, ai greșit, Manole, altă dată să fii mai atent!“ Știa că îl așteaptă Cristina, i se părea firesc să-l aștepte o fată frumoasă și tot firesc ar fi fost ca el să se ducă — doar abia a trecut de douăzeci de ani, e încă la vîrsta dragostei, dacă nu se duce acum la întîlniri, mai tîrziu ce folos?

Își trase pantalonii, bocancii și haina. Și cum îi era foame, bău un pahar de apă. (Rețeta lui Voichiță: cînd ți-e foame, bei apă; cînd te doare capul de foame, îți pui o compresă cu apă rece pe frunte...) „Ce-ar fi să meargă și Voichiță cu noi? Cu o cuvîntare de-a lui scăpăm mai ușor!“ Față de toți ceilalți activiști ai comitetului de plasă, chiar și față de Strihan, Voichiță avea un patos de om necăjit. Își începea cuvîntările cu: „Măi tovarăși, pînă cînd să mai suferim?“ — și îndată aducea argumente zdrobitoare împotriva reacțiunii, iar cînd se-ntîmpla să nu-i folosească argumentele, el se-ntorcea la suferința lui și-a altora, din care storcea lacrimi. Dar acum, cînd era mare nevoie de el în înfruntarea cu iscoadele, Voichiță lipsea; după spusele soției, avea să mai lipsească trei zile, fiind trimis prin sate să rezolve problema alimentelor. „Asta-i mai greu, se gîndi Manole, problema asta n-o rezolvă nici o mie de Voichiți, cît de înflăcărați ar fi ei. Pentru asta trebuie ploaie. Să se lase cerul jos de tot, deasupra copacilor și-a caselor, și-a holdelor — și să toarne cu găleata, așa de tare să toarne, de să nu vezi la doi pași“. În urmă cu mai bine de zece ani, pe cînd era copil în cămășuță largă de in, îi plăcea să alerge prin ploaie, cu alții după el, și să prindă ploaia în căușul palmei. Odată era pe cîmp, în primăvară, cu alți doi de seama lui, cînd se pornise o ploaie deasă, ca o pînză, învăluind oamenii și copacii, parcă vrînd să-i fure; poleită de niște raze de soare, ploaia părea galbenă ca mierea; apoi, cînd soarele, temător, își trase razele încetul cu încetul, ploaia se-nnegri, de se lăsă peste cîmp un miez de noapte, cu spaime și chemări. Manole era pe-

aproape de tovarăşii săi, dar nu-i mai vedea. Ei îl chemau, îi chema şi el — şi tot nu se puteau întîlni.

— Ce ne facem cu seceta asta? îl întrebă pe Codrescu. Am fost trei zile prin sate, acum a plecat Voichiţă; iarba s-a uscat, pămîntul s-a uscat, cumpenele de la fîntîni nu mai ajung. Toată ziua scîrţîie cumpenele şi apa se lasă, tot se lasă, parcă s-ar teme de noi.

Codrescu se gîndea la ale lui:

— Parcă ziceaţi că o să mergem la dormitor.

— Ce să căutăm acolo? îl repezi Manole. Nu te vezi şi nu vezi cum arăt eu?! Dacă se pun ăia cu pumnii pe noi? Codrescule, trei zile şi trei nopţi n-am stat o clipă locului, nici cît să răsuflu. Aş zice să vorbim cu Creţoiu.

— Hă! hă! Să mă apere Creţoiu?

— Să te apere, Codrescule. De ce rîzi?

— Dacă el m-a trimis la dumneavoastră?! Azi şi mîine trebuie să apere nişte cărăuşi, vreo patruzeci de cărăuşi; abia poimîine ar fi să mă apere pe mine.

— Şi de ce nu vrei să aştepţi?

— Cît să mai aştept? Că mi-a ieşit pe nas!

— Ei, ei! Încearcă să te linişteşti!

— Dacă îmi spuneţi ce s-aude cu fabrica.

— O! De m-ar lua dracu! îşi dori Manole, sperînd că astfel o să scape de sîcîială. De ce-o fi trebuind să pătimesc eu pentru toţi? Am douăzeci şi trei de ani, douăzeci şi trei! Şi mi s-a dat sarcină să răspund de soarta ta şi-a altora. Tu vrei să ştii cînd o să fie bine iar eu trebuie să te lămuresc. Oare ce-ar fi să schimbăm? Să răspunzi tu de soarta mea? Ia spune, Codrescule, cînd o să fie bine? Izbucnirea, cît de violentă, nu-i folosi la nimic. Celălalt simţise că el ascunde o veste mare şi voia cu orice preţ să i-o smulgă. Pe ce vrei să te juri? îl întrebă pe Codrescu.

— Pe cinstea mea!

— O să construim aici o fabrică de maşini agricole.

— Pot să-mi retrag jurămîntul? se agită Codrescu. Dați-mi voie să mi-l retrag. Oamenii trebuie să afle. De ce nu-i adunați pe toți în piață? Îi adun eu! și Codrescu se închipui în fața unei mulțimi imense, orator înflăcărat: „Voi, care ați suferit!“

— Codrescule!

— Vă rog să mă iertați.

De pe strada Viilor cotiră pe Frumoasei și vreo două sute de metri, cît mai aveau de mers, nu-și mai spuseră nimic. Ca de puține ori pînă acum, Manole se temea de bătaie și de umilință, auzise că, tot așa, un activist dintr-o altă plasă se dusese la un cămin de ucenici să facă ordine, dar acolo încăpuse pe mîna unor huligani și, după o bătaie cumplită, acei huligani îi luaseră hainele. Dormitorul se afla într-o clădire dărăpănată, ascunsă în dosul alteia mai arătoasă, aparținînd negustorului Arpad. Ferestrele erau luminate și înăuntru se ghicea încăierare. „Înseamnă că au jucat pocher și o fi pierdut Spirache, lămuri Codrescu. Ăsta, Spirache, de cîte ori pierde, se ia la bătaie, pînă i se-ntorc toți banii...“ „Am nimerit al dracului de bine! oftă Manole. Am eu un noroc, de să-i plîngi de milă!“ În sinea lui era convins că mai ușor s-ar fi înțeles cu patronii, cu Predoiu și cu Arpad, care nu mai îndrăzneau să se-arate chiar atît de bătăioși față de comuniști, decît cu slugile lor; slugile au pumn greu și au cuțite; pentru cît primesc simbrie, dau și fug! Cum n-avea încotro, Manole ciocăni în ușă o dată, de două, de trei ori, din ce în ce mai tare. Zarva dinăuntru încetă brusc. Pași tîrșiți se apropiară de ușă. Cheia se răsuci în broască de două ori. „Aici e Manole, de la comitetul de plasă, și vă rog să deschideți!“ După cîteva minute, în care nu primi nici un răspuns, el izbucni: „Cine v-a mințit că sînteți de capul vostru?!“ Așa se scurse un sfert de ceas — Manole amenințînd, cei dinăuntru șușotind, cînd apropiindu-se, cînd depărtîndu-se de ușă. „Vreți să chem poliția?“

Cînd veni vorba de poliţie, uşa se deschise.

— Ce doriţi? întrebă Predoiu.

— Dumneavoastră eraţi aici?

— Aici, ori n-am dreptul? Plătesc în fiecare lună chirie.

— Şi de ce nu mi-aţi deschis de la început?

— Fiindcă sînt în casa mea. Dumneata deschizi oricui bate? Predoiu nu se mişcă din prag. În spatele lui încremeniseră doi băieţandri cu părul zburlit, numai în izmene şi cămăşi. Amîndoi aveau ochii roşii de plîns. Eu ştiu pentru ce-aţi venit, continuă Predoiu, sever. Să-i dau voie ăstuia... Degeaba, domnule Manole, nu merge cum credeţi dumneavoastră! Dacă tot sînt patron şi plătesc impozit, dacă tot mi-aţi pus gînd rău, atunci daţi-mi voie să fiu patron pînă la capăt.

— Domnu' Predoiu, există nişte legi!

— Cîte există, le ştiu mai bine decît dumneata.

— Dar băiatul ăsta a semnat un contract pe care trebuie să-l respectaţi, îi aminti Manole. Degeaba vă plîngeţi de impozite — eu chiar voiam să scriu un articol la ziar.

— E dreptul dumitale, recunoscu Predoiu. Aveţi ziare şi, mîine, poimîine, cît de curînd, o s-aveţi toată puterea în ţară. Dacă aş fi de seama dumitale, ori chiar mai în vîrstă cu zece, cincisprezece ani, m-aş da de partea voastră. Dar sînt bătrîn, domnule Manole, am şaizeci şi trei de ani, sufăr de inimă şi abia dacă mai trăiesc pînă să-mi luaţi atelierul. Dacă aşa stau lucrurile, ce gînduri să-mi mai fac? Voi porunciţi în sediul vostru şi vă-nţelegeţi cu cine v-ascultă; eu poruncesc la mine...

— Şi pe ăştia doi, care stau de strajă, de ce i-aţi bătut?

— Cine-mi stă de strajă? se miră Predoiu, întorcîndu-se. Îi înghiontì pe cei doi, după care, bravînd, îi explică lui Manole: Sînt trei pe care i-am bătut. Dar nu mai pot să bat ca altădată, dau şi icnesc. Şaizeci şi trei de ani!

— Domnu' Predoiu, ar trebui să vă purtaţi omeneşte cu lucrătorii.

— Hă ! dar cu mine cine se poartă omeneşte ? Dumneata, care îmi baţi la uşă, cînd eu nu te-aştept ? Domnul Strihan, care nu vrea să plece de-aici, pînă nu ne bagă în mormînt pe toţi ? Înjurînd, spumegînd, Predoiu vru să-l apuce de-o mînă pe Codrescu : De cîte ori m-ai furat şi m-ai vîndut ?

— Eu să fur ? se apără Codrescu. Îmi spui mie că am furat ?

— Tu, cu ai tăi !

— Care ai mei ?

— Cu cine te-a adus aici !

— Pentru vorbe dintr-astea ajungi la tribunal, îl preveni Manole.

— Asta-i lege ! admise Predoiu, cu o mîndrie de neînţeles. Pentru vorbe, ori pentru altceva, ştiu eu prea bine ce m-aşteaptă ! Îmi trimiteţi în noaptea asta un control, iar mîine dimineaţă, cînd ies oamenii la lucru, mă tîrîţi pe străzi, cu tabla de gît : „Speculant, duşman al poporului !“ Dragii mei şi-ai cui v-a făcut, de ce nu-mi veniţi odată în control ? Predoiu îşi suflecă mînecile repede, repede, ca şi cînd ar fi trebuit să se apuce de-o treabă grea, ori să se ia la trîntă. Control, acasă la mine ! Vă poftesc ! Vă aştept ! se isteriză el. Şi-o să fac ceva în faţa voastră, îhî ! Toţi ţărăniştii ăştia crăcănaţi se tem de voi, azi, mîine, îi daţi gata. Dar eu nu mă tem nici de moarte. Am şaizeci şi trei de ani şi-o credinţă. Eu am o credin-ţă !

În clipa aceea ţîşniră pe lîngă el, cu cîte-o bocceluţă în mînă, cei doi băieţandri, lucrătorii lui, pe care-i snopise în bătăi ; ajunşi la poartă, se opriră doar cît să scuipe şi să-l înjure de mamă pe stăpîn ; apoi, desculţi, dezbrăcaţi, cu toată averea în boccelută, ei o luară la fugă în lungul străzii. Predoiu rămase să se uite la cei doi din faţa lui, cînd la Manole, cînd la Codrescu, dar nu cu ură, ci mai degrabă cu o mare nedumerire.

Cînd ei se traseră la o parte, jenaţi, el îşi privi palmele mari, cu degete noduroase, pătate de ulei. Degetele îi tremurau şi o clipă avu senzaţia că toată vlaga i se scurge prin degete, încet, enervant de încet, picătură cu picătură. Zicea că are şaizeci şi trei de ani, avea şaizeci şi cinci, nu mai ţinea la înfruntări, iar de bătut, reuşea să-i mai bată doar pe cei care îi aşteptau loviturile cu fruntea plecată. Aceştia erau din ce în ce mai puţini.

— Să mergeţi acasă la voi, spuse el, mîrîit, şi acolo să porunciţi! Se clătină, şi astfel, clătinîndu-se, intră în dormitor. Aici mai era cel de-al treilea ucenic bătut, care nu dădea nici un semn că ar vrea să fugă. El aştepta clipa răfuielii, cu o vergea de fier în mînă.

— Ia-ţi ce ai, şi Dumnezeu să te bată! spuse Predoiu.

— Aşa să vorbeşti cu slugile! i-o întoarse tînărul.

— Toţi îmi sînteţi slugi! Eu v-am primit în casa mea, eu vă scot, ale mele să fie păcatele!

— Nu ne scoţi de niciunde. Şi să nu te-apropii!

Predoiu îşi duse palma la frunte şi chibzui ceva. Apoi, fulgerător, se repezi s-apuce vergeaua. Trase o dată — în clipa următoare se pomeni izbit de perete; astfel, gemu şi se-ndoi pe o parte, cu amîndouă mîinile în dreptul inimii.

— Ţi-am zis să nu te apropii, se justifică tînărul. Aici îi casa noastră. Nu ieşim de aici. Nici din atelier nu ieşim. Dacă nu vrei să-l mai ţii, îl trecem la stat.

Codrescu, parcă străin de înfruntarea celor doi, îşi aduse cufărul de-afară şi din el scoase şi aşternu pe un pat două prosoape, două cămăşi, două perechi de izmene, pastă, săpun.

— Asta mi-e toată averea, îi spuse lui Manole. Atîta am adunat pînă la douăzeci şi trei de ani. Căzu pe pat. De foame, ori de vreo durere, se adună ca un arici. Celălalt tînăr îi întinse un pahar cu apă stătută...

În acest timp, Manole cerceta încăperea cu un interes de gospodar care ia în primire. Aici fusese, pînă în urmă cu vreo opt luni, magazia de dulciuri, de lumînări şi de sare a negustorului Arpad. Încă mai mirosea a de toate şi a sudoare. Paturile din scîndură de brad, înguste şi adînci, aşezate pe butuci, fără saltea şi cearşafuri, semănau cu nişte sicrie de oameni săraci. „Pentru grajdul ăsta trebuie să ne luptăm! Nimic n-avem, pentru toate trebuie să ne luptăm, iar anii trec. Poate că are dreptate Voichiţă: „Oameni buni, dragii mei, care mîncaţi prost, dormiţi prost şi visaţi prost — cînd o să trăim şi noi cu adevărat?“

Codrescu şi celălalt, cel cu vergeaua, uitaseră de primejdie, ori nu mai aveau putere să ţină seama de ea. Ai fi zis că sînt beţi: amîndoi se împleticeau prin dormitor, sprijinindu-se cînd de scaune, cînd de paturi, ori de pereţi, cerînd apă să bea, să se spele, cerînd ţigări şi pîine, şi iar apă şi ţigări... Predoiu stătea lipit de perete şi se uita, pe rînd, la fiecare, chibzuind asupra căruia dintre ei să se repeadă mai întîi. Singurul de care se temea era Manole. „Du-te acasă! îi porunci Manole. Du-te la slugi şi la nevastă, şi la alea tinerele, ştii matale! Înclinindu-se în batjocură, Manole arătă cu mîna spre uşă: Poftiţi!“ Cei doi, care se sprijineau unul de celălalt, arătară şi ei cu mîna spre uşă. „Poftiţi!“ Predoiu înaintă pînă în mijlocul camerei şi începu să se descheie la pantaloni. Împins, îmbrîncit, huiduit — se pomeni afară, cu pantalonii uzi.

După ce închise uşa în urma lui, Manole se aşează pe o margine de pat, destins, mulţumit. Ca niciodată, avea sentimentul unui triumf deplin; din vorba lui, din puterea lui se născuse dreptatea pentru el şi pentru băieţii aceştia care, înainte de toate, înainte de pîine şi de apă, voiau să ştie cînd va fi bine. „Va fi! În seara asta aţi avut o dovadă. Să le spuneţi şi celorlalţi doi, prietenii voştri şi-ai mei, care-au fugit cu bocceluţa sub braţ. Aici e casa lor, să se-ntoarcă aici, de nimeni

să nu se teamă!“... Prins de izbîndă, el închipui o casă frumoasă, cum era casa procurorului Alexiu, cu multe încăperi, fiecare altfel mobilată, cu jilţuri şi covoare, cu flori şi oglinzi, o casă în care tinerii aceştia, abia întorşi de la lucru, îşi găsesc tihna binemeritată. ...„Dacă aş avea o mie de case, pe toate vouă vi le-aş da!“

Cei doi îl ascultau între somn şi trezie. Codrescu tot voia să spună ceva, dar morfolea vorbele, de nu se pricepea nimic. Într-un tîrziu, se răsuci pe-o parte, cu faţa spre Manole, şi parcă se lăsă în grija lui. Celălalt tînăr spuse: „În noaptea asta, ori mîine noapte o să ne dea foc. Aşa s-a jurat, că toarnă benzină şi ne dă foc. Să ardem ca şobolanii...“ „Măi, măi! oftă Manole. Voi prea repede vă speriaţi. Cum o să vă dea foc?...“ În clipa următoare, cu toată împotrivirea, îngrijorarea tînărului i se transmise. Parcă era un făcut, el nu putea, nu avea dreptul să se bucure de linişte; zilele şi nopţile lui se scurgeau ca într-o bătălie chinuitoare, cu mult neprevăzut; ştia că va ieşi mereu învingător din orice înfruntare, cu orice preţ, dar se gîndea tot mai des la acea zi a victoriei depline, cînd îi va fi îngăduit să spună: „Acum să ne vedem şi de zilele noastre, cîte-au mai rămas!“ Într-adevăr, se socoti, Predoiu simte cît a pierdut şi cît o să mai piardă de-aici înainte. „Ori ne dă foc, ori trimite nişte bătăuşi...“ Îl întrebă pe tînăr dacă n-ar vrea să dea o fugă pînă la poliţie. Nu primi nici un răspuns, semn că acesta, asemeni lui Codrescu, se lăsase în grija lui. „Bine, măi, Feţi-frumoşi, asta se cheamă tovărăşie? Cu ce-oi fi eu mai sătul şi mai odihnit decît voi?“... În primul moment vru să se repeadă la ei, să-i zgîlţîie, iar cînd s-or trezi de-a binelea, să-i ardă ca pe hoţii de cai. „Dacă voi nu sînteţi slugile lui Predoiu, nici eu nu sînt sluga voastră! Măcar un pic de respect să existe!“

Dar îşi înfrînse repede pornirea şi-abia se-ngrijoră de cei doi şi de toţi care se culcau flămînzi.

„Dacă aș avea de unde, vouă v-aș da. Ce să fac, sînt sărac, trebuie să mai așteptați un an, doi, poate chiar trei...“ Își aminti de Codrescu: un an, doi — ar merge, trei sînt prea mult. „Încă nu le pricepi pe toate, Codrescule. Știi că o să fie bine, și-ai vrea să fie mai repede. Dar cei care s-au zbătut pentru binele nostru atît amar de vreme?“ Manole deschise ferestrele, să intre aer; cu un prosop de-al lui Codrescu alungă fluturii care se-nvîrteau în jurul lămpii. Apoi se gîndi să meargă el la poliție.

Coborînd treptele se opri și, ca-n atîtea seri, căută semne de ploaie. Și, deodată, se văzu copil de-o șchioapă, ciufulit și îndrăcit, pierdut într-o cămășuță de in. E zi de vară, plouă cu soare, plouă și trăsnește, iar el aleargă pe cîmp, aleargă în răsfăț, vrînd să adune toată ploaia în căușul palmei.

VIII

Avocatul Siminoc își scoase haina, cravata și pantofii și se întinse, icnind, pe o canapea. Era atît de iritat și de obosit, încît îi ardea capul, îi ardeau mîinile și picioarele, parcă luase foc. Mai încercase cîndva senzația aceasta, că s-a aprins, în urmă cu vreo cincisprezece ani, cînd aflase, pentru prima dată, că soția îl înșală cu prietenul său, Dindin. Întîi îi scăpăra ceva, ca un amnar, în cap, cam pe unde bănuia că ar fi creierul mare; încetul cu încetul i s-aprindeau urechile, fruntea, bărbia — și de-aici, vîlvătaia îi cuprindea tot corpul. Ar fi trebuit să facă un duș rece, însă lui Siminoc nu îi plăcea să facă duș, nici măcar să se spele mai cu nădejde pe mîini și pe ochi

nu-i plăcea. Încă de mic se-mpăcase de minune cu mirosul de transpirație, cu praful de pe mîini și cu ceara din urechi.

— Cînd te-ai întors ? se auzi glasul soției, din hol.

— Acum vreo zece minute.

— Cu ce rezultat ?

— Cu unul foarte îmbucurător : că trebuie să mă spînzur !

— Ei, ei ! Cu tine nu se poate vorbi !

În acea zi, avocatul făcuse o vizită într-un sat din apropiere, unde avea rude și cunoscuți, în speranța că îi va convinge pe țărani să se declare împotriva oricărei colaborări cu comuniștii și, mai ales, cît ține seceta, să nu le dea comuniștilor nici o posibilitate de aprovizionare cu alimente. Își pregătise și un discurs, din care să reiasă limpede că, în momentul de față, soarta națiunii depinde în primul rînd de poziția milioanelor de țărani față de partidul comunist : „Voi aveți pîinea și cuțitul în mînă. Voi să hotărîți !“ În cîteva memorii trimise conducerii țărăniste de la centru, Siminoc ceruse măsuri urgente și eficace care să-i împiedice pe comuniștii de la oraș să ajungă la sat, fiindcă, după părerea sa, existau două feluri de comuniști, cei de la oraș, extrem de periculoși, cu care nu poți să ajungi la înțelegere, decît dacă le dai în cap și le pui cruce — și cei de la sat, mai șovăielnici... Deoarece nu primise nici un răspuns la aceste memorii, iar zilele treceau — alegerile băteau la ușă — Siminoc încercase să acționeze de unul singur. Cu rudele și cunoscuții căzuse ușor de acord : nici un bob de grîu pentru comuniști, nici o felie de slănină... Prin rude și cunoscuți și prin alți cîțiva, cărora le promisese cîte un pahar de țuică, îi adunase pe aproape toți țăranii din sat în curtea școlii, unde i se improvizase o mică tribună, dominată de portretul regelui. Dar nu apucase să urce la tribună, din pricina unor femei guralive și țîfnoase, care voiau să știe de la domnul avocat, înainte de a-l auzi vorbind, dacă dumnealui i-a împroprietărit

pe țărani, ori partidul comunist? După cum singur recunoscuse ceva mai tîrziu, cînd alerga gîfîind pe ulițele satului, Siminoc se dovedise lipsit de tact: „Ce-o fi cu împroprietărirea, vom vedea noi îndată după alegeri... Partidul național țărănesc consideră că ea nu este satisfăcătoare!“ Pentru acest răspuns primise palme și pumni, și picioare în fund. Îl loveau femeile cu piciorul desculț în fund și-apoi se văitau că le doare piciorul. Bărbații nu se clinteau din loc, continuau să rîdă, ținîndu-se cu mîinile de burtă, femeile aduceau din uliță balegă uscată și nisip, rudele și cunoscuții, care erau de partea lui, sigur erau de partea lui! — nu îndrăzneau să-i vină în ajutor.

Avocatul se obișnuise să doarmă în fiecare după-amiază.

Adormi repede, răsucit pe partea dreaptă și cu perna pe cap. Numai așa dormea bine: pe partea dreaptă și cu perna pe cap. Din pricina pernei, soția nu prea voia să doarmă în pat cu el. Zicea că o acoperă și pe ea cu perna, încît o să se-năbușe într-o noapte. Aproape în fiecare după-amiază, avocatul visa ce i se întîmplase de dimineață la tribunal. Cum în dimineața acelei zile fusese la sat, visă că ține un discurs în fața a mii, poate a zeci de mii de țărani, toți îmbrăcați frumos, în costume naționale înflorate și cu opinci galbene în picioare. Era la tribună: o tribună impunătoare, dominată nu de portretul regelui, ci de portretul său; vorbea și din cînd în cînd se întorcea spre portret, să vadă dacă mai e acolo... Dar simți niște pișcături pe fluierul picioarelor, apoi mai sus, pe burtă și pe piept... Parcă îl bătea cineva cu urzici. Începu să se scarpine: cu o mînă gesticula, cu cealaltă se scărpina. Pînă cînd, de sub manșetele cămășii ieșiră trei ploșnițe. Atunci își scoase haina: era plină de ploșnițe... Țăranii din primele rînduri îi strigară: „Domnule avocat, lepădați repede cămașa!“ Lepădă cămașa, pantalonii, pantofii și ciorapii; rămase numai în izmene. „Domnule avocat, fugiți la rîu, fugiți la rîu...“ O luă la fugă spre rîu. Înainte de-a

ajunge, se trezi. Ce înseamnă cînd visezi ploşniţe? Îşi frecă ochii cu dosul palmelor şi văzu că în cameră a pătruns prietenul său, Predoiu. „Tu eşti?!“ se miră Siminoc. Prietenul ceru un pahar cu apă rece. Abia după ce se răcori cu trei pahare de apă, izbuti să povestească ce i se întîmplase lui la dormitor, cu numai cîteva minute în urmă. „Poliţia! strigă Siminoc. Trebuie să anunţi poliţia imediat!“ Dorind să vină în ajutorul prietenului, se duse la aparatul de telefon, ridică receptorul şi îl sună pe şeful poliţiei, pe Alion, cu care era prieten de peste douăzeci de ani: „Salve, Ham-ham!“ salută el, îndată ce i se răspunse. „Ce vreţi, domnule?“ „Vreau să vorbesc urgent cu şeful vostru!“ În clipa următoare se-ndoi, ca şi cînd l-ar fi izbit cineva în cap. Puse receptorul în furcă şi s-apropie de Predoiu:

— Auzi, măi, auzi? Zice că Ham-ham a fost arestat!

— Cum să-l aresteze pe şeful poliţiei?! se revoltă Predoiu. Adică, da... El se răsuci în fotoliu, cu faţa spre fereastră, de parcă ar fi aşteptat un semn de la cineva de-afară. Fereastra era deschisă şi deodată lui i se făcu frică: să nu-i audă cineva vorbind. Se duse la fereastră, se aplecă mult peste pervaz; cînd se convinse că nu e nimeni, spuse: Pe mine mă doare ici! şi arătă cotul. Am şaizeci şi cinci de ani. Vreau să văd ce-o să-mi facă.

— Dă şi tu un telefon, poate că... îl rugă Siminoc.

— Dacă l-au închis, cum să-mi răspundă?

— Poate că şi-a bătut cineva joc de mine.

— În numele tatălui, şi-al fiului, şi-al cui i-a făcut pe amîndoi, mîrîi Predoiu, în timp ce se-apropia de telefon. După o scurtă ezitare, formă numărul şi ceru: Cu Ham-ham, dacă mai e pe-acolo! Imediat lăsă receptorul din mînă, ca şi cînd l-ar fi curentat. Şeful ăsta, de i-a venit în loc, ştie să-njure!

— Vrei să bei ceva? întrebă avocatul.

— Parcă mai am chef?

— Drept să-ţi spun, nici eu!

Vestea atît de cumplită cerea luciditate şi un plan de măsuri bine gîndit, care să-i salveze în cazul unor percheziţii la domiciliu. Predoiu nu ţinea armă în casă şi nici hîrtii compromiţătoare. Numai fete ţinea, pe cîte-o zi, pe cîte-o noapte, din cînd în cînd. Aducea fete de la orfelinat, se distra cu ele, iar după o zi ori după o noapte le trimitea înapoi, cu cîte o scrisoare de mulţumire către directorul orfelinatului. Nu uita să facă şi aprecieri asupra felului cum se comportaseră fetele. Dădea note de la unu pînă la zece. Cam toate primeau nota zece. Cu fostul şef de poliţie, Alion Ham-ham, Predoiu se înţelesese cum te-ai înţelege cu un frate, mai ales că şi Alion lua fete de la orfelinat — el le lua cu chitanţă şi le restituia tot cu chitanţă. Dacă a venit un şef nou, lucrurile se încurcă puţin. Dar cît s-ar încurca, el nu poate să renunţe nici la fete, nici la vin, nici la o înjurătură ca lumea.

— Ia s-auzim, ce părere ai ? întrebă Siminoc.

— O să-mi văd de ale mele, ca şi pîn-acum.

— Atunci pot să-ţi garantez că în trei luni ajungi la închisoare. Am impresia, îl zgîlţîi avocatul, am impresia că încă nu înţelegi ce am pierdut. Ori, pur şi simplu, eşti un inconştient. Am pierdut poliţia ! strigă el. Adică... adică, puterea ! Dacă în clipa asta îmi vine şeful de poliţie şi-mi cere să-i deschid, în numele legii, eu n-am încotro. Cu Ham-ham era altceva. Ham-ham venea să-i dau de băut.

— Crezi că ăsta nu bea ?

— Dar nu de la mine, nu de la tine !

— Am şaizeci şi cinci de ani, oftă Predoiu.

— O să mai trăieşti încă douăzeci.

— Ehe ! ce mi-e scris, în frunte mi-e pus ! Cel mult doi, trei. Dar pe ăştia vreau să-i trăiesc aşa cum se cuvine : chiar de mi-ar lua tot, şi hainele de pe mine, încă îmi mai rămîne cu ce s-o scot la capăt doi, trei ani.

— Şi dacă te prinde cu fetele ?

— Întîi să mă prindă !

— Caută-ţi altele, mă ! îl sfătui Siminoc. Altele, mai cu experienţă, care ştiu să tacă din gură şi care

să nu țină de stat. Or, și mai înțelept : cum tot ai împlinit șaizeci și cinci de ani, încearcă să te lecuiești de ele.

— Ehe, boală grea !

— Și moarte sigură ! adăugă Siminoc.

Predoiu încercă să schimbe discuția :

— Cum a fost pe-acolo ? întrebă.

— Parcă-i așa de greu să-ți închipui ! A fost... Putea să fie și mai bine, spuse Siminoc, scărpinîndu-se discret pe piept și pe spate. E o situație care mă îngrijorează din ce în ce mai mult, se mărturisi el. Apoi își suflecă manșetele cămășii : erau pline de praf, dar nici urmă de ploșnițe. Vru să-l întrebe pe Predoiu : „Ce înseamnă cînd visezi ploșnițe ?“ Își dădea seama, însă, că de-aci înainte, de cînd cu noul șef de poliție, orice ar visa, tot prost iese. Eu nu mi-am revizuit niciodată concepțiile politice, continuă Siminoc, cu amărăciune în glas. Acum stau pe gînduri : ceva, ceva se mișcă ! și el se bătu cu degetul în tîmplă. Dacă tot era vorba de reforma agrară, dacă nu se mai putea altfel, oare de ce n-am făcut-o noi, țărăniștii ? E o chestiune lipsită de logică : partid țărănesc, și să nu faci tu reforma !... Cum intri în sat, cum te-ntreabă... Siminoc evită să spună ce-ntreabă țăranii, ori să dea alte amănunte. Se mulțumi doar să-i comunice lui Predoiu concluzia la care ajunsese. Dragul meu, din lipsă de prevedere, ori din prostie (tot una !) am pierdut milioane de țărani.

— Cu ei, ori fără ei...

— Cu ei, ori fără ei ! imită Siminoc.

— Vreau să spun, reveni Predoiu, că voi sînteți niște păguboși. Cel puțin în politică, precizează el. Așa cum o văd eu, politica e pentru cine n-are bani și vrea să aibă. Voi aveți. Pe cîte sute de milioane te culci, pe cîte sute de milioane te scoli ? Tu dormi, iar banii cresc peste noapte, așa cum crește iarba. Atunci ?! se avîntă Predoiu. Dimineața la tribunal, la prînz acasă, după prînz, în vîjîială. De ce nu-ți cauți o fetișcană ?

— Iar cu povestea asta !

— Într-o zi o să-mi dai dreptate !

— N-aș vrea să ajung o asemenea zi, se grăbi Siminoc. Cînd mi-a fost de dragoste, am făcut dragoste. Așa cum se face. De bălăceala voastră, de isteria voastră — greață mi-a fost, și greață o să-mi fie.

— Fiecare cu ale lui, zise Predoiu.

— Bine-ar fi ! Să răspundă fiecare numai de prostiile lui ! Ce bine, ce grozav ar fi ! repetă Siminoc. Dar cîte prostii de-ale tale duc eu în spate, să nu mă întrebi ! E de necrezut ! E pur și simplu revoltător ! Acum, cînd ne bate poliția la ușă, iar noi sîntem obligați să-i deschidem, tocmai acum v-a apucat aiureala pe toți. Dar există o unitate ! strigă Siminoc, de care trebuie să ținem seama ! Există un partid al nostru, pe care trebuie să-l ducem în alegeri... Istovit de cît umblase în acea zi și de cît strigase, avocatul se lăsă într-un fotoliu. Am trimis șase memorii la centru. Nici un răspuns. Dindin a trimis vreo patru. Nici un răspuns. Oare nu e legitim să mă-ntreb ce face „Sfinxul“ nostru ? Am auzit că s-a retras la Bădăcin cu trei durdulii... trei durdulii pe care le plătește ca să-l poarte în brațe — nani, nani, taci cu mama ! Iar noi ne zbatem aici, ca niște idioți. Chiar de-aș vrea să dau înapoi, oho ! e tîrziu, prea tîrziu, am în spate douăzeci și cinci de ani de politică țărănistă. Și-atunci judec așa : fie ce-o fi, merg înainte ! Dar tu, care ai militat alături de mine, prietenul meu, camaradul meu, tu ce faci ?

— Cu mine e altceva ! protestă Predoiu. Altă mîncare de pește. Eu nu vreau s-ajung deputat. Eu nu mai am timp să mă gîndesc la alegeri. Trebuie să mă gîndesc la moarte. Și parcă mi s-arată că o să mor pe una de treisprezece ani. Îi dau mereu nota zece.

— Te-a trăsnit și pe tine la bătrînețe !

— Ehe ! făcu Predoiu. De-ai ști tu cum îi cînd se scurge trăsnetul ăsta prin tine !

Avocatul înțelese că nu mai are nici un rost să continue discuția. De aproape un an de zile, de cînd se înființase orfelinatul din B., cu Predoiu nu se mai putea discuta decît despre fete. Îl avea de nepot pe

director, se ducea la el, îi cerea să scoată fetele în curtea orfelinatului, la vedere, şi alegea : tu vii luni, tu miercuri, tu sîmbătă... Pentru sîmbătă le ţinea pe cele mai frumuşele. „O să-l prindă curînd, curînd, se gîndi avocatul, şi va fi o mare ruşine pentru noi, pentru toţi“... Dar pe el nu îl mai interesează decît plăcerea. Dacă ar vrea să se scape de el, ori să-l excludă din partid, ar fi inutil. Mai degrabă să-l cumineţească, pentru totdeauna. Cu o injecţie.

— Cum stai cu inima ?

— Îngrozitor, se plînse Predoiu. După ultimele întîmplări...

— Nici eu nu stau strălucit, anunţă Siminoc, ducînd mîna în dreptul inimii, dar o să primesc zilele astea nişte medicamente din străinătate, cu efect sigur. Pot să-ţi dau nişte fiole, cu condiţia să te duci cu ele numai la doctorul Călinoiu ! Cinstit : nu mi-ar conveni să se afle că primesc medicamente.

— Cuvîntul, exclamă Predoiu, şi mormîntul !

Atunci veni fata de serviciu să-l anunţe pe procurorul Alexiu. Acesta intră şi îndată se mohorî : nu se aşteptase să-l găsească aici pe Predoiu. În ultima vreme, de cînd aflase că Predoiu ia fete de la orfelinat, îi era atît de silă de el, încît nici nu voia să-l mai vadă în ochi. „Mi-e teamă că într-o zi o să-l scuip,“ se mărturisise procurorul. Predoiu aflase : „Mi-e teamă că într-o zi o să-i dau cu ceva-n cap, cît îi el de procuror !“ Nu îşi mai spuneau bună ziua şi evitau să se-ntîlnească sub acelaşi acoperiş. Predoiu, care îşi făcuse vizita şi care ştia că îl aşteaptă acasă o fată de paisprezece ani, se ridică din fotoliu : „Pentru unul, seara bună, ură el, pentru celălalt — hai sictir !“ Ieşi repede, dar nu trînti uşa, avînd respect pentru uşile altora. Siminoc se scărpină în ceafă :

— Măi Alexandre, sărman de unitatea noastră !

— Cu escrocii n-o să mă unesc niciodată.

— Nici atunci cînd există interese superioare ?

— Cred că nu există decît interese omeneşti.

— Asta-i după capul tău ! Ai aflat de Ham-ham ?

— Dacă i-am semnat ordinul de arestare...
— Cu mîna ta ? se zbîrli avocatul. Cînd ?
— Ieri după-amiază, la ora şase.
— Şi de ce nu mi-ai dat de veste ?
— Din motive pe care le ştii : există un secret de stat.
— Dragă Alexandre, avertiză avocatul, chiar de-am rămîne cei mai buni prieteni, asta n-o să ţi-o iert niciodată. Pentru mine, totul e secret, pentru domnul Strihan însă...
— Domnul Strihan ştia înaintea mea.
— De unde să ştie ?
— A trimis patru memorii la direcţia generală a poliţiei.
— Aha ! se înăspri Siminoc. Pe ăsta o să-l sting ca pe-o lumînare. Suflu o dată şi-l sting !
— Şi ce rezolvi cu asta ? vru să ştie Alexiu. Intri la puşcărie pe viaţă, şi nimic mai mult. Puterea lor nu stă într-un om, în doi, într-o sută. Stă în nişte acţiuni precise, definitive ; în respectarea fiecărei promisiuni.
— E adevărat că primarul a trecut de partea lor ?
— Nu ştiu nimic.
— Ba ştii, pot să mă jur pe crucea mamii ! Tu ştii tot ce se pune la cale, dar îţi place să ai secrete faţă de noi. Ca prieten, aş vrea să te-ntreb : şi dacă plăcerea asta o să te coste scump ?
— Întotdeauna am plătit cinstit.
— Eh, ce vă pasă vouă ! oftă Siminoc. Săriţi de pe-o cracă pe alta ! Eu însă trebuie să port steagul, să-mi port jugul. Cu mîinile astea a trebuit să desfund toate privăţile ţărăniste. În loc să vă-mput pe voi, m-am împuţit pe mine. Cîţi bani am luat eu din fondurile şcolii de Arte şi meserii ? Cît să-mi cumpăr o bicicletă. Dindin a luat două sute de mii. Arpad o sută cincizeci. Predoiu, şaptezeci şi cinci de mii. Şi, în loc de şcoală, am construit un hangar. Cu toate astea, eu n-am dreptul să dau pe faţă ce-a fost şi cum a fost. Eu port steagul. Interese

superioare ! Siminoc își aprinse o țigară și întrebă : Ai ceva să-mi spui ? Mai aparte ?

— Mă gîndeam doar să te previn că nu mai merge așa...

— Ce-ar fi să-ți vezi de ale tale ? și Siminoc scuipă la picioarele procurorului. Mai mult decît orice, îl înfuriau lecțiile de cumințenie pe care mulți se grăbeau să i le dea. Dragă Alexandre, știu că umbli prin oraș, ca să potolești spiritele. Du-te la cine te-o primi. De mine să nu te-ngrijești. Eu chiar dacă mă angajez, în clipa asta, în fața partidului comunist, să fiu cel mai liniștit om din lume, pînă la urmă tot la închisoare nimeresc. Steagul, steagul ! făcu Siminoc. Și privățile voastre. Nu-mi rămîne decît să mor cu mîna pe armă. Ar fi ultima șansă ca să se mai vorbească și despre mine, cîndva. Poate că o s-avem și noi eroii noștri.

Procurorul își duse mîna la nas : „Pentru ca să fii erou, gîndi el, ar trebui să te speli ceva mai des...“ Intrase în camera aceasta de sute de ori. Și vară, și iarnă, aici mirosea a transpirație. Pătrunsese mirosul în mobile, în pereți, în perdele, nu mai ieșea, nu se-nmuia. De sute de ori intrase aici și de sute de ori se jurase că nu mai intră a doua oară. Jurămintele se adunau mereu, el le simțea povara, dar își spunea că n-are încotro ; undeva trebuia să se ducă, dacă nu la Siminoc, atunci la Gherasim, dacă nici la el... Așa se învățase din ziua în care sosise aici, în B. Așa făceau toți, se duceau unul la celălalt, în vizită, discutau despre aceleași lucruri, ani la rînd, jucau aceleași jocuri de societate, trăiau cu aceleași femei. Atît de mult se asemănau toți în gînduri și preocupări, încît cu greu îi deosebeai — pe Siminoc de Dindin, pe Arpad de Predoiu. „N-ar fi păcat de noi, se gîndea procurorul, nici dacă ne-ar pune să tragem la jug, măcar am face o treabă cinstită...“ Și-i închipui pe otrăviții de pe-aici, pe toți, cu neveste și copii, trăgînd la jug : arau strada Principală. Se zări și pe el, într-un rînd cu Gherasim și cu un funcționar de

la pretură. „Nu-i păcat, nu, nu!“ Procurorul se apropie de uşă: aici îşi făcuse vizita. Încă o oră putea să mai întîrzie pe la Gherasim. Pe urmă nu-i mai rămînea decît să se-ndrepte spre casă. Se-ntrebă cine-o fi acum în vizită la el acasă?

Îi întinse mîna lui Siminoc.

Acesta nu încercă să-l reţină.

IX

Azi-dimineaţă trebuia să ţinem o şedinţă.

În fiecare dimineaţă ţinem cîte o şedinţă, aici, la sediu, ori prin sate, pe unde ne aflăm. De vreo două săptămîni încoace, ordinea de zi i-aceeaşi: cum să luptăm împotriva foametei? (Formularea îi aparţine lui Voichiţă.) Cine are grîu şi slănină încearcă să vîndă la negru, cine n-are nici de unele se roagă de noi să-i dăm. Şi foametea, pe-aici, e abia la început. În curînd o să ne vină flămînzi de prin alte părţi, de prin Moldova, de unde au plecat cu miile şi zecile de mii, şi-atunci tot ce-avem şi nu avem o să-mpărţim cu ei. Azi-dimineaţă trebuia să discutăm şi despre cei care-or să vină. Voichiţă chiar pregătise un referat — cîţi ne vin şi cam prin ce sate i-am putea trimite — însă din motive cu totul neprevăzute, şi-ntr-un fel de necrezut, discuţia noastră n-a mai avut loc.

Eram adunaţi toţi în jurul mesei de consiliu, cînd clanţa de la uşă a început să se mişte uşor de tot, în sus, în jos, în sus, în jos. „Care te joci, acolo?“ a strigat Voichiţă. După cîteva clipe, uşa s-a deschis larg, parcă izbită, şi-am văzut în prag ceva care semăna cu o femeie. Cînd s-a prăbuşit peste prag, cu mîinile întinse, şi ne-am repezit toţi

să-i venim în ajutor, am băgat de seamă că abia-abia mai răsuflă. Pe obraji și pe frunte avea pete de sînge, mîinile, dezgolite pînă la umeri, erau numai vînătăi și crestături de cuțit... „Moare ! s-a speriat Voichiță. Nu vedeți că moare ? Apă ! Doctor !“... Era o fetiță de cel mult treisprezece ani (nici ea și nici alții pe care i-am întrebat n-au știut să ne spună exact ce vîrstă are) — frumușică, în felul ei, dar cu ochi de sălbăticiune la pîndă. O dată m-am uitat în ochii ei și mi-a fost de-ajuns. După vreo jumătate de oră, cînd și-a mai venit în fire, i-am zis să iasă puțin la aer și la soare. Ce-o fi-nțeles, nu știu, fiindcă s-a tras doi pași înapoi, de parcă aș fi vrut s-o plesnesc. „Draga mea, n-ai nici un motiv să te sperii !“ Asta i-o fi sunat ca o înjurătură, altfel, de ce s-a ascuns după dulap ? De acolo, de după dulap, ne-a strigat să mergem la orfelinat, repede-repede, că Tanți și-a tăiat mîna.

— Cine-i Tanți asta ?

— A lui domnu'Predoiu.

— Predoiu n-are fete.

— Aia de trăiește domnu'Predoiu cu ea !

— Ieși de după dulap și hai să vorbim.

— Nu ies, nu, nu ! Plîngea și se bătea cu capul de dulap. Cinstea mea. Doamne ! Cinstea mea !...

Doctorul și o soră de la spital au rămas de gardă lîngă ea. Manole s-a dus să anunțe poliția. Eu și Voichiță ne-am grăbit să vedem ce se-ntîmplă cu Tanți de la orfelinat. (Cum nu pot să le știu pe toate, n-o știam nici pe asta, că în B. există un orfelinat, de la care se aprovizionează cu fete negustorii și avocații.) Voichiță mă zorea : „Moare Tanți ! O să moară și-a noastră, de la sediu ! Vai, cît sînge rece aveți ! Ori v-ați născut așa, ori n-ați văzut cîtă suferință-i pe la noi...“ (Băiatul ăsta, pentru care am și dragoste și stimă, și tot ce vreți, una știe și o ține : suferința, suferința ! Visul lui este să dea un decret : „De azi încolo va înceta orice suferință în țara romînească. Tineri și bătrîni, deopotrivă, au dreptul să trăiască ani mulți și feri-

ciți. O mie de ani. În afară, firește, de tovarășul Strihan, care mai are multe de-nvățat...“)

De voie, de nevoie, mărșăluiesc alături de Voichiță, pe străzi pustii și pline de praf. Îți vine să crezi că porțile și casele și copacii sînt numai din praf. Ici, colo, cîte-o femeie aleargă de la o poartă la alta, strigă ceva și dispare. Nu-mi place să alerg dimineața pe străzile din B. De-acasă pînă la sediu, și-atît. Îmi pare că dimineața praful e mai gros și mai lipicios, soarele dogorește mai năprasnic, iar oamenii sînt mai flămînzi. Sigur că-i doar o părere.

— Tanți o fi tînără, mi-e groază să mă gîndesc.

— De ce ți-e groază, Voichiță ?

— Știți dumneavoastră de ce !

În mai puțin de-un sfert de oră am ajuns la orfelinat, care-i undeva, pe-aproape de tîrgul de vite, într-o casă veche, acoperită pe jumătate cu șindrilă, pe jumătate cu paie ; jur-împrejur, un gard de scînduri, înalt de doi metri, cu trei rînduri de sîrmă ghimpată deasupra ; ici, colo, pe gard : „Nu vă apropiați, epidemie !“ Spre norocul nostru am prins momentul cînd o femeie în vîrstă, cu un coș de rufe în brațe, ieșea pe poartă. Cineva, dinăuntru, s-a repezit să-ncuie. I-am dat una peste mînă și-am pătruns, cu Voichiță după mine. Un bătrînel soios, cu jiletcă și pălărie tare, s-a repezit să m-apuce de gît. Proaste obiceiuri pe-aici ! Pe urmă, cînd i-am spus de unde sîntem, bătrînelul s-a dus repede să-și anunțe șefii. Curtea era pustie, casa părea pustie. Ce s-o fi petrecînd aici ? Ușa unei bucătării, sau magazii, s-a deschis și ne-am pomenit față-n față cu un bărbat mohorît, de vreo patruzeci de ani, scump la vorbă și rău de ochi. Avea ceva în buzunar. Dar mă pricep și eu să duc mîna la buzunar, și să-i conving pe toți din jur că am ceva acolo, ceva cu multe focuri... (Aveam o cutie de chibrituri.) Cînd a simțit că nu-i de joacă, a vrut să știe :

— Cine sînteți ?

— De la comitetul de plasă.

— Noi ținem de primărie.

— Domnul meu, dacă nu scoţi mîna din buzunar...

Cînd şi-a scos mîna şi l-am văzut cam speriat, i-am cerut să se legitimeze. Ce nevoie aveam de legitimaţia lui? Cît ai clipi, a scos cuţitul; cît ai clipi, i-am prins mîna. Am mînă de drac, învăţată cu fierul încins şi cu sloiuri de gheaţă.

— Vă rog să mă iertaţi.

Aşa mi-a zis: „Vă rog să mă iertaţi". Ca şi cînd m-ar fi călcat pe picior, din greşeală. Cu un pumn în bărbie l-am întors de două ori peste cap. Cred că dacă nu intervenea Voichiţă, mărinimosul: „Ce faceţi, o să vă bage la-nchisoare!" îl dădeam la-ngropat. Însă, pe urmă, mi-a plăcut de Voichiţă: politicos, i-a cerut individului să ducă mîinile la spate. I-a legat mîinile cu cureaua de la pantaloni. („Măi Voichiţă, o să-ţi cadă pantalonii, de ce nu l-ai legat cu cureaua lui? " „Uite că nu-mi trecu prin cap!") În loc să-şi caute un capăt de sfoară, ori să ia cureaua celuilalt, îşi ţinea pantalonii cu mîna. De la individ n-a fost chip să obţinem vreo explicaţie; de două ori mi-a promis că o să pună el mîna pe mine: „Şi din mormînt te scot, ca să te mai omor o dată!"

Uşa magaziei, sau bucătăriei, de unde ieşise individul, s-a deschis puţin şi prin deschizătură am zărit mutra lui Predoiu. „Dragele mele, a spus el, înainte de-a ieşi, dacă o să mai aveţi nevoie de mine, puteţi să mă chemaţi la orice oră..." Deodată, deschizînd larg uşa, a făcut pe miratul: „Dar ce se-ntîmplă aici?! Ia uite cine ne vizitează!" (Pentru orice eventualitate am dus din nou mîna în buzunar. Predoiu îşi ţinea fruntea sus. Pe frunte îi apăruseră broboane mari de sudoare, iar bărbia îi tremura. Vrînd să mă sileascâ să scot mîna din buzunar, mi-a întins mîna. I-am întins şi eu stînga. Eu n-am pistol; s-ar putea ca el să aibă.)

— Domnule Strihan, aţi trecut la poliţie!

— Încă nu.

— Atunci, cu ce drept? (În numele legii şi-a mai nu ştiu ce, s-a repezit să-l dezlege pe individ. Voichiţă, la post, m-a scutit de o intervenţie ne-

plăcută...) Domnule, domnilor ! şi Predoiu a ridicat mîinile spre cer. Dar există o lege şi-o dreptate ! Acest orfelinat... acest lăcaş de orfani se află în grija noastră... a consiliului... În clipa aceea au intrat pe poartă Manole şi doi poliţişti. Predoiu şi-a înghiţit ultimele cuvinte şi s-a tras doi paşi înapoi. Cu un efort de demnitate a mai spus : Mă voi duce pînă la majestatea sa.

Tanţi zăcea în magazia de alimente.

După două nopţi petrecute cu Predoiu, încercase să-şi taie venele cu un cuţit de bucătărie ; fusese obligată să meargă la Predoiu ; toate fetele din orfelinat, care au trecut de treisprezece ani, sînt obligate să meargă la cîte un domn...

În timp ce noi vorbeam cu Tanţi (care mai mult scîncea decît vorbea), Voichiţă s-a dus să vadă dormitoarele. După vreo cinci minute s-a întors tremurînd. Astfel, ne-a luat de mînă, pe mine şi pe Manole, ca pe doi copii şi ne-a tras spre treptele casei. „Sînt aici, sînt toate aici !“ Dinăuntru nu răzbătea nici o şoaptă, nimic — şi mi s-a părut de mirare că după atîta zarvă, cu bătăi şi arestări, nici o fată, din patruzeci, cîte erau acolo, n-a îndrăznit să iasă, ori măcar să pîndească de la ferestre. Vrînd să mă protejeze (în cazul unui atac prin surprindere), Manole mi-a făcut semn să rămîn la urmă. Cu neliniște, el a deschis uşa, puţin cîte puţin. Din prag s-a uitat în sus, în jos, apoi s-a dat la o parte, ca să-mi facă loc. Într-o cameră obişnuită, în care ar putea să stea doi oameni, şi pe lîngă ei, la nevoie, un copil, erau înghesuite douăzeci de paturi, unul peste altul, pe trei rînduri, pînă în tavan ; dintr-o ochire erai gata să juri că sînt nişte lăzi cu cartofi, stivuite în grabă. În fiecare ladă zăcea cîte o fată — directorul le pedepsise să stea o zi şi-o noapte în pat, fără să se mişte, cu pătura trasă peste ochi... Cînd am intrat, nici una nu s-a răsucit să vadă cine e. Cînd le-am strigat să se dea jos, nici una nu s-a mişcat. Nu-mi cunoşteau vocea, ele ascultau numai de director. Cu chiu, cu vai (şi cu un scurt discurs al lui Voi-

chiță), le-am convins să ne-asculte. Multe n-au putut să coboare, de foame și de boală. Cîte-au coborît erau frumușele și supuse. Pe două le-am rugat să pregătească ceva de mîncare, pe alte două să aducă apă de băut și de spălat. Se mișcau încet, de parcă le-aș fi trimis la moarte.

— Manole, tu o să rămîi aici, măcar o zi...

— Orice, asta nu !

— E o sarcină de partid.

— Prefer o sancțiune...

— Rămîn eu, s-a oferit Voichiță, dar nu mai mult de-o zi.

Avocatul Pralea își invită prietenii la un Vivaldi. În program, „Cele patru anotimpuri". Dintre avocații din B., Pralea era singurul căruia îi plăcea muzica simfonică, dar în ultima vreme nu mai avea răbdare să stea singur, ceasuri la rînd, lîngă picup, din care pricină se gîndise că n-ar fi rău să-i invite și pe ceilalți, măcar de tovărășie. Soția avocatului, cu douăzeci de ani mai tînără decît el, se ocupa de partea organizatorică a acestor audiții muzicale : cu două ceasuri înainte de a-i sosi invitații, pregătea niște sandvișuri cu șuncă și cașcaval, trimitea femeia de serviciu după prăjituri la cofetăria lui Benedict, turna țuica în păhărele... Tot ea scria și expedia invitațiile. („Astă-seară, un Brahms. Veniți cu soția". „Astă-seară, un Mozart. Audiție pentru bărbați. Un Vivaldi...")

Dar vai de aceste audiții după cîteva păhărele de țuică ! Vina era a soției avocatului. Ea îl întrebase pe Siminoc dacă ascultase cu atenție „Bolero"-ul lui Ravel. Acesta ridicase din umeri : Nu-mi amintesc ! Ea izbucnise în rîs : „Bolero"-ul nu se uită, ori nu știți despre ce e vorba ?" Cu jenă, cu ochii plecați, cu toate cele cuvenite îi lămurise avocatului că „această bucată de Ravel imită, știți dumneavoastră ce... adică, nu chiar imită... dar melodia, ritmul"... Lui Siminoc, obișnuit să spună lucrurilor pe nume, îi trebui destul timp ca să priceapă că ea se referă

la actul sexual. Cînd pricepu, o ţinu orbeşte : „Ravel ! Să vină Ravel ! Altfel plec de-aici !“

Nici unul dintre invitaţii la această audiţie nu auzise de Vivaldi. Silvian, dispus oricînd să ia asupra sa şi incultura celorlalţi, îşi duse mîna în dreptul inimii : „Domnule Pralea, stimată doamnă, Vivaldi ne-a scăpat. Cu Mozart, cu Beethoven, cu Strauss e altceva...“ Toţi se temeau că le va fi dat să asculte ceva din cale-afară de plicticos. „Cît durează ?“ se interesă Siminoc. „Ce orchestră, ce dirijor ?“ se interesă Dindin. „Vioi, vioi ?“ se interesă Silvian. Doamna Pralea îi pofti să ia cîte un sandviş, domnul ciocni cu ei un păhărel de ţuică, femeia de serviciu îi întrebă dacă vor apă rece. Tolăniţi în fotolii, cu cîte o farfurioară pe genunchi, ori pe braţul fotoliului, avocaţii şi negustorii ascultau într-o tăcere duşmănoasă. Din politeţe, Dindin făcu unele aprecieri. Zise că acest Vivaldi are cevà din Mozart, cel de săptămîna trecută. Avocatul Pralea îl rugă să tacă din gură, doar nimeni nu-i cere mai mult decît să asculte. Aprecieri de acest fel să facă specialiştii.

Dindin trase un gît de ţuică şi ridică din umeri : „Aşa mi s-a părut mie. Poţi să mă acuzi de incultură, dacă aşa mi s-a părut ? !“... Atmosfera se destinse, toţi îşi scoaseră hainele, cravatele, Siminoc îşi scoase chiar şi pantofii, rugîndu-l pe Pralea să-i dea nişte papuci de casă. După vreun sfert de oră, Dindin întrebă : „Ce e cîrîiala asta, ce vrea să însemne ?“ Se referea la „Cele patru anotimpuri“. Doamna Pralea rămase lîngă picup. Bărbaţii trecură în biroul avocatului, pentru a lua în dezbatere o chestiune politică de cea mai mare importanţă. „Iar cu politica ? se mîhni doamna Pralea. Eu nu ştiu unde o s-ajungeţi !“... Soţul o mîngîie pe frunte : „Încă trei, patru luni, pînă la alegeri“... Toţi jurau că după alegeri, şi mai ales dacă vor învinge în alegeri, se vor lăsa de politica asta mărunţă, de hărţuiala politică. Meritä să faci politică doar dacă eşti deputat... Dindin se aşează la birou, îşi potrivi dinainte cîteva foi de hîrtie, un dosar,

un creion roșu, unul negru, și întrebă : „Siminoc, ia să vedem ce se petrece în sectorul tău ?“ Avocatul scoase din buzunarul pantalonilor o hîrtie și începu să înșire cîte accidente de muncă au avut loc în ultimele două săptămîni pe șantierele de reconstrucție a țării : unsprezece morți, douăzeci și unu de grav răniți, opt cu șanse de-a rămîne întregi, trei ciungi, patru orbi, doi ologi... Dindin aprecie că serviciul de informații al lui Siminoc funcționează destul de bine. Urmă la rînd Silvian. El anunță unsprezece cazuri de încălcare a legalității numai în plasa B., trei spargeri, în care se zice că ar fi implicat și un membru al partidului comunist... Dindin îl opri, cu o iritare de profesor tipicar : „Aici nu merge cu „se zice“, „se pare“, „se crede“, că ne ducem de rîpă !“ Silvian promise, respectuos, că pînă a doua zi, dimineața, va aduce informații exacte. Avocatul Pralea avea de raportat cu privire la viața particulară a activiștilor comuniști din B. El dădea ca sigure două relații extraconjugale : Strihan și soția lui Voichiță — responsabila centrului de difuzare — și Voichiță... Era de părere că ar merita atenție și relația Manole-Cristina, cei doi făcînd menaj comun înainte de a trece pe la ofițerul stării civile (de cununie religioasă, nici gînd !). „V-aș putea servi și o chestie nostimă de tot, spuse avocatul, dar sînt de părere că asta nu trebuie să figureze în Buletin : Alexiu și Roxana Coman se văd cam o dată pe săptămînă, afară, pe cîmp, prin păpușoi... Mormînt !“ ceru avocatul. Rînd pe rînd raportară și ceilalți invitați, care ce aflase, încît Dindin anunță, la sfîrșit, patruzeci și una de nedreptăți, unele din plasa B., altele de pe tot cuprinsul țării, care aveau să figureze în „Buletinul nedreptăților“ din săptămîna aceea. Ideea unui asemenea „Buletin“ o avusese Dindin. Într-o lună de zile, tirajul crescuse de la cinci mii de exemplare la douăzeci și cinci de mii, „Buletinul“ fiind cerut de mai toate secțiile P.N.Ț. din țară. Cîteva exemplare din fiecare număr erau expediate bibliotecii Academiei, cu preci-

zarea : „Vă trimitem alăturat aceste modeste pagini din lupta noastră zbuciumată și măreață !“... Toți erau entuziasmați de cîte nedreptăți descoperiseră în săptămîna aceea. Siminoc spuse că după atîta trudă ar merita încă un păhărel de țuică și un „Bolero“. Dindin își suflecă mînecile cămășii pînă la umăr : „Gînd la gînd cu bucurie !“ strigă el. Se întoarseră în salon, își ocupară locurile în fotolii, apoi împreunîndu-și palmele o rugară pe doamna Pralea „să-l pună pe Ravel“. Cu privirile ațintite asupra doamnei începură să se miște lent, obsedant, după cum le-o cerea „Bolero“-ul.

X

De aproape trei săptămîni, gara din B. se transformase într-un fel de azil pentru sute de oameni sărmani, bărbați și femei și copii, chinuiți de foame, de soare, de multele nopți nedormite și de boli de tot felul, care treceau de la unul la altul, pînă cînd se hotărau asupra unuia mai nemîncat, mai obosit și nedormit decît toți, și pe acela îl trăgeau la groapă. Dormeau toți de-a valma, unul lîngă altul, unul peste altul, cum se nimerea, cum cădeau din picioare, dormeau în cele trei săli de așteptare — trei chilii puturoase, cu grilaj la ferestre — dormeau pe-afară, pe lîngă cișmea, pe lîngă W.C., ori în fața bufetului în care de vreo lună nu se mai servea altceva decît apă de băut, apă călduță, douăzeci și cinci de lei paharul. Pe la cinci sau șase dimineața, femeile încercau să se trezească : întindeau mîna într-o parte, să-și caute copiii, și dădeau peste un străin căzut acolo, după ce adormiseră ele ; întindeau mîna în cealaltă parte și mîna se lovea de picioarele, de

capul, de spatele cuiva, care îndată cerea apă, cerea pîine, un muc de ţigară... Atunci, femeile închideau ochii, îşi frecau ochii cu dosul palmelor şi se porneau să cheme : „Ilie, Mihai, Vasilică, unde eşti, Ioane ?“ Chemau toate odată, din ce în ce mai tare, mai fără speranţă, pînă ce chemarea lor se abătea într-un plîns de îngropăciune. Ilie, Mihai, Vasilică, Ion se răsuceau pe unde erau, prin cuibare din cîrpe şi paie. „Mamă, pîine, mamă, apă, mamă, ochii, mamă, ochii...“ Copiii nu mai puteau să deschidă ochii de foame, de soare, de frică. Femeile alergau la cişmea, unde apa curgea greu, horcăit, parcă stoarsă din piatră seacă. Zeci de femei aşteptau la rînd cu căni de apă, cu sticle, ori cu castroane şi farfurii. Deodată, li se părea că seacă fîntîna şi se repezeau toate, murmurînd ajutor, rostind înfricoşate numele bărbaţilor şi al copiilor. Sticlele se spărgeau, castroanele de tablă, încinse de soare, se rostogoleau pe lîngă fîntînă şi se umpleau de praf. Copiii, îndoiţi, cu palmele la ochi, cereau apă — „Mamă, apă !“

Trenurile ajungeau greu pîn-aici, trenuri de marfă, cu zeci de vagoane mirosind a fîn, a baleg㠹, a sudoare. Trenurile purtau cu ele, dintr-un capăt de ţară în celălalt, mii şi zeci de mii de flămînzi cu traistele petrecute pe după gît, traiste goale, rupte, năclăite de praf. „Prin partea asta mai e ceva de mîncare ? Urzici mai sînt ? Iarba s-a uscat ? Apă, daţi-ne apă !“ Unii coborau în gară la B. să bea apă, ori să-ntrebe de ierburi. Cei care aşteptaseră pînă atunci în gară se grăbeau să le ia locul pe acoperiş, pe tampoane, în cabinele frînarilor... În ziua de şapte iulie 1946, prin gara B. nu trecu nici un tren. Vreo trei sute de bărbaţi, femei şi copii, lungiţi printre linii, pe lîngă cişmea, cu traistele goale pe cap, visau un tren lung, lung de tot, cu canapele de pluş, care să-i ia pe toţi şi să-i ducă undeva, unde sînt lanuri întinse de grîu, şi mere, şi prune, şi apă rece de s-abureşte paharul. Abia pe la zece seara, ţignalul gării bătu de

trei ori scurt. Toți, cu mic, cu mare, își adunară de pe jos bulendrele și le scuturară de praf. După vreun sfert de oră, prin fața lor trecu, zguduind pămîntul, un expres cu patru vagoane de lux, cu ferestre mari, luminate, și perdeluțe la ferestre. „Carne ! strigă un flăcău. Miroase a carne, mă !“ El se uită întrebător la oameni, așteptînd un semn din partea lor ; nimeni nu știu ce să-i spună ; atunci flăcăul se răsuci, își smulse șapca de pe cap și cu ea în mînă alergă în lungul liniei ferate ; dar ultimul vagon, cu felinar roșu, se pierdu repede la o cotitură... „Au fript carne !“ șopti o femeie. „Au fript carne !“ șopti alta, închinîndu-se. „Au fript carne... Doamne, nu ne lăsa ! Au fript carne ! se tîngui un copil. Mamă, carne, mamă, carne...“ „Tăceți dracului ! se răsti un bărbat. Vreți să ne dăm suflarea aici ?“ Mirosul de carne pătrundea în oameni ca un venin. Cîțiva, simțind arsuri, se apucară cu mîinile de burtă : „Apă, tu, aduceți apă !“ O femeie cu copil în brațe își făcu loc înspre cișmea. „Taci cu mama, taci cu mama, bătu-i-ar Dumnezeu cu carnea lor !“ Ea apăsă mînerul de fier, trase de el cu furie, apoi se lăsă în genunchi, istovită : „Apă, Doamne, nu mai avem apă !...“ Atunci, o neliniște aspră îi cuprinse pe toți. Bărbații se adunară în jurul cișmelei. Rînd pe rînd încercară pompa, iar unul mai priceput se apucă să o desfacă. Abia cînd o desfăcu de tot, el își dădu seama că nu pompa-i de vină, ci apa — nu mai e apă, nu mai e — și omul izbucni în plîns. Fîntînile din apropierea gării, fîntîni adînci, de cîmpie, secaseră de mult. Nu le mai rămînea oamenilor decît să colinde orașul după apă, să intre în curți pe furiș, să se bată pentru apă. Doi dintre ei se hotărîră să plece, cu multe sticle rînduite într-un coș de nuiele, dar tocmai atunci se stîrni zarvă. Un băiețandru desculț, cu picioare noduroase de slugă și fața aspră, crestată în două locuri de cuțit, strecură o veste de necrezut : în noaptea asta se dă făină de grîu și de mălai... Unde sună trîm-

biţa, acolo se dă... Prins şi-nghesuit de oameni, flăcăul se jură că nu ştie mai mult, însă ce ştie e sigur. Cîţiva, care zăceau de vreo săptămînă în gară la B., îşi aduseră aminte că în urmă cu patru nopţi, undeva, pe aproape de spital, într-o curte dosnică, se-mpărţise făină. Tot aşa sunase trîmbiţa şi oamenii se luaseră după ea, dar prea puţini nimeriseră locul. „De data asta o să nimerim", spuse careva, şi toţi se legară să alerge pe viaţă şi pe moarte.

Femeile care aveau copii în braţe rămaseră lîngă cişmea, cu copiii; celelalte, cu traistele de gît, o porniră din vreme, pe străzi, la noroc. Bărbaţii îşi făcură planul s-o ia spre centru, în grup, şi de-acolo să se repeadă unde-o trebui. Abia încheiat, planul se dovedi fără folos. De undeva, de foarte departe, din cealaltă margine a oraşului ajunse pînă la înfometaţi, ca o adiere, un glas subţire de trîmbiţă. Cei mai bătrîni înţeleseră că au pierdut şi nici nu se clintiră din loc; cei tineri şi-n putere — cînd aveau pîine şi apă, ţinură la fugă vreo două, trei sute de metri, după care se rezemară toţi de garduri. Curînd, trîmbiţa se auzi în altă parte, ceva mai aproape de gară. Apoi iar departe, la o margine. La toate casele din orăşel se aprinse lumina şi din fiecare casă începu să alerge un bărbat, ori o femeie, ori un copil.

Pe la ora aceea, cînd suna trîmbiţa, Ilie Strihan ajunse acasă. Două zile şi două nopţi cutreierase satele din jur, în căutare de provizii şi de gazde pentru înfometaţi. Peste o sută de kilometri pe jos, pe bicicletă, ori în căruţe hodorogite. Îl durea capul de foame şi de soare şi de ţigările aprinse una de la alta. Slăbise mult, i se-nfundaseră ochii în orbite şi tremura tot, ca de friguri. Intrînd în camera cu sfinţi, el spuse bună seara, cu glas străin, încît soţia se-ngrozi. „N-am nimic, o linişti Strihan. Dar mă doare capul... şi mă dor ochii, de nici nu te mai văd... Azi, pe la prînz, a

trebuit să mă ducă Voichiță de mînă, ca pe orbi. Apă, se rugă el, să beau și să mă spăl, apă multă și rece ! Bău pe nerăsuflate trei pahare cu apă și se spălă pe ochi. Nu te văd, spuse. Însă mi-e bine, m-am răcorit. Dacă ar fi și ceva de mîncare..." Era ceva, niște zeamă de cartofi și cartofi prăjiți. „Avem și desert, spuse soția, și-i întinse două mere uscate. De-ai ști tu ce-a fost pe aici, și cum m-au bătut pe mine !"... Plîngînd, soția îi povesti cum ieri, la prînz, doamna Stamate îi adusese o jumătate de kilogram de carne de porc, în semn de bună înțelegere și într-ajutorare ; un sfert de oră mai tîrziu, cînd ea frigea carnea, năvăliseră în bucătărie vreo zece femei, chemate de doamna Stamate, care, nici una, nici două, să-i smulgă părul din cap ! De ce nevasta lui Ilie Strihan are ce mînca și ce bea, iar ele n-au mai văzut carne de luni de zile ?... „Au zis ceva că sîntem comuniști ?" întrebă Strihan. „Au zis... dar soția nu vru să-i spună exact. Ceva foarte urît..." „Și de ce nu le-ai scos în palme ? Și ăsteia, scorpiei, de ce nu i-ai ars vreo două ? Așa ești tu, o mustră Strihan, taci și-nduri de la toți." El se ridică de la masă, ieși în tindă și ciocăni la ușa doamnei Stamate. „Eu sînt, m-am întors și vreau să-ți spun ceva." Cînd o văzu în prag, în cămașă neagră, cu părul alb revărsat pe umeri, Strihan scuipă printre dinți. Ce să mai discute cu ea ? Atunci s-auzi trîmbița. Sună, iar sună ! „Dă-mi un măr", îi ceru soției. Mușcînd din mărul uscat, ieși în stradă. Pe lîngă el treceau în fugă zeci de bărbați și de femei, în cămăși de noapte, cu traiste și cu geamantane în mînă, unii cu felinare de vînt, să-și lumineze drumul, toți răsuflînd greu, ca după multe ceasuri de urcuș.

De gardă la sediu era soția lui Voichiță. De cînd cu zilele de arșiță, ea schimbase lodenul roșcat cu o rochie de stambă, aceeași în fiecare zi, spălată seara și călcată dimineața : astfel, în rochie înflorată, cu guler alb de școliriță, părea mult mai

tînără și cevă mai veselă. Cînd intră Strihan, ea adună repede niște hîrtii lineate cu creion albastru și se ridică în picioare.

— Ți-ai văzut bărbatul? întrebă Strihan.

— A fost pe-aici.

— Du-te acasă și dă-i ceva de mîncare. Și spune-i să doarmă pînă mîine la prînz. Dracu' ne-a luat pe-amîndoi, eu nici acum nu văd bine. Ceilalți s-au întors?

— Bobic a telefonat că vine mîine, la prînz.

— Alte noutăți?

— Iar sună ăștia... Toată noaptea o să ne țină așa... Dar Manole are pistol și-a zis că-i împușcă.

— Ce puneți voi la cale?

— Să-i împuște, spuse soția lui Voichiță, zău dacă mi-ar părea rău! Chinuie atîția oameni și nu dau nici măcar un pumn de făină. După o clipă de ezitare dureroasă, ea se mărturisi: Acu' patru nopți am alergat și eu. Știam că nu se dă nimic, dar așa-i cînd nu mai poți. Eu... cît îi noaptea de mare, visez apă și făină, apă și făină. Să-i împuște, ori să-i spînzure cu trîmbița în gură. Auziți cum sună?

— Dumneata ar trebui să te duci acasă.

— Stau aici, pînă-i prindeți. Ea se lăsă pe un scaun, își cuprinse fața în palme și întrebă, chinuit: Cît credeți că o să mai fie așa? Fiindcă trec anii...

— Ai mei, oftă Strihan, au cam trecut. Patruzeci și unu. Dacă ajung la cincizeci, mă declar mulțumit. Am văzut moartea, iar acum se cheamă că trăiesc din cîștig. Pot să mai am vreo pretenție? Ar fi, cumva, împotriva firii!

— Dumneavoastră trebuie să trăiți mult.

— Unde scrie? se amuză Strihan.

— Spun eu, și vă doresc.

— Frumos din partea dumitale. În general, ți se-mplinesc dorințele?

— Nici una pînă acum, dar poate că într-o zi...

— O să vie și acea zi.

— Trebuie să vie!

Ea spuse acel „trebuie să vie!“ şoptit, pătimaş, apoi lăcrimînd, dar fără să-şi şteargă lacrimile, se mărturisi ca unui părinte: Zise că de mică i-a plăcut să lucreze mult şi nu s-a dat în lături de la nimic; ea a ţinut casa bătrînilor, pînă cînd s-a măritat — fă de mîncare, du-te la cîmp, ai grijă să fie un ban în casă, fugi după doctor şi plăteşte doctorul, dacă vrei să-ţi mai vină şi a doua oară. Acum lucrează în rînd cu Voichiţă, cît cîştigă el, atîta ea — şi, la nevoie, e gata să cîştige pentru amîndoi; Voichiţă e un om bun, toate sînt bune, însă anii se-adună; şi-a dorit şi ea, ca orice femeie, să fie cît de cît frumoasă, şi să-şi ţie frumuseţea, dar cînd trăieşti atît de rău, nici soarele nu te vede, nici luna nu te crede.

— Aşa e, zău, spuse Strihan şi ieşi în curte.

Adunase amărăciune, clipă de clipă, de la fiecare cîte puţin; nu putea s-o mai ducă şi nici nu ştia cum să scape de ea. Unde-l vedeau, unde se nimerea, oamenii îi treceau lui amărăciunea, aşteptînd să se petreacă o minune, el să le dea în schimb linişte şi mulţumire. Astfel împovărat, avea clipe de slăbiciune, părîndu-i-se că a trăit vieţi fără de număr şi nu-i nici o pagubă dacă se duce... „Draga mea — şi toate dragele mele care nu sînteţi frumoase şi n-o să mai fiţi niciodată, eu ce pot să vă spun? Mi-e foame şi mie, mă doare capul, mă dor ochii şi mi-e cald, arde cămaşa pe mine.“

Fluturi de noapte, cu aripi prăfuite, se învîrteau buimaci în jurul lui — şi el se întrebă de ce nu intră fluturii în casă, unde-i lumină, să se-nvîrtă cum le stă lor bine? Valuri de căldură, parcă mînate înadins spre el, îi tăiau răsuflarea. De zile şi săptămîni, de cînd începuse prăpădul, pereţii şi pietrele şi frunza adunaseră căldură, iar acum, în puterea nopţii, în taină, se căzneau s-o arunce asupra lui, ca pe-un blestem. El închise ochii, măcar ochii să şi-i ferească, şi astfel paşi greoi spre

poartă. Avu senzaţia că trece printr-un foc mare, cum văzuse în copilărie, cînd s-aprindeau clăile de fîn. Încă un pas, încă — şi flăcările scad, parcă lăcrimează, şi din atîtea lacrimi se unduieşte un izvor strălimpede, picurat de lună.

— Cînd v-aţi întors ?

— În noaptea asta... Abia după ce răspunse, desluşi cu greu chipul Cristinei. În rochie albă, cu o floare albă în păr, şi mîinile împreunate ca pentru rugăciune, ea îi apăru ca un înger atunci căzut din cer. „Dacă a venit să mă ia pe mine şi să mă ducă, primesc. Doar să mai dau un telefon la judeţeană, ca să numească pe altul în locul meu. Unde găseşte fata asta atîtea flori ? În fiecare zi, o floare în păr, una pentru Manole, una pentru mine...“ Cristina îi întinse un trandafir alb, abia înflorit. Dacă nu-ţi ieşeam eu în cale, cui i-l dădeai ? întrebă Strihan.

— Ştiam că sînteţi aici.

— De unde să ştii ? Doar n-am dat de veste.

— Bănuiam.

— Umbli cu minciuni !

— Aşa e, umblu cu minciuni !

— Şi ce cauţi aici la ora asta ?

— Am venit s-o văd pe Maria.

— Şi dacă minţi ?

— E limpede că mint !

Poarta, smucită, se desprinse din ţîţîni.

Întîi apăru Manole, cel care zisese că-i împuşcă pe trîmbiţaşi, gol pînă la brîu, lac de sudoare, zgîriat pe faţă şi pe mîini, cu pantalonii rupţi în fund. Cînd o văzu pe Cristina, el se ruşină de cum arată şi mai ales de faptul că Strihan ghicise, şi vor ghici şi ceilalţi, pentru cine a venit ea aici. „Doar te-am rugat să rămîi acasă“, îi şopti. În urma lui Manole năvăliră vreo douăzeci de tineri, şi ei lac de sudoare, cu cămăşile rupte. Unul singur era teafăr şi liniştit ; el avea mîinile legate la spate, iar de gît îi atîrna o trîmbiţă turtită. Păşea conştiincios, în rînd cu ceilalţi, ca şi cînd ar

fi fost de-al lor. Strihan nu admise nici un fel de explicaţii ; se repezi la tînăr şi-i arse o palmă, apoi îl ridică de jos, de lîngă perete, şi-i mai arse una. „Acum, suflă ! porunci Strihan. Pînă-ţi ies ochii !“ Tînărul se rugă de Manole să-i ducă trîmbiţa la gură. Atunci, înjurînd, Manole îi dădu şi el una după ceafă : „Capul tău sec ! Dacă te-omoram ? Ce alergătură ! se plînse Manole. Şi nu l-am prins decît pe ăsta, care-i de-al nostru. Ce să facem cu el ?“

— De unde eşti, mă ? întrebă Strihan.

— Comuna Rariţa, satul Podele.

— Şi ce cauţi pe-aici ?

— E dintr-un sat cu mine, se grăbi Manole, învaţă la Arte şi meserii, în clasa a treia. N-are pe nimeni, ţine cu noi...

— Am greşit, spuse trîmbiţaşul.

— Ai greşit ! îl îmbrînci Strihan. Asta se cheamă greşeală ? Iar tu, i se adresă lui Manole, să-mi dai pistolul. Te-nvăţ eu minte şi pe tine !

— De unde ? se cruci Manole. N-am avut pistol în viaţa mea. Poate că v-a spus Maria, cu ea am vorbit de pistol.

— Cum vă jucaţi voi cu focul !... Dar nu ştiu cum, voi vă jucaţi, iar eu mă ard. Strihan s-apropie de trîmbiţaş, îi răsuci urechile îndelung şi întrebă : Cît ţi-au dat ?

— O sută de mii de lei şi două pîini de cuptor.

— Pîini mari, cu coajă arsă.

— Cu coaja arsă.

Strihan îi mai arse o palmă. Atunci, elevul Dridea Aurel spuse că el a rămas în orăşel pe timpul vacanţei, ca să cîştige cît să trăiască. Dar în două săptămîni nu i-au dat de lucru decît să adune balegile din parc. Azi, la prînz, a vrut să bea apă de la cişmeaua din parc. Nici nu-şi mai aduce aminte dacă a băut. S-a trezit pe o bancă, alături de un domn pe care l-a mai văzut de multe ori prin parc, ori pe stradă — era domnul avocat Siminoc. El i-a dat o sută de mii de lei şi două pîini de cuptor.

N-a mîncat decît jumătate dintr-o pîine. Ar putea s-aducă ce-a rămas, dacă tovarăşii vor.

— S-aducă, spuse soţia lui Voichiţă.

Ea se uită rugător la Strihan şi, primind încuviinţarea lui, îi smulse elevului Dridea trîmbiţa de la gît, apoi îi dezlegă mîinile. „Du-te ! îi şopti. Să se mai ducă cineva cu el, să nu-i fure pîinea pe drum. Du-te tu, Manole..." Manole se chinuia să înnoade zdreanţa de cămaşă, pe care tot ai lui, tovarăşii lui, i-o rupseseră la supărare. Dacă nu intervenea Manole, cu vorba şi cu spinarea, cine ştie ce se mai alegea din elevul Dridea Aurel ! „De ce n-ai fugit, cînd ai văzut că ne-apropiem ? îl întrebase Manole. Noi tot te prindeam, asta-i lege, însă mă mir de tine..." „Dacă am luat banii şi pîinea, lămurise Dridea, trebuia să sun. Eu mănînc, eu plătesc !" Acum, scăpat de trîmbiţă şi dezlegat, se ruga de Manole să meargă cu el după pîine. „Care-mi dai o cămaşă ?" întrebă Manole. Un tînăr cam de statura lui îşi scoase repede cămaşa din pantaloni şi trase de ea, vrînd s-o descheie odată la toţi nasturii. Un nasture căzu şi el se aplecă să-l ridice. Rămase aplecat, cu privirea aţintită spre poartă. „Ia uitaţi-vă, mă !" şopti tînărul.

Poarta, smulsă din ţîţîni de Manole şi rezemată, de alţii, de un stîlp, se prăbuşi cu zgomot. Doi bărbaţi mustăcioşi, numai în cămăşi şi izmene, cu izmene largi, cu ciucuri, pătrunseră în curte. După doi, trei paşi, ei se opriră nehotărîţi. În urma lor, dintr-o parte şi alta a străzii, de pe lîngă garduri se iviră alţii, toţi cu saci în mînă, cu sticle şi castroane, cu felinare de vînt. Cei doi bărbaţi din fruntea grupului, simţindu-se în siguranţă, se priviră cu înţeles şi unul întrebă :

— Aici sîntem printre tovarăşi ?

— Mergeţi în treaba voastră ! îi repezi Manole, apoi, agitat, el îi şopti lui Strihan : Ăştia era să m-omoare, că de ce l-am fugărit pe trîmbiţaş. Voi n-auziţi ?

— Dacă tu eşti mai mare aici, tu să strigi, îl înfruntă bărbatul mustăcios. Dacă nu eşti tu, să te duci în mîne-ta! Noi sîntem care din Moldova, care de pe lîngă Constanţa. De trei zile stăm în gară, acolo dormim, acolo răbdăm, acolo ne facem nevoile. Doi au murit, alţi doi zac pe zdrenţe, în sala de aşteptare. Dacă nici în noaptea asta nu dăm de pîine şi de apă...

— N-avem de unde, spuse Strihan, făcîndu-şi loc printre tineri. Nici noi n-am văzut pîine cam de multişor. În toate magaziile din oraşul ăsta n-a mai rămas nici un pumn de făină. Iar statul n-are de unde să ne mai dea şi nouă... că pe aici, de bine, de rău, ar mai fi ceva provizii, ascunse... Cine are vinde la negru... ştiţi şi voi. Ieri şi azi am fost prin sate, cu primarii, cu notarii, şi în cîteva zile scoatem douăzeci de vagoane de grîu. Care vreţi să mai staţi prin părţile astea o lună, două, pînă trece seceta, trebuie să ajungeţi la înţelegere cu ţăranii. Lucraţi, şi-n loc de bani o să vă dea bucate. Ceva grîu, ceva mălai, mai găsiţi şi fructe.

— Să intrăm slugi, cum ar veni.

— Dracu' să-l ia de năravi! se supără Strihan. Voi una ştiţi, să-ntoarceţi toate pe dos. De ce nu pricepeţi că nu sînteţi singurii fără pîine şi fără apă, şi care muriţi prin gări? Eu nu zic să intraţi slugi, dar de lucrat — trebuie! Pe unde puteţi.

— Degeaba alergaţi după trîmbiţă! interveni Manole.

— Degeaba, da! Că aţi alergat voi mai tare!

— Cine a vorbit? întrebă Strihan. Vreau să-l văd aici.

Oamenii se mişcară de pe un picior pe altul, mocnind; cîţiva, mai din spatele grupului, care pînă atunci se-afumaseră, pe rînd, dintr-un capăt de ţigară socotind, pesemne, că fără intervenţia lor n-o să iasă pîine şi apă, îşi făcură loc, amenin-ţători; toţi erau tineri, la nici douăzeci de ani, uscaţi şi căzuţi în ispită prea devreme, de foame şi de multe nevoi. Ei una mai ştiau — să dea —

şi primul care ajunse la un pas de Strihan ridică pumnul. Dar cînd se răsuci, cum îi venea mai la îndemînă, ca să atace din plin, ceva îl fulgeră din creştet pînă în tălpi. El se-ndoi, pînă se făcu mic de tot, apoi horcăind se-ntinse pe pămînt, cu picioarele răşchirate. „Vasiluţ ! strigă un bărbat. Măi Vasiluţ !“ Cel căzut îşi adună mîinile pe piept. „Are gălbinare, explică bărbatul, apropiindu-se. Care se pricepe să-l cresteze între sprîncene ?! Voi n-auziţi, măi ?“ Nimeni nu se pricepea, ori nu avea curajul unei asemenea operaţii. Strihan îi îndemnă să-l ia pe braţe şi să-l ducă repede la spital, unde chiar dacă n-o fi loc pentru el — s-o găsi cineva care să-i facă o injecţie. De aici se porni o harţă de oameni flămînzi şi necăjiţi, cu vorbe grele, care loveau în cei vii şi în cei morţi. Pentru ei n-a mai rămas nimic, nici loc la masă, nici în casă, nici în ţintirim, ei trebuie să-şi pună ştreangul. „Care te pricepi să-l crestezi între sprîncene ?“ izbucnea din cînd în cînd bărbatul îngrijorat.

— Daţi-mi un briceag ascuţit, ceru Cristina.

— Stai cuminte, o rugă Manole, trăgînd-o de mînă. De ce nu te duci acasă ? Ce cauţi tu aici ? Dumnezeule, nu vezi că-i prăpăd ?

— Moare dacă nu-l crestează, moare !

— Şi te-ai găsit tu !

— Daţi-mi un briceag.

— Măi îngeraş, să nu dai de dracu ! o preveni Strihan.

Ea îi împinse la o parte pe Manole şi pe Strihan, apoi, continuînd să ceară un briceag, se aplecă asupra tînărului care abia mai sufla. Cîţiva bărbaţi se strînseră roată şi unul dintre ei scoase un briceag, pe care, înainte de a i-l da Cristinei, îl încercă pe deget. „Cine nu suportă, spuse Cristina, să nu se uite !“ Imediat se auzi un scîncet ca de copil. Cu întîrziere, bărbaţii îşi duseră palmele la ochi. „Asţa a fost ! mai spuse Cristina, ridicîndu-se. Acum duceţi-l undeva, să doarmă“.

— În gară, strigă un bărbat. Acolo trăim, acolo murim !

Şi iar vorbe grele, înjurături adunate parcă de la facerea lumii şi pînă azi, blesteme cu viermi neadormiţi şi lăcuste. Trei femei desculţe, în rochii albe şi cu năframe albe, care pînă atunci rătăciseră prin orăşel, în nădejdea unui pumn de făină, veniră şi ele, cu sacii goi şi cu sticlele goale, să se vaite şi să ceară. Toate trei aruncară sacii la picioarele lui Strihan. Sticlele de apă se izbiră de colţul casei. Strihan, de obosit şi înăsprit ce era, prindea rar cîte o vorbă din zbor şi nici nu voia să prindă mai multe, de teamă să nu-i scape şi lui cîteva. O rugă pe Cristina să-i aducă un pahar cu apă. Abia dacă sorbi o picătură. Apa era călduţă, ca de pîine, şi mirosea a gaz — turnase cineva gaz în fîntînă, ca să bea comuniştii apă cu gaz. „Măcar să mă răcoresc", se gîndi Strihan. Şi toată apa şi-o vărsă în creştet. Apa i se prelinse pe faţă şi pe spate. Întărîtaţi de gestul lui, oamenii înaintară cu pumnii strînşi. Iar el, cît îl mai ţinea mintea, se gîndi că oamenii aceştia, după atîtea zile şi nopţi de foame şi de gălbinare, trebuie să mănînce pe săturate. Îi conduse la avocatul Siminoc.

XI

În numărul din 15 iunie al „Revistei literare" apăru următoarea povestire semnată de Victor Cezarin : În vara lui 1940 eram inginer pe un şantier din apropierea orăşelului B., unde se construiau trei vile pentru negustorii Tintin, Volovan şi Aprod. Pe vremea aceea, bărbaţii buni de lucru erau concentraţi ; pe şantier lucrau schilozi, bătrîni, copii, fete ale nimănui ; vreo sută douăzeci de săpători, zidari, tîmplari — toţi sub paza a trei soldaţi reformaţi.

Într-o zi a răsărit printre noi un băieţandru din cale-afară de slab, mai mult o arătare, unul Manolache. El spunea că are optsprezece ani, dar ne-am dat seama că mintea, de teamă să nu-l trimită la vreo muncă auxiliară. După înfăţişare era greu să-i fixezi vîrsta, fiind uscat de tot, cu trăsături primitive — buze groase, pometii ieşiţi, ochii ascunşi sub fruntea boltită. Băieţii îl credeau tuberculos şi se fereau de el. Printre fete stîrnise oarecare curiozitate. Una dintre ele, Niculina, îl sîcîia cu aceleaşi întrebări, în fiecare dimineaţă :

— Măi, de ce eşti trist ?

— Ţi se pare.

— Aseară nu erai aşa de trist.

— Poate că nu.

— Şi-acum ce ţi-a venit ?

— De unde să ştiu ?!

— Ţie mereu îţi vine să fii trist...

Niculina se îndepărta, ridicînd din umeri şi privind din cînd în cînd în urmă. Îi era teamă că într-o bună zi, cînd se-ndepărtează aşa, Manolache o s-arunce după ea cu pietre. Celelalte fete, care îşi doreau şi ele un băiat, cum o fi, numai să fie, pe care să-l întrebe de ce-i trist, ori vesel, ori cu gîndul aiurea, se interesau : „Ţi-a zis ceva, te-a sărutat ?!“ Iar Niculina : „Aiurea ! Îl ţin pe lîngă mine, ca pe fratele meu... Nici nu ştie pe ce lume trăieşte !“

La prînz, Niculina se aşeza la masă lîngă el :

— Eşti foarte slab.

— Aşa-i tot neamul meu.

— Parcă ieri nu erai chiar atît de slab.

— Nu chiar...

— Şi azi de ce-ai slăbit ?

Ca să scape şi să-i priască mîncarea, mintea :

— Am ulcer.

— Da ? ! se mira fata, de fiecare dată. Dar asta-i foarte grav. O soră de-a mea a murit de ulcer. Duodenal ? Că sînt de două feluri...

— Din ăsta, cum zici, duodenal,

— Ar trebui să ţii regim, se grăbea ea. Mîncare pe alese, somn după-amiază şi nici o supărare. Tu poţi să nu te superi ? Zău lui Dumnezeu, dimineaţă, cînd te scoli, să-ţi pui în gînd : fie ce-o fi, azi nu ţin seamă, Doamne-ajută, Doamne-ajută, Doamne-ajută ! Eu pot, dacă-n ziua aceea nu văd nemţi.

Într-o după-amiază, cînd cei trei soldaţi reformaţi se zvîrcoleau în spatele barăcii, de cît se cinstiseră cu ţuică şi untură (pentru bună purtare, negustorul Tintin le adusese, în dar, un butoiaş cu ţuică şi o oală cu untură — şi toţi trei mîncaseră cîte-o jumătate de kilogram de untură sleită), Niculina îl duse cu ea, în pădure, unde să-i arate ceva. După ce se convinse că nu-i nimeni pe-aproape, care să-i vadă şi să-i asculte, ea îi arătă o revistă nemţească, în culori, cu mulţi soldaţi şi ofiţeri nemţi, toţi în uniforme negre, de SS, cu dulăi de zgardă şi multe fete — care în uniformă, care în rochii pestriţe, unele cu flori în mînă, altele cu pistoale, ori cu cravaşe. „Îi vezi cum rîd ? şopti Niculina. Toţi rîd !“ Şi, într-adevăr, toţi erau prinşi în momentele lor de încîntare, de parcă le-ar fi deschis cineva, tocmai atunci, porţile raiului. „Şi ce vrei, de ce m-ai chemat ? !“ se nedumeri Manolache. „Aşa, ca să ţi-i arăt. Eu visez mereu nemţi rîzînd, şi mi-e frică. Ea îşi ascunse faţa în palme şi spuse : Aşa rîdeau şi cînd m-au prins pe mine... dar nu mi-au făcut nimic. Numai cînd le-am spus să se dea la o parte, să trec, au izbucnit în rîs şi unul s-a maimuţărit în faţa mea...“ Manolache privi pozele pe rînd, o dată, de două, de-atîtea ori pînă văzu negru înaintea ochilor. Atîta mînie şi pornire nu simţise niciodată. El căută un spin, cu vîrful lung şi ascuţit, care să pătrundă uşor prin hîrtia lăcuită, şi cu acel spin îi chiorî, pe rînd, pe toţi din poze. Încîntată de isprava lui, Niculina începu să bată din palme : „Ce bine-mi pare, ce bine-mi pa-re... hai să te sărut. Dar cînd să-l sărute, ei îi veni un gînd : Şi dacă eu te spun ? ! Dacă mă duc acuma şi te spun ! Ha, ha, ha, nu mai scapi, nu mai scapi !“... Manolache nu ştia ce să creadă, şi era cît pe-aci s-o ia de păr. „Hai să te

sărut !“ se alintă ea. În după-amiaza aceea şi seara, el nu mai avu liniște. Seara, înainte de culcare, unul dintre soldaţi, un împiedicat, gîngav şi molîu, îl apucă de bărbie :

— Nici azi n-ai dat cinci metri cubi.

— M-am silit...

— Norma-i de cinci metri cubi.

— Ştiu.

— O să te ard la salariu.

În fiecare seară, în baracă, se dezbrăca pe ascuns, să nu vadă ceilalţi cît e de slab, şi repede intra sub rogojină. După ce adormeau toţi, se apuca să facă socoteli. De cînd venise pe şantier, tot socotea, cum o să fie în ziua lefii. „Trei sute iau, pe puţin trei sute. Treizeci şi opt de lei îi dau Niculinei, care mi-a împrumutat să-mi iau de cămaşă. Doisprezece lei, de buzunar. Două sute cincizeci îi trimit mamei... Pe urmă se gîndea că maică-sa are nevoie de mai mulţi bani, pentru doctor şi pentru cîte medicamente îi prescrie doctorul. O rog pe Niculina să mai aştepte, iar eu pot trăi şi fără bani de buzunar. Din trei sute, trimit acasă două sute nouăzeci şi opt de lei, doi lei mă costă mandatul poştal.“

Din primul salariu nu se alese cu nimic, trebui să ia de la alţii cei treizeci şi opt de lei pe care îi datora Niculinei, pentru ca fata să-şi cumpere o rochie de stambă. De cînd venise pe şantier, de patru luni, ea purta ce avea, o singură rochie, nici neagră, nici albă, în nici un fel : ziua o stropea cu var, seara o spăla, noaptea i-o pătau ploşniţele.

— Mă, de ce eşti trist ?

— Ţi se pare.

— Lasă, că fac eu rost de bani şi-ţi dau iar.

Maică-sa îi scria o dată pe săptămînă. „A venit un om la noi, pe care nu-l ştiu, iar el n-a vrut să-mi spună cine-i şi de unde, însă eu cred că a lucrat cu taică-tău la calea ferată... Cînd să plece, mi-a lăsat o sută de lei. Douăzeci şi cinci de lei mi-a dat mătuşă-ta, Veronica. Treizeci şi doi am primit cu poşta, de la tine, ori de la cine ? ! Taică-tău nu scrie şi nu mai ştiu nimic de el... Dacă ai putea să-mi

trimiţi măcar şaptezeci de lei, să plătesc doctorul, că altfel nu mai trece pe la noi...“ Manolache ar fi vrut să ceară cuiva ajutor, unui om cu bani şi de-nţeles, dar nu prea avea cui.

Uneori se gîndea să plece în altă parte, unde se cîştigă mai bine. „Dar n-o să mă primească, fiindcă-s prea slab. Aici îi nevoie de lucrători — se construiesc trei vile, în toamnă alte trei, toţi negustorii din B. or să-şi construiască vile aici, între dealuri. Vara îi răcoare aici, toamna se coc strugurii, iarna cade multă zăpadă, şi se dau negustorii cu sania.“ Cu chiu, cu vai reuşi să dea cinci metri cubi pe zi. „Dacă o ţin aşa, scot cel puţin şase, şapte sute de lei pe lună...“ Într-o zi, pe cînd săpa un şanţ de scurgere, descoperi o ţeavă de plumb, groasă ca mîna. „Asta face vreo şaptezeci de lei“, o cîntări el. Ca să nu dea alţii peste ea, o îngropă într-un loc ferit. Noaptea, cînd ceilalţi dormeau, se furişă printre mărăcini, cu un hîrleţ în mînă. Scoase ţeava şi o strînse colac. Cînd să plece cu ea, auzi paşi pe aproape :

— Măi pocitu', ce aranjezi tu ? !

— Nimic ! şi repede zvîrli ţeava-n mărăcini.

— Ba eu cred că te-am prins !

— Să trăiţi, domnule soldat, de ce să mă prindeţi ?

Era un vlăjgan chior, care veşnic duhnea a medicamente. Ziceau băieţii că are ceva, de la o doamnă de negustor, şi se tratează.

— Mă, unde-ai zvîrlit ţeava ?

— După astea, şi Manolache arătă buruienile.

— Va să zică, furi, hotărî celălalt, cîntărind ţeava în mîini. Eu o să te spun că furi. Pentru ţeava asta faci trei luni de corecţie. Mă, foaie verde, tu mi-ai furat fiolele din geamantan ? Erau fiole nemţeşti, cu etichetă.

— Nici nu le-am văzut !

Se gîndi, cu groază, că dacă soldatul spune ce-a văzut, el nu mai scapă teafăr — toate furturile de pe şantier or să treacă în seama lui. În urmă cu trei zile dispăruse o pereche de bocanci ; în urmă

cu două săptămîni, un ceas și niște pantaloni de postav... La mînie, oamenii judecă mai puțin și, pînă cînd or să priceapă toți că-i nevinovat, cine știe dacă mai scapă întreg ! Îl omoară păgubiții, ori îl trimit la închisoare.

— Va să zică. furi, repetă soldatul. Tu mi-ai furat fiolele, douăsprezece fiole nemțești, cu etichetă.

— Să trăiți, domnule soldat...

— Vrei ca să te iert ?

— Vă rog frumos.

— Bagă de seamă că am un frate plutonier și te dau pe mîna lui, la spovedanie.

— Bag de seamă.

— Atunci, îmi împrumuți două sute din salariu ?

— Cît doriți dumneavoastră.

— Două sute, am zis. Nu-mi dai, te duc la frate-miu.

Soldatul ascunse țeava sub veston și se duse cu ea în oraș, să i-o vîndă negustorului Tintin. A doua zi veni la băiat, se crăcănă în fața lui și-i ceru cincizeci de lei.

— N-am de unde.

— Cincizeci, am zis.

Speriat, el se duse la Niculina.

Fata n-avea bani. Ceru de la o prietenă.

Într-o bună zi, Manolache nu mai găsi de la cine să împrumute bani. După multe tocmeli cu cine se nimerea, își vîndu bocancii și un pulover de lînă pe mai nimic. Soldatul se ținea de el, iar la salariu îi ceru trei sute de lei.

— N-am de unde.

— Trei sute, am zis.

— O sută n-ar fi de-ajuns ?

— Ți-am spus că am un frate plutonier.

— Să aveți o mie de frați !

— Am unul și bun.

— Să vă trăsnească pe-amîndoi !

După această izbucnire, Manolache rămase fără un dinte.

Noaptea se visă acasă, în sat ; alerga desculț pe ulițele prăfuite, cu mîna streașină la ochi, între-

bînd : „Unde-i ? Nu ştiţi unde-i tata ? !“ Mătuşa Veronica îi spunea : „Taică-tău e de serviciu la calea ferată, abia mîine seară vine-acasă...“ Straja din sat îi spunea : „Taică-tău e la prăvălia lui Ţifrea, după feştilă de lampă“. Vecina Saveta îşi făcea cruce : „Taică-tău s-o înălţat la cer, îl trăgea cineva de păr, în sus...“ Mai spre dimineaţă se văzu cu maică-sa, ei doi stînd la masă, sub umbrar. Ea îl întreba dacă vrea să-i dea mere, după ciorbă şi friptură. „Dacă vrei, aşteaptă, să mă duc să culeg din măr...“ De sub umbrar, el o urmări cum aleargă spre grădină, apoi cum se urcă în măr. Culese două mere — şi deodată, el văzu cum rămîne agăţată de o creangă. Se ţinea numai cu mîna stîngă şi striga ceva de neînţeles. Vru să-i sară în ajutor. Atunci îl zgîlţîi cineva — şi se trezi. Un flăcău, venit abia de vreo săptămînă pe şantier, pe care Manolache îl cunoştea, fiind vecini cu satele — se întorsese la ora aceea din oraş, de pe unde hoinărise, şi se ruga de el să-i dea săpunul şi un prosop. „Mie mi-a luat careva şi lacătul de la cufăr“, se plînse el.

— Îţi dau tot ce vrei, se grăbi Manolache, însă tu mi-ai promis ceva şi nu te-ai ţinut de cuvînt. Să ştii că nu i-am purtat decît duminica, în vreo şase duminici.

— Cum arată la manşetă ?

— Arată, uite, să-i vezi... şi el scoase din cufăr nişte pantaloni de doc, largi şi lungi, cît pentru un om în toată firea, cu manşete de-un lat de palmă. I-am luat mai lungi, mai largi, explică el, ca să-mi fie buni şi mai tîrziu. Ţi-i dau cu optzeci de lei.

Dimineaţa, Manolache expedie banii.

Peste unsprezece zile fu chemat la poşta din B. Mandatul se întorsese fără nici o explicaţie. El ridică banii şi porni spre şantier, hotărît să-şi plătească datoriile. Pe drum se gîndi însă că Niculina iar o să-l întrebe de ce-i trist. Intră într-o bodegă şi ceru un păhărel de ţuică. În loc s-o bea, vărsă ţuica în palma făcută căuş. Îşi stropi faţa cu ţuică, şi hainele.

Cei trei soldați, simțind mirosul de țuică, îl crezură beat mort. Așa, în treacăt, îi arseră cîte un dos de palmă.

Niculina îi aduse un pahar cu apă rece :

— Nici eu nu mai am pe nimeni, spuse ea.

Cînd nu avea ore de serviciu la tribunal, cînd nici nu se plimba, nici nu dormea, procurorul Alexiu îi scria Roxanei Coman. Iată : *Azi dimineață, pe cînd îmi făceam obișnuita și, dacă vrei, penibila mea plimbare (Cîmpului, Teilor, Internatului, Negustori), l-am văzut de la oarecare distanță pe domnul profesor. Tocmai ieșea din prăvălia lui Silvian. Ieșea cu mîna goală. Cîteva ore mai tîrziu am aflat niște lucruri îngrozitoare (sînt absolut convins că el, din mîndrie, nu ți le-a spus...). Prăvălia era plină de oameni, vreo două sute de oameni, care aflaseră că se dă pește. Îți închipui ce înghesuială, cîte înjurături, cîte înghionteli! Fiecare se lupta să ajungă la rînd, înainte de a se termina marfa. Atunci intră domnul profesor. Îndată ce-l văzu, Silvian le strigă celorlalți să se dea la o parte : „Domnul profesor e suferind, domnul profesor a avut un infarct!“ Unii îl cunoșteau pe domnul profesor, alții nu — dar nici unii, nici alții nu se grăbeau să-i facă loc, pînă cînd Silvian se înfurie : „Nu mai servesc pe nimeni, înainte de a-l servi pe domnul profesor!... Cîntări trei kilograme de pește, apoi întinse mîna să ia banii. Oho-ho! strigă Silvian, de parcă atunci ar fi aflat că domnul profesor stă prost cu banii. Din ăștia-mi sînteți? Izbi pachetul de dușumea : Să poftească la rînd cine are bani!“*

Dragă Roxana, din suflet te rog, nu cumva să te trădezi față de dînsul. Ar suferi cumplit ; s-ar rușina pentru cîte zile mai are ; și mă tem, tare mă tem că mai are puține zile. Cred că e timpul să te-ntreb : tu nu te simți cu nimic vinovată? (Ce brutal sună întrebarea asta! Dar fără ea nu se poate...) De luni de zile împletești ciorapi. Oare cine se mai gîndește la ciorapi de lînă? Coși fețe de pe-

rînă ? Cine se mai gîndeşte la feţe de perină ? Eşti de o neîndemînare teribilă, vrei să scoţi bani din piatră seacă. Iar domnul profesor se stinge. De ce nu accepţi un împrumut ? Îţi garantez că nimeni nu va afla. (Uneori îmi spun : şi dacă s-ar afla ? Cu atît mai bine ! Dar sîntem nişte oameni ciudaţi, dacă nu altfel, dacă nu mai rău. De cînd am venit aici, de peste douăzeci de ani, mi se atrage atenţia mereu : „Vezi ce vorbeşti, pe unde umbli, că nimeni nu te iartă"... Sfaturi idioate ! Parcă, dacă te porţi corect, te iartă cineva ? Eu am patruzeci şi cinci de ani, tu ai douăzeci şi nouă, oameni în toată firea, iar grija noastră cea mai de seamă este să nu intrăm în gura lumii. Doamne, această „gură a lumii" de-aici, care mi-a întors viaţa pe dos !) Dacă ai vreo îndoială (îmi trec tot felul de gînduri prin cap), pot să te asigur că nu îţi voi pretinde nimic în schimbul acestor bani. Numai gîndul că te-aş jigni — cu gîndul, ori cu fapta — mă îngrozeşte. După fiecare scrisoare pe care ţi-o trimit am nelinişti de adolescent : dacă am jignit-o fără voie ? (Oare e cazul să mai trăiesc asemenea nelinişti la anii mei ? Ce vrei să fac — dacă nu le-am trăit la optsprezece ani ?) Aş vrea să-ţi asigur măcar banii de piaţă, dacă nu accepţi mai mult. Să îndrăznesc şi un cadou ? Ştiu, te-ai resemnat. Dar ia încearcă să îmbraci o rochie frumoasă (pe care nu o ai) şi-apoi să te uiţi în oglindă ? ! Ce folos de rochii, mai tîrziu !

Sînt dezolat : oare de ce nu vrei să m-asculţi ? De aproape două luni te rog să discuţi cu domnul Strihan. Îl cunosc, îl respect, garantez pentru el : este singurul de-aici în măsură să-l ajute pe tatăl tău. Odată şi-odată o să te convingi că am dreptate. Şi dacă va fi prea tîrziu ? E momentul să fiu brutal : nu mai judeca oamenii după cum ţi se năzare, după cîte auzi. Felul tău de a judeca, de a spera, mă nelinişteşte : „Dacă i-ar fi dragi intelectualii, ar veni să-l întrebe pe tata de sănătate !" Chiar aşa ? ! întreb eu. Sînt convins că nici n-a auzit de domnul profesor — de la cine s-audă ? Iar dacă o fi auzit, întîmplător, peste cinci minute a şi

uitat. E nevoie să-l cauţi tu, să-i explici, să-l inviţi la voi. Pot să te asigur că se va simţi bine în casa voastră.

Cînd vrei să ne vedem şi unde? Ar fi destul de plicticos să o luăm iar razna pe cîmp. Aş zice să ieşim de-aici pentru cîteva ore. Z. e un orăşel simpatic, odihnitor, are grădini, restaurante cu terase, un parc de distracţii... (Încă nu ştiu cum arată un parc de distracţii. Covorul fermecat, oglinzile, căluşeii, roata... Ce-ar fi?) Avem un tren la ora două şi jumătate, pe la patru fără un sfert am fi acolo.

XII

Maria Voichiţă cumpără patru metri de stambă (care, dată la apă, se strînse la trei metri şi jumătate). Din stamba asta îşi făcu o rochie de vară, prima ei rochie de după război. Dar bărbatul nu observă că ea are rochie nouă; abia cînd îi atrase atenţia şi se răsuci într-un picior în faţa lui, Voichiţă spuse: „Pentru toamnă e prea subţire...“ De unde ea înţelese că ar fi trebuit să-şi facă o rochie care să poată fi purtată şi vara, şi toamna, şi iarna. Asta era singura lui observaţie? Asta era, de îndată ce, uitînd de rochie, îşi văzu, în continuare, de cărţi şi de planşe. Maria îl privi cu lacrimi în ochi. Şi fiindcă el nu îşi mai aduse aminte de ea, simţi că e pentru ultima oară cînd îl priveşte aşa. Dacă alţii nu i-o spuneau, măcar soţul ei să-i fi spus că are o rochie drăguţă; că, îmbrăcînd rochia asta, pare mai tînără şi, fără-ndoială, mai simpatică; nu avea pretenţia să i se spună că pare mai frumoasă. Dar de-o vreme încoace, Voichiţă nu-i mai vorbea ca unei femei, ci ca unei to-

varăşe pe care o aprecia pentru convingeri politice şi munca de fiecare zi. De ochii şi de gura lumii ieşeau de două, sau chiar de trei ori pe săptămînă în oraş, unde totul se desfăşura după un program dinainte stabilit: o plimbare, de braţ, pe strada principală, cu o scurtă oprire în faţa cinematografului, apoi cîteva halbe la bufetul „Garofiţa" — şi repede acasă. Îndată ce intrau în casă, el răsufla uşurat: scăpase de o povară! Plimbările erau o povară pentru el. Discuţiile despre alte chestiuni decît cele politice tot o povară. Dacă se bărbierea în fiecare dimineaţă, era numai fiindcă aşa îi ceruse Strihan.

— Îmi dai voie să mă duc la plimbare? întrebă ea.

— Cu cine să te duci?

— Singură.

— Eh, singură! făcu el. Aşa se plimbă fetele bătrîne.

— Şi eu sînt un fel de fată bătrînă.

— Maria, de ce nu vrei să înţelegi?

Îndemnurile lui la înţelegere şi cumînţenie o îngrozeau: chiar dacă nu făcea nimic, el tot o îndemna, preventiv, să înţeleagă. Aşa le treceau zilele. Aşa aveau să le treacă şi anii? Uneori se gîndea că parcă tot e mai plăcut să te certe bărbatul, ori să te înjure, decît să te îndemne, în fiecare zi, de zece ori pe zi, monoton, istovit, să înţelegi, să fii cuminte. De luni de zile, ea se aştepta să-l vadă izbucnind: „Cum a fost atunci? E adevărat? Dacă e..." Dar Voichiţă se prefăcea că nu ştie, n-a auzit nimic şi n-are ce să-i reproşeze.

— La ce oră ai şedinţă? întrebă ea.

— Pe la şapte şi jumătate.

— Uită-te la mine cînd vorbeşti!

— A, da, te rog să mă ierţi, se scuză el, şi imediat se întoarse spre ea, cam speriat. Dacă ai vrea să amînăm plimbarea pe mîine dimineaţă, am ieşi împreună. Tot e duminică. Poate că mergem la un ştrand, undeva. Ce-ar fi să vorbeşti cu Cristina?

— Îţi arde ţie de ştrand?

— O oră, două.
— Acum aș vrea să discutăm despre altceva.
— Trebuie să mă pregătesc pentru ședință.
— Totuși...
— Ei, totuși ! Maria, nu-ți cer decît să mă-nțelegi.
— Aici e nenorocirea, spuse ea. Aș vrea să-mi ceri mai mult. Altfel, s-o ducem așa, ca doi străini, iar mîine, poimîine, ca doi dușmani...
— Ce spui ? ! se miră el. Ca doi dușmani ?
— O să mă dușmănești într-o zi.
— Ca să vezi la ce se gîndește ea !
Crezuse că va reuși să amîne la nesfîrșit o discuție de care se temea ; o discuție care avea să-l mîhnească pentru toată viața. Se ridică de la masă, se duse la fereastră și se aplecă peste pervaz. Cînd Maria veni și-i cuprinse umerii, el se întoarse brusc :
— Ce vrei ? Ce mai vrei ?
— Vreau să știu ce-ai auzit și ce gîndești ?
— Pot să cred, măcar o clipă, că n-a fost așa ? întrebă el.
— Asta nu, din păcate, nu, nu !
— Atunci ?
— Aș vrea să m-asculți, se rugă ea.
— Spre binele meu și-al tău, nu mă interesează.
— Care bine ? Că ieșim de două ori pe săptămînă la plimbare ? Îl trase de la fereastră, fiindcă treceau oameni pe stradă, și îl sili să se așeze pe un scaun. Se așeză și ea, în fața lui, căutîndu-i privirea ; i se părea că ei doi s-ar înțelege mai curînd din priviri, decît din vorbe. Așa nu se poate, iar dacă nu m-asculți, îmi iau hainele și plec în seara asta. E de-o mie de ori mai cinstit și mai ușor pentru amîndoi. Știu ce gîndești cînd mă vezi, cînd ți-aduci aminte de mine. De ce nu mi-o spui ? Ca să nu plîng, să nu-mi iau cîmpii ? Înainte de toate, ironiză ea, chinuit, noi sîntem tovarăși, trebuie să avem grijă unul de celălalt, să nu ne dăm în spectacol... De ce nu te uiți la mine ? Cînd ne-am căsătorit, nu m-ai întrebat nimic. Și chiar dacă m-ai

fi întrebat, se grăbi ea să adauge, nu ţi-aş fi spus. Ce s-a întîmplat atunci, cu el, a fost o nenorocire. Nenorocirea mea. Cine are dreptul să mi-o amintească mereu?

— Eu nu ţi-am amintit-o niciodată, spuse Voichiţă.

— Ba da, ba da, prin tăcere, şi asta e mai rău, e ca o pedeapsă, ca o boală din moşi-strămoşi, care te duce sigur la groapă. Dacă e să mai trăim aşa, o s-avem zile puţine.

— Ce pot să-ţi spun?... se agită Voichiţă.

— Spune-mi măcar atît: du-te unde vezi cu ochii!

— După ce ne-am făcut atîtea jurăminte?

— După, după! Ce rost mai au jurămintele? Doar n-o să murim cu ele de gît! Dar nici să plec nu-ţi convine: ţi-a intrat în cap că dacă un activist se desparte, înseamnă că se dă în spectacol, şi rîd oamenii. Care oameni? întrebă ea, cu dispreţ pentru cei care ar fi îndrăznit să rîdă. Îţi dau voie să spui motivul adevărat. Şi-o să viu la proces, să recunosc.

— Aş face asta, spuse el, dacă te-aş duşmăni.

— Altfel, nu?

— Situaţia e mult mai complicată, spuse Voichiţă. Eu nu-ţi reproşez ce s-a întîmplat atunci. Poate că nu ţi-aş reproşa nici dacă ai fi trăit cu un bărbat din dragoste, din marea ta dragoste! Dacă după tot ce-a fost, ai primit să te măriţi cu mine, e clar: vrei să fii cu mine şi nu cu alţii. Dar, continuă el, jenat, nici s-ajung în gura lumii nu-mi surîde, din multe motive, şi-ntîi de toate fiindcă sînt activist, trebuie să ies printre oameni de tot felul.

— Şi-atunci? stărui femeia.

— Aş zice să mai avem răbdare.

— Ar fi spre răul tău, spuse ea.

— Cine ştie...

Dacă s-ar fi simţit în stare să continue discuţia, atunci ar fi trebuit să-i spună că, oricum, nenorocirea nu este numai a ei, ci şi a lui, şi mai ales a lui, fiindcă de-o vreme încoace nu trece zi în care

să nu afle cam ce se discută despre el şi soţie şi cam ce cred oamenii. Primise şi cîteva scrisori, dintre care una îi rămăsese în minte, ca o poezie învăţată demult, în copilărie : „Domnule, vrînd-nevrînd, sînteţi soţul unei foste fete de serviciu care s-a aventurat cu domnul Dindin, asta se ştie, asta e sigur. Cum de mai aveţi pretenţia să ne convingeţi de avantajele comunismului ? Dacă veţi medita asupra acestei chestiuni, poate că ne veţi da dreptate“... Alte pricini de discuţie şi de ocară nu-i găsiseră. Şi nici nu se chinuiau să-i mai caute. Cum nu putea să dea replică, ori să tragă pe cineva la răspundere, el încerca să înfrîngă cleveteala printr-o indiferenţă simulată, destul de bine simulată, dar care îi cerea un preţ de neînchipuit. Se mira el de cum arată, de la o zi la alta, mohorît şi străin, ca un condamnat la veşnică suferinţă. Doar munca şi alergătura de fiecare zi îl ajutau să mai uite. Îşi spunea şi el, adesea, că aşa nu se mai poate. Avea momente de oboseală, de saturaţie, cînd se gîndea că tot ce-i mai rămîne de făcut ar fi să plece undeva, unde nimeni nu-l ştie şi unde să-şi vadă de meseria lui de strungar.

— Îmi dai voie să viu şi eu la întrunire ?

— Parcă am stabilit odată... îi aminti el.

— Atunci, mă culc.

— De ce nu te duci în vizită la Cristina ?

— E cu Manole, pe undeva.

— Ăştia ce fac, se iau ? întrebă Voichiţă.

— Îi priveşte, zîmbi ea, apucîndu-l de braţ ; dă-mi voie să viu cu tine, că nu mai rîd, orice ai spune, tac şi-ascult, iar la urmă te felicit.

— De-ajuns că ai rîs o dată, spuse el.

În drum spre cinematograful „Progresul“, unde urma să aibă loc întrunirea, încercă, şi într-o oarecare măsură izbuti, să pară bine dispus şi binevoitor. Salută în dreapta şi-n stînga, pe cine se nimeri, chiar şi pe doamna procuror Alexiu o salută cu o reverenţă de adolescent, iar cu negustorul Gherasim se întreţinu aproape un sfert de ceas. „Mă simt

onorat", îi spuse negustorul, la despărţire, ceea ce lui Voichiţă îi plăcu, în principiu, dar pentru a evita alte amabilităţi, a căror sinceritate o cam punea la îndoială, tot din principiu, îşi văzu de drum. Era convins că după acest „mă simt onorat", însoţit de zîmbete şi plecăciuni, urmează o invitaţie la masă, pentru duminica viitoare, şi un mic cadou.

Deşi bănuia că va fi o întrunire dificilă, mai degrabă o înfruntare decît o întrunire, el nu avea temeri ; intră în sală cine vrea, iese cine vrea. Întrunirile acestea, adesea pătimaşe, de care prietenul său Manole se cam ferea, lui îi dădeau un sentiment de combatant în prima linie. Niciodată nu îşi pregătea cuvîntările de acasă, precizînd că el nu e conferenţiar, ci agitator ; la cîte o întrunire vorbea de trei şi patru ori, pînă cînd simţea că oamenii au trecut toţi, sau aproape toţi, de partea lui ; rareori se lăsa intimidat, dar şi atunci îşi revenea repede, căuta argumente, iar dacă se întîmpla să nu-i vină în minte argumentele de care avea nevoie, o întorcea pe suferinţă, pe suferinţa celor mulţi, din moşi-strămoşi... (Cu toată înţelegerea pentru el, Maria îşi îngăduise să-i atragă atenţia, de cîteva ori, că prea se agaţă de suferinţă, prea o întoarce pe toate feţele, încît, într-o bună zi, oamenii or să se plictisească. Observaţia, repetată, cînd cu mustrare, cînd cu drăgălăşenie de nevastă îl făcuse pe Voichiţă să creadă că ea gîndeşte şi simte destul de superficial, fiind gata să ia în derîdere chiar şi suferinţele lor de pînă acum. Drept pedeapsă, îi interzisese să mai ia parte la întrunirile conduse de el...)

În faţa cinematografului se adunaseră vreo trei sau patru sute de cetăţeni, de toate vîrstele şi de toate convingerile politice : unii veniseră să-şi spună cuvîntul, să afirme cu vehemenţă, ori să nege cu vehemenţă, alţii doar să vadă, să asculte, sau să înjure. Erau mulţi lucrători şi vînzători de prăvălie, obişnuiţii întrunirilor ; erau bărbaţi mohorîţi şi desculţi, de pe străzi mărginaşe, veniţi aici în speranţa că li se va da ceva de lucru ; erau coate-goale, dornici

de încăierare, și bătrîni lustruiți, foști negustori, ori funcționari, trimiși aici ca iscoade... Voichiță își făcu loc printre ei pînă la intrarea în sală, unde îl aștepta Codrescu.

— E prăpăd ! se plînse Codrescu. Au intrat peste șapte sute de oameni, se dărîmă balcoanele, se dărîmă sala... Dacă luăm foc ? Am chemat pompierii, cred că într-un sfert de oră or să fie aici... Din ce în ce mai agitat, prevăzînd un dezastru, Codrescu îl rugă să ia măsuri de ordine : Sînt peste o sută cincizeci de țărăniști în sală, iar o parte dintr-ai noștri au rămas în stradă. Trebuie să dați dispoziții de evacuare : asta nu-i întrunire pentru țărăniști.

— Cine i-a chemat ?

— Parcă trebuia să-i cheme cineva ?

— Doar n-o să ne speriem de ei ! Ba cu-atît mai bine, să stea aici, să afle ! hotărî Voichiță. Codrescule, urci cu mine la tribună ; să mai urce și Crețoiu de la sindicat ; o echipă tare, de combatanți unul și unul ! Ce-ar fi să conduci tu ședința ?

— Mă luați așa, pe nepregătite ? se sperie Codrescu.

— Deschizi, dai cuvîntul și închizi !

În sală era o învălmășeală ca de bîlci : cîți nu apucaseră loc pe scaune, și erau, pe puțin, vreo trei sute, se înghesuiau pe intervale, pe la margini, ori în fața scenei. De-afară veneau mereu alții, bătăioși, strigînd să li se facă loc. Pe deasupra capetelor pluteau avioane de hîrtie... După ce aruncă o privire ici-colo, prin sală, Voichiță ajunse la concluzia că nu există motive de îngrijorare.

— Ce ordine de zi anunț ? îl întrebă Codrescu.

— O cuvîntare și discuții, lămuri Voichiță. Ce va cuprinde cuvîntarea, o să vezi... Unde-i Crețoiu ? Repede, că urcăm. Urcarea pe scenă echivala pentru el cu un început de atac. Își netezi părul, tuși de cîteva ori pentru a-și controla glasul și bătu ușor din palme : Poftiți ! Poftiți ! Îi plăcea să urce ultimul pe scenă și să se așeze la o margine a mesei. În timp ce urcau, Codrescu în frunte, Voichiță

la coadă, cineva scoase un „cucuriguuuu !“ prelung, care se bucură de aplauze și miorlăituri. Rînd pe rînd cotcodăci o găină, mieună o pisică, orăcăi o broască. Creţoiu făcu un semn spre sală, cerînd „să tacă odată orătăniile astea !“ Voichiţă îl apucă uşor de braţ. „Răbdare, un pic de răbdare ! Ei cu „cucurigu“, noi cu argumentele, o să vezi !“ Îndată ce Codrescu îl anunţă la cuvînt, el se ridică, se depărtă doi paşi de masă şi spuse, arătînd spre membrii prezidiului : Sîntem aici de la comitetul de plasă şi de la sindicat. Noi am fost pe la dumneavoastră pe-acasă, ştim cum trăiţi, ştim cît suferiţi...

— Placa, placa, schimbă placa ! izbucniră cîţiva.

— O schimb imediat, anunţă Voichiţă, cu un calm desăvîrşit. Chiar voiam să vă-ntreb : ce face omul cinstit, cînd nu mai are cu ce trăi ? Vine în rînd cu noi, luptă alături de noi, ori se vinde pe doi bani ?

O muzică violentă inundă sala. Imediat lumina se stinse şi în spatele lui Voichiţă, pe pînza ecranului, apăru o fată care tocmai se pregătea să intre în cada de baie. Cîteva clipe se uită şi el la fată, cu uimire : Cînd şi de unde apăruse ? Apoi, cînd ea începu să-şi scoate halatul, se-ntoarse iar cu faţa spre sală. Şapte sute de oameni se înghionteau, strigau, unii strigau să se-aprindă lumina, alţii — să dispară cei din prezidiu, că nu se vede. Creţoiu se apropie de ecran şi acoperi cu palmele chipul fetei, Codrescu voia să ştie cine aruncă cu cartofi. Voichiţă urmărea cum se mută încăierarea dintr-o parte în alta a sălii şi cum se apropie de ieşire. De sus, din cabina proiecţionistului, răzbăteau strigăte desperate. Fata de pe ecran dispăru înainte de-a se-mbăia. Şi deodată se făcu linişte. Cînd se aprinse lumina, oamenii se uitară, curioşi, unii la ceilalţi. Erau întregi şi teferi. Ici-colo se eliberaseră scaune. Se găsiră destui care să se bată pentru ele. Codrescu adunase pe masa prezidiului o grămăjoară de cartofi.

— Argumente! strigă preşedintele sindicatului, luînd doi cartofi din grămăjoară. Cartofi şi pietre, şi înjurături.

— Da' fata era frumoasă, observă cineva.

— Aşa, sînt multe fete frumoase...

— Vă rugăm să faceţi linişte, ceru Codrescu.

— Cine vrea să mai cînte „cucurigu", spuse Voichiţă, apropiindu-se încet de masa prezidiului, e liber să cînte. Îl ascultăm cu multă bunăvoinţă. Pînă n-o mai putea, pînă i-or plesni corzile... El scoase din buzunarul dinlăuntru al hainei un teanc de hîrtii şi, arătînd cu teancul spre sală, spuse: Dacă nu mai sînt amatori, atunci să venim şi noi cu nişte argumente. Vă pusesem întrebarea: ce face omul cinstit? Luptă alături de noi, ori se vinde? Ţărăniştii au înfiinţat, în ascuns, un fond pentru alegători: cine face agitaţie pentru ei primeşte bani, alimente şi stambă... Aduci zece alegători, capeţi trei metri de stambă, ori o pereche de pantaloni de doc. Dar mai întîi trebuie să te vinzi printr-un angajament. Am aici copii la maşină după angajamentele a şaptezeci de oameni cinstiţi. Originalele se află la poliţie, şi-au fost descoperite cînd cu arestarea lui Predoiu, Popău şi Siminoc. Poftiţi! şi el lăsă pe masa prezidiului o hîrtie. Primul angajament e semnat de Caracaş Dumitru, zilier, strada Acvilei, numărul patru. Unde eşti, Caracaş? întrebă Voichiţă. Nu eşti, ori te faci că n-auzi! Ai şi încasat trei metri de stambă, dar să vedem ce-i încasa după alegeri! Al doilea angajament: Stelian Victor, strada Cîmpului, douăzeci şi trei, birjar.

— Eu nu! izbucni un glas. Eu n-am semnat nimic!

— Oi fi semnat eu în locul dumitale.

— Ai primit şi-o ladă cu biscuiţi, strigă preşedintele sindicatului.

— Ce-i fi vrînd să mănînc? întrebă omul, înaintînd printre rînduri spre masa prezidiului. Să te mănînc pe dumneata? Dacă mă-nscriu în sindicat, ce-mi dai de mîncare? Dacă mă-nscriu la comu-

niști, ce folos ? Aici, de față cu toți, vreau să fiu lămurit : dacă nu cîștig cu birjăritul, cu ce vreți să cîștig ? Nevastă, trei copii, soacră, socru...

— Dar ceilalți, pe care-i convingi, cu ce trăiesc ? întrebă Voichiță, poftindu-l să urce pe scenă. Omul nu se lăsă prea mult poftit. Poate că era pentru prima oară cînd urca pe scenă. Se uită spre sală și ce văzu îi plăcu : văzu sute de oameni care se uitau țintă la el. Niciodată nu se simțise privit cu atîta atenție. Din angajament, îi spuse Voichiță, reiese că dumneata ești un agent plătit al țărăniștilor. Cum se-mpacă asta cu legile noastre ?

— Trebuie să dau biscuiții înapoi ? întrebă omul, cu o încercare de rîs. De unde, fraților ? C-au intrat pe-aici și-au ieșit pe-aici, el arătă pe unde. Nu dau nimic înapoi.

— Al treilea angajament ! strigă Voichiță.

— Cu mine-ați isprăvit ? întrebă birjarul, parcă indispus că trebuie să coboare de pe scenă. Eu n-am convins pe nimeni să voteze cu țărăniștii, precizează el, dar nu mi-e greu s-o fac... Dacă nu-mi dați voi de lucru, mai iau trei lăzi de biscuiți. Ce s-aude cu fabrica ? O să fie fabrică-fabrică ! — ori una de propagandă ?

— Toate la vremea lor, spuse Voichiță.

— Vin la fabrica voastră, cu doi cai și doi copii.

— Al treilea ! Pîrdău Teodor, strada Unirii, tîmplar.

Cînd să anunțe „al zecelea angajament“ Voichiță trebui să se oprească : cei mai mulți dintre semnatari se aflau în sală și unii dintre ei, știind că o să le vie rîndul, începură să se-agite. Erau mai toți oameni săraci care, după ce căutau cîteva zile de lucru și nu găseau, erau gata să accepte orice. Acum strigau să le spună Voichiță ce s-aude cu fabrica și, dacă se poate, să le dea niște garanții. Cîțiva, de teamă că pînă la urmă tot își vor auzi numele strigat, părăsiră sala. Cei mai mulți înaintară spre scenă, care șchiopătînd, care tușind. „Oameni necăjiți, îi șopti lui Voichiță președintele sindicatului. Aș zice să fiți cu băgare de seamă...“

Voichiță primi observația cu o ușoară mohoreală, din care președintele trebui să înțeleagă limpede că știe și el cum să se poarte în astfel de împrejurări. El îi credea pe toți că sînt cinstiți și necăjiți, dar nu admitea ca ei să discute numai despre mîncare și să uite, astfel, de chestiunile politice importante.

— Cine vă apără pe voi? Dindin, cu trei lăzi de biscuiți? Am suferit atît amar de vreme, pentru ca să ne lăsăm înșelați tocmai acum, cînd am învins? În clipa aceea o zări pe Maria, în rochia ei nouă: era aproape de ușă, pesemne că abia atunci intrase. „Cine te-a adus aici?“ vru să-i strige. Prezența ei îl stingherea într-atît, încît nu reuși să mai spună nimic.

Coborî de la tribună cu capul plecat.

Pînă să iasă din sală îi trebui o jumătate de oră. Ca niciodată, oamenii se țineau scai de el, unii dezvinovățindu-se pentru că au semnat angajamente, alții, și cei mai mulți, întrebînd de fabrică. El nu se grăbi să dea răspunsuri precise, știind că pentru astfel de răspunsuri va fi aspru criticat, cum mai fusese, deși îi stătea pe limbă să spună tot ce știe: „Peste cîteva zile va apare un anunț oficial și-o să vă chemăm pe toți, pe toți...“ Dus de valul de oameni, se pomeni față-n față cu Maria. Ea îi zîmbi, ca o nevastă, dar simțind că lui nu-i place, se trase puțin la o parte. Asta îl făcu să roșească. O luă de braț, o conduse, încercă să pară vesel și izbuti. În fața cinematografului îl așteptau alți oameni, unii vrînd să-l întrebe cîte ceva, alții doar să-și ia rămas bun. Crețoiu îl pofti în vizită, șoptindu-i că are trei kilograme de vin și niște pastramă de oaie. Arătîndu-se încîntat de invitație, el refuză, spunînd că îl doare capul. Președintele îi strînse mîna, să i-o frîngă:

— Oricum, n-o să uit întrunirea asta!

— Ce ți s-a părut așa de grozav? se nedumeri Voichiță.

— Cum le-ai adus argumente.

— A fost de răsunet, spuse Maria.

— Voi vreţi să mă-mbătaţi cu apă rece, spuse Voichiţă.

În sinea lui începea să le dea dreptate: poate că a fost o întrunire de efect, iar dacă el e nemulţumit, mohorît ca după o înfrîngere, asta e din altă pricină, din pricina Mariei, care venise, ştiind că n-are voie să vină, care aştepta un cuvînt hotărîtor — aşa, ori altfel? „Să plec, ori să rămîn?“ Iar el încă nu avea curajul să spună nici da, nici nu. „Oare de ce a trebuit să ajungem aici? se întreba. Pentru că am ţinut prea mult unul la celălalt?“ Cînd s-apropiară de casă şi ea îi spuse din nou că aşa nu se mai poate, ce fel de viaţă e asta? etc., el o acuză că împrumută de la Cristina argumente copilăreşti — astea-s prostiile ei, doar numai ea, cînd umblă pe străzi hai-hui, ori cînd se-mbufnează, cînd nu-i sînt toate pe plac, trîntește cîte una ca asta: aşa nu se mai poate! „Ba uite că se poate, noi sîntem altfel de oameni, am trecut prin multe nenorociri, pe noi nu ne cheamă Cristina, nici Manole, nu avem voie să ne luăm după ei, să gîndim ca ei, să ne răsfăţăm: aşa nu se mai poate!“

XIII

Pînă pe la vîrsta de cincisprezece ani, Vaier Codrescu trăise la sat, într-un sat risipit pe dealuri cu vii, tăiat în două de o vale cu maluri abrupte, care nu seca niciodată. Trăise cu gîndul că niciunde pe lume nu se află un sat mai frumos şi mai binecuvîntat ca al lui, din care pricină, atunci cînd se văzuse nevoit să plece prin alte părţi, în căutare de lucru, şi din ce-o cîştiga să-i trimită ceva şi maică-si, se crezuse al nimănui, jefuit de

splendorile pămîntului și de gînduri. Se gîndea, adesea, la cum trăise acolo, încercînd să reconstituie zile și nopți de farmec, dar în închipuire toate apăreau strîmbe și pocite: el se vedea mîncînd prune verzi din livada vecinului și-apoi ținîndu-se cu mîinile de burtă, ori încolțit de vreun cîine, despre care se zicea că ar fi turbat... Cu cît se depărtau în timp, zilele trăite acolo se amestecau una cu alta și toate la un loc parcă se amestecau cu ale altora de vîrsta lui, ori ceva mai mari decît el, prietenii din copilărie, cu care alergase pe dealuri și mîncase prune verzi... Venise în B. în urmă cu opt ani și încă din primele zile simțise cum se desparte de amintiri, cum ele se retrag una cîte una și se urîțesc. Aici, ziua de azi semăna cu cea de ieri și de-alaltăieri, și cu altele, de acum zece și douăzeci de ani. Îi venea să creadă că oamenii de-aici nici nu au amintiri; ori poate că aveau toți o singură amintire... În fiecare zi întîlnea aceeași oameni, pe stradă, la atelier, ori în parc. Nu îi saluta decît pe cei indicați de patron: pe negustori și pe cîțiva avocați mai de vază. Cei mai mulți dintre negustori se obișnuiseră cu el; într-atît se obișnuiseră, încît îi cereau să le facă diverse servicii, să alerge la poștă, la tribunal, ori să care mărfuri de la magazie la prăvălie. Avocații nu îi răspundeau la salut, dar el continua să îi salute cu respect, după cum primise indicații. Pînă cînd, într-o zi, avocatul Siminoc îl apucă de cureaua de la pantaloni; cu o mînă îl sălta de curea, cu cealaltă îl plesnea peste gură. Numărase loviturile pînă la zece. Îl trezise din leșin un căruțaș, care n-avea loc să treacă, fiindcă el zăcea de-a curmezișul străzii, pe burtă, cu mîinile întinse spre bordură. Aflînd cele întîmplate, patronul îi dăduse dreptate lui Siminoc: „Înseamnă că l-ai supărat pe domnul avocat!“ Și se rugase de avocat să-l ierte, pentru că are lucrători proști și obraznici. De atunci, Codrescu nu mai saluta pe nici un negustor și pe nici un avocat. Dacă, prin absurd, l-ar fi salutat ei, nu le-ar fi răspuns.

A treia zi după arestarea lui Predoiu, pe cînd se îndrepta spre dormitor, prinse de veste că procurorul Alexiu se ţine pe urma lui. Pe procuror nu îl salutase niciodată (Predoiu era în relaţii proaste cu el) — deşi era singurul dintre domnii din B. care îi stîrnea un vag interes. Acum ar fi vrut să-i spună bună ziua şi să-l întrebe : „De ce tot umblaţi dumneavoastră pe străzi, cît îi ziua de mare ? Pînă şi copiii sînt curioşi...“ Se opri, ca să-l aştepte, dar în aceeaşi clipă se opri şi procurorul. „Doar n-o să ne jucăm de-a baba oarba !“ se enervă Codrescu, văzîndu-şi de drum. Cîteva minute după ce ajunse la dormitor şi se întinse pe pat, auzi ciocănituri în uşă. Procurorul deschise, spuse bună ziua şi întrebă dacă îl poate primi într-o scurtă vizită. Codrescu îi arătă un scaun pe care îl ştersese de dimineaţă de praf. Era aproape jignit de această vizită. Pe alţii, care ştiau cum arată mizeria, îi primea cu plăcere ; dar pe omul ăsta, care se temea să stea pe scaun şi se tot uita pe pereţi, să vadă dacă nu umblă ploşniţele, ar fi vrut să-l scoată de-aici cît mai repede.

— Cu ce problemă ? îl întrebă pe procuror.

— Mă uit cum locuiţi, începu procurorul, continuînd să se uite pe pereţi, şi mi se confirmă cele spuse de curînd de domnul Manole. Nu mai am nici o reţinere, anunţă el. Dacă doriţi, vă pot oferi o cameră în casa mea. Prea mari iluzii să nu vă faceţi. E o cameră de serviciu, de unu pe doi, cu o singură fereastră, un fel de chilie.

— Atîta bunăvoinţă mă surprinde, spuse Codrescu, încercînd să ghicească ce interese ar avea procurorul să-i dea lui o cameră. Bani nu, că are destui, despre bani nici nu poate fi vorba. Mai degrabă vrea să-şi facă un pic de faimă la comitetul de plasă : găzduieşte un comunist, nu-i cere chirie prea mare şi nu-i face zile amare. Întîi de toate, spuse Codrescu, aş vrea să ştiu cum de v-aţi hotărît.

— Am opt camere.

— Dar pînă acum n-aţi închiriat nimănui.

— Domnul Manole m-a convins. Poate să vi se pară de necrezut, dar şi eu am locuit într-o cameră ca asta, poate chiar mai proastă, cu alţi şapte. Pînă cînd mi-am terminat studiile, preciză procurorul. De-atunci am opt camere. Eu nu folosesc decît una. Cînd aţi dori să vă mutaţi?

— Mîine, ori poimîine.

— După ce-o să vorbiţi cu domnul Manole...

— Văd că îmi ghiciţi gîndurile, se ruşină Codrescu.

— Domnul Manole a stăruit şi o să fie de acord. Eu n-am nici o pretenţie — doar o rugăminte, una singură: soţia mea ştie că ne-aţi fost repartizat de către comitetul de plasă. Aşa să-i spuneţi şi dumneavoastră, pentru a evita anumite situaţii neplăcute.

După ce se sfătui îndelung cu Manole şi mai în treacăt cu Strihan, şi amîndoi îl îndemnară să nu mai stea pe gînduri, Codrescu îşi făcu nişte socoteli de om sărac, din care reieşea că e absolut obligatoriu să-şi vadă lungul nasului. Oricît de greu i-ar fi la un loc cu alţi patru, într-un dormitor care aduce a magazie, el nu poate să se instaleze în casa unui procuror, amabil de voie, ori de nevoie, dar în sinea lui îngreţoşat cînd dă cu ochii de mizerie; acolo o să-l apese pereţii şi o să-i cadă tavanul în cap... Vreo trei zile nu mai trecu pe la comitet şi renunţă la plimbările prin oraş, de teamă să nu se pomenească faţă-n faţă cu procurorul. În cea de-a patra zi, spre seară, procurorul apăru iar în pragul uşii: „Îmi vine să cred că aţi interpretat greşit propunerea mea“, se plînse el. Atunci, Codrescu îşi trase de sub pat cufărul de brad şi se aşează pe el:

— Asta mi-e toată averea.

— Bănuiam că nu aveţi mai mult.

— Pe ce dorm, cu ce mă-nvelesc? întrebă Codrescu, parcă înveselit de sărăcia lui. Coate-goale, poftim! — se duce cămaşa, se duc pantalonii, într-o bună zi n-o să mai pot ieşi din casă. Ieri am

păţit o mare ruşine... (minţea : ruşinea o păţise în urmă cu vreun an şi jumătate) ieri mă plimbam, ca omul, şi tocmai în centru, de faţă cu nişte femei, mi s-a rupt cureaua la pantaloni. Putrezise cureaua şi, uite-aşa, am venit acasă ţinînd pantalonii cu mîna.

— Aveţi o dormeză şi ceva albituri, îl linişti procurorul. Aveţi şi o măsuţă şi două scaune. O să-mi dau osteneala să vă simţiţi cît mai bine, deşi trebuie să vă spun că nu este casa mea, ci a soţiei.

— Vă supăraţi pe mine dacă vă întreb încă o dată ce interes aveţi ? îndrăzni Codrescu. Dacă îmi răspundeţi cinstit, în două minute îmi scutur hainele, îmi iau cufărul şi vă însoţesc.

— Aş vrea şi eu să nu mai fiu singur...

— Să nu mai fiţi singur ?! se nedumeri Codrescu. El se gîndi puţin şi ridică din umeri : Nu pricep nimic. Şi asta, dintr-un motiv foarte simplu : eu, dacă aş avea o casă, o nevastă şi-o fată, nu m-aş simţi niciodată singur. Mai sînt şi alte lucruri pe care nu le pricep : de ce vă plimbaţi atîta şi la ce vă gîndiţi ? Dar nu mai insist.

Chiar în acea seară se mută în cămăruţa oferită de procuror : o alta, mai bună, nici nu îndrăznea să-şi dorească. Pereţii erau spoiţi de curînd, parchetul lustruit ; avea o dormeză aproape nouă, dulap cu două despărţituri, o etajeră mică pentru cărţi, lighean, măsuţă şi două scaune ; pe jos, în loc de covor, erau fixate, în pioneze, cartoane colorate. Codrescu înţelese că aici totul a fost aranjat de procuror, cam în pripă, fără ştirea soţiei şi a fiicei. Îl întrebă dacă n-ar fi cazul să se prezinte doamnei şi să-i aducă mulţumiri.

— Doamna lipseşte vreo două zile, lămuri procurorul.

— M-aţi adus în ascuns.

— Cum te-am adus, n-ar trebui să te intereseze prea mult. Doar să ţii seama de cîteva indicaţii : dacă o întîlneşti în curte, ori pe stradă, îi spui bună ziua. E aproape sigur că n-o să-ţi răs-

pundă. Asta nu contează, o saluți în continuare. Dacă îți strigă ceva urît, mă anunți imediat... Și o ultimă chestiune, își aminti procurorul. Ieși din curte și intri în curte pe portița din dos... Noapte bună!

Doamna procuror se întoarse acasă abia peste patru zile și Codrescu îi simți imediat prezența: trecînd prin fața ferestrei lui, ea aruncă o piatră și sparse geamul! Asta se întîmplă după-amiază, pe la patru și jumătate. Codrescu nu ieși din cameră toată după-amiaza, nu zise nimic. Aștepta ca procurorul să-i facă o vizită. Seara, pe la nouă și jumătate, cineva îi aruncă în cameră o căpățînă de varză murată. El se jenă să iasă, ori măcar să scoată capul pe fereastră, bănuind că e tot soția procurorului. După nici zece minute auzi ciocăniturі în ușă. Era fiica, pe care o văzuse de-atîtea ori prin oraș — cam prea dezvoltată pentru cei șaptesprezece ani ai ei, cu fața umflată de plîns, ori de plăceri, țîfnoasă și rea. Deschizînd puțin ușa, ea întrebă:

— A ce miroase aici?

— A varză murată.

— Dumneata ții varză murată în cameră?

— Dacă dumneavoastră mi-ați aruncat-o pe fereastră!

— Ce obraznic! șuieră fata. Veni la el, îi arse o palmă și imediat se retrase spre ușă. Ești bolnav de plămîni? întrebă.

— Nu sînt bolnav, domnișoară.

— Și de ce stai așa, ca momîia?

— Dar ce-ar trebui să fac? întrebă Codrescu.

— Măcar să-ți duci palma la față, că te-am lovit.

— Dacă ar fi să-mi pun mintea cu dumneavoastră, ar trebui să fac altceva: să vă trag vreo două. Sînt sigur că v-ar prinde bine. Și, deodată, el simți că nu își mai poate stăpîni furia și o anume vulgaritate, grețoasă.

— Ești un mitocan! spuse fata, ieșind.

În noaptea aceea, Codrescu dormi liniștit.

A doua zi, pe la șase dimineața, cînd încă mai lenevea în pat, se pomeni cu Voichiță. Acesta se voia entuziast, ca de obicei, dar abia își mai ținea ochii deschiși. Își petrecuse noaptea la sediu, lîngă telefon, așteptînd o veste de la București — care pentru el nici nu mai era veste. De vreo patru zile, Strihan îi comunicase oficial că în B. se va construi o fabrică de mașini agricole — în mai puțin de cinci luni, înainte de-a da înghețul, clădirea trebuia să fie terminată la roșu — și tot atunci îi ceruse să se gîndească la niște băieți descurcăreți, care să îndrume echipele de brigadieri. Voichiță se gîndise la mulți, îi verificase, Strihan semnase listele, dar el nu anunțase pe nimeni. Acum pornise să-i anunțe pe toți, mai precis, să-i ia cu el și să-i poarte prin tot orașul : „Ducem vestea din casă în casă. Instalăm megafoane și transmitem din oră în oră."

Codrescu, răscolit de entuziasm, izbucni în plîns. Apoi i se făcu foame. O foame crîncenă, încît începu să se zvîrcolească în pat. „Bea apă !" îl sfătui Voichiță. Se duse chiar el să-i aducă o cană de apă rece. Cînd se-ntoarse, era ud de sus pînă jos. Doamna procuror venise și ea la fîntînă, luase o căldare de apă și i-o vărsase în creștet. Uluit de întîmplare, el nu reușise să zică, ori să facă ceva — decît să se scuture de apă. Acum își revenise.

— Dacă așa stau lucrurile, o să facem puțină ordine aici ! hotărî Voichiță. Mai au opt camere, afară de asta. O să ne mai dea una, asta de-alături, și el ciocăni cu degetul în perete, unde să-ți faci biroul. Trebuie să ai un birou, unde să stai de vorbă cu oamenii, unde să ții evidența... Dacă nu veneam la tine, și dacă nu mă stropea cu apă, zău că nu-mi trecea prin minte ! Învățat să creadă că tot răul e spre bine, Voichiță se bucură din toată inima : Pot spune că ne-am ales cu ceva.

— Casa e pe numele doamnei, îl înștiință Codrescu.

— Asta nu-i o problemă.

Cînd ieşiră din cameră, vrînd să respecte indicaţiile procurorului, nu din teamă, ci pentru a evita noi neplăceri, Codrescu se îndreptă spre portiţa din fundul curţii. Voichiţă îl lăsă să facă vreo zece paşi, pînă cînd se lămuri cum stau lucrurile, apoi îl opri, enervat : „Ce eşti tu ? Slugă ? El îşi duse mîinile la şolduri şi cercetă curtea cu ochi lacomi. Imediat găsi loc pentru nişte bănci, unde vor sta tinerii, de poveşti, înainte de-a intra în biroul comandantului. E spaţiu aici pentru două sute de bănci. S-ar putea face şi un teatru de vară în curtea asta..." Voichiţă porni spre poarta principală, cu cămaşa udă, cu pantalonii uzi, dar demn, cu fruntea sus. Codrescu venea în urma lui, atent la mişcările din casă. Îl zări pe procuror chinuindu-se să treacă un dulap dintr-o cameră în alta. Amîndoi se ţinură demni pînă în stradă. În stradă, Codrescu se plînse din nou că leşină de foame. Voichiţă îl linişti spunîndu-i că la sediu aveau apă rece...

Strihan era prezent, tuns şi ras şi bine dormit. Îi primi imediat, cam prea gălăgios pentru felul său de a fi : „Salut voios ! şi îi bătu pe umeri. La voi mi-e toată nădejdea". Cînd auzi însă ce vrea să facă Voichiţă, cu umblatul din casă în casă şi cu megafoanele, el se mohorî, ca după o noapte de nesomn :

— Aş zice altfel... dacă se poate, fără gălăgie şi pupături. Cred că se poate. Iar entuziasmul ăsta de doi bani hai să-l cheltuim cu folos.

— Ar fi important, îndrăzni Voichiţă.

— Ar fi... dar cel mai important e să-i convingi pe oameni să lucreze pe de pomană. Un ceai dimineaţa, o ciorbă şi încă ceva la prînz. Atît o să le dăm. Şi-o să le cerem să ridice o fabrică.

— E prea puţin, interveni Codrescu.

— Dacă te gîndeşti aşa, e mai nimic.

— Şi noi, care lucrăm, cu ce-o să trăim ?

— Acum de cîte ori mănînci pe zi ? întrebă Strihan.

— O dată, la prînz.

— O să-ţi dăm ceva şi dimineaţa, şi-o să-ţi mai dăm dreptul de-a te angaja la fabrică. Peste cinci, peste şase luni. Dacă nu meritä, să ne-o spui de la început.

— Meritä ! se avîntă Voichiţă. Oricîte sacrificii.

După obiceiul său de om sărac, Codrescu se apucă să-şi facă nişte socoteli. Aproape că-i venea să-l înjure pe Voichiţă, care tot timpul vorbeşte despre cum înfrîngem noi suferinţa, prin muncă şi luptă, dar nu dă nici o soluţie de unde să ia oamenii bani şi mîncare ca să poată munci şi lupta. Şase luni, cu un ceai dimineaţa, o ciorbă la prînz, o pereche de bocanci şi două rînduri de salopete — e greu, e cumplit de greu. Ce se fac cei care fumează ? îi trecu prin minte. Strihan îi spuse că fumătorii înrăiţi — şi preciză : numai cei înrăiţi ! — vor primi o raţie de zece ţigări pe zi, ţigări „Plugar", cele mai proaste. Codrescu nu era fumător : întrebă dacă în loc de ţigări s-ar putea să-i dea nişte bomboane, cît să ronţăie cînd i se face foame. Cu bomboanele se lămuri îndată : bomboanele costă scump, şi dacă dai unuia, cer toţi, ar ieşi un balamuc întreg. Codrescu renunţă la bomboane şi se gîndi la cămăşi, la izmene, la batiste, la tot ce-avea şi nu avea. Aşa făcea întotdeauna cînd trebuia să ia o hotărîre — inventaria şi haine, şi gînduri, pentru ca să ştie exact pe ce contează. Abia cînd Voichiţă îi promise o cămaşă în carouri, purtată numai de trei ori, el se-nvoi să lucreze voluntar pe şantier. De îndată ce se-nvoi, uită de haine şi de bomboane, şi ceru să i se spună ce are de făcut.

În dimineaţa următoare, tot pe la şase, tot entuziast şi nedormit, Voichiţă veni să-l anunţe că e în ordine : procurorul a semnat o hîrtie prin care se angajează să-i mai dea o cameră pentru birou... Procurorul se plimba prin curte, cu o legătură de chei în mînă. Codrescu se întrebă dacă omul acesta e în toate minţile. Se plimbă zi şi noapte şi îşi dă casa pe mîna altora. Poate că o face împotriva soţiei şi a fiicei ? Ar fi un fel cam ciudat de a se

răzbuna... Îndată ce-i zări în prag, procurorul le făcu semn spre camera alăturată. Apoi căută o cheie, o scoase din legătură și i-o întinse lui Codrescu. Camera aceasta era de vreo două ori și jumătate mai mare decît a lui Codrescu. Din mobila de-aici nu mai rămăsese decît o masă, două scaune plușate și o noptieră. Pe jos erau fixate cartoane groase de un deget. Codrescu se așeză la masă, vrînd să vadă cum îi vine. Pe Voichiță îl pofti să stea în fața lui, pe celălalt scaun. Procurorul se rezemă de perete, zîmbind :

— Sînteți atît de tineri amîndoi !

Ei se priviră, se îndemnară din priviri, dar pînă la urmă nu găsiră ce să-i spună. Omul ieși, zdrăngănind legătura de chei, coborî treptele și începu să se plimbe prin curte. Simțindu-se vinovați față de bunăvoința lui, cei doi se acuzară pe rînd de lipsă de politețe și de prostie : „Tu niciodată nu știi să intervii cînd e nevoie !“ spuse Voichiță. „Iar dumneata, se supără Codrescu, de cîte ori intervii, de atîtea ori dai în gropi ! Entuziasmul, suferința !“ Înainte de-a ajunge prea departe cu învinuirile, se întrebară amîndoi cum să-și spele obrazul de rușine. Codrescu se angajă să-l invite pe procuror la inaugurarea șantierului. Și astfel, ei se împăcară — ba li se părea chiar că, după o ciocnire ca aceasta, erau și mai buni prieteni. Voichiță scoase din buzunar un carnet în care își nota sarcinile pe ziua în curs : de instalarea lui Codrescu scăpase, mai avea o ședință cu agitatorii, de verificat trei dosare, de trimis două rapoarte informative la județeană. I se părea că e puțin pentru o zi întreagă, se temea să nu-i rămînă cîteva ore libere, în care nu prea știa ce să facă. În alt oraș ar fi știut — un teatru, un film, o plimbare prin parc... Înainte de-a pleca, îi spuse lui Codrescu să scrie pe o bucată de carton : „Biroul comandantului !“ și să o fixeze pe ușă. Acesta se execută imediat, cu evidentă plăcere. După ce lipi cartonul pe ușă, se întoarse la masa-birou și se așeză pe un scaun. Pe masă împrăștie niște hîrtii. Parcă nu se mai

putea dezlipi de-aici. Aştepta clipa cînd primul tînăr va deschide uşa, spunînd că vrea să stea de vorbă cu tovarăşul Codrescu. Atunci, el se va ridica în picioare: „Eu sînt! Poftiţi, luaţi loc...“ Trei ceasuri încheiate nu se mişcă de la masă. Între timp aţipi, căzu cu capul pe masă şi visă că se plimbă pe malul unui rîu înspumat cu fiica procurorului. Cînd se limpezi la minte, îşi spuse că fata asta e o adevărată pacoste pe capul lui, vine la el în cameră, se ceartă cu el, iar el o visează ziua, o visează noaptea. Încerca să şi-o închipuie în poziţii penibile, pentru a i se face scîrbă de ea. Pe la nouă şi jumătate auzi mişcare în curte, şi bănuitor, deschise uşa: erau patru tineri, îndrumaţi încoace de Manole. Pe doi îi rugă să aştepte în curte, pe bancă. Pe ceilalţi doi îi pofti să intre. Ascuţi un creion, îşi potrivi nişte hîrtii în faţă şi întrebă:

— Numele?
— Zmeu Alexandru.
— Profesia?
— Fără profesie.
— Păi din ce trăişi, frate, pînă acuma?
— Tata, mama, bunica, bunicul...
— Şi tu nimic?
— Dacă mă trageţi de urechi...
— Ia s-auzim, ce vrei să-nveţi? întrebă Codrescu. Zidărie, tîmplărie, strungărie... Pe gratis. Cursuri de la şapte la zece seara.

În ziua în care ziarul „Scînteia“ a publicat, chiar pe prima pagină, la loc de frunte, ştirea că în B. va începe curînd construirea unei fabrici de maşini agricole, nu ştiu cine mi-a trimis un avertisment scris cu sînge: „Ai adus nenorocire şi moarte aici. În nenorocire şi moarte vei sfîrşi. Dacă în 48 de ore nu pleci din B. de bună voie, o să pleci cu picioarele-nainte!“ Pe cît mi-a stat în puteri, am încercat să fac haz de necaz, chiar şi faţă de Valeri, care tremura şi plîngea, dar îmi era limpede că de astă dată ei se vor ţine de cuvînt. Şeful de poliţie mi-a dat multe sfaturi şi, pe lîngă ele,

doi polițiști tineri, care să stea de pază, cu schimbul, pe-aproape de sediu. Cu cei doi apărători ai noștri ne-am înțeles de minune, mai tot timpul și-l petreceau la sediu, ajutînd la scrierea de lozinci, ori la curățenie. În fiecare zi, Voichiță le făcea cadou cîte un pachet de „Naționale". Eram aproape sigur că țărăniștii or să mă atace undeva, pe drumuri de țară — și nu le-ar fi fost greu, fiindcă străbăteam zeci de kilometri pe jos, fie zi, fie noapte, pe cîmp, prin păduri, pe unde și-a înțărcat dracul copiii. Uneori mă însoțea cîte un băiețandru, care n-avea de lucru, ori cîte un instructor de la noi, dar de cele mai multe ori umblam singur — și n-aveam la mine nici măcar un briceag. Vreo cîteva zile am fost cu ochii în patru și chiar am renunțat la niște drumuri pe care le aveam de făcut. Mi s-a părut, ori într-adevăr se ținea cineva de urma mea ? Dar cînd îți stau o mie de treburi pe cap, una mai încurcată decît alta, te zbați, alergi, uiți de primejdie. Într-o seară, tocmai cînd voiam să plec de la sediu, a sunat telefonul. Era destul de tîrziu, pe la zece și jumătate — și un activist de la județeană, de curînd pe-acolo, îmi cerea să-i prezint, pînă la miezul nopții, o dare de seamă privind ultimele acțiuni ale celulelor de partid din vreo șapte sate. Întîi m-am certat cu el, fiindcă asemenea situații nu se cer chiar așa, în miez de noapte — de unde să iau informații ? să chem activiștii ? să zbor eu din sat în sat și, cît ai bate din palme, să aflu tot ? Celălalt s-a dovedit mai încăpățînat decît mine — sarcina e sarcină ! — iar informațiile îi sînt absolut necesare secretarului județenei, care a doua zi, la șase dimineața, pleca la București. Știam și eu că secretarul e chemat la Comitetul Central și-n cele din urmă mi-am zis că n-are rost să-l încurc — bine, de unde, de neunde o să scot niște date ! În birou era o căldură înăbușitoare, care mă prostise de tot ; am deschis fereastra și îndată au năvălit de-afară o droaie de musculițe și fluturi și țînțari ; în curtea vecină a început să latre un cîine ; cum mă vede

seara la fereastră, potaia își iese din sărite și latră, și latră, pînă cînd sting lumina și plec ; parc-ar fi plătit să-mi facă scandal. Tocmai cînd să m-apuc de lucru, a intrat Codrescu, garda de noapte, care mi-a adus o cană cu apă rece. Cum era obosit și flămînd, i-am zis să stea întins, în camera de gardă (o fostă bucătărie), iar cînd o fi să plec, îi dau eu de veste. Căutam procese-verbale, rapoarte, note — și nu găseam nimic. Cum mă angajasem să scot datele din pămînt, din iarbă verde și, în cel mult două ore, să le telefonez lui Panciu de la județeană, nu-mi rămînea altceva de făcut decît să caut, cu răbdare, ori cu furie — asta n-avea nici o importanță — și să găsesc !

După ce am răscolit sertarele din biroul meu, fără nici un folos, m-am gîndit să trec în camera alăturată, unde mai erau destule sertare, dar cînd am trecut (nici n-am avut vreme s-aprind lumina), moartea s-a și repezit din urmă. Două grenade au explodat, la interval de cîteva secunde, în biroul pe care abia îl părăsisem. Pereți, uși, ferestre — praf și pulbere ! Cînd m-au scos de sub dărîmături, casa ardea. O limbă de foc se întinsese pînă la mine și mă pișcase de cîteva ori. Băiatul de gardă, Codrescu, cocoțat într-un vîrf de copac, cu mîinile pîlnie la gură, striga din răsputeri : „Arde, ajutor, arde !“ Îndată, clopotele de la trei biserici au început să bată, anunțînd primejdie. Oamenii se adunau repede, desculți, dezbrăcați, dar cei mai mulți, în loc să se apuce de treabă, se înghesuiau să mă vadă pe mine — mort, viu, schilod pe viață ? A venit și Dindin, printre primii, în halat de mătase, cu o căciuliță de sugaci pe cap, și era cît pe-aici să-mi țină un discurs : „Noi înfierăm acest gest...“ Pînă să ajungă în stradă, Dindin a primit la picioare și la pumni de la toți de a trebuit să-l ducă pe targă la spital.

Valeri și Voichiță trăgeau de mine, se rugau, strigau să mă duc acasă. (Parcă aș fi fost beat, iar ei voiau să mă scoată din crîșmă, ca să nu mă fac de rîsul lumii !) Deodată au izbucnit țipete de fe-

mei ; apoi ţipete de femei şi bărbaţi, plînsete şi înjurături. Codrescu, din vîrf de copac, striga ajutor, clopotele băteau, cîinii urlau, era iadul pe pămînt ! Cîteva sute de oameni se luptau cu focul, iar focul trecuse printre ei, peste ei, la casele din vecini. Case de lemn, garduri de lemn, o magazie de scînduri ; într-o curte — zeci de butoaie goale, în alta, căruţe, scînduri, lăzi de carton ; odată dezlănţuit, focul se grăbea să-nghită tot. Ardeau casele ca nişte căpiţe de fîn.

Aproape trei mii de oameni au înconjurat sediul poliţiei. Nimeni nu s-a mişcat de-acolo pînă la cinci dimineaţa, cînd şeful poliţiei a ieşit s-anunţe că totul e în ordine (chiar aşa a zis : „Totul e în ordine, dragii mei !“ — ca şi cînd ar fi fost vorba de-o afacere oarecare...). Dindin a fost scos pe targă şi transportat la spital, unde să i se cîrpească fundul. Din asta toţi au înţeles că el n-are nici un amestec. După el au mai ieşit Silvian şi fostul prim-pretor Mihoc, un negustor de mărunţişuri, un farmacist de aproape şaptezeci de ani şi un profesor de matematică de la Arte şi meserii. Toţi se arătau smeriţi, atinşi de duhul sfînt, de parcă ar fi ieşit de la împărtăşanie. Trecînd printre rînduri se înclinau respectuos, cu mîna în dreptul inimii : „Respectele mele, respectele mele !“ Ceilalţi trei — frizerul Teodorescu, un negustor de vinuri şi altul de stămburi, care pregătiseră, într-un fel, atacul (Teodorescu avansase mari sume de bani unui fost plutonier major, în schimbul asigurărilor acestuia că, în mai puţin de o săptămînă, Strihan nu va mai exista !), au rămas pentru cercetări suplimentare.

Am trecut pe-acasă, cît să mă schimb şi să beau o cană de ceai. Pe la şase fără un sfert au început să sosească, din toate părţile, procurori, poliţişti — chiar şi primul secretar al judeţenei şi-a amînat plecarea la Bucureşti. În acea zi, nici unul dintre negustorii mai răsăriţi n-a îndrăznit să iasă din casă ; în vitrinele cîtorva prăvălii au apărut anunţuri deocheate : „Închis pentru renovare“, „Plecat din loca-

litate, din cauză de boală"... După patru ore de cercetări, polițiștii au reușit să-l descopere pe fostul plutonier major, care aruncase grenadele, într-un cuptor de pîine. O jumătate de oră mai tîrziu, proprietarul cuptorului s-a sinucis.

A doua zi, dimineața, în piațeta din centru se adunaseră vreo patruzeci de negustori, în haine negre, iar printre ei se învîrteau fotografi, ziariști, tot soiul de terchea-berchea, sosiți peste noapte de la București. Pancarte mari, îndoliate, anunțau populația că prăvăliile din B. vor rămîne închise pînă după alegeri. Opt funcționari refuzau să se mai prezinte la serviciu. Dindin, care avea doar niște vînătăi binemeritate, se voia pe moarte, victimă a „teroarei comuniste!" Două stenodactilografe stăteau la căpătîiul lui, notînd fiecare cuvînt, doi fotoreporteri se omorau să-i prindă ultimele zbateri. Am lăsat baltă toate treburile, și-nsoțit de doi medici, de primar, de șeful poliției și de procurorul Alexiu m-am dus în vizită la Dindin — dacă tot e pe moarte, măcar să-i țin lumînarea! În curtea spitalului, pe sub copaci, zăceau doisprezece bolnavi (cîțiva erau în a doua, sau a treia zi după operație) — bolnavi pe care directorul spitalului îi evacuase dintr-un salon, în miez de noapte, pentru ca Dindin să se poată simți aici ca la el acasă! Într-adevăr, salonul fusese pus la punct: perdele, covor persan, cîteva mese, scaune tapisate, vaze cu flori, încît aducea a birou (și, oricum, era mai elegant decît biroul meu de secretar de plasă!) Cînd am intrat — cam brutal, izbind ușa de perete — Dindin și-a tras repede pătura peste cap. Cele două stenodactilografe, pricepînd că nu-i de glumă, s-au ridicat în picioare. Doamna Dindin, în halat alb, cu o cruce de aur la gît (cred că o împrumutase de la vreun protopop), s-a prăbușit peste soțul-erou, strigînd ajutor. A fost un bîlci și-o vînzoleală, pînă cînd cei doi medici, făcînd puțină ordine, i-au cerut lui Dindin să-și scoată pijamaua. „Da, da, nu-i nici o rușine, doamnele, dacă vor, pot să iasă!" Astfel, ca să nu avem vorbe, Dindin a fost supus unei consultații amănunțite, i s-a făcut chiar și o

radiografie pulmonară, i s-a controlat dantura ! Și cînd totul s-a dovedit limpede — sănătos tun ! — i s-a arătat ușa. Afară, în stradă, îl așteptau vreo douăzeci de negustori în haine negre, fotografi, ziariști și o fetiță care i-a oferit un buchet de flori artificiale. „Trăiască libertatea !“ a strigat Dindin. (În ziarul țărănist de-a doua zi a apărut fotografia lui Dindin, cu buchetul de flori în mînă, iar sub fotografie se putea citi : *Iată-l pe domnul I. Dindin, președintele nostru din B., părăsind sediul poliției, unde a fost reținut și maltratat, în urma unor denunțuri calomnioase. D-sa a declarat unui ziarist : „În ciuda teroarei, orășelul B. continuă să rămînă o citadelă a libertății, un simbol...“*)

A fost nevoie ca primarul să le-aducă aminte celor o sută douăzeci și patru de negustori din B. că există niște legi care se cer respectate. Tare-aș fi vrut ca Dindin să facă pe bătăiosul pînă la capăt ! Spre mirarea mea, el a fost primul dintre negustori care a redeschis prăvălia, anunțînd în gura mare că are marfă proaspătă și de calitate — și tot spre mirarea mea, acest Dindin mi-a trimis acasă, în dar, o ladă cu biscuiți — erau acolo cel puțin treizeci de kilograme de biscuiți ! Să-l cred nebun, nu mă lăsa inima. Știam că mai trimisese, în dar, biscuiți și ciorapi și cămăși — cam de toate, din cîte avea în prăvălie — și altor activiști, și continua să le trimită chiar dacă aceștia îl refuzaseră o dată, de două, de zece ori. Voia să mă fericească și pe mine.

Cîteva nopți am dormit buștean.

Azi-noapte n-am dormit de loc.

După mulți, după treizeci și mai bine de ani, mi-a fost dat să întîlnesc o altă noapte de-a mea — era tot o noapte de vară ! — care cine știe pe unde rătăcise pînă acum, pe unde mă căutase și cît mă dorise. Eu am copilărit într-un sat de munte, cu case împrăștiate, parcă aruncate cu furca, și pînă la opt ani n-am ieșit din sat. Dar într-o seară, tata m-a luat pe genunchi, m-a tras de urechea dreaptă, apoi de stînga și iar de dreapta (un fel de a mă alinta ; cam singurul ; din urechelile astea am

înțeles că sînt băiat bun, dar nu-i de-ajuns: „Tu, Ilie, trebuie să te porți frumos, să vorbești frumos, ca să ne placă și nouă și lui Dumnezeu...“) — pînă cînd mama i-a dat peste mînă: „Vezi, mă, că o să-i lungești urechile, știi tu...“ (mama se referea la măgari; ea își dorise mult să aibă un flăcău de să moară fetele după el; slabă nădejde; semănam cu tata...) „Mîine dimineață... o să te iau cu mine la tîrg!“ (Tata nu avea expresii pe care să le reții. Nici nu obișnuia să repete o vorbă, ca să-ți intre în cap. Așa se face că eu nu pot să reproduc nimic din ce-a spus el într-o împrejurare sau alta. Ce-a spus în seara aceea, cu tîrgul, mi-a rămas pentru totdeauna.) Pînă pe la miezul nopții am sărit într-un picior, tata mi-a cîrpit opincile și pălăria de paie, iar mama, care ținea să ies în lume ca un domnișor, mi-a cîrpit și mi-a spălat cămașa (la opt ani, purtam cămașă lungă, de cînepă). „Și dacă nu se usucă pînă plecăm? a întrebat tata. O să-l las acasă.“ Din pricina cămășii n-am închis ochii. Era întinsă afară, pe-o sfoară, s-o bată vîntul. Dar nu se simțea nici o boare de vînt. Și-am început să suflu eu — fu! fu! fu! — pînă am căzut în nas.

„Valeri, te rog să-mi speli pantalonii de doc.“

„Ce vrei cu ei? Acum cinci zile ți i-am spălat.“

„Dacă eu te rog frumos?“

„Îți place să mă rogi.“

„Și cămașa albă, cu mîneci scurte.“

„Ai una cadrilată.“

„Dacă eu vreau una albă?“

Cînd insist pentru ceva, fără să dau explicații (și de multe ori nu pot să dau, ori pur și simplu mi-e lene), Valeri spune: „Așa ești tu!“ — ceea ce ar vrea să-nsemne că m-a iertat, dar mintea îi umblă, scornește întrebări, nu-i merge cu una, încearcă alta: „Te duci cumva la județeană? Îți vine cineva de la Comitetul Central? Pantalonii spălați, cămașă albă — măi, tu ți-ai găsit una pe-aici!“ În timp ce Valeri spăla, eu mi-am văcsuit pantofii și m-am bărbierit. „Mîine dimineață... o să te iau la tîrg!“ Ce mai e și asta? Ce să fie, mai nimic. (Ba nu, pentru mine e

mult, ar trebui să fie şi pentru tine, dar uite că au trecut anii şi n-am avut vreme, ori n-am ştiut să ne spunem ce-a fost cu noi înainte de-ntîia îmbrăţişare. Poate că într-o zi or să ne caute amintirile şi chiar or să dea de noi !) Dragă Valeri, într-o seară de vară, tata m-a luat pe genunchi, m-a tras de urechea dreaptă, apoi de stînga şi iar de dreapta...

Nu-mi place să mi se raporteze ca la armată.

Nu-mi place să mărşăluiesc.

Mai ales, nu-mi place muzica de fanfară.

Azi-dimineaţă, la ora şase, Vasile Voichiţă, încremenit în poziţie de drepţi, mi-a raportat că cei şase sute optzeci de brigadieri voluntari din oraşul B. sînt gata de muncă şi aşteaptă indicaţiile mele. („Ale comitetului de plasă, dragă Voichiţă. Şi de ce-au venit şase sute optzeci, cînd a fost vorba de patru sute ?“) Bună dimineaţa ! Astăzi, unsprezece august, o mie nouă sute patruzeci şi şase, vom începe construcţia primei fabrici din oraşul nostru. N-avem de unde să vă dăm nici măcar un leu ; n-avem salopete ; n-avem ghete ; cîte-un ceai dimineaţa şi cîte-o ciorbă la prînz. Pentru atît de puţin, voi să lucraţi cu voie bună — şi să nu uitaţi această zi ! („Voichiţă, fanfara !“) Cîteva comenzi ale lui Voichiţă — şi-am pornit spre strada Viilor, spre fosta stradă a Viilor ; eu în frunte, după mine o gardă de onoare cu drapelul, după gardă — fanfara, după fanfară, cei şase sute optzeci ! Toţi băteau pasul cu înverşunare. Dar nu auzeam nici un ropot. Toţi erau desculţi.

XIV

Era gata să admită, cel puţin în faţa prietenilor, că s-a purtat ca un măscărici cînd cu internarea în spital, din pricina unor biete vînătăi, ba

mai mult, era gata să primească mustrări şi sancţiuni, toate însă cu o condiţie : ceilalţi, fruntaşii, sfetnicii lui, să admită şi ei că de-o vreme încoace nu le-a mai trecut prin cap nici o idee mai de Doamne-ajută, măcar atîta să admită, între ei, între patru pereţi. Ceilalţi, fruntaşii, sfetnicii, mereu bîntuiţi de patimi, ultima fiind o patimă gastronomică (îndeosebi pentru fuduliile de berbec), se întruneau aproape în fiecare zi, fără ştirea lui, pentru a compune nişte manifeste politico-gastronomice destul de îmbietoare. (Către ţărani : „Iubiţi fraţi de la coarnele plugului, vrem să vă asigurăm pita şi slănina, precum şi tradiţionalele plăcinte cu brînză, ori cu mere...“ Către preoţi : „Iubiţii noştri duhovnici, vrem să vă asigurăm sfînta prescură şi vinul de împărtăşanie, precum şi tradiţionalele noastre sarmale...“ Către învăţători : „Iubiţi şi modeşti cărturari, vrem să vă asigurăm cafeaua cu lapte, puişorul în mujdei, precum şi tradiţionala noastră tocăniţă...“) Dindin constată că aceste manifeste nu pot fi citite decît în timpul unei mese îmbelşugate. Cu mare greutate izbuti să-i adune pe fruntaşi la el acasă (nu prea veneau la el, ştiind că n-o să le dea nimic de mîncare), şi-n loc de „bine-aţi venit !“ le strigă :

— Voi toţi sînteţi nişte... Ah ! n-am cuvinte ! Pe o foame ca asta vorbiţi de puişor în mujdei !

— E o chestie de perspectivă, interveni Silvian.

— Apropo de perspectivă, apropo ! se răsfăţă avocatul Zănoagă. Ce-ai zice tu, Iosife, de nişte vinişor la gheaţă ? Odobeşti 36, din care mai ai un butoiaş.

— Aşa sîntem noi, se mîhni Dindin, inconştienţi, cam prea inconştienţi !

Cîteva minute, pînă cînd Anica aduse trei sticle cu vin de Odobeşti din pivniţă, el se învîrti prin cameră, printre fruntaşi, cu mîna dreaptă în buzunar, cu stînga la spate, întrebîndu-se dacă n-ar fi cazul să-şi dea demisia din funcţia de preşedinte. Cu cine să te legi, cu cine să te înţelegi ?! Şi pentru cine să lupţi ? Silvian îşi desfăcea cureaua, în aşteptarea vinului de Odobeşti, Pralea se închipuia dirijor, dînd din mîini şi icnind cîte un „bum ! bum ! bum !“,

Zănoagă chiţcăia fără motiv — nici unul dintre ei nu mai era în stare să se gîndească la ceva grav. Cît despre politică, era sigur că uitaseră de ea.

— Dacă nu-i un Odobeşti pe cinste, fac scandal ! se alintă Zănoagă, piţigăiat, îndată ce Anica apăru în prag cu sticlele de vin. Iosife, Iosife !

— Să-ţi pară bine şi de ăsta ! îi aruncă Dindin.

— Poşircă ? se strîmbă avocatul.

— Odobeşti 36. Hai, umflaţi-vă repede.

— Tu nu bei ? îl înghionti Silvian.

El clătină din cap, în semn că nu : aici nu-i pe-trecere. Atunci, Silvian îşi smuci cureaua, o strînse, apoi adună sticlele, paharele şi le înşiră pe toate pe covor, în mijlocul camerei. Zănoagă, vestit prin reacţiile sale neaşteptate, se plesni cu o palmă peste frunte, cu cealaltă peste genunchiul drept, şi exclamă : „Sic transit gloria mundi !“ Pralea îşi frecă puţin bărbia asudată, apoi exclamă şi el : „Rahat cu perje, domnilor !“

— Bravo, bravo ! Ca la uşa cortului, oftă Dindin.

— Ce muscă îţi bîzîie sub coadă ? vru să ştie Silvian.

— Silence ! ceru Pralea.

— Silence ! imită Dindin.

Îşi zise că invitaţii lui, sfetnicii lui sînt toţi o apă şi-un pămînt : era timpul să se-ntrebe dacă el e mai înţelept decît ei şi mai puţin ridicol ? ! De o vreme încoace îl urmărea teama de ridicol ; de cînd aflase că Strihan îl numeşte „Marţafoiul din B“ ; de cînd primarul îi strigase : „Învaţă gramatica, mă !“, de cînd ziarul comitetului judeţean P.C.R. dăduse în vileag amănunte scandaloase din biografia lui de politician... Într-o dimineaţă se trezise plîngînd. Într-altă dimineaţă era să nu se mai trezească. „Politica ! stabilise doctorul Călinoiu. Ce-ar fi s-o laşi în plata Domnului ?“ Tîrziu, prea tîrziu — în politică era şi viaţa, şi moartea lui.

— Oare cine vă descîntă şi vă-ncîntă ? îi întrebă pe invitaţi. Aş vrea să ştiu dacă vă daţi seama de o realitate crudă. De o nenorocire, negustorule. De o

mare nenorocire, avocatule. De chestia asta cu șantierul. Chestia asta ne-a pus în defensivă.

— Așa apreciezi tu ? se sperie Zănoagă.

— Așa apreciez.

— La zid cu trădătorii ! strigă Silvian.

Negustorul de pește își consumă furia luînd două sticle de vin și izbindu-le una de alta, cu putere. „Să fie de pomana maică-ti !“ spuse, închinîndu-se în batjocură.

Acum se liniștise.

Și nu se gîndea să plece.

Nici Dindin nu se gîndea să-l dea afară.

— Se strică frumusețe de covor, observă Zănoagă.

— Ce nu se strică pe lumea asta, oftă Dindin.

— Cum, în defensivă ? își aminti Silvian. De ce vrei tu să ne baţi la c... cu urzici ? Uite-așa, uite-așa ne baţi. Iar eu strig : „Nu mă las, nu mă las“. Ce e, mă, ce dacă au deschis un șantier ? Dacă au prins putere ?

— Aha, recunoști ! se repezi Dindin.

— Cu dragă inimă. De ce să nu ne dea și ei o mînă de ajutor ? Ei ne dau o mînă de ajutor : fabrica asta o să fie a noastră ! Ai uitat că avem vreo șaisprezece milioane de romînași, din care se prezintă la vot cam în jur de zece milioane, și uite-așa : dau trei milioane pentru Bloc, un milion pentru liberali etc. — deci ne mai rămîn șase milioane. De ce nu ai tu încredere în popor ? Asta mă seacă pe mine, că tu nu ai încredere în cine trebuie ! Hai să adunăm cioburile astea...

— Aiurea ! spuse Dindin, lăsîndu-se pe vine, în rînd cu ceilalți. Tot ce spui tu, Silviane, e aiurea. Chestia cu poporul e cînd așa, cînd așa ! De unde știi tu ce vrea poporul, dacă el vrea ce vrei tu ? ! Ca să-ți spun drept, povestea de ieri dimineață mi-a strîmbat fălcile.

— Să ți le potrivesc eu ? se oferi Zănoagă.

— Măi, mă ! se-ngrozi Dindin. Voi nu aveți nimic sfînt.

Ieri dimineaţă urmărise de pe acoperişul casei, cu ajutorul unui binoclu, toată mişcarea din orăşel : cum ieşeau oamenii din case, cum se uitau la cer, apoi în lungul străzii, şi cum o luau spre centru. Încet, încet se goleau casele, se goleau străzile ; — de ce s-or fi ducînd la lucru flămînzi şi desculţi ? de ce s-or fi ducînd să dea cu tîrnăcopul opt ore, cînd ştiu că n-o să capete nici un leu ? ! Dindin îi urmărise pe cei şase sute de lucrători în drum spre şantier : de ce cîntă, dacă n-au mîncat nimic de dimineaţă ? de ce bat pasul, dacă sînt desculţi ? „Aşa începe marea trădare ! prorocise el, în timp ce cobora de pe acoperiş. Voi, toţi, care bateţi pasul, şi voi, toţi, care îi petreceţi cu urări de bine, sînteţi nişte trădători !... Asemeni lui Silvian, făcuse şi el o socoteală : Din trei mii de cetăţeni ne-au mai rămas vreo mie cinci sute... Să vedem, să vedem !...“

Silvian aruncă cioburile pe fereastră.

Anica veni să mături covorul.

— Nu desfacem sticla asta ? se rugă Zănoagă.

— Iar cu băutul ? şuieră Dindin, vrînd să salveze sticla de Odobeşti. O să bem ceva mai tîrziu, acum ar trebui să stabilim o tactică defensivă...

De astă dată, Silvian se ţinu bine, nu mai sparse nimic, nici măcar nu mai înjură. Era doar puţin iritat că i se repetă la nesfîrşit o prostie. Ceilalţi, Pralea şi Zănoagă, bănuind că Dindin, mînat de cine ştie ce interese, ar vrea să treacă de partea Blocului, începură să discute, între ei, despre trădători. „Răsar trădătorii ca ciupercile după ploaie !“ spuse Pralea. „Întrebarea e : unde răsar ? se agită Zănoagă. Răspunsul e : răsar printre noi !...“ Dindin socoti că e absolut necesar să aducă nişte argumente în sprijinul poziţiei sale. Cine să-l asculte ? Atunci, el se întrebă dacă nu cumva s-a pripit cu tactica defensivă ; dacă o asemenea tactică n-ar însemna renunţare, înfrîngere, dezastru ? „Am uitat de factorul moral, se mustră el. Oamenii ăştia vor să mănînce, să bea, să ţină cîte o femeiuşcă pe ge-

nunchi, dar să şi creadă cu tărie în ceva, iar credinţa poate să facă minuni."

Apariţia neaşteptată a doamnei Costinaş îi uni pe toţi patru în zîmbete şi exclamaţii politicoase. „Lăsaţi, lăsaţi !" îi repezi ea. Nu avea nevoie de zîmbete, de exclamaţii, ci de îngrijorarea, de furia lor. Din poşeta neagră de lac, doamna Costinaş scoase un afiş mare cît o pagină de ziar, pe care i-l întinse lui Didin. „Priviţi, citiţi şi bucuraţi-vă !" strigă ea. Apoi alunecă într-un fotoliu, rugîndu-l pe Zănoagă să-i facă vînt cu ceva. „Bu ! Bu ! Bu ! o alintă Zănoagă, trecîndu-i prin dreptul nasului, încoace şi-ncolo, palma lui mare şi asudată. Bu ! Bu ! Bu !..." „*Ordonanţa 73* — citi Dindin — *către toţi cei care vînd produse alimentare, către toţi cei care cumpără*..." „Phii ! ce formulare !" se uimi Pralea, exigent. „Să vezi mai departe !" se agită doamna Costinaş. „Bu ! Bu ! Bu !" o linişti Zănoagă. Ordonanţa 73 interzicea comerţul la negru, anunţînd pedepse aspre, de la doi la şapte ani închisoare, pentru cei care ar fi-ndrăznit să încalce legile în vigoare. După unsprezece paragrafe, care toate începeau cu : „*Se interzice !*"... urma un apel către toţi oamenii cinstiţi din B : „*Dragi cetăţeni, este în interesul vostru să-i demascaţi pe odioşii speculanţi*..." „Odioşii ! remarcă Dindin. Apoi, în glumă, îl apucă pe Silvian de piept : Odiosule !... Îi ardea de glume : Ce v-aţi înmuiat aşa, ca după tăvăleală ? ! Să mă ierte doamna — sărut mîna ! — dar mă înduioşaţi..." Avea încă o dovadă că ceilalţi, fruntaşii, sfetnicii lui, nu pricep nimic din politică. O întrebă pe doamna Costinaş :

— Ai auzit vreun comentariu pe marginea Ordonanţei ?

— Cîte vrei !

— Cetăţeanul de rînd ?

— El, el, se grăbi doamna Costinaş, cetăţeanul de rînd, care vine să mă roage să-i dau pe ascuns, să-i dau pe datorie, care vine să-l ajut, să-l apăr — el, cetăţeanul de rînd, e revoltat !

— Asta voiam s-aud ! triumfă Dindin. Ordonanța asta nu lovește în mine. Eu am ce mînca, eu pot trăi și fără să vînd, eu fac ceva pe toate Ordonanțele din lume ! strigă el, trăgînd de cureaua pantalonilor. Să mă ierte doamna, sărut mîinile... Dar adevăr zic vouă : aici va izbucni flacăra revoltei ! Și-acum, arhanghelii cu voi !

Se despărțiră, urmînd să-și comunice telefonic, din oră în oră, impresiile în legătură cu starea de spirit a populației. Dindin promise că nu se va mișca de lîngă telefon pînă în clipa cea mare. Cînd se văzu singur, desfundă sticla de Odobești, gîlgîi aproape jumătate din ea, apoi își scoase cămașa, pantalonii, pantofii și se așează turcește pe covor, cu sticla alături. Telefonul țîrîi abia după vreo trei sferturi de oră. „Strada Sf. Niculaie pornește spre primărie ! anunță Silvian. Ne-ar trebui niște pancarte.“ Dindin își notă pe o agendă : Str. Sf. Niculaie — prima care a dezlănțuit atacul. Într-un viitor apropiat, răsplată generoasă !“... După încă un sfert de ceas telefonă doamna Costinaș : „Strada Mixandrelor pornește spre primărie !“... Aprecie că fruntașii, sfetnicii lui, s-au orientat ca niște adevărați oameni politici, dezlănțuind primul atac asupra primăriei. „Bonjour ! Bonjour !“ strigă el, sărind într-un picior. Îi veni ideea să joace șotron. Aruncă o monedă de o sută de mii pe covor, sări, o ridică, o aruncă iar. Obosi neașteptat de repede. Astfel, cuminţit fără voie, își duse amîndouă mîinile în dreptul inimii și se tîrî pînă la ușă. De cîte ori avea palpitații, se lăsa în grija nevestei, ori a Anicăi. Nevasta plecase undeva, niciodată nu îi spunea unde pleacă. Anica jumulea o găină la bucătărie. O rugă să aibă grijă de el, din cinci în cinci minute să deschidă ușa camerei lui și să-ntrebe : „Cum se simte domnul Iosif ?“ Ea se prăpădi de rîs : „Chiar așa — domnul Iosif ? !“ El îi spuse că pentru leafa pe care o primește ar trebui să fie ceva mai respectuoasă : dacă într-o bună zi o s-o dea afară ? ! Anica îl pofti să-ncerce. A fost doar

un avertisment prietenesc, o liniști Dindin, întinzîndu-i sticla de vin. Se temea de ea, de gura ei, de cîte văzuse, de cîte ar fi putut să spună la sindicat, ori în altă parte. Pentru a evita astfel de neplăceri, îi promise o pereche de ghete îmblănite. „Ce zici, Iosife, să te sărut ?“ se oferi ea. „Altă dată ! spuse el, moleșit. Acum aștept vești hotărîtoare...“ Dar veștile întîrziau nepermis de mult. „Cetățeanul de rînd ! strigă el. Unde e cetățeanul de rînd ? S-a dus cetățeanul de rînd să dea cu tîrnăcopul... Îl cuprinse o mîhnire de comandant suprem, rămas singur pe cîmpul de bătaie. Cu cine să te legi, cu cine să te-nțelegi și pentru cine să lupți ? !“... Silvian îi telefonă că strada Sf. Niculaie încă n-a ajuns la primărie, din pricini ușor de bănuit : toate străzile sînt pline de agitatori comuniști — și toți agitatorii dau asigurări că, în cîteva zile, orașul va fi aprovizionat cu douăzeci și două de vagoane de porumb, unsprezece de grîu, două de macaroane, cinci mii de kilograme de untură... „Și cetățeanul de rînd ? se interesă Dindin. Cetățeanul care pînă ieri-alaltăieri mi-a intrat în casă pe ușa din dos, cu pălăria într-o mînă și cu traista în cealaltă, ce zice bunul nostru cetățean ? !“... Nu mai avea chef să asculte bîlbîielile negustorului de pește ; în mintea lui se născuse un gînd de răzbunare, și se agață de acest gînd ; era stăpîn pe casa lui, pe banii lui, pe grîul lui, cine să îl tragă la răspundere dacă își dărîmă casa, dacă dă foc sacilor cu bancnote, dacă seamănă grîul pe străzi ? ! Zece căruțe încărcate cu grîu să umble toată noaptea pe străzi, de pe o stradă pe alta, iar grîul să curgă șuvoi... În zori, cetățeanul de rînd să iasă în stradă, să se-ntindă în mijlocul străzii și, cu ultimele puteri, să adune un pumn de boabe.

— Cum se simte domnul Iosif ?

— Zece căruțe !

— Ce să faceți cu ele ? ! se miră Anica.

— Zece căruțe ! strigă el, ridicînd pumnii.

— Zece să fie !

Chemat de urgență, doctorul Călinoiu stabili că nu e nimic grav : totuși, ar fi bine ca domnul Dindin să se gîndească mai puțin la politică.

Doamna Pralea împlinea douăzeci de ani.

Amantă de căpitan la șaisprezece, soție de avocat la optsprezece, casnică la douăzeci — ea se simțea și chiar se voia mult mai în vîrstă, din care pricină aniversarea aceasta i se părea cam lipsită de haz. Dacă tăcea, dacă admitea pregătirile de aniversare era doar pentru că soțul o amenința mereu cu o surpriză, o mare surpriză. Dar ce altă surpriză putea să-i facă el, decît să transforme aniversarea într-un fel de întrunire politică ? Bănuiala i se confirmă în dimineața zilei ei de naștere, cînd avocatul îi prezentă lista invitaților : douăzeci și patru de persoane, printre care și un reprezentant al conducerii centrale național țărăniste. Pentru toți acești douăzeci și patru, el închiriase un salon de lux la restaurantul „Dacia". Petrecerea avea să țină de la opt seara pînă a doua zi la unsprezece, cînd se va organiza un miting în piațeta din centru.

Tînăra sărbătorită se cam sperie :

— Asta ți-era surpriza ?

— O să fie spre binele tău și-al nostru.

— Politică și iar politică ! Altceva nu mai știți ?

— Prea ești cuconiță, o mustră soțul. Tu vrei bani, fără să-ți pese cum se fac banii, vrei liniște, fără să te-ntrebi cum se obține liniștea. În momentul de față, tot ce pot să-ți spun este că din politică ne-am născut și în politică ne vom întoarce.

Cîteva ore mai tîrziu, doamna Pralea află de la fata de serviciu, care și ea aflase de la fata de serviciu a lui Dindin, că va fi aleasă, în unanimitate, președinta Asociației femeilor patriote din B. Încă nu exista o asemenea asociație, dar ce era mai simplu decît s-o înființezi în timpul unei petreceri cu icre negre, pui în mujdei și vin de Odobești ? Perspectiva unei funcții politice o îngrozi. Pîn-aici,

viaţa ei de soţie de avocat cu oarecare prestigiu se scursese monoton şi sigur : citise mai toate cărţile lui Cronin, Maugham, Vicki Baum — etc., ascultase sute de discuri cu muzică simfonică, dormise cîte două şi trei ore în fiecare după-amiază, o dată pe săptămînă se dusese în vizită, o dată pe săptămînă primise vizite. O zi din viaţa ei se multiplica parcă la nesfîrşit, iar toate la un loc îi dădeau senzaţia că se află în carantină. Nu îşi manifestase niciodată şi în nici un fel dorinţa de a evada. De o vreme încoace, doamnele din B. erau indignate de cumînţenia ei. Doamna Dindin, vrînd s-o iniţieze într-ale vieţii, îi propusese o călătorie la Bucureşti, unde-i lume şi stră-lume. Ea ridicase din umeri, naiv : „Aici nu-i lume ?“

Pînă pe la ora trei, cînd îi veni soţul de la tribunal, doamna Pralea citi vreo două sute de pagini din „Pe aripile vîntului“ ; acţiunea o prinse în aşa măsură, încît uită de aniversare şi de ambiţiile politice ale soţului ; cînd fata de serviciu o pofti la masă, ea îi strigă să se ducă dracului ; cînd soţul veni s-o întrebe : ce înseamnă purtarea asta ? ea îi strigă să tacă din gură.

— De ce nu te-ai dus la coafor ? mai întrebă soţul.

— Am citit, am uitat.

— Cărţile astea te îmbolnăvesc pe tine. Vrei un calmant (Ar fi vrut să-i spună altfel : „Cărţile astea te zăpăcesc pe tine, încît o s-o iei razna, într-o bună zi...“ Cam o dată la trei, patru zile o silea să ia un calmant, preparat de el, pe bază de bromură.) Azi n-ai voie să citeşti, n-ai voie să te enervezi, n-ai voie să zici : nu ! (Sper să ţi se facă doar propuneri rezonabile, preciză el, zîmbind.) Azi eşti sărbătorita noastră, a tuturor !

Doamna Pralea se gîndi că soţul ei este un om ridicol, un fel de paiaţă şi nimic mai mult. Îi era de mirare : în urmă cu numai doi ani, ea se măritase cu un om de prestigiu, elegant şi distins, ascultat de toţi, preţuit de toţi. Ce se întîmplase în aceşti doi ani cu soţul ei ? Era tot elegant, tot dis-

tins, nu spunea mai multe prostii decît spusese — și totuși, ei i se părea ridicol, demodat, prostănac... Dacă el nu se schimbase, atunci se schimbaseră alții...

— Eu am mîncat ceva pe la douăsprezece, spuse doamna Pralea. Pînă mănînci tu și te odihnești puțin, mă duc la coafor.

— O să facem altfel, îi propuse soțul, bănuitor. O să-l chem pe Mardare aici, da, da — e mai practic și mai puțin obositor. Ai ceva împotrivă ?

Astfel, doamna Pralea trebui să rămînă acasă pînă la opt seara ; de cîteva ori se simți spionată de soț... Dacă soțul nu i-ar fi venit cu calmante, din oră în oră, dacă fata de serviciu nu s-ar fi ținut de ea pas cu pas, dacă ușa de la intrare n-ar fi fost încuiată — doamna Pralea ar fi fugit. Unde ? la cine ? Nu știa, nici nu o interesa, voia doar să se vadă în stradă. Coaforul, croitoreasa, fata de serviciu o suciră, o învîrtiră, pînă cînd soțul spuse : „E în ordine. Acum, draga mea, nu-ți cer mai mult decît să mă asculți !“ Îi cerea totul.

— Pot să-ți cer și eu ceva ? îl întrebă.

— Chiar și viața, se eschivă el.

— O, nu, de asta n-am nevoie. Îți cer ceva mult mai simplu : să nu-l aduci pe nenorocit (se referea la Dindin), dumnezeiește te rog, altfel o să-mi ies din răbdări. Și zău dacă știu, dacă bănuiesc măcar, ce-o să se-ntîmple...

— E al doilea invitat, explică soțul.

— De ce s-a spovedit ? întrebă ea. De ce se spovedește în fiecare zi, de șapte zile încoace ?

— Necazuri, gînduri, nu știu.

— De ce nu vrei să știi ?

— Încă o dată îți propun să iei un calmant.

Prin oraș se zvonise că Dindin ar vrea să obțină, prin intermediul unui preot din B., iertarea păcatelor trecute și viitoare, mai ales viitoare. Nimeni din cetățenii orașului nu-și amintea să-l fi văzut intrînd în biserică pînă acum, pînă acum șapte zile, cînd a intrat, cînd și-a făcut o cruce mare, cînd a căzut în genunchi, hohotind, în fața părintelui Dio-

nisie. Îngrijoraţi, prietenii încercaseră să afle de la el, apoi de la părinte, cam despre ce ar fi vorba. Dindin tăcea, părintele ridica din umeri, prietenii se întrebau dacă n-ar fi cazul să se spovedească şi ei. „Ar fi de efect, îşi dăduse cu părerea Silvian. Ar intra ăştia în sperieţi!“ Într-adevăr, pentru mulţi, spovedania lui Dindin era prevestitoare de nenoroci ri. Doamna Pralea îl visa mereu tăindu-şi o şuviţă de păr (din cîte şuviţe mai avea) cu o lamă de bărbierit. Cineva îi tălmăcise : moarte !

Salonul de lux al restaurantului „Dacia“ era împodobit cu drapele, cu tot felul de panglici şi portrete. Doamna Pralea îşi descoperi portretul între două drapele. „Vivat ! strigă soţul. Habar n-aveam. Trebuie să-i mulţumeşti lui Dindin. Alo, bătrîne, vino să-mi săruţi nevasta !“... Dindin nu auzi, nu veni. Înţepenise lîngă portretul „Marelui Sfinx“. „E întors pe dos, îi şopti Pralea soţiei. Îl înjură pe maestru, îl trimite la toţi dracii !“ Neînţelegînd ce se petrece (de ce a înţepenit Dindin ?), ceilalţi invitaţi călcau pe vîrfuri, îşi vorbeau prin semne, pînă cînd înţepeniră şi ei, rînd pe rînd, lîngă portretele unor politicieni obscuri. Dorind să întreţină atmosfera de mister, Silvian începu să cînte „Tatăl nostru“ — cam gîfîit, cam pe sărite — dar apariţia primarului îl sili să exclame : „Şi-aşa mai departe, să trăiască domnul primar, invitatul nostru de onoare !“... Primarul îşi scoase pălăria de pai, se înclină în faţa doamnei Pralea şi spuse :

— Doamnă, şi domnule, şi ceilalţi, eu am depăşit vîrsta petrecerilor, încît n-o să vă plictisesc, nici n-o să vă sărăcesc. Dar fiindcă mi s-a spus că aveţi nişte icre negre, mă gîndii să trec pe-aici şi să vă rog de-o porţie...

— Poftiţi, sînteţi invitatul nostru !

— Nu aşa, nu, nu ! se apără primarul. V-am spus că nu rămîn. Dacă vreţi să-mi daţi şi mie pe-o farfurioară... El scoase din buzunarul hainei o farfurioară de dulceaţă, pe care o şterse îndelung cu o batistă. Se poate ? Ori e prea mare paguba ? Doamnă, şi domnule, şi ceilalţi — încă n-am avut prilejul...

— Nu vă prinde figura asta de măscărici, spuse Dindin.

— De unde pînă unde măscărici ? i-o întoarse primarul, zîmbind. Mi-e poftă, domnule, după şaptezeci de ani de viaţă, mi-e poftă de nişte icre negre. Am auzit că aici se găsesc şi-am venit aici. Vreţi bani ? Pot să vă dau pensia mea pe trei luni de zile în schimbul a o sută de grame. Vreţi mai mult ?

— Am vrea să ne acordaţi respectul cuvenit...

— Greu cu voi, făcu primarul, lăsînd să-i lunece farfurioara în buzunar. Prea sînteţi pretenţioşi, prea din cale-afară : şi icre negre, şi respect ! Ar trebui să vă hotărîţi, ori pentru una, ori pentru alta. De unde-aţi făcut rost de icre pe-o vreme ca asta ?

— Aţi venit în anchetă ? se interesă Pralea.

— Doamne fereşte ! Venii ca invitat. Vreţi să rămîn ? Ar fi un dezastru. Dacă rămîn, vă sărăcesc şi, pînă la urmă, cine ştie, poate că mă ia gura pe dinainte şi vă zic vreo două. Aşa, e mult mai simplu : îmi daţi o porţie.

— Domnul primar se-ntrece cu gluma ! izbucni Dindin.

— Să credeţi voi că îmi arde de glume !

Primarul îşi flutură pălăria de pai, în chip de salut, şi ieşi sprijinindu-se în baston. „Ce-a fost asta ? se nelinişti avocatul Zănoagă. Ori ce-a vrut să fie ?“ Dindin îşi permise un gest obscen. Pralea îşi numără invitaţii : erau toţi, în afară de reprezentantul Bucureştiului, care avea să sosească abia pe la miezul nopţii. „Să se-nchidă toate uşile ! ceru avocatul. Apoi îşi sărută soţia pe frunte : De ce te-ai speriat ? E nebun... Domnii mei, domnule Zănoagă, Dindin şi ceilalţi — nu v-am spus eu că ăsta e nebun ? Vă rog să luaţi loc : N-a fost şi nu s-a întîmplat nimic !...“ Invitaţii aproape că uitaseră de petrecere şi, mai ales, de bunele maniere : şi bărbaţi, şi femei înjurau năprasnic, ameninţînd cu pumnii spre uşă. „A fost o provocare“, stabili Dindin, cătrănit.

Pralea îi sili să se aşeze la masă :

— Pentru tînăra mea soţie ! închină el.

— Pentru tînăra noastră... Mona ! — unde ești ? !... Mona, Mona ! se agitară invitații, ridicînd paharele.

— Dragă Mona, de ce mă tragi pe sfoară tocmai într-un moment ca acesta ? se alintă avocatul. Doar mi-ai jurat credință. Doar ți-am jurat și eu. Cine știe un descîntec de nevastă ?

— Melc, melc, codobelc, începu Zănoagă.

— ...scoate coarne bourești, continuă Dindin.

— ...și te du la baltă, și bea apă caldă, încheie Silvian, în aplauzele celorlalți. Spiriduș învîrtecuș, unde ești ? Acum două minute era aici.

— Mie-mi spui ? zîmbi Pralea. Doar o sărutai...

— Atunci înseamnă că...

— Treci peste mojicii !

— ...anumite necesități fiziologice...

— A, da ! admise Pralea, jenat.

După vreo jumătate de oră porniră toți în căutarea doamnei Pralea. Acasă nu era ; pe la rude, pe la prieteni nu era ; polițiștii nu-și aminteau s-o fi văzut în ultimele două săptămîni ; birjarii se jurau că nici n-o știu cum arată la față.

O găsiră tîrziu, după răsăritul soarelui, dormind într-o livadă umbroasă.

XV

Aproape în fiecare seară, după opt ore de lucru la atelierul de croitorie și alte trei, sau patru pe șantier, Cristina se ducea la clubul tineretului progresist, unde să scrie lozinci împotriva reacțiunii, ori să-i învețe pe băieți dansuri clasice și moderne. Cu lozincile era floare la ureche. Manole, ori Voichiță, ori chiar Strihan îi lăsau un text, ea număra literele : zece de „a“, douăzeci de „b“ etc., apoi desena și tăia literele pe care alte fete le coseau pe fîșii de

pînză roșie. Dar cu dansurile o scotea greu la capăt, din ce în ce mai greu, mai ales de cînd apăruseră pe la club niște flăcăi voinici și guralivi, care se tot jurau pe viața lor că nu știu să danseze și-i de datoria ei să-i învețe. „Ce vreți voi ?“ se răstea Cristina, iar flăcăii se grăbeau să-i cadă în brațe. Într-o seară, ea îi spuse lui Manole că nu se mai duce la club decît însoțită de el, ori de Voichiță. „Altfel, dragă Manole, în scurt timp o să rămîi fără mine ! Și nici n-ar fi de mirare : de cîte ori m-ai strîns tu în brațe ? Ăia mă strîng în fiecare seară. Cîte prostii mi-ai șoptit tu la ureche ? Ăia îmi șoptesc o mie, în fiecare seară. Ce să mai vorbim, sînt printre ei cîțiva foarte, foarte drăguți !“ Iar Manole, care din zori și pînă-n miez de noapte se lupta cu reacțiunea, își cam ieși dintr-ale lui. „Tu glumești ?“ Cristina izbucni în rîs :

— Fetele sînt cam slabe de înger.

— Dar tu ai o răspundere, acolo !

— Chiar așa, cu răspundere, dacă ăia mă strîng în brațe ? !

Dorind să pună lucrurile la punct, odată pentru totdeauna, Manole se interesă cine sînt, după tată și mamă, flăcăii voinici și guralivi ; nici unul nu era fiu de negustor ; doi zidari, doi tîmplari. Manole încercă să-i scuze pe cei patru („Sînt oameni și ei, din carne și oase, dacă le faci ochi dulci, sigur că nu se dau în lături !“) și o sfătui pe Cristina să fie mai atentă, iar la o adică să le-aducă aminte de morala proletară.

— Dar să nu iasă scandal, precizează el.

— De ce să nu iasă ? Dacă tu nu vrei, ori nu ești în stare să-i iei de guler, o să mă rog de alții, mai de Doamne-ajută.

— Degeaba ! făcu Manole, înțelept. Degeaba vrei să mă convingi că numai ei sînt de vină. Mai bine adu-ți aminte ce ți-am spus : tu prea mult glumești ! Și te pricepi să faci ochi dulci.

Cînd auzi de ochi dulci, Cristina se mohorî și nu mai scoase un cuvînt. „Uite cum îmbătrînești !“ vru să-i spună Manole, speriat, căci avu impresia că ea îmbătrînește clipă de clipă. Fără zîmbetul ei, fără

dragostea ei se simți sărac și păcătos. „Eu cum oi fi arătînd ?“ se întrebă, trecîndu-și palma peste față. O rugă să-l ierte și, stîngaci, îi sărută mîna. „Bine !“ spuse ea, dar n-avu puterea să-i mai zîmbească. Manole se duse la sediu, unde trebuia să conducă o ședință cu agitatorii. Vorbi răstit, iar cînd vreo trei dintre agitatori îi pretinseră o purtare tovărășească, el mormăi înțelept : „Ce știți voi !“ Astfel, toți bănuiră că lui Manole i s-a întîmplat ceva neplăcut, poate că a primit o scrisoare de amenințare, și-ncetul cu-ncetul se-ngrijorară pentru el : „Ce-aveți, tovarășu' Manole ?“ „Una caldă, una rece, așa-i viața !“ filozofă Manole. Din asta, nimeni nu înțelese mai mult decît că tovarășul Manole, într-un fel sau altul, a nimerit cu oiștea în gard.

Manole nu era omul care să ezite prea mult, cînd era vorba de o fată frumoasă. Dacă, totuși, n-o îmbrățișase pe Cristina și nici măcar nu ieșise cu ea la plimbare, în văzul lumii, aceasta se explica printr-un fel de prudență politică : el, Manole, e activist, temut de negustori, și așa trebuie să rămînă în ochii tuturor. Toți sînt cu ochii pe el. Dacă s-ar afla că are multe și mărunte slăbiciuni, ca oricare, toți ar discuta numai despre aceste slăbiciuni. Se temea de gura lumii, de blesteme și ocări ; îndată ce-i ajungea la ureche că doamna Dindin, ori altă doamnă a rîs de cum se poartă și de cămașa lui cîrpită pe care și-o spăla singur de două ori pe săptămînă, își pierdea cumpătul, ziua înjura, noaptea, parcă-nvins și-al nimănui, se gîndea la cîte umilințe îndurase.

Portarul îi atrase atenția că sună telefonul.

— Crezi că eu n-aud ? se supără Manole.

— Și de ce nu răspundeți ?

— Fiindcă nu sînt aici.

— Dumneavoastră glumiți, iar oamenii vă caută.

— Or să se descurce și fără mine, spuse Manole, ridicînd doar pentru o clipă receptorul. Mă doare capul, mă dor ochii, cred că am răcit — eu răcesc în fiecare vară mai rău decît iarna. Se întinse pe canapea, cu mîinile căpătîi, și închise ochii.

Peste vreun sfert de oră apăru Voichiţă care, aflînd de la portar că prietenul său are ceva, ori e bolnav, ori l-a supărat cineva aşa de tare, de nu te mai poţi înţelege cu el, se îngrijoră mai mult decît era nevoie : „Să chem un doctor ? Cred că ai temperatură... Inima ? Ceva cu inima ?“ Cînd auzea de oameni bolnavi, chiar dacă nu-i cunoscuse, Voichiţă se întreba cum ar face să le vină în ajutor. Ai lui, părinţii şi-un frate, suferiseră de o boală grea, care nu-i iertase. Rînd pe rînd s-au dus, sub ochii lui. De-atunci, el se temea de alunecarea spre moarte.

Manole îl rugă să se potolească :

— N-am nici pe dracu, în afară de nişte gînduri.

— Dar se vede că nu ţi-e bine, stărui Voichiţă.

— Că nu mi-e bine, asta-i adevărat, zîmbi Manole, dar nu că m-ar durea ceva... Phii, cîţi mă latră, cîţi mă-njură ! făcu el, ducîndu-şi palmele la urechi. Îmi ţiuie amîndouă urechile. Iar mă-njură doamna Dindin, iar bate mătănii doamna Predoiu, să mă duc în iad... Îl apucă de mînă pe Voichiţă : Acum te-am prins şi te rog să-mi explici un lucru. Eu, Manole, nu mă tem de luptă deschisă : nu mă tem de burghezie şi de toată reacţiunea la un loc ! Dar de ce mă tem de bătaia de joc a ăstora ? Nici nu mai dorm noaptea.

— Ar trebui să dormi.

— Că tu ai dormit, cînd au spus ei despre Maria !

— Ştiam şi eu, şi ea, şi toţi, că nu-i adevărat.

— Asta-i altă poveste ! Dar gîndurile ?

— Nu era cazul să-mi aminteşti, se mîhni Voichiţă.

Cînd înţelese cît de tare a lovit, Manole se-nroşi pînă-n vîrful urechilor. Stîngaci, îl cuprinse pe Voichiţă de după umeri şi-l ţinu mult, aproape de el, să-i simtă durerea şi să i-o aline. Ei doi nu vorbiseră niciodată despre ce-a fost, ori n-a fost... Acum se gîndi că nu poate să-şi răscumpere vina decît mărturisindu-se pînă la capăt :

— Aş vrea să mă-nsor cu Cristina. Şi de ce nu te-nsori ? o să mă-ntrebi tu. Fiindcă mi-e teamă de cîte-or să spună despre mine, despre ea. Nu ! strigă

Manole, observînd că prietenul său se strîmbă a dezgust. Nu sînt laș ! Orice să crezi despre mine, asta nu !

— Dacă ți-e teamă, spuse Voichiță, nu te-nsura. Dacă ți-e teamă, nu mai ieși din casă. Să nu te mai aud. Să nu te mai văd ! izbucni el.

— O să trec pe la voi în seara asta, spuse Manole.

Era sigur că peste o oră Voichiță îl va primi cu brațele deschise. Ei doi aveau dese ciocniri, uneori își aruncau vorbe grele : să nu te mai aud ! să nu te mai văd ! pentru ca un ceas mai tîrziu, o zi mai tîrziu, rar de tot două, trei zile, să reia prietenia, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Ceva grav, ireparabil nu se întîmplase niciodată și nici nu era cu putință. De astă dată, Manole primi ca pe-o binefacere izbucnirea prietenului. În felul acesta, Voichiță îi plătise pentru nechibzuința de-a fi pomenit de Maria și fără-ndoială, plătindu-i, îl și iertase. „A fost o zi neagră“, își spuse Manole, știind că multă vreme nu va uita această zi, cum nu uitase nici alte zile negre, zile de păcate, de rușine, care îl făceau să umble cu ochii-n pămînt.

Întîlnirea cu Cristina îl neliniștea.

Pornind spre club, unde știa că o va vedea, el se gîndi că, înainte de-a ajunge acolo, ar trebui să se petreacă o minune, ceva care să-i solicite pe toți în așa măsură, încît să uite jignirile de peste zi. Cerul să se-ntunece, nori grei, învrăjbiți, scînteind, să se lupte deasupra caselor ; vîntul să alerge nebun de pe o stradă pe alta, adunînd hîrtii, izbind ferestre ; mamele să-și strige copiii : „Ion, Vasile, Mihai, vine ploaia, mă !“ Toți, cu mic, cu mare, să iasă din case, încremenind cu ochii spre cer. A picurat !

Clubul tineretului se afla chiar pe strada Principală, în fosta prăvălie a lui Popău — o clădire mohorîtă, cu patru ferestre zăbrelite spre stradă și patru uși pe care erau prinse reclame de cremă de ghete, de pălării și pantofi. Cu toate că ușile și ferestrele rămîneau toată ziua deschise, înăuntru stăruia un aer umed și înecăcios, de pivniță. De cîte ori venea aici, Manole fuma țigară după țigară, zicînd

că e mult mai plăcut să te-neci cu fum, decît cu miros de șobolani. De trei zile, clădirea era în renovare. Din cele opt încăperi, numai două mai serveau de club — o sală pentru șah și ping-pong și una pentru dans. Manole trecu mai întîi pe la șahiști ; erau vreo cincizeci, strînși în jurul a trei mese ; cîțiva jucau, cei mai mulți dădeau sfaturi, ori trăgeau nervos din țigară.

Din sala alăturată răzbăteau rîsete și chiuituri. O clipă, Manole și-o închipui pe Cristina strînsă în brațe de un vlăjgan suflecat, care pariase cu alți vlăjgani pe-o sticlă de bere, pe-o sticlă de vin, că în seara asta neapărat o va strînge în brațe. Șovăind, el s-apropie de ușă : „Unu, doi, trei — începem !“ s-auzi vocea Cristinei. Imediat, acordeonistul atacă un tangou la modă, însă după cîteva clipe, cînd Manole deschise ușa, el se opri stînjenit și, vrînd să se tragă înapoi, călcă o fată pe picior. „Dă-i bătaie ! ceru Manole. Doar n-am venit în control. Și chiar de-aș fi venit !“ Cristina continua să danseze și fără muzică : „Unu, doi, unu, doi. De ce nu ești atent ?“ Tînărul ei partener, un vlăjgan mustăcios și suflecat, întocmai cum și-l închipuise Manole, rîdea tot timpul, trăgînd cu ochiul la cei de pe margine, la prietenii lui, tot vlăjgani suflecați. Aceștia se înclinară, pe rînd, în fața lui Manole. Unul se grăbi să-i ofere un scaun. „Mulțumesc,“ spuse el, împingînd scaunul la o parte. Cristina nu părea încîntată de vizita lui, iar tinerii, crezînd că a venit în control, să-i ia la ochi, se mișcau greoi, împiedicat. Partenerul Cristinei se-nroși, transpiră și-n cele din urmă se lipi de perete. Ceilalți vlăjgani își făceau loc spre ușă. Pe cîțiva dintre ei Manole îi cunoștea de pe șantier, erau tîmplari și zidari, băieți de treabă, glumeți, aprigi la încăierare. Îi pofti să ia loc pe o laviță, lîngă perete. „Următorul ! strigă acordeonistul. Cine dansează ?“ Toți tăceau și se fereau, de parcă li s-ar fi cerut să iasă la tablă. Atunci intră pe ușă un băiețandru zgîit, cu urechi mari și tuns chilug, care neștiind ce se petrece aici, de ce-i atîta liniște și smerenie, zise : „Pardon !“ și încremeni. Zăpăceala

noului venit îi făcu pe toţi să izbucnească într-un hohot de rîs. „Pandele, de cînd te-aştept ! se bucură Cristina. Ia poftim ! îl apucă de mîini, ca pe-un iubit de mult aşteptat : Unu, unu-doi, unu... Tu o să fii cel mai bun dansator, iar eu la toate petrecerile numai cu tine o să dansez !“ Pandele se dovedi de o conştiinciozitate exemplară : de cîte ori i se atrase atenţia că a greşit, de atîtea ori o luă de la capăt, încet, cu răbdare şi cu o totală indiferenţă faţă de cei din jur, care nu mai pridideau cu ironiile. Cînd, din greşeală, se apropia mai tare de Cristina, parcă îl lua cu ameţeli : închidea ochii şi se clătina. După două tangouri chinuite, el se aşează pe un scaun, lîngă fereastră, fără a o slăbi însă din ochi pe Cristina. Acordeonistul anunţă o pauză de un sfert de oră.

— Eu plec ! spuse Cristina. Mai sînt fete pe-aici.

— Dar nu-s ca tine ! îndrăzni Pandele.

— O să continuaţi mîine seară, interveni Manole, apucînd-o pe Cristina de braţ. Astfel, toţi pricepură că el a venit pentru Cristina, iubita lui, şi că de-aici înainte ei nu mai au dreptul să o strîngă în braţe şi să-i şoptească tot ce le trece prin cap. Pandele se ghemui pe scaun, cu bărbia în pumn. Avem şi noi nişte obligaţii, explică Manole, stîngaci.

Cînd ajunseră în stradă, Cristina pufni în rîs :

— Eşti ca un urs ! De ce n-ai plecat imediat ?

— Doar tu mi-ai zis să viu !

— Credeam că îţi face plăcere.

— Sînt obosit, necăjit, m-am certat cu Voichiţă.

— Din vina cui ?

— Din vina mea.

— Nici nu se putea altfel. Şi-acum ce-ai de gînd, să te cerţi şi cu mine ? Pentru ce mi-ai zis azi, îi aminti ea, ai merita să ajungi în iad. Dar, cine ştie, dacă mă inviţi la o bere, poate că ţi se trece cu vederea.

— He, he ! făcu Manole. De-ai şti tu cît sînt de sărac ! Scoase din buzunar trei bancnote mototolite pe care le jucă în palmă ca pe nişte pietricele : Tata, fie-iertat, se-mbăta o dată pe an, de ziua lui. Aduna bani din vreme, se ducea la crîşmă şi-acolo se-mbăta.

Seara se-ntorcea acasă pe două cărări, nu vedea pe nimeni, nu supăra pe nimeni. Cînta: „Sînt sărac şi-mi pare bine, ce-i acasă-i tot pe mine!“ Eu mă-mbăt o dată în trei ani, dar aş putea să cînt în fiecare zi. Ce vrei să-ţi cumpăr cu banii ăştia?

— Nişte cercei de aur! se răsfăţă Cristina.

— Dacă ai fi ceva mai puţin pretenţioasă, mai realistă, sublinie Manole, cred că ar fi în folosul tău. O batistă cu dantelă?

— Nu se mai poartă de pe vremea bunicii.

— Am văzut eu într-o prăvălie.

— Cîţi bani ai?

— Cît să-mi cumpăr trei pachete de ţigări şi bonuri pentru două zile la cantină. Dar, bravă el, de dragul tău sînt gata să-mprumut ţigări şi să mănînc pe datorie. Or, vrei să mă sacrific chiar de tot, să rabd? Dacă te lasă inima, n-ai decît să-mi poruncești: „Rabdă, Manole, cîntă, Manole, joacă, Manole!“ Sînt al tău supus pe veci! O cuprinse pe Cristina de după umeri: De sărăcie nu mi-a fost ruşine niciodată. De-aici încolo, cu-atît mai puţin o să-mi fie. Ce să-ţi cumpăr?

Era cu vreun sfert de oră înainte de-a se-nchide prăvăliile. Năduşiţi, cu cămăşile descheiate pînă la brîu şi mînecile suflecate, negustorii se preumblau prin faţa prăvăliilor, ochind pe cîte-un cunoscut, cîndva client de-ncredere, pe care-apoi să-l tragă înăuntru: „Avem marfă, din cît avem dăm şi pe credit, pentru alegători...“ Oamenii se lăsau greu, ca şi cînd li s-ar fi propus o afacere necurată. Ca să scape de gura negustorilor, unii mergeau grăbiţi pe mijlocul străzii, ori ocoleau strada Principală. De Manole, pe care toţi îl ştiau de activist, nu se agăţase nimeni. Acum, văzîndu-l la braţ cu o fată frumoasă, rîzînd, chicotind, negustorii prinseră curaj: „O pereche de pantofi pentru domnişoara, o sticlă de colonie, mătase naturală, mătase artificială, culori atrăgătoare.“ Manole trecu pe lîngă trei dintre ei, fără o privire, fără un cuvînt — „Nu vă cunosc şi n-am nevoie de voi“ — dar îi veni un gînd viclean şi în faţa lui Dindin se opri, chiar îi întinse mîna.

Ca fruntaș pe-aici, Dindin se purta vară-iarnă cu haină de culoare închisă, cămașă albă, cravată și batistă înfoiată la buzunar. Acum era leoarcă de sudoare, nu-i mai ajungeau batistele, se ștergea, discret, pe frunte și pe gît cu mîneca hainei.

— Iese răutatea din mine ! Iese, iese ! încercă el să glumească, în timp ce se apleca să sărute mîna Cristinei. Stimată domnișoară, dați prospețime și vigoare orășelului nostru. Imediat, el se-ntoarse, zîmbind, spre Manole : Dacă mi-e îngăduit să mă exprim astfel...

Manole s-apropie de ușa prăvăliei. Un val de mirosuri amestecate, de colonie, de bomboane și motorină îl obligă să-și ducă mîna la nas.

— Ce-aveți pe-aici ?

— O ! făcu Dindin. Mă onorați cu o vizită ?

— Așa, în trecere, voiam să vedem.

— Pot să vă asigur că oamenii de gust n-au ieșit niciodată nemulțumiți din prăvălia mea. Se înclină în fața Cristinei, oferindu-i brațul. Căci tot pentru oameni, pentru populație, se corectă Dindin, ne zbatem și noi. Unii mai mult, alții mai puțin, după puteri și bunăvoință. Dragoman, încă două becuri !

Cel numit, care dormitase pînă atunci după tejghea, se execută cu o vioiciune uimitoare. În cîteva secunde numai, el avu timp să se-ncline în fața cumpărătorilor, să sară peste tejghea și să răsucească un comutator. Ceilalți vînzători se înclinară și ei, pe rînd, unii cu mîna în dreptul inimii, alții cu două degete la o șapcă imaginară. Apoi, cu ochii pe stăpîn, ei așteptară un semn. Stăpînul ceru să se mai aprindă un bec. În prăvălia scundă, cu ferestre mici, zăbrelite, nu pătrundea soarele decît dimineața, două, trei ore, din care pricină era nevoie de multe becuri : pentru clienții obișnuiți, Dindin aprindea două becuri ; pentru cei aleși, încă două, sau trei ; pe Manole îl onoră cu șapte becuri și era dispus la încă două.

— Dragoman, la ordin ! Cu ceilalți am terminat pe ziua de azi ! și Dindin bătu din palme, de parc-ar fi vrut să împrăștie niște orătănii. Trei băiețandri se

înghesuiră la o ușă ce dădea în curte. Din pragul ușii îi urară stăpînului noapte bună. Dumnezeu cu voi ! spuse Dindin, în silă. Dînd la o parte stămburi și stofe grosolane, el descoperi un cupon de mătase, pe care i-l prezentă Cristinei în termeni superlativi, pomenind totodată numele doamnelor din orășel, care ar fi fost încîntate să poarte așa ceva. Ei, perdeaua !... Dragoman, băiatul, prevăzînd ce-avea să urmeze, se afla la post, lîngă o perdea de stambă, pe care o trase dintr-o smucitură. În clipa următoare, el încremeni cu ochii holbați la oglinda fixată în perete, înaltă cît un stat de om, cu ramă de aluminiu : cineva scrisese pe oglindă o lozincă... Ce-i cu tine, mă, te-a trăsnit ? strigă Dindin, înaintînd amenințător spre băiat. Cînd să ridice palma, îl văzu în oglindă pe Manole și se dezmetici. O inscripție ! Ce ți se pare atît de nemaipomenit ? O inscripție, ca înainte de alegeri. Noi scriem să trăiască partidul țărănesc, comuniștii scriu să trăiască al lor... Din sprîncene și din bărbie îi picurau stropi de sudoare. De uimit și nădușit ce era, se șterse pe față și pe gît cu mătasea bleu-ciel. O, coniță ! O, domnișoară, se zăpăci el, aruncînd mătasea pe tejghea, îmi pare nespus de rău că apar în fața dumneavoastră ca un prăvăliaș idiot. Încercă un zîmbet și o plecăciune : Cerîndu-vă iertare, îmi permit să caut un alt cupon.

— De ce să vă mai osteniți ?

— Altfel nu mi-aș ierta niciodată gestul, într-adevăr penibil, declară Dindin. În cîteva secunde numai scoase de sub tejghea, dintr-un loc știut, două cupoane, tot mătase — un verde închis și un portocaliu. Acum va apare în acest magazin cea mai frumoasă dintre zîne : mîinile pe lîngă corp, lejer, fruntea sus ! În ciuda protestelor, o înveli pe Cristina în mătase, în verde, în portocaliu ; o ciupi de braț ; întîrzie cu mîinile pe la șolduri ; îmbrîncit de Cristina, se trase un pas înapoi.

— Ar fi cazul să-i ceri scuze, interveni Manole.

— Hai să ieșim, se rugă Cristina.

Prea mînios, Manole îi făcu semn să se dea la o parte. Dindin, prevăzător, se apropie de ușa ce dă-

dea în curte. Vrînd să sară în ajutorul stăpînului, Dragoman scoase de la cingătoare un cuțitaș de-un lat de palmă, pe care îl agită deasupra capului.

— Jos ! strigă Dindin, aruncă-l jos ! La picioarele domnului !...

Izbit cu sete, cuțitul se înfipse în dușumea, la un pas de Manole. „Mi-ai zis să te apăr ! scrîșni Dragoman. Să-ți fiu pavăză și scut ! Hai noroc !“ Pricepînd că a făcut ceva nepermis, ceva ce greu se iartă și se uită, băiatul izbucni în plîns. Cum nimeni nu-i spuse nici o vorbă de alinare și nimeni nu mai avea nevoie de el, ieși din prăvălie plîngînd. Dindin, socotind că momentul greu a trecut, se apropie de Manole ca de un om în stare să-i înțeleagă durerea și chiar să-i dea un sfat. Sudoarea îi pătrunsese prin gulerul cămășii, i se lățise pe piept, pînă la curea. Ca să nu răcească, se bătea cu palmele pe piept, pe spate, pe umeri. Uitase, ori voia să uite, că de față se află o domnișoară pe care o rîvnise.

— De douăzeci de ani, de cînd țin prăvălie, nimeni nu s-a amestecat în afacerile mele. Nimeni nu i-a învrăjbit pe vînzători împotriva mea. Și iată că, în momentul de față, vînzătorii nu mai ascultă de mine, ci de domnul Crețoiu. Eu îi țin, eu le dau bani și de mîncare, iar ei se duc la domnul Crețoiu, ori la domnul Strihan, ca să-i apere. În această situație îmi îngădui să vă cer un sfat : ce trebuie să fac eu, pentru ca să mai exist ? Aș vrea să-mi răspundeți deschis. Închipuiți-vă că am fi într-o sală de tribunal, dumneavoastră procuror, eu acuzat. Curaj !

În acest îndemn Manole simți o aprigă dorință de răzbunare. Priceput și nărăvit în combinații, în a întinde curse, Dindin voia să obțină, după întîmplările penibile de mai înainte, un triumf, cel puțin un triumf teoretic, demonstrînd temeinicia și forța ideilor sale. Ca niciodată, avea nevoie de un triumf, pentru ca să poată merge spre casă cu fruntea sus, să poată mînca, să poată dormi. Dacă Manole ar fi făcut o singură mișcare, s-ar fi re-

pezit asupra lui, să-l reţină. Manole îşi lăsă palmele pe genunchi şi se aplecă puţin :

— Am să vă dau un singur sfat, spuse el. Să nu-i mai trimiteţi domnişoarei biscuiţi şi cămăşi de noapte. Dacă nu ţineţi seama de acest sfat înţelept, o să vă port prin tot oraşul cu punga de biscuiţi la gît. Pe onoarea mea !

— Ai auzit ce-a spus ? întrebă Cristina.

— Păcat ! Păcat că aţi părăsit argumentele politice, spuse Dindin. Cu mîna întinsă spre uşă, adăugă : Am plăcerea să vă conduc... În timp ce-i conducea spre ieşire, mai aruncă nişte vorbe : Pînă una-alta, noi sîntem cu marfa, de la noi cumpăraţi pînă şi pînza şi hîrtia pentru lozinci. Iar drept mulţumire, vreţi să ni-i daţi de chiriaşi pe lucrătorii dumneavoastră. Ştiu eu, ştiu şi ce visaţi.

Manole ridică ochii spre cer. Nici un semn de ploaie ! Apoi se uită în lungul străzii, înspre parc, unde se ivise coloana brigadierilor. „Să mergem acasă“, îi propuse Cristinei. În clipa următoare, cînd îşi luă rămas bun, simţi că asupra lui se va abate o mare primejdie curînd, prea curînd, poate chiar în noaptea aceea. Dindin avea mîna asudată şi rece, şi grea. Pe faţă şi pe frunte îi apăruseră cîteva pete vineţii, ca nişte amprente digitale. Din bărbia ascuţită îi picura sudoare, strop după strop, încît aveai impresia că toată faţa lui, ca de ceară murdară, se topeşte încet, egal şi sigur. Spuse ceva ce nu se-nţelese. Poate că nici nu era de înţeles. Cînd Manole vru să se depărteze, făcu doi-trei paşi în rînd cu el, ţinîndu-i mîna. Era ultima încercare, tăcută, desperată, de-a mai cîştiga ceva.

— Să ne grăbim, spuse Cristina.

Din tot ce se întîmplase în seara aceasta, chiar şi din înfruntarea cu Dindin, ea se căznea să reţină, în primul rînd, faptul că legătura ei cu Manole a ajuns să fie cunoscută în public aşa cum se cuvine. Aşteptase ieşirea în lume alături de el mai mult cu mîndrie, decît cu emoţie. Fiind prea ocupat, departe de petreceri, el n-avea de unde să ştie cîte fete din B. şi-l doresc pentru toată

viața, ori numai pentru cîteva nopți. Pînă și fata procurorului Alexiu, învățată cu ofițeri și avocați, se jurase că e gata să-i cadă în brațe, fără nici o condiție. „Ce-or fi găsind fetele astea la tine?“ ar fi vrut să-l întrebe Cristina. Amîna întrebarea pentru mai tîrziu, cînd între ei doi se vor fi stabilit raporturi trainice, pe care oricîte glume și vorbe în doi peri nu pot să le mai zdruncine.

— Și-acum? întrebă Cristina.

— Mergem acasă la noi.

— Asta înseamnă că mă iei de braț.

— Așa scrie?

— Nu cred să scrie undeva. Așa îmi place mie.

Îndată ce se văzu în curte, Manole se duse să-l caute pe Voichiță. Era convins că prietenul său, de care avea atîta nevoie, e acasă și îl așteaptă cu brațele deschise, nici nu s-ar putea altfel. Cînd află că Voichiță a plecat de vreo jumătate de oră la o ședință cu profesorii de la Arte și meserii, de unde nu se va-ntoarce înainte de miezul nopții, îl cuprinse o neliniște de om al nimănui. Dacă ar fi fost dimineață, ori în miezul zilei, ar fi găsit pe cineva cu care să se sfătuiască și, astfel, să împartă neliniștea, dar acum, cînd oamenii se duceau la culcare, ori la ședințe? Încă de mic se temea de nopțile albe. În astfel de nopți, neplăcerile de peste zi luau proporții, se împleteau cu visuri de groază, îl copleșeau. Soția lui Voichiță îl pofti să intre în cameră. El refuză, arătînd discret spre Cristina. Doar atît vru să știe:

— Înainte de-a pleca, ți-a zis ceva de mine?

— Da, mi-a zis că ești un motan încălțat!

— Uite, măi! Așa a zis Voichiță?

— Chiar așa! se amuză femeia.

— O să-i zic și eu cumva, da, da.

Acest „motan încălțat“ avu darul de a stabili o legătură tainică între Manole și prietenul său. De cîteva ori el repetă: „Motan încălțat, motan încălțat“ — de parcă în acest fel ar fi comunicat cu Voichiță despre necazurile sale. Îi ură soției lui Voichiță noapte bună, „de asemenea, soțului tău!“

— și se îndreptă ceva mai liniștit, mai puțin singur, spre chilioara lui. Cristina îl aștepta în pragul ușii, cu o tavă de lemn pe care se aflau două roșii mari, niște ardei, brînză și cîteva felii de pîine neagră.

— Ce ți-a zis Maria ? întrebă ea.

— De-ale ei, de-ale noastre.

— O să te cheme să-ți zică ceva important : dacă să se despartă ori nu de Voichiță. Nu cumva să te bîlbîi, îl preveni ea, drăgăstos. E absolut obligatoriu să se despartă, altfel ajung la dușmănii !

— Tra-la-la ! făcu Manole. Tu ești tra-la-la ! o privi îndelung, cu o uimire prefăcută, puțin furioasă, vrînd să cîștige timp. „Asta înseamnă, își spuse, că tot ce-am auzit noi e adevărat.“ Din respect pentru prietenul său, evită să discute amănunte. Dar o luă pe Cristina la rost : Te pomenești că i-ai dat sfaturi. Cu ce drept ?

— E prietena mea !

— Ce meriți tu ! Ce bătaie meriți tu ! o repezi Manole.

— Dimpotrivă, cred că merit felicitări, bravă ea. Și-am să mă țin de capul ei zi de zi, pînă cînd se duce la tribunal. I-am și găsit motiv de divorț : nepotrivire de caracter... Unde mai pui că e și la modă ! În clipa aceea, Manole ridică palma. Ea închise ochii, dar nu se feri, așteptă. Cît să mai aștept ? întrebă după o vreme, zîmbind. Dacă nu m-ai lovit acum, a doua oară o să-ți fie și mai greu !

— N-ar fi de mirare să mă lovești tu, spuse Manole.

— De ce să fie ? Atîtea neveste își bat bărbații.

— Depinde de bărbați.

— Cu Maria am dreptate, reluă Cristina.

— Nici un cuvînt, se răsti Manole. Îți interzic să mai discuți despre asta. Prea ți se pare că le înțelegi pe toate. Prea îi vrei pe toți pe gustul tău : să se poarte așa, să gîndească așa. Prea dai

sfaturi, cînd încă n-ai de unde. Știi tu cum s-au petrecut lucrurile? Ți-a spus ea? Ți-a spus el?

— Știu că dacă nu se despart or să fie nenorociți. Ori crezi că se poate trece ușor peste chestii dintr-astea? Tu ai trece? întrebă ea, agresiv. Să afli mîine că...

— Așa mă scoți din sărite!

Dar în loc să-și iasă din sărite, Manole abia se potoli. Știa că dacă Maria, ori Voichiță o să-i ceară părerea, o să-i îndemne la divorț. „Într-adevăr, admise el, sînt întîmplări peste care nu se poate trece.“ Și în clipa aceea, uitînd de cei doi, se întrebă dacă Cristina a fost cuminte.

Imediat după masă, Cristina îi spuse că de mîine dimineață nu se mai duce la atelierul de croitorie, fiindcă nu vede la ce i-ar folosi — banii sînt puțini, un atelier al ei n-are de gînd să-și deschidă și, pe lîngă toate astea, meseria n-o atrage. Pentru doamnele din B. ea nu-i decît o slujnicuță, care în loc să facă de mîncare și să deretice prin casă, trebuie să le îmbrace și să le suporte toate mojiciile. Dacă doamna Dindin vrea să-și facă o rochie, ea e obligată să stea la dispoziția doamnei Dindin; iar doamna o cheamă acasă, o laudă ori o jignește, și, oricum ar fi, se dezbracă în fața ei, fără nici o jenă; pentru că ea, Cristina, nu există... De mîine dimineață, dacă el e de acord, s-ar duce pe șantier; trei, patru luni fără salariu, dar măcar învață o meserie care-i place. Manole o ascultă pînă la capăt, cu o senzație ciudată. Aceasta avea să fie prima lor noapte de dragoste; ea începea într-un mod neașteptat: cu discuții despre doi prieteni care se despart, cu înțelegeri casnice... De-a lungul anilor își închipuise prima noapte de dragoste cu femeia iubită în afară de timp și de spațiu, ca o dăruire și o totală uitare de sine. Iată că lucrurile aveau să se petreacă altfel, într-o realitate bine definită. „Poate că e firesc să fie așa!“ admise Manole, cu un vag regret. Apoi își făcu în minte o socoteală, dacă numai salariul lui, salariu destul de modest,

le-ar fi de-ajuns ca să mănînce şi să se-mbrace, pînă cînd Cristina o să-nveţe o nouă meserie. Prea strălucit n-aveau s-o ducă : mîncare la cantină, cîte o rochie, o cămaşă, ţigări din cele proaste, cîte un film pe lună.

— Sînt de acord, spuse Manole, de mîine dimineaţă te duci la şantier. Cît despre bani şi celelalte, zău dacă îmi fac gînduri. De-o rochie de stambă o să găsim bani, oricînd. Da, da, de stambă, rîse el, fiindcă ţie îţi stă bine cu orice !

Pe urmă nu ştiu ce să-i mai spună.

Era ca atunci, în copilărie, cînd îl scotea la lecţie : „pentru astăzi avem... pentru astăzi avem..." dar nu mai ţinea minte ce aveau. Cristina şedea lîngă el, pe marginea patului, cuminte, sfioasă, cu ochii plecaţi. Privind-o, mîngîind-o cu privirea, înţelese că şi ea a uitat tot, în aşteptarea a ceva neobişnuit. Şi, deodată, lui îi veni să rîdă de cît de stîngaci şi de cuminţi pot fi ei.

XVI

— Am găsit teren pentru afacerea aia...

— Şi ce mai aşteptaţi ?

— Am vrea s-avem şi aprobarea dumneavoastră.

— O aveţi, spuse Strihan, fără să ridice ochii de pe nişte hîrtii cu scris mărunt. Sînt gata să vă dau o mie de aprobări în schimbul a două, hai să zicem trei ore de linişte. Poftim ! şi bătu hîrtiile cu palma. Azi e sîmbătă, ziua mea de rapoarte, de concluzii şi de autocritică, fiindcă din pricina mea şi-a voastră, cu toate stăm prost pe săptămîna asta : tu trebuia să pleci prin sate, şi te-ai învîrtit pe-aici, iar eu, eu nici nu ştiu cum au trecut zilele, de parcă aş fi dormit de luni pînă sîmbătă. Uite cîte

hîrtii, cîte rapoarte !... Ei, ce mai dorești ? îl întrebă pe Voichiță.

— Să vedeți terenul.

— Încă nu mi-a fost dat să mai întîlnesc unul ca tine !... Strihan împinse hîrtiile spre un colț al biroului, în semn că nu mai poate lucra — oare unde s-a mai pomenit atîta lipsă de bun simț ? Vru să-i spună lui Voichiță : „Profiți de faptul că nevastă-ta e secretară, intri cînd vrei, ca la tine acasă...“ Observația i se păru prea brutală pentru un colaborator apropiat și o îndulci puțin : Profiți de faptul că țin la tine, însă oricît aș ține, mă simt obligat, înțelegi tu ? obligat să-ți spun că tu nu știi de vorbă, nici de rușine, cum nu știa prietenul tău Vlad Lupașcu. Vrei să te dau afară ?

— Ies eu de bună voie.

— Ei, ei ! Parcă ai fi un copil ! o întoarse Strihan, ridicîndu-se de la birou. Voichiță se apropia de ușă, cu ochii plecați, răsucind în mîini o șapcă de doc. Era mai degrabă dezamăgit, decît rușinat, ceea ce îl făcu pe Strihan să-și ceară iertare, într-un fel destul de ciudat : Mai treci și tu cu vederea. Că destul mă acuză alții... De ce ții neapărat să văd terenul ?

— Credeam că o să vă facă plăcere, spuse Voichiță, cu glas obosit și fără să ridice privirea. Altfel, terenul e bun, inginerii și-au dat aprobarea, peste vreo două ore începem. Îmi dați voie să vă spun ceva ? se hotărî el. Dumneavoastră ați îmbătrînit, de la o zi la alta ați îmbătrînit, sub ochii noștri. Vă faceți meseria, și atît : ședințe, rapoarte, instrucțiuni. Cum ați fora o sondă, precis, pe zile, pe ore. Dacă vreți să rămîneți un meseriaș, vă privește, dar de ce vă legați de Vlad Lupașcu ? E un luptător, a suferit, a... Cît despre mine, mai spuse el, coborînd privirea, tare-aș vrea să plec de-aici undeva, pe-un mare șantier, cu mii, cu zeci de mii de lucrători, să dau cu tîrnăcopul în rînd cu ei, să alerg, să strig, numai să nu mă doară capul. Aici mă doare.

Își înfundă șapca pe cap (era printre puținii din B. care purtau șapcă pe-o vreme ca asta) și deschise ușa ; vru să iasă, apoi se răzgîndi, încă mai trăgea nădejde să-l înduplece pe Strihan. Dacă n-ar fi fost ușa deschisă, Strihan l-ar fi întrebat : „De ce te doare capul ? Crezi că eu nu văd, nu aud, nu pricep ? Ești om în toată firea, ar trebui să știi că de necazuri nu scapi fugind, te-ajung din urmă, se-agață de tine, ca niște mărăcini, te-nțeapă și te otrăvesc...“ Amînă tot ce-ar fi vrut să-i spună pentru altădată, pentru cînd s-or nimeri la un pahar de vin. Pe urmă, cînd îl văzu cum trece pe lîngă nevastă-sa, fără măcar să-i arunce o privire, se întrebă dacă n-ar fi mai înțelept să-i ia la rost, ca între prieteni : „Ce-aveți voi, de tot vă plouă și vă ninge ? Dacă e așa cum zic oamenii și dacă voi simțiți că nu se mai poate, degeaba o lungiți...“

Vreo treizeci de săpători, un inginer și cîțiva tîmplari așteptau de aproape trei sferturi de oră sosirea lui Strihan, cum îi instruise Voichiță — în liniște și cu respect. Inginerul, om trecut de cincizeci de ani, prea puțin obișnuit cu discursurile, se tot întreba ce ar putea să spună el de efect („de mare efect politic !“ îi ceruse Voichiță), înainte de a începe construcția unei cantine. Săpătorii și tîmplarii își treceau din mînă în mînă o hîrtie cu angajamente. Strihan nici nu vru s-audă de miting.

— Dumneavoastră ați uitat ce spun clasicii despre mitinguri, despre entuziasmul colectiv ? întrebă Voichiță.

— Vreau să văd entuziasm la lucru.

Pe locul acela fusese cîndva o prăvălie : a șaptea prăvălie de stămburi din B., aparținînd unui fost deputat, Ion Mottoi, trăit pe-aici, trăit pe la București, căzut într-o încăierare. Pe unul din pereții prăvăliei, de altfel singurul care se mai ținea în picioare, conducerea de azi a partidului țărănesc fixase o placă comemorativă, care aducea la cunoștința curioșilor că din această prăvălie a cumpărat daruri pentru cei săraci în ziua de 7 mai 1919 M.S. Regele Ferdinand...

Voichiță desprinse placa și o trînti de pămînt. Cei treizeci de săpători se apucară de lucru.

— O să iasă scandal, mare scandal, spuse Strihan.

— Și ce propuneți ? întrebă inginerul.

— Ei, ce să propun ! Avem nevoie de o cantină, la doi pași de șantier, ăsta-i locul cel mai potrivit, o construim aici !

În stradă se adunaseră vreo zece femei. Una dintre ele deschise o umbrelă albă, făcu doi pași înainte și arătă acuzator spre Strihan... Era doamna procuror, destul de greu de recunoscut din pricina unor ochelari de soare, care-i acopereau jumătate din față, și a părului tuns băiețește. Parcă mai slăbise, parcă întinerise. Purta o rochie roz, strînsă pe corp, pantofi albi, de lac, și cercei de aur în urechi. Pomenind ceva de casa-muzeu, de tribunal, ea se apropie de fosta prăvălie cu smerenie. Din greșeală, și numai din greșeală, călcă pe placa comemorativă. Scoase un țipăt scurt, își făcu o cruce mare și strigă : „...Pe viață... Pe viață !“ Cu placa în mînă se întoarse la femeile din stradă : „Blestemați !... blestemați !“ Una singură îi făcu pe voie, celelalte se traseră înapoi, cam speriate. Doamna procuror își potrivi placa sub braț și porni spre casă. Dar abia făcu vreo douăzeci de pași, cînd fostul prim-pretor, care pînă atunci pîndise de după un gard, sări s-o atace. Doamna strigă ajutor, Mihoc o îmbrînci cît colo, intră în posesia plăcii și o rupse la fugă.

Cîteva minute mai tîrziu își făcură apariția, în costume de ceremonie, Dindin, avocatul Pralea, un fost primar, cei doi fotografi, Șerbu și Velință, doi negustori, doi funcționari de la primărie... Vorbind toți deodată, dar fără să ridice glasul, ei îi cerură lui Strihan asigurări că nu vor fi atacați. „V-am ruga să dispuneți ca tinerii să arunce lopețile !“ îndrăzni Dindin. Îndrăzneala îl costă vorbe de ocară și cîteva minute de spaimă. „V-a atacat cineva pînă acuma ? vru să știe Strihan. Vi s-a făcut vreo nedreptate ? Atunci de ce vă rățoiți așa ? Toți tinerii să vină aici, cu lopeți, cu tîrnă-

coape !“ strigă el. Avocatul Pralea şi fostul primar o rupseră la fugă. Dindin ridică ochii spre cer, ca un martir. Şerbu şi Velinţă se pregătiră să imortalizeze momentul. Tinerii se adunară în grabă şi, fără să le-o ceară cineva, îl prinseră la mijloc pe Dindin. Acesta strigă ajutor. Aparatele de fotografiat ţăcăniră de cîteva ori. „A ieşit pe voia dumneavoastră, spuse Strihan, enervat că a ieşit tocmai aşa. N-aveţi decît să publicaţi fotografia asta. Domnul Dindin atacat de nişte huligani, în timp ce... Ia să vă daţi la o parte cu lopeţile astea !“ strigă el. Dindin apăru dintre lopeţi şi capete ciufulite, teafăr şi-nţepat. „Măi băieţi, continuă Strihan, domnul Dindin se teme de voi. Zice că aţi vrea să-l atacaţi. Vai, vai, ce prostie ! Ia să repetaţi după mine : „Dacă domnul Dindin e cuminte, n-o să-i dăm nici măcar un bobîrnac !“ Acest jurămînt, rostit de treizeci de tineri cu lopeţile în mînă, îl jigni profund pe Dindin. Îndată ce tinerii se retraseră, el deschise un dosar cu documente. Erau acolo nişte documente care arătau că, de optsprezece ani, casa lui Ion Mottoi a fost decretată casă-muzeu. Semnau : majestatea sa, un ministru, doi deputaţi şi fostul primar din B. „Dumneavoastră ce documente aveţi ? întrebă Dindin. Măcar un aviz de la primărie ? Nici măcar un aviz ? Atunci trebuie să vă spun că aţi insultat coroana regală şi aţi jignit sentimentele populaţiei pentru majestatea sa ! Acest caz va fi raportat palatului. Iar acum vă rog să părăsiţi terenul !“ Strihan nu prevăzuse că va intra în conflict cu coroana regală. Ce era să mai facă ? Doar să-l critice pe Voichiţă pentru că n-a obţinut un aviz... Cei doi funcţionari de la primărie, care veniseră la faţa locului cu nişte articole de lege privind ocrotirea monumentelor istorice, se mirau că el nu dă dispoziţii de evacuare. „Cum aţi pătruns dumneavoastră aici ? îi strigă unul. Sînteţi organ de stat ? Îmi pare că sînteţi mai degrabă inconştient...“ Ameninţările lui Dindin şi ale celor doi funcţionari îl făcură să se încăpăţîneze la limită, declarînd că nu îl intere-

sează nici un fel de documente : şantierul are nevoie de o cantină pentru şase sute de muncitori, aici e locul cel mai potrivit şi nu va pleca de-aici ! Transmise tinerilor să-şi vadă de lucru, pe răspunderea lui. Pe domni îi pofti pe la casele lor. Dindin încercă o ultimă intervenţie de părinte înţelept : „De ce ne obligaţi să vă facem un rău atît de mare ? Veţi fi acuzat de les-majestate...“

El se apucă de lucru, în rînd cu băieţii, izbi în zid şi cără pietre, pînă cînd Voichiţă îl anunţă că a sosit primarul în anchetă. „E un fel de a spune — în anchetă ! se gîndi Strihan. Vrea doar să-mi atragă atenţia, ca între oameni serioşi, de răspundere, că asemenea prostii dau de bănuit. Oare n-o fi la mijloc o prea mare încredere în forţele proprii ? Oare n-o fi la mijloc o dorinţă de a sfida autorităţile de stat ?“

Primarul se oprise la o margine a terenului, lîngă o tufă uscată de liliac. Cu pălăria de pai într-o mînă, cu bastonul în cealaltă, răsuflînd greu, el părea un biet călător împovărat de ani şi de tristeţe. Cînd îl văzu pe Strihan apropiindu-se, tăcut şi supus, gata să-şi primească mustrările — îşi aminti că a venit aici în anchetă. Asta era o treabă plicticoasă şi inutilă.

— Aşa ne-a fost înţelegerea ? întrebă.

— Eram aproape convins că există o aprobare.

— Ce înseamnă : aproape convins ?

— Credeam că tovarăşii mei v-au consultat.

— Cine să mă consulte ? Domnu' Voichiţă ? Domnu' Codrescu ? primarul zîmbi într-un dinte : Oare ce-ar fi să spunem lucrurilor pe nume ? Şi continuă, declamînd : Dumneavoastră sînteţi nişte revoluţionari cu trecut glorios, cu viitor de aur. Iar eu — ce sînt eu ? ! şi ridică din umeri, umil, voit umil. Sînt, cel mult, un om de bună credinţă, un pensionar de bună credinţă. Cum o să mă consulte domnu' Voichiţă pe mine ?

— E obligatoriu, spuse Strihan.

— Obligatoriu ? !... Hă, hă ! De unde, pînă unde ? ironiză primarul. Ar fi prea de tot !

— Ar fi legal.

— Parcă eu mai știu ce e legal și ce nu? se mohorî primarul. Știu doar că acum o jumătate de oră cineva mi-a aruncat pe fereastra cabinetului o scrisoare de amenințare. Veți fi de acord cu mine că la șaptezeci de ani e periculos să primești asemenea scrisori. Ați auzit de profesorul Tiberiu Coman? Iertați-mă, dumneavoastră nu aveți timp de profesori...

— Din păcate... admise Strihan.

— Clar! Clar ca bună ziua! Nu aveți timp. În epoca noastră, o cantină face cît o sută de profesori pensionari. Am zis bine? Hă, hă! Am zis. Dacă n-ar fi așa, prietenul meu, profesorul Coman, ar mai trăi vreo zece ani. Și poate că n-ar trăi de pomană.

— Vă rog să-mi explicați: a fost jignit, i s-a făcut vreo nedreptate? Dacă stă în puterile mele... insistă Strihan.

— Cînd era domnul Lupașcu pe-aici.

— Îmi pare rău.

— De ce să-ți pară, dacă nici măcar nu l-ai cunoscut? Dumitale nu trebuie să-ți pară rău de nimic! decretă sarcastic primarul. Dumneata trebuie să mergi înainte, drept înainte, să mergi, să mergi... Iar eu o să mă duc acasă, la o ciorbă de pește. Respectele mele!

XVII

„Cine ți-a spus că aș fi avut scandal acasă, din pricina ta? De douăzeci și trei de ani am scandal aproape în fiecare zi, din pricini pe care încă n-am ajuns să le cunosc și cu atît mai puțin să le prevăd. Dacă eu nu-mi fac gînduri,

ce rost ar avea să-ţi faci tu ? Ceva, totuşi, mă îngrijorează : fata care poartă numele meu — şi cu asta ţi-am spus totul ! — se duce mereu la doctor, uneori singură, de cele mai multe ori însoţită de maică-sa. Am întrebat-o ce are. „Ceva cu ficatul“, mi-a zis. Am întrebat-o pe maică-sa. „Ce te priveşte pe tine ?“ mi-a zis. Doctorul Călinoiu, care mi-a fost cîndva prieten, a dat din colţ în colţ : „În general, mi-a zis, n-ai nici un motiv să te îngrijorezi.“ Acest „în general“ îmi dă dureri de cap : ar putea să însemne o boală lumească. Cearta de aseară a pornit tocmai de-aici, de la bănuiala mea. În semn de recunoştinţă pentru grija ce-i port, fata mi-a strigat să ies din casă. Maică-sa, fire mai practică, mi-a aruncat hainele pe fereastră. Aşa o duc de la o zi la alta. De ce nu fac ordine în casa mea, de ce nu plec ? Cred că dintr-un motiv cît se poate de stupid : din comoditate. Pentru mine e mai comod (sau a fost pînă azi-dimineaţă) să suport măgăriile zilnice, decît să mă lupt cu ele, ori chiar să fug de ele. Azi-dimineaţă am angajat trei zidari, trei tîmplari şi cinci lucrători, să-mi ridice o căsuţă — două camere, bucătărie, baie şi o cămară de alimente. Soţia încă nu ştie nimic. Cînd va afla şi de la cine — de asta prea puţin îmi pasă ! În cel mult trei luni o să am casa mea. Dacă vrei, casa noastră. (Am fost văzuţi în parcul de distracţii din Z. Avocatul Pralea şi-a permis chiar o glumă răutăcioasă, iar eu m-am înfuriat ca un adolescent şi i-am ars o palmă...) Ca să vezi ce gîndesc şi cum mă port eu, cînd pe-aici toţi gîndesc şi se poartă ca nişte politicieni, cînd nimeni nu mai are timp de plimbări prin parcuri de distracţii, nici de dragoste, nici de moarte, numai de politică ! Aş zice că e îngrozitor ce se petrece. Nu zic nimic, fiindcă altfel nu se poate, acum se dă bătălia — eu ştiu cine o să cîştige, şi e drept să cîştige, eu nu am nimic de pierdut. Ce-a fost să pierd am pierdut de mult : zilele, nopţile, anii. Cîndva, într-o noapte de înviere, înăbuşită de tă-

mîie şi vag înmiresmată de florile de prun, am hotărît să-mi scurtez drumul cu un gest desperat, un ultim gest de călător înfrînt. Înconjurasem biserica de trei ori, cu lumînări aprinse în mînă, într-un murmur de cîntare de taină, dînd gîndului putere de-nălţare, cînd m-a fulgerat umilinţa : soţia nu mai era lîngă mine... În noaptea aceea s-a zămislit, după un gard dărăpănat, într-un culcuş de paie, fata care poartă numele meu. Eram tînăr, cu sufletul împovărat de nimicuri — pe care ades le confundam cu suferinţa — eram visătorul fără vise, într-o noapte fără stele. Dar a fost să trăiesc, şi am trăit într-un fel de beţie a suferinţei, pentru ca azi să mă simt puţin ridicol : oare am dreptul să spun cuiva (în afară de tine) că şi eu am suferit ? Abia a trecut războiul, azi se numără morţii, schilozii, flămînzii, se face o sinistră trecere în revistă a suferinţei, iar eu trebuie să mă trag la o parte şi să tac. În tăcere, şi din tăcere se naşte o cutezanţă. Îmi spun mereu — a devenit o obsesie ! — că mi-ar trebui zece ani buni, zece ani de lucru. Dragă Roxana, o dată cu scrisoarea asta o să-ţi trimit şi două cărticele — 68 şi 88 de pagini — scrise de mine, semnate cu pseudonim, trecute cu vederea de istoria literaturii. Două cărticele cu epigrame. (Figurez şi într-o Antologie a epigramei romîneşti, tot cu pseudonim. Poate că ai răsfoit Antologia...) Soţia nu ştie că scriu, fata nu ştie, nimeni din acest orăşel nu ştie... Pur şi simplu n-am avut curajul să mă dau de gol. Acum două luni mi-a apărut o povestire în „Revista literară“ — prima mea povestire, la vîrsta de patruzeci şi cinci de ani ! Nimeni de-aici nu cumpără revista asta. Cinci exemplare au sosit, pe toate cinci le-am cumpărat eu. Ieri mi-a apărut a doua povestire. Dacă scriu bine, dacă scriu prost, asta o să mi-o spui tu. (O să te-ascult, în afară de cazul că m-ai sfătui să renunţ...) Azi am început să scriu o carte. Îţi trimit primele pagini :

„Mi-o amintesc îndoită ca o seceră, cu obrajii scobiți și buza de jos căzută. Oamenii spuneau că de-a lungul anilor adunase atîția bani, încît ar putea să-și cumpere un orășel. Nimeni nu știa, nici măcar nu bănuia unde își ține banii. Copii nu avea, dar luase pe lîngă ea un nepot slăbănog, pe unul Iosif. Un an, doi, cît era încă băiețandru, Iosif mătura prin curte și se ducea la școală. Voica își pusese în gînd să-l lase moștenitor, și într-o zi i-a spus :

— Iosife, tu trebuie să-nveți cum se face banu !

Seara l-a trimis să fure găini. El a plîns cu sughițuri, zicînd că nu-i hoț, dar Voica l-a învinețit cu greutățile de la cîntar. Azi așa, mîine mai rău, pînă cînd Iosif s-a dat pe brazdă. Fura găini și alerga în tîrg să le vîndă. Cînd se-ntorcea, Voica îl bătea măr, să-i știe de frică și să n-ascundă vreun ban. Cu vremea, Iosif a prins gust de avere și se ruga să crape bătrîna, ca să rămînă stăpîn. Odată s-au țigănit pentru niște cuie de potcovit, pe care Iosif le vînduse fără știrea ei, oprind banii. Vrajba s-a încins aprigă și Voica a sărit să-l ia de gît. Atunci el, pierzîndu-și mințile, a plesnit-o peste față cu o sticlă de lampă. Noaptea întreagă, Voica s-a tăvălit prin crîșmă, încercînd să-și scoată cioburile din ochi. Iosif n-a vrut s-o ducă la doctor. După întîmplarea asta, crîșma a trecut pe numele lui. În trei ani a ridicat un rînd de case și s-a îngrășat de nu i se mai vedeau ochii.

Prin o mie nouă sute douăzeci și nouă, în vremea crizei, s-a gîndit să-și sporească averea. Într-o zi, de unde, de neunde, a adus două vagoane de făină mucegăită. Oamenii n-au mai întrebat dacă-i bună făina, au dat pe ea vite și pămînt. Apoi, mai toți au zăcut între viață și moarte. Iosif a fost închis vreo șapte luni. Cînd s-a întors, avea umerii căzuți și ochi sălbatici. Voica îl simți în casă abia după cîteva zile. Întinse mîinile în gol și întrebă :

— Ai venit, Iosife ? Tu ești ?...

El se feri din calea ei şi nu-i răspunse. Voica rămase cocoţată în pat, ca o buhă, şi nu mai întrebă nimic. Cu toate astea, ştia ce se petrece în casă. Îndată ce nu-l mai simţea pe Iosif, cobora din pat şi pipăia toate, pe rînd. Mai întîi se ducea la oale şi gusta din mîncare. „A avut lapte şi plăcinte, dar mie nu mi-a dat...“ Odată, cotrobăind printr-o ladă, găsi nişte sandale din hîrtie presată, din acelea pentru morţi. Pricepînd că Iosif le cumpărase pentru ea, ţipă, scoasă din minţi, apoi aruncă sandalele în sobă : „Aşa să arzi tu la talpa iadului, cum ard astea...“ De atunci, în fiecare zi îşi blestema nepotul ceasuri întregi. Iosif se băgase în politică ; Iosif umbla să-şi găsească o nevastă bogată, nu mai avea vreme să cureţe după o hoaşcă... Dar într-o zi, ea îl chemă, ca de pe altă lume :

— Iosife !...

Căzuse pe marginea patului şi trăgea să moară. Privind-o, el simţi cum îi scapără nebunia :

— Ai zis că-mi dai avere ! S-o văd !

Voica se zvîrcoli şi începu să cotrobăiască în salteaua de sub ea. De mulţi ani ţinea ascunsă în saltea o pungă mare din piele de miel, cu banii. Îi adunase într-o viaţă întreagă. Acum, cînd înţelegea că se duce, nu ştia ce să mai facă cu ei.

— Tu eşti, Iosife ?

— Cine să fie ? !

Ea hohoti scurt :

— Na... na ! şi îi întinse punga cu bani.

Iosif se uită la punga soioasă, doldora de hîrtii, şi se cutremură. Erau bani vechi, din urmă cu ani : cîteva sute de mii de lei, cu care altădată ar fi cumpărat o moşie.

— Îs mulţi, Iosife ? Ţi-ajung ? !

— Mulţi... mulţi...

Bătrîna se lăsă în voia morţii, împăcată. El rămase cu punga în mînă : „Trei sute de mii... Şi ce-i fi vrînd să fac cu ei ? !“... Se uită la hîrtii, pe rînd. Fiecare avea în colţ un semn, un V... V.V.V.

Voica, Voica, Voica... Trei sute de mii !... Se năpusti asupra bătrînei, îi descleştă gura şi-i îndesă hîrtiile în gură. Voica horcăi slab, tot mai slab, apoi se stinse, ca şi cînd n-ar fi fost."

XVIII

După o noapte de explicaţii şi încercări desperate de a se convinge că totul n-a fost decît un vis urît, pe care trebuie să-l uite — ajunseră amîndoi la concluzia că nu se mai poate face nimic. Pe la şase dimineaţa, cu vreun sfert de oră înainte de a pleca pe teren, Voichiţă îşi adună hainele, cărţile, hîrtiile şi se mută în fosta cameră a Cristinei. Despărţirea avu un efect aproape miraculos asupra lor, îi întineri cu cîţiva ani. Maria îşi puse rochia nouă, întîrzie mult în faţa oglinzii (îi venea să se-ntrebe : „Eu sînt, nu sînt eu ?"), iar cînd el vru să-şi ia rămas bun, se oferi să-l conducă la gară. Pe drum îşi povestiră întîmplări mărunte, din urmă cu cîteva zile, ori chiar cu o lună de zile, pe care, la vremea lor, le trecuseră cu vederea. „Ca să vezi ! exclamă Voichiţă, cînd află că Manole întrebase de el, într-o seară. Şi de ce nu mi-ai spus atunci ?" Ea îl mustră ştrengăreşte : „Dar tu de ce nu mi-ai spus că era să te-mbeţi cu rom ? Tu ştii ce beţie grea e asta ?" Şi tot aşa, pînă cînd se mirară de cîte nu şi-au spus ! În apropierea gării se despărţiră, urîndu-şi să se vadă cît mai repede. Ea îi promise că într-o zi, două îi aranjează camera, cu covor, cu perdele, cu tot ce trebuie, iar în alte cîteva zile o să-i facă rost şi de un dulap. Acum, cînd nu mai era terorizată de tăcerea lui, de durerea lui, era gata să facă orice pentru el. Se gîndea că ei doi vor rămîne prieteni

și chiar le va face plăcere să se vadă mereu și să povestească : nimic mai firesc, deoarece ei nu erau vinovați unul față de celălalt, nenorocirea le venise din altă parte... În drum spre sediu se opri la cîteva prăvălii, de unde își cumpără tot felul de mărunțișuri — ace de păr, o panglică albă, alta roz, tot pentru păr, niște mărgele ieftine și o broșă. Ar fi putut să-și cumpere și pînă acum astfel de mărunțișuri, dar ce folos de ele, dacă omul cel mai apropiat, soțul ei, tot nu le-ar fi băgat în seamă ? Acum nu voia să se gătească pentru un bărbat anume (încă nu-i trecuse prin gînd să-și găsească alt bărbat !), ci pentru ea, să se știe gătită și veselă, cum îi stă bine unei femei de douăzeci și doi de ani. Aproape fără să-și dea seama, imita felul de a fi al Cristinei, reproducea multe din părerile ei. Se gîndi s-o caute pe Cristina pe șantier : „Oare o să priceapă, din cum mă port, din cum vorbesc și mă uit, că s-a întîmplat ceva ?“ Cristina striga și se agita în jurul unei betoniere, iar trei flăcăi, care ar fi trebuit să se-apuce de lucru, rîdeau să se prăpădească. Ea îi trase de urechi, ceea ce îi făcu pe toți trei să se tăvălească pe jos, pe nisip. Rîdeau de ea, de cum îi ia la rost și se-ncruntă. Cînd o văzu pe Maria, pricepu totul, îi lăsă pe cei trei să moară de rîs și sări s-o îmbrățișeze. Atunci, Maria spuse că așa ceva nu s-a mai pomenit : să te desparți de un om la care ai ținut mult de tot și să-ți pară atît de bine că te-ai despărțit. Oare de ce ?

— Mîine o să-ți fie dor de el, o preveni Cristina.

— Ar fi prea de tot.

— Poimîine și mai dor !

— Ce-ți veni cu prorocirile astea ?

— Să mă tragi de urechi, dacă n-o fi așa, se alintă Cristina, dar tu să nu te lași, să nu mai dai înapoi, oricît de greu ți-ar fi o vreme !

— Greu ? De ce să-mi fie greu ? De ce te îngrijorezi pentru mine ? o certă Maria, prietenos. Doar tu mi-ai zis că trebuie să scap de o povară,

am scăpat, mă simt bine, ca atunci cînd eram mică și cînd mi se părea că toată lumea-i a mea ! Ce va fi de-aici încolo, va fi cînd mai bine, cînd mai rău, dar eu m-am obișnuit cu de toate.

Se îmbrățișară încă o dată, cu lacrimi în ochi, spre nedumerirea celor trei băieți de la betonieră, care ar fi vrut să știe ce însemnează asta : o fi ziua Mariei, a Cristinei, or fi primit vreo veste grozavă ? Unul, mai isteț, crezu că a găsit explicația : Voichiță a fost decorat ! (Auzise el ceva de niște decorații.) Maria se duse la sediu și, înainte de a se apuca de lucru, își puse mărgelele, panglica albă și broșa. Ar fi vrut să fie cineva pe-aici, s-o vadă. Erau doi bărbați mai în vîrstă, de la administrativ, dar degeaba s-ar fi dus în biroul lor — ei nu știau, ori nu îndrăzneau să-și dea cu părerea despre cum se-mbracă ea. Ceilalți, mai îndrăzneți și mai de gust, plecaseră pe teren, prin sate, pentru cîteva zile. Doar Strihan, dacă s-o întoarce pe la prînz. Îl aștepta cu nerăbdare, ca pe un om drag ; fără el, totul i se părea pustiu pe-aici. (O dată chiar se întrebase, cu spaimă, dacă nu cumva ținea la el. Nu, despre așa ceva nu putea fi vorba, dar o fascina siguranța și felul lui de a se purta cu oamenii : era singurul care îi mai spunea și ei, din cînd în cînd, că arată bine, a întinerit, seamănă cu o școlăriță în vacanță. Se gîndise să-l întrebe ce să facă ea, să mai rămînă cu Voichiță, să se despartă ? că zilele trec...)

Avea de transcris niște procese-verbale într-un registru : după fiecare rînd se ducea la fereastră și se uita în lungul străzii, ca și cînd ar fi așteptat pe cineva, anume. Apoi schimba două vorbe cu portarul, care se plimba prin curte, pufăind din țigară, se privea în oglindă și bătea scurt din palme : Gata ! gata ! — și iar se apuca de scris. „Oare mîine o să-mi fie dor, poimîine și mai dor ?“ Se temea să nu fie altfel. Dacă Voichiță ar intra acum pe ușă, i-ar zîmbi, s-ar bucura de întoarcerea lui ? „De rău n-o să-l vorbesc, hotărî ea, n-am nici

un motiv.“ Dar, aproape fără voia ei, începea să-i reproşeze zilele mohorîte de pînă acum : zilele în care el tăcuse şi gîndise ceva, ce abia în urmă cu cîteva ore îi spusese. „Şi totuşi, admise ea, mi-e dor — dar de cine mi-e dor ?“ În birou intră un bărbat între două vîrste, cu tîmple sure şi faţa blîndă, de duhovnic. După ce lăsă geanta burdu-şită şi pardesiul pe un scaun, el scoase din buzu-narul de la spate al pantalonilor un portvizit, iar din portvizit un carnet roşu, de ziarist, şi o dele-gaţie. „Mihai Chelaru“, citi Maria, cu voce tare, şi îndată se întrebă dacă îi întîlnise semnătura în „Scînteia“. Era pentru prima oară cînd avea să stea de vorbă cu un ziarist de la „Scînteia“ şi se intimidă într-atît, încît nici nu îndrăzni să citească delegaţia pînă la capăt : „Vă rog, vă rog, spuse ea, nu e nevoie, nouă ne pare aşa de bine că aţi ve-nit !“ Îi viză delegaţia, puse ştampila şi îl pofti să ia loc : „Dar să ştiţi că toţi ai noştri sînt plecaţi pe teren, prin sate.“ Îi spuse şi de ce : în ultimele zile, ţărăniştii răspîndiseră multe manifeste în care se scria că reforma agrară e numai de propagandă, pînă după alegeri... „Poate că pe la prînz o să se-ntoarcă tovarăşul Strihan, iar dacă nu, o să vă spun în ce sat îl puteţi găsi“... Omul căzu pe gîn-duri : situaţia, aşa cum se prezenta, nu îi plăcea de loc. Asta o intimidă şi mai tare pe Maria. În ochii acestui om se simţea o biată secretară care nu ştie nimic. Într-un tîrziu, el scoase din geantă un blocnotes cu scoarţe roşii, notă ceva, o întrebă cum o cheamă, de cînd e membră de partid, de cînd e secretară — notă tot ce spuse ea, apoi oftă : „Am picat prost, dar o să-i găsesc pe-ai voş-tri prin sate. Înainte de a pleca, aş vrea să-mi dai nişte informaţii, ca să ştiu pe ce lume trăiesc“... Maria nici nu îşi dorea mai mult, decît să-i fie de folos : aduse rapoartele, hîrtiile de evidenţă, citi din hîrtii şi spuse tot ce ştia, tot ce se discutase în şedinţele comitetului. Ziaristul nota de zor, din ce în ce mai mulţumit, iar la sfîrşit îi strînse mîna ca

unei prietene : „Văd că te pricepi, le știi pe toate, o să scriu ceva și despre dumneata...“ Maria îl conduse pînă în stradă : „Numai să nu pierdeți blocnotesul, îi spuse ea, că toate datele astea sînt secrete.“ Ziaristul izbucni în rîs : „Cum o să-l pierd ? Ei, cum îți închipui că o să-l pierd !“

Iar se apucă de procesele-verbale, dar cu și mai puțină tragere de inimă decît înainte : munca de secretară, care trebuie să scrie și să transcrie mereu, să țină socoteala hîrtiilor, a telefoanelor, a celor care vin și pleacă, i se părea din ce în ce mai searbădă. Pînă la venirea lui Strihan făcuse muncă de teren, prin sate, alerga dintr-un sat în altul, obosea, flămînzea, cîteodată îi venea să-și blesteme tinerețea care o părăsea mult prea devreme. Acum se gîndea că nici telefoanele, nici hîrtiile n-or s-aducă vreo înviorare în viața ei, dimpotrivă, o țin aici, legată de birou cîte opt, cîte zece și douăsprezece ore pe zi, încît trebuie să vadă cam aceeași oameni zi de zi. Care oameni ? Dacă Voichiță ar fi intrat acum pe ușă, n-ar fi reușit să-i spună mai mult decît : „Ce e cu tine ? De ce te-ai întors ?“ Mîine n-o să-i fie dor, poimîine cu atît mai puțin. Ce va fi peste cîteva zile, peste o lună ? Citise undeva că nu mai poți fi prieten cu o femeie pe care ai iubit-o. Dar o femeie mai poate fi ? Un huruit de motor înainta pe stradă, vertiginos. Ea sări la fereastră și începu să bată din palme, copilărește. Îndată își adună gîndurile și se potoli : „Noroc că nu m-a văzut !“ Strihan coborî din „Skodiță“, schimbă două vorbe cu portarul, apoi se avîntă pe trepte. Urca treptele cîte două, cîte trei, semn că era grăbit, enervat. „Ar trebui să mă găsească lucrînd“, își spuse Maria, în timp ce își potrivea funda albă din păr. „Singură pe-aici ? întrebă Strihan. Îi întinse mîna, vru să intre în biroul de-alături, dar se opri în prag. Dacă eu îți spun că întinerești de la o zi la alta, înseamnă că s-a întîmplat ceva.“ Ea confirmă, cu o jenă de fecioară : „Ce părere aveți, o să fie spre binele, ori spre răul nostru ?“ Strihan se mohorî o clipă, nu știu ce să-i răspundă, apoi o întrebă ce-a mai

fost pe-aici, în lipsa lui. Cînd află de ziarist („Da, i-am citit niște articole !"), îi păru rău că n-a dat de el : unde îl poate găsi ? Atunci Maria se grăbi să-i înșire toate informațiile pe care i le dăduse ziaristului. Vorbea cu mîndrie : știe și ea ce știu toți activiștii, poate oricînd să dea informații, să întrețină o discuție cu ziariștii, cu activiștii superiori, cu oricine. Prinsă de mîndria ei, nici nu observă cum el se-ntunecă și amuțește. Cînd observă, era prea tîrziu, nu mai avea nici o scăpare. „Cine ești tu, să-i dai asemenea informații ?" Ea își găsi o singură scuză : crezuse că nu trebuie să aibă secrete față de un ziarist de la „Scînteia". „Și dacă n-a fost ziarist ?" întrebă el. I se părea ciudat ca un ziarist să ia informații de la o secretară tehnică. apoi să dispară. Maria începu să-i dea dreptate, se sperie și, fiindcă el nu mai avu ochi pentru ea, nici vorbe de încurajare, ori măcar de mustare, izbucni într-un plîns hohotitor. Îl auzi cum cere Bucureștiul, redacția ziarului „Scînteia". După ce vorbi cu redacția, veni la ea și-i spuse că de mîine încolo va lucra la secția administrativă.

Ea continuă să transcrie procesele-verbale și din cînd în cînd să răspundă la telefon. După vreun sfert de oră veniră la sediu primarul, șeful de poliție, Codrescu și încă doi lucrători de pe șantier. Strihan îi primi imediat și se închise cu ei în birou. „Oare mîine o să mai trăiesc ?" se întrebă, dar fără spaimă. Acum se gîndea că toată viața ei n-a fost altceva decît o nenorocire : de ce ar mai spera în ziua de mîine ? de ce și-ar mai pune mărgele și panglică albă ? De Voichiță își aducea aminte ca de un prieten de demult, cu care a discutat o noapte întreagă — să fie ani, zeci de ani de-atunci ? — și de care nu mai știe nimic — oare o mai fi trăind ? Adună hîrtiile, creioanele, își smulse mărgelele și panglica albă, apoi ieși din birou, coborî treptele încet, ținîndu-se de balustradă și se îndreptă spre casă.

Nici nu observă că din cameră lipseau hainele lui Voichiță, fotografiile, cărțile... Se așeză pe un

scaun, lîngă uşă, ca în casa altuia, şi aşteptă să i se întîmple ceva — încă o nenorocire. După o vreme auzi ciocănituri în uşă. Se ridică să deschidă : ar fi vrut să fie Strihan. Era Manole, cu o haină de doc într-o mînă şi cu geanta în cealaltă.

— Al tău s-a întors ? întrebă el.

— Abia a plecat.

— Am primit ordin să fim aici, astă-seară. Ştii ceva ?

— O să aflaţi, spuse Maria.

— Ceva grav ?

— Da, da...

— Cristina pe unde-o fi ?

— Cred că s-a dus la plimbare. Cît e ceasul ?

— Şapte şi jumătate.

Pe la miezul nopţii auzi pe culoar paşii lui Voichiţă.

Şi se gîndi că ei n-o să-i mai fie dor de nimeni, niciodată.

XIX

Îl căută la sediu o femeie de vreo treizeci de ani : era încă o femeie frumoasă, dar se vedea, după zîmbetul ei resemnat, aproape umil, că frumuseţea nu-i adusese nici o mulţumire. Purta o rochie decolorată, cam prea scurtă şi prea strîmtă la şolduri, sandale din pînză, cu talpă din postav, şi o pălărie din paie de grîu, cu o panglică neagră, lată cam de două degete. După ce îşi ceru scuze că îl deranjează, ea scoase din poşeta de pînză un plic albastru, fără adresă. Iar Strihan citi : „Am onoarea să vă invit pentru astă-seară, orele nouăsprezece, la locuinţa mea din strada Măgurele 18, în vederea unei discuţii de interes“... Semna pro-

fesorul Tiberiu Coman, pensionar. Era prima scrisoare de acest fel pe care o primea de cînd venise în B., totuşi se gîndi că e mult mai cuminte să refuze invitaţia : Zise că are o şedinţă, are şi nişte obligaţii familiare... Femeia stărui cu un fel de desperare în glas : „Ar fi o mare satisfacţie pentru tatăl meu, măcar cinci minute, zece minute, din suflet vă rog“... El se lăsă convins mai degrabă de ciudăţenia femeii, poate şi de frumuseţea ei strînsă într-o rochie decolorată, decît de cuvintele pompoase din scrisoarea profesorului pensionar. Cînd îi strînse mîna, de despărţire, şi-apoi cînd o conduse pînă la uşă, i se păru că surprinde o anume viclenie în privirea ei : poate că scrisoarea aceea era scrisă chiar de ea... Pe la şapte fără un sfert îi spuse Valeriei că trebuie să facă o vizită cuiva — n-are importanţă cui ! — şi o porni în căutarea străzii Măgurele. Ajunse abia la şapte şi zece minute, strada fiind undeva, la o margine a oraşului. Femeia îl aştepta după o poartă înaltă, din leaţuri date cu smoală. Acum purta o rochie de seară, şi mai decolorată decît cea de zi, roasă pe la mîneci, cîrpită la umeri, strînsă în talie cu un cordon de lac alb. Era neliniştită, aproape speriată, crezuse că el n-o să vină. Înainte de a-l conduce în casă, ţinu să-i spună că tatăl ei e în convalescenţă, abia a scăpat de un infarct. „Dacă o să vă supere cu părerile lui, vă rog să nu-l contraziceţi...“ Din zăpăceală, ori fiindcă îşi dorea în clipele acelea un om puternic lîngă ea, îl apucă de braţ. Strihan avu o uşoară ezitare ; se uită prin curte, se uită pe stradă... Era cît pe-aci să-i dea un brînci. Abia cînd pătrunse într-o odăiţă scundă, cu ştergare înflorate pe pereţi şi buchete de busuioc la grindă — se mai linişti. Poate că îl linişti mirosul de busuioc, aducîndu-i aminte de copilărie. Vară-iarnă, în casa lor mirosea a busuioc... Pe jos, pămînt ; pe masa din scîndură de brad, o lampă de petrol ; pe un pat larg, perne mari, trei perne cu feţe înflorate... O uşă se deschise şi în pragul ei apăru un bărbat trecut de şaizeci de ani, înalt şi osos, cu pă-

rul alb căzut în plete. Era îmbrăcat într-un costum negru, destul de bine păstrat, cu floare albă la butonieră. („O fi singurul lui costum, se gîndi Strihan. Şi l-o fi păstrat pentru înmormîntare...") „Poftiţi ! spuse gazda, schiţînd un zîmbet speriat. Aici la noi e mare înghesuială..." Cîteva minute, Strihan se simţi teribil de stînjenit, mai ales că se petrecu ceva nedorit nici de el, nici de gazdă : scaunul pe care se aşezase scîrţîi scurt şi se prăbuşi. El se adună de pe jos într-o clipă, o linişti pe femeie că „nu-i nimic" şi vru să-l liniştească şi pe bătrîn. Acesta îşi şterse sudoarea de pe frunte şi spuse : „Nu sînt eu vinovat de cîtă sărăcie e aici... Aş fi, dacă n-aş fi muncit !"

Camera în care locuia bătrînul nu avea nici o mobilă, în afară de pat — numai cărţi avea, mii de cărţi, rînduite pe lîngă pereţi, pînă în grindă, şi pe jos, pe foi de jurnal. Femeia aduse o măsuţă şi două scaune, apoi mai aduse două farfurioare cu dulceaţă de prune şi două pahare cu apă. Cînd socoti că nu mai are nimic de adus şi de făcut, se aşeză pe pat. Înainte de a începe discuţia, ea încercă un fel de complicitate cu Strihan ; îi făcu semn cu ochiul să fie chibzuit... Strihan regretă că venise aici : discuţiile acestea, cu pensionari care îşi aduc aminte cum era pe vremea lor şi se miră că azi nu-i tot aşa (s-a întors lumea pe dos !), i se păreau din cale-afară de plicticoase. Hotărî să-l aprobe în toate pe bătrîn, iar după vreo jumătate de oră, mulţumind frumos pentru cinste şi tratаţie, să se retragă. În faţa lui, bătrînul se simţea mic şi neputincios, deşi se voia mîndru. Îi trebuiră cîteva minute, pînă cînd să întrebe : „Aţi fi de acord să vorbim deschis ?" Iar cînd Strihan zise că e absolut de acord, el zîmbi, chinuit : „Am impresia că nu m-aţi înţeles exact : „deschis", în sensul că ceea ce voi spune să nu-mi aducă neplăceri... Dacă v-am jignit, reveni el, după o pauză de efect, vă rog să-mi permiteţi o explicaţie : în urmă cu un an şi jumătate am intrat în sediul dumneavoastră cu gînduri bune. Doream să

aduc la cunoştinţă anumite nedreptăţi care se fac...“ Dar nu mai avu timp să înşire aceste nedreptăţi, deoarece femeia interveni cu destulă bunăvoinţă, precizînd că pe-atunci domnul Strihan era în altă parte, cu alte treburi. (Dacă nu mă-nşel, eraţi petrolist ?) — de ce să-l facă răspunzător tocmai pe el ?! Obişnuit, poate, să admită toate observaţiile femeii, bătrînul o admise şi pe aceasta. Zise că nu are nici o pretenţie, a pomenit de nedreptatea aceea doar aşa, în treacăt. Totuşi, după cîteva minute, cînd surprinse un schimb de priviri între femeie şi Strihan (ea vrînd să-i spună că de-aici încolo totul e în ordine), bătrînul reveni cu oarecare înverşunare în glas : „Am şaizeci şi cinci de ani, nu sînt comunist şi e sigur că n-o să fiu niciodată, declară el. Poate că o să faceţi multe lucruri bune în ţara asta. O să le faceţi, fiindcă ştiţi să puneţi preţ pe omul care munceşte. Dar de ce aveţi convingerea că numai alţii greşesc, iar dumneavoastră niciodată ?“ Stînd ca pe ghimpi, Strihan nu se prinse în discuţie, nu acordă gravitate observaţiei bătrînului, zise doar că el nu are această convingere, ştie că se fac greşeli, mai face şi el din cînd în cînd, nici nu se poate altfel... Bătrînul se mulţumi şi cu atît : „Dacă gîndiţi aşa, înseamnă că sînteţi un om drept şi puternic !“ Femeia întrebă dacă ei ar vrea să le mai aducă dulceaţă de prune. Aduse dulceaţă, aduse apă şi iar se aşează pe marginea patului. Era alta, veselă şi încrezătoare şi complice. Veselia ei şi aprecierile favorabile ale bătrînului („sînteţi drept şi puternic !“) îl făcură pe Strihan să fie şi mai rezervat : bănuia că i se va cere sprijinul în rezolvarea unei probleme complicate — un serviciu pentru ea ? o pensie, ori mărirea pensiei pentru el ? Bătrînul zise că e la curent cu tot ce s-a întîmplat în B. în ultimele luni (fiica lui îi aduce veşti în fiecare seară !) şi că n-are nimic de obiectat : în sfîrşit, se alege grîul de neghină ! După ce îi făcu semn femeii să închidă fereastra (iar ea, înainte de-a o închide, vru să vadă dacă nu se-ascunde cineva sub fereastră), bătrînul se

dezlănțui împotriva negustorilor din B., acuzînd cu atîta vehemență, încît, la un moment dat, Strihan avu impresia că îl ascultă pe Voichiță... Părerea lui era că cel puțin zece dintre negustori ar trebui să fie închiși pe viață, pentru că zeci de ani la rînd au distrus tot ce-a fost speranță, cinste și gîndire în acest oraș. Aici s-au sinucis, după nopți de orgii, unsprezece femei ; aici s-au născut patruzeci și unu de copii din flori ; aici a fost transformată o librărie în depozit de butoaie ; aici au fost bătuți pînă la pierderea cunoștinței trei profesori de la Arte și meserii, care au refuzat să se-nscrie în partidul țărănesc. Bătrînul se lăsă pe spătarul scaunului, își încrucișă mîinile pe piept și mai spuse : „Aici am murit eu, vreme de patruzeci de ani, în fiecare zi cîte puțin. Ultima zi, care se-apropie, mi se pare mai nimic pe lîngă ce-a fost. Poate că ați auzit de soția mea ?“ Strihan nu auzise și nici să audă acum nu i se părea potrivit (suporta din ce în ce mai greu astfel de mărturisiri), dar bătrînul se încăpățînă să-i spună tot : „Soția mea s-a sinucis. În scrisoarea de adio (toți sinucigașii lasă o scrisoare de adio !) mă îndemna să plec de-aici, să uit că am trăit aici... Au trecut douăzeci și cinci de ani. Eu am rămas, fiica mea a plecat și iată că a trebuit să se-ntoarcă lîngă mine. Dar eu vă plictisesc !“ Din politețe și numai din politețe, Strihan zise că e gata să-l asculte în continuare. Atunci, bătrînul își îngădui să-l mustre părintește : „Se vede pe fața dumneavoastră...“ Femeia socoti necesar să intervină în discuție. Zise că asemenea întîmplări, mai ales pentru un om care a trăit într-un alt mediu, sînt într-adevăr destul de plicticoase. Ce-ar fi ca tatăl ei să-i spună domnului Strihan de ce l-a chemat ? Bătrînul o asigură că așa va face. Dintr-o ladă de fier, cu lacăt greu, pe care o ținea sub pat, el scoase un teanc de caiete, cîteva reviste și multe planșe în tuș. „Asta mi-e comoara ! spuse el, zîmbind. Vreau să vi-o încredințez... Înainte de-a lua această hotărîre, m-am interesat, prin fiica mea,

dacă sînteţi omul care să m-ajute. Cred că sînteţi !“ Se aplecă, se lăsă în genunchi lîngă pat, apoi înşiră pe pat, într-o anumită ordine, caietele, planşele, revistele. Cînd reveni pe scaun, faţă în faţă cu Strihan, bătrînul avea mulţumirea celui care ştie că a făcut o treabă bună, şi această mulţumire îl ajută să se ridice deasupra neplăcerilor de fiecare zi şi chiar să facă haz de ele. (Pomeni de un sac cu cartofi, pe care încercase să-l ducă în spate, de la gară pînă acasă, dar pe la jumătatea drumului simţise că ceva nu-i în ordine, apoi nu mai simţise nimic.) Strihan se resemnase : aici era răcoare, putea să rămînă aici oricît, să mai asculte cîte o întîmplare, să mai ia cîte o linguriţă de dulceaţă. Avea impresia că trăieşte o poveste cu un moş, o fată şi-o pisică. Pisica nu se-arată, o fi prin vecini, dar acuşi-acuşi o să miaune la uşă... Şi dacă în caietele acelea şi în reviste or fi versuri ?! Cum era învăţat cu de toate, nu se sperie prea tare. Bătrînul vru să ştie dacă el cunoştea ţara ; dacă ştie ce bogăţii ascunde pămîntul ei udat cu lacrimi şi cu sînge... Apoi spuse că el a obosit. O rugă pe fată să-i dea domnului Strihan explicaţiile necesare. Fata începu astfel : „În caietele acestea se află munca de un sfert de veac a tatălui meu“... Pentru ca să-şi poată desfăşura munca de cercetător de-a lungul atîtor ani, bătrînul vînduse o casă cu etaj, zestrea soţiei, cinci hectare de pămînt şi o vie, tot zestrea soţiei, şi nişte bijuterii, tot de-ale soţiei. Rezultatul cercetărilor sale îl trimisese, pe rînd, unui ministru, unui institut de cercetări şi unei reviste de specialitate. Doar revista de specialitate îl onorase cu un răspuns injurios : „Domnule profesor, ar fi bine să nu confundaţi mătreaţa din capul dumneavoastră cu nişte zăcăminte de cupru. În regiunea la care vă referiţi, nici nu poate fi vorba... după cum reiese din studiul domnului X, consacrat acestei regiuni“... Ceva mai tîrziu, prefectul judeţului îi transmisese că, dacă nu se-astîmpără, o să-l invite la o discuţie între patru ochi. Nimeni nu avea interes ca într-un judeţ agri-

col să se descopere zăcăminte de cupru. „Mă credeți ?“ întrebă profesorul. Strihan făcu o greșeală de neiertat — rămase o vreme pe gînduri, apoi spuse zîmbind : „Întîi, să cercetăm !...“ „Da, am înțeles !“ se mîhni profesorul. O rugă pe fată să adune caietele și să le încuie în cufăr. Ea se grăbi să-i mîngîie fruntea îmbrobonată. „Întîi, să cercetăm, repetă Strihan, cu o liniște care îl sperie pe bătrîn. Iar dacă se va dovedi că aveți dreptate...“ Bătrînul se ridică de pe scaun, dar nu reuși să se țină drept : „Cum de îndrăzniți să puneți la îndoială munca mea de un sfert de veac ?“ Atunci Strihan îi ceru iertare și îl rugă din suflet să aibă încredere în el : chiar mîine se va adresa Comitetului Central cu rugămintea de a trimite aici, cît mai repede cu putință (cît mai repede ar însemna poate două, trei luni !), un grup de specialiști. Să nu se teamă că cercetările lui de un sfert de veac vor trece în seama altora. Dar e nevoie de o confirmare... Precizarea aceasta îl făcu pe bătrîn să se liniștească într-o oarecare măsură, totuși, cînd Strihan vru să ia caietele, întrebă : „Sînteți convins că partidul dumneavoastră va admite ca numele meu să fie legat de această descoperire ? Eu nu sînt membru de partid și nici n-o să fiu, din lipsă de timp : m-așteaptă cineva, în altă parte...“ Se despărți cu greu de caiete, deși le avea transcrise în trei exemplare. Strihan, care se așteptase la niște versuri respinse de ziare și reviste, se simți deodată rușinat, cum de puține ori fusese, și copleșit de răspundere ; de aici încolo, speranțele acestui om, care și-a sacrificat o mare parte din viață unor cercetări, al căror rezultat s-ar putea să fie infirmat, se legau de el ; în noaptea aceasta, bătrînul va dormi liniștit, va cîștiga în putere și multe zile și nopți va fremăta, în așteptarea izbînzii. Dar dacă ?! Încercă să înlăture orice îndoială : ar fi cu neputință ca un om să se înșele de-a lungul atîtor ani. Cu un glas tremurat, care o surprinse pe femeie și îl emoționă pe bătrîn, spuse că el își va

da toată silința în a-i convinge pe tovarășii de la Comitetul Central să acorde atenție acestor caiete. Fără voia lui, cuvintele sunau pompos : le temperă îndată, urîndu-i bătrînului profesor multă sănătate și succes.

Femeia îl conduse pînă la poartă și cum el nu se grăbi să-i întindă mîna, de despărțire, îl mai conduse puțin, pînă în dreptul unei prăvălii de mărunțișuri, unde intră ca să-și cumpere niște agrafe de păr. Strihan înțelese prea bine că îi vine greu să se despartă, ar vrea să-l știe alături de ea și de bătrîn. Nu o bănui de alte intenții... Cum era tîrziu, nu mai trecu pe la sediu, se duse drept acasă, puse caietele pe masă și se apucă să-i povestească Valeriei cum a fost în vizită. Vorbind precipitat, răsfoia caietele, pomenea cînd de bătrîn, cînd de femeia aceea, ca de niște prieteni vechi, pe care de mult a tot vrut să-i revadă... Zise că ar fi bine să-i invite într-o duminică la masă, ori să iasă cu ei la plimbare pe undeva ; ei nu au pe nimeni în orășelul ăsta... Deodată i se păru că Valeri îl urmărește cu un zîmbet suspect. Ea nu mai avea nevoie de nici o lămurire — chiar așa zise — ea știa unde fusese, cum îl primise femeia la poartă și-apoi, la plecare, cum îl condusese pînă în dreptul prăvăliei lui Țifrea. E convinsă, e absolut convinsă că el s-a dus în vizită cum s-ar fi dus în interes de serviciu, dar oamenii au și prins de veste, oamenii discută, chiar și cei care țin la el... Toți știu că el a fost în vizită — și se-ntreabă care ar fi motivul ? Umblă fel de fel de vorbe în legătură cu fata profesorului. Poate că, într-un fel, e de înțeles, zise Valeri, de vreme ce nu s-a măritat. Oricum, ar fi bine ca el să nu mai dea pe-acolo. Pe bătrîn să-l susțină, chiar acum să scrie la Comitetul Central, dar să nu mai dea pe-acolo... Strihan era uimit de cum se răspîndise vestea, și mai era uimit de judecata Valeriei — oare ea se temea de o rivală ? „Cum le încurcăm noi pe toate, vrînd-ne-

vrînd ! se gîndi. Cît de ușor învățăm să fim prudenți, suspicioși...“ Chiar în acea noapte scrise la Comitetul Central, iar dimineața expedie scrisoarea, împreună cu două caiete. Pe la prînz plecă pe teren, prin sate. Se întoarse după șase zile. Atunci află că bătrînul profesor murise și fusese înmormîntat.

Azi-dimineață, la ora șase și treizeci, a trebuit să iau parte la o festivitate destul de ciudată : Voichiță, bunul meu Voichiță, care ar vrea să fericească o lume întreagă, a împărțit bocanci și salopete celor șase sute optzeci de brigadieri de pe șantier. Totul se putea rezolva într-o jumătate de oră, fără strîngeri de mînă, fără urale și cuvîntări ca la miting. Dar am pierdut trei ore de lucru, în care am ascultat nu mai puțin de optsprezece cuvîntări. Prima a fost a lui Voichiță, despre cum învingem noi suferința prin muncă și devotament. (În acest timp, șeful șantierului, inginerii îmi trimiteau bilețele : Cît mai durează ?) Apoi au urcat, pe rînd, la o tribună improvizată, cei optsprezece brigadieri, mîndri și înflăcărați, de parcă în viața lor se petrecuse ceva din cale-afară de important. Toți analizau situația internă și internațională, iar la sfîrșit își luau angajamente pe zile, pe săptămîni, pe luni și ani. După o oră și jumătate era cît pe-aci să le strig să-și vadă de lucru. Voichiță, care mă pîndea, care știe nu numai ce gîndesc, dar și ce visez, a intervenit la timp : „Ei au vrut. Și eu sînt de acord cu ei ! Trebuie să ne-arătăm entuziasmul cu orice prilej. Aici e nevoie și de un cuvînt al dumneavoastră, ca secretar.“ Împotriva dorinței mele, m-a tras de mînecă spre tribună. Pentru ca nu cumva s-o iau razna, a ținut să precizeze : „Acum va vorbi tovarășul Strihan despre entuziasmul și devotamentul vostru și despre lipsurile care mai există.“ Mare minune dacă trece o zi în care eu să nu țin un discurs. Cu toată bunăvoința, e treaba la care mă pricep cel mai puțin. Prea repede uit că mă aflu la tribună și o iau cu ale mele, de fiecare zi :

„Voi să vă purtaţi corect, de salopete şi de bocanci s-aveţi grijă“... Azi, tinerii m-au aplaudat mai mult decît ar fi fost nevoie. Voichiţă mi-a spus :

— Altă dată n-o să vă mai dau cuvîntul.

— Chiar aşa prost am vorbit ?

— Ca la biserică : să fiţi buni şi drepţi, cu frica lui Dumnezeu, altfel n-o s-ajungeţi în rai, cît îi hăul şi pîrăul !

— Bătrîneţea, Voichiţă, păcătoasa de bătrîneţe !

— La patruzeci şi unu de ani ? Dumneavoastră o să trăiţi mult, peste şaptezeci ! Ca şi Manole : toate cu măsură, uneori chiar cu teamă — da, da, ferice de cine poate să fie aşa !

— Ia s-aud, ce ai tu cu Manole ?

— E un motan încălţat !

— Înseamnă că şi eu sînt.

— Cu dumneavoastră e altceva. Prea vă stăpîniţi, judecaţi fiecare lucru de-o mie de ori, pînă să trageţi o concluzie încep oamenii să caşte.

Dacă ar fi după el, ar trebui să mor eroic cam de două ori pe zi ; să aduc ploaia printr-un semn ; cu un singur discurs să dau gata reacţiunea, şi alte minuni de acest fel.

Azi-dimineaţă, după festivitate, vrînd să-l mai scot dintr-ale lui, de fiecare zi, i-am spus că totul e pregătit pentru ca sîmbătă la prînz să plecăm în excursie, undeva la munte, poate pe Retezat, unde Manole cunoaşte vreo trei cabanieri. A ridicat din umeri, a dat din mîini — de unde să ştie el ce-o mai fi pînă sîmbătă ? Apoi şi-a tras şapca pe ochi :

— Am de lucru.

— Mai lasă şi pentru altă dată.

— Ca să mă luaţi la rost ?

— De data asta o să trec cu vederea.

— Am de lucru pînă peste cap, mi-a repetat cu înverşunare. Nici nu-mi doresc altceva, decît să am de lucru ! Am simţit că are chef de răfuială, ca niciodată, dar nu cu mine, ci poate cu o durere a

lui, pe care şi-o tot ascunde, ca pe ceva de ruşine, iar ea tot se zbate să iasă la suprafaţă, şi iese cînd el se aşteaptă mai puţin : atunci, speriat, se apucă de lucru, aleargă, vorbeşte despre suferinţă. Sînt eu omul de excursii şi de petreceri ? mă întreabă. Am eu mutra unuia care să urce pe Retezat ? Deodată tresare, devine bănuitor : De unde pînă unde gîndul ăsta ca să mă luaţi şi pe mine în excursie ? Pe mine şi pe Maria ? Da, ar fi frumoasă o împăcare, în vîrf de munte, pe o stîncă.

De undeva, de prin apropierea băii comunale, a izbucnit un semnal de trompetă. Deşi am făcut armata şi mi-au rămas în minte pentru totdeauna toate semnalele, pe ăsta nu l-am priceput : era mai degrabă un ţipăt de om descreierat. Cîteva clipe mai tîrziu, cînd ţipătul s-a stins, s-au pornit să urle şi să răcnească, şi să fluiere sute de oameni. N-am fost niciodată la vînătoare de fiare, dar mi-am închipuit că aşa trebuie să fie : hăitaşii fluieră şi răcnesc, fiarele, încolţite, însîngerate îşi dau sfîrşitul într-un urlet înspăimîntător. Printre urlete şi fluierături şi-a făcut loc, cu greu, un marş cîntat de clarinet, acordeon şi trompetă. Toboşarul a luat-o razna încă de la început, el bătea ca la horă, repede-repede, să se-nvîrtă jucătorii mai cu foc. „Asta se cheamă campanie electorală," i-am spus lui Voichiţă. După cum era de aşteptat, ţărăniştii din B. apelaseră la ai lor, de prin sate... Pe măsură ce coloana se apropia de şantier, strigătele se înteţeau, devenind într-adevăr de nesuportat. Cîini hămesiţi, care nu mai lătraseră de luni de zile, acum alergau la porţi, hămăind ; caii, de prin grajduri, de peafară, începură să necheze ; uliţele se goliră de copii.

Voichiţă mă zgîlţîia de umăr :

— Ce-aveţi de gînd ?

— Să discut ceva cu inginerul-şef.

— Încă o dată vă-ntreb : ce-aveţi de gînd ?

Brigadierii, în salopete noi, cu banderole roşii, se adunau de peste tot cu sape, cu lopeţi, cu tîrnă-

coape. Un trimis al lor veni la Voichiță să-l întrebe dacă e cazul să iasă la manifestație cu toții. Ar fi mai bine să iasă doar o parte, cei mai destoinici, fiindcă ceilalți, motanii, abia încurcă. Voichiță îi șopti ceva, nu prea vesel, apoi mă pofti la o discuție între patru ochi :

— Noi sîntem aici șapte sute, ei cîți pot să fie ? Îi învățăm o dată minte și avem liniște pînă la alegeri. Altfel, o să fiți tras la răspundere, vă asigur !

— Dragă Voichiță, sînt liberi să manifesteze, înțelegi ? Atîta vreme cît merg pe stradă, și cîntă, și țin discursuri, chiar dacă le țin împotriva noastră, sînt liberi !

— Îi auziți cum urlă ?

— Scrie undeva că n-au voie să urle ?

— Dacă tinerii vor să iasă în stradă, nu avem dreptul să-i oprim, se încăpățînează Voichiță, hotărît să mă înfrunte pînă la capăt. (Bănuiesc primejdia : îi de-ajuns să le facă un semn și toți or să se ia după el.) Ce-aveți de gînd ?

— Să te trimit la sediu, însoțit de Codrescu.

— Vă asigur că nu-i nevoie de însoțitor.

— Am spus : te duci însoțit de Codrescu.

Cei vreo două sute de manifestanți au trecut spre centru, cîntînd. Erau țărani de prin sate, cam bătrîiori, rotofei și mustăcioși, gătiți ca de petrecere, cu cămăși înflorate, cu pălării negre, cu pene la pălărie și cu cizme grele în picioare, cizme cumpărate de pe la soldați, ori aduse de ei de pe front. Erau și pierde-vară, erau destui, îmbrăcați cu haine de-ale stăpînilor, dichisiți, dar se vedea cît de colo că ei tot la zdrențe trag și la o gură de țuică. Toți erau beți, cu hainele sucite, mînjite, cu sticlele goale, cu traistele goale. Odată ajunși în centru, s-au apucat să cînte „Trăiască regele". Cum prea puțini se mai țineau pe picioare și prea puțini știau cuvintele, au întors-o repede pe un cîntec popular : „Hai, mîndruțo, nu știu unde !"... pentru ca să-l schimbe și pe acesta cu un cîntec de crîșmă. Orga-

nizatorii alergau de ici-colo, înjurînd, înghiontind, făcînd apel la onoare și disciplină, iar înghiontiții, înjurații se cam tăvăleau pe jos, de dureri de burtă, de cap, ori numai așa, de-o încercare, să vadă și ei cum e cînd te tăvălești pe ciment. Unsprezece au fost transportați la spital cu birjele. Pe drum, opt dintre ei — pălmuiți, stropiți cu apă, trași de păr, de mîini și de picioare — și-au mai revenit, însă ce folos !... Dindin, care intenționase să țină un discurs, aflînd cum se desfășoară manifestația și prevăzîndu-i un sfîrșit lamentabil, a refuzat să iasă din prăvălie.

XX

Doisprezece dintre țăranii care manifestaseră, cei mai rotofei și mai înfloriți, ajunseră ușor la părerea că pe lumea asta totu-i zădărnicie, în afară de un picior de pui și o gură de țuică. Asudați, prăfuiți, abia tîrîndu-și cizmele, ei se retraseră în piațetă, unde erau niște bănci proaspăt vopsite. Doi dintre ei, mai fără socoteală, gata să se-așeze oriunde, chiar și pe talpa iadului, se vărgară cu verde, ceilalți, luînd aminte, își potriviră sub fund ștergare și hîrtii, apoi toți se apucară să mănînce pe întrecutele, care mai mult, care mai repede. Într-o mînă țineau cîte un picior de pui, în cealaltă cîte o bucată de pîine albă : mușcau o dată din pui, o dată din pîine, apoi închinau cu sticlele de țuică. Desagii erau desfăcuți, ca să se vadă ce bunătăți mai aveau, cozonaci cu mac, scoverzi și slănină rîncedă. Copii și oameni sărmani, nimerind prin piață, se opriră fără voie ; ei dădură de veste și altor copii și oameni sărmani

să vină aici ; veniră grupuri-grupuri, să se uite şi să-nghită-n sec. Înfloraţii n-aveau ochi pentru ei : îşi trecură desagii mai aproape (unii şi-i legară de cizme) şi continuară să se ospăteze cu şi mai mare chef. Cînd trecură la slănină (de-un lat de palmă slănina !), veni şi-un fotograf cu burduf, să-i ia pe rînd şi pe toţi la un loc. Asta le plăcu nespus : rîseră gîlgîit, de parcă i-ar fi scărpinat cineva la tălpi. Unul cîte unul înţepeniră în faţa burdufului, cu slănina în mînă... Apoi veni un grăsan cu fruntea îngustă, care îi invită să-i viziteze bazarul, pe de gratis. Cei doisprezece traseră la ţintă, pînă cînd îi apucă rîgîitul.

Ceilalţi manifestanţi rătăciră în grupuri pe străzi, în căutare de apă şi de umbră. Erau molîi şi nedumeriţi : Asta a fost să fie ? De-acasă, de prin sate, porniseră într-un fel de alai, cu muzici şi discursuri şi strigăte de ura, ca nişte soldaţi care pleacă pe front. Domnul Dindin le spusese că venind aici vor trebui să facă faţă unei înfruntări decisive — ori ei, ori comuniştii. Acum se uitau la ciomege şi la bricege : oare ce folos de ele, dacă nu le ieşea nimeni în cale, care să-i zgîndăre ? Cîţiva, care se voiau glumeţi şi ceva mai isteţi, se legară să facă rost de nişte comunişti, pe care să-i ia la-ntrebări şi-apoi să-i judece ca la curtea marţială. Întîi se exersară cu un băieţaş cu trotinetă. Doi îl traseră rîzînd de urechi, alţi doi, scoţîndu-şi bricegele, ziseră că o să-i facă de petrecanie. Copilul, în loc să se sperie, se crezu alintat. El se uita cu jind la traistele înflorate, în care se ghiceau resturi de mîncare, şi se rugă de nişte pîine cu cîrnaţi. Pîine mai aveau oamenii, de cîrnaţi, nici pomeneală. Îi dădură pîine şi nuci şi trei bucăţi de zahăr. Apoi veni rîndul domnişoarei Alexiu. Ea mergea pe mijlocul străzii, meditînd, cu bărbia în piept, şi mîinile înfundate în buzunarele rochiei. Cînd se văzu faţă-n faţă cu vreo douăzeci de bărbaţi, care zîmbăreţi, care încruntaţi, dar toţi cu ochii pe ea, ca pe-o minune, încercă un zîmbet îngăduitor :

— Ce vreţi, mă ? spuse. De ce nu vă daţi la o parte ?

— Noo, că acuma sînteţi a noastră, rîse careva.

— Uite, mă ! Uite la ei ! făcu domnişoara.

— Da' sînteţi, ori nu, comunistă ? se izmeni un bărbos.

Domnişoara îşi făcu loc printre ei, se uită pe rînd la toţi, la cei mărunţi, la cei spătoşi, nu găsi nici unul care să-i fie pe plac, ridică din umeri şi spuse : „Măi, măi, măi"... Aştepta să-i vină o înjurătură, ca o pleasnă de bici. Oamenii, întărîtaţi, o înghesuiră puţin şi-o trecură unul altuia, ca într-un joc, avînd de grijă să-i atingă sînii şi fundul. Ea se lăsă, chiar îi plăcu, dar jocul se termină repede. „E din alea, măi !" spuse unul, convins că domnişoara ţine de vreun bordel. Domnişoara nu se grăbi să dezmintă. Oamenii o uitară în mijlocul străzii.

Pe-aproape de şantier se întîlniră cu Manole. Cîţiva, învăţaţi să se-ncline în faţa domnilor, se înclinară : „Să trăiţi, domnule !" Ceilalţi, vrînd s-arate că ei nu se-nclină în faţa unui astfel de domn, se traseră doar la o parte. Glumeţii nu îndrăzniră să deschidă gura.

— Ei, cum vă lăudaţi ? întrebă Manole, vioi.

— Fiecare cu ale lui şi Dumnezeu cu toate.

— De ce nu vă duceţi voi acasă ? vru să ştie Manole.

— Am venit aici cu o treabă.

Manole îi simţi înrăiţi şi dornici de înfruntare. Şi se gîndi că e mult mai înţelept să-şi vadă de drum.

Dar nu făcu nici doi paşi, cînd ei se repeziră să-l apuce de mîini : cîteva clipe rămase prizonierul lor, supus, fără vorbe şi zbateri. „Ce gînduri aveţi cu noi, domnule ?" întrebă careva, oropsit. Atunci, toţi se traseră puţin la o parte, cu ochii plecaţi. Manole pricepu că ei vor să-l reţină cu orice preţ, avînd nevoie de el, şi se-nvoi : „Ei, vă ascult !" Îndată se mişcară toţi, puţin iritaţi de bunăvoinţa lui. Ar fi

vrut să-l vadă izbucnind, pentru ca să poată izbucni și ei. Cu strigăte și amenințări, toți la un loc, toți pe un gînd, s-ar fi simțit mai tari. Cînd își pierdură orice nădejde într-o astfel de înfruntare, unul dintre ei se hotărî să arate ce primise el înainte de a pleca de-acasă : primise o hîrtie, un fel de cuvînt către alegători, în care se spunea că reforma agrară din 1945 e numai de propagandă. Dacă ar fi să învingă în alegeri, comuniștii ar trece tot pămîntul la stat — și cel de la reformă, și cel pe care țăranii îl au din moși-strămoși — iar după aceea, tot comuniștii i-ar sili pe țărani să ia pămînt de la stat, în arendă, în niște condiții revoltătoare. „Ce gînduri aveți cu noi, domnule ?“ se repeziră cîțiva, ca într-un început de harță. Manole vru să știe dacă au mai primit și alții asemenea hîrtii și de la cine. Asta îi aprinse pe toți : ziseră că de ce vrea el să știe mai mult decît trebuie ? Îi smulseră hîrtia din mînă și reveniră la întrebarea lor : „Ce gînduri aveți cu noi ?“ Cînd el se apucă să le spună că pămîntul o să rămînă în folosința oamenilor pentru totdeuna, îi strigară că asta-i propagandă. Manole trebui să tacă. Atunci îl luară la rost că de ce tace ! Se învîrteau în jurul lui, cîrîind, spumegînd și, din cînd în cînd, ca din greșeală, îl izbeau cu cotul. El înțelese că în purtarea lor e mai multă zăpăceală, decît dușmănie, de aceea nu se grăbi să scape de ei, ori să-i amenințe. Îi lăsă într-ale lor, pînă cînd se potoliră singuri.

— De ce nu mergeți la președintele vostru ? îi întrebă. El trebuie să știe ce-i cu hîrtiile astea. Doar el vi le-a trimis... Ați dat ochi cu el ? De ce s-ascunde de voi ? În clipa aceea îi veni gîndul să-i conducă la Dindin și chiar să-l provoace pe acesta la o discuție despre pămînt și despre propagandă, de față cu oamenii. Păcat de voi ! mai spuse Manole, cu o mîhnire de înțelept. Oare de ce credeți voi în niște hîrtii strecurate pe sub mînă ?

— Sînteți bun de gură ! observă careva.

Acum aveau chef de joacă : se înghionteau, rîdeau, se ascundeau unul în spatele celuilalt. Păreau niște copii bătrîni și ofticați. Îi înăsprise băutura. Îi moleșise soarele. Ei porniseră pe străzi, în căutare de apă și de umbră, ce nevoie aveau de Dindin ? Abia într-un tîrziu, după multă hîrjoană, căzură de acord că trebuie să-i facă o vizită. După ideea unuia dintre glumeți, se încolonară pe două rînduri, cei mărunți în față, spătoșii la coadă, iar glumețul începu să comande, ca la armată : un, doi, un, doi... După vreo sută de pași, unuia din fruntea coloanei, mai nemîncat și mai băut, i se făcu rău. Astfel, le pieri la toți cheful de joacă. Pînă la prăvălia lui Dindin se tot văitară că îi doare capul. Ușa prăvăliei era deschisă, dar dinăuntru pîndeau doi vînzători. Cînd îl văzură pe Manole apropiindu-se cu oamenii după el, ei se repeziră să încuie. Asta li se păru tuturor de neiertat : bătură cu pumnii în ușă, strigînd că au venit la președinte. Manole îi rugă pe cîțiva să-l însoțească în curtea prăvăliei, dar fără gălăgie și ciomege. Îl prinseră pe Dindin tocmai cînd se pregătea să sară gardul în curtea vecină. „Ți-au venit colindătorii !“ îi strigă Manole. Dindin avu curajul să se-ntoarcă. Se apropie cu pași siguri de Manole. Îl îmbrînci și-i trase două palme.

Cînd înțelese primejdia, se oferi :

— Poftiți ! Sînt gata să primesc două palme.

— Îmi cereți prea mult, spuse Manole.

— Două am dat, două vreau să primesc.

— Îmi cereți să vă iert. Nu pot, domnu' Dindin.

— Dar e un lucru știut că în politică palmele sînt un rău necesar ! stărui Dindin, apropiindu-și fața de Manole. Oameni buni, dragii mei, de ce vă uitați așa ? De ce nu dați voi, poftim ! Domnilor, șeful partidului meu s-a supărat odată pe mine și mi-a dat două de le-am simțit. După cinci minute a venit la mine, mi-a luat mîna și mi-a spus : „E în joc obrazul dumitale, onoarea dumitale, poftim !“ Vă aflați exact în situația mea, domnule Manole, poftiți ! Două, trei. Cîte doriți dumneavoastră.

XXI

Îi promisese Cristinei că în după-amiaza aceea or să meargă împreună la ştrandul din M. Îi mai promisese şi în alte rînduri... Acum nu putea să mai dea înapoi, ea luase biletele de tren, totul era pregătit, deşi el numai la scaldă şi la zbenguială nu se gîndea. Ştia că îndată ce vor ajunge acolo, Cristina o să-l ia la rost : „De ce nu înoţi ? De ce nu sari de pe trambulină ? De ce nu te întinzi pe nisip ?“ Ea are obiceiul, ori mai degrabă puterea de a stabili cînd ai dreptul să fii mohorît şi cînd e obligatoriu să fii vesel. Dacă alergi trei zile pe teren, ori dacă te critică în şedinţă că ai alergat de pomană, sigur că n-ai nici un motiv să sari într-un picior. Dar cînd mergi la plimbare, ori la ştrand, nici nu se mai discută : uiţi tot ce-a fost, cel puţin pînă cînd te-ntorci acasă, şi te porţi aşa cum trebuie să se poarte oamenii la plimbare, ori la ştrand. Manole era de acord, în principiu : aşa ar trebui ! — însă el alerga mult şi avea zile proaste, cînd se temea pentru el şi deopotrivă pentru ea. Acum se temea mai tare ca oricînd, de răzbunare se temea, de un atac la colţ de stradă.

Cristina îl aştepta în faţa casei, cu o sacoşă burduşită în mînă, pe care o zvîcnea în toate părţile. Ea terminase cu necazurile pe ziua aceea, acum ar fi trebuit să-nceapă partea veselă a zilei, care să-i dea putere şi curaj pentru necazurile de mîine dimineaţă. Cînd îl văzu pe Manole cum se chinuie să pară vesel şi sigur de sine, şi-apoi se dă de gol, îl întrebă dacă mai e cazul să meargă la ştrand. El o apucă de braţ :

— Ce nu ţi se pare în ordine ?

— Nu mi se pare cum arăţi tu.

— Sînt cam obosit, obosit şi pălmuit, adăugă Manole, zîmbind.

Cristina nu aflase nimic şi nici nu-i venea să creadă.

— Două palme zdravene de la Dindin.

— I-ai zis, ori i-ai făcut ceva ? se sperie Cristina.

— I-am cerut să stea de vorbă cu niște alegători de-ai lui, iar el — pleosc ! pleosc ! — pe urmă, cînd și-a dat seama, a alergat după mine, să-i dau și eu două palme. Nu pot, domnule, te rog să mă ierți, mi-e imposibil ! Ei, făcu Manole, să vedem ce-o fi, ce-o ieși !

— Ai martori ?

— Am vreo zece.

— Atunci, totul e foarte limpede ! hotărî Cristina. Ei așa i se părea că ar fi, nu o ducea gîndul la primejdie și o miră ezitarea lui, zîmbetul forțat. De ce taci ? Bănui că s-a întîmplat ceva mult mai grav, ceva de care el se teme și nu vrea să-i spună, ca să n-o sperie. Îndată se posomorî, își șterse o lacrimă și se rugă : Mie trebuie să-mi spui tot !

Asigurările lui, mai multe decît ar fi fost nevoie, că nu mai are nimic de spus, nu o liniștiră. Ea o luă spre gară, repede-repede, cu sacoșa sub braț, ca o țărăncuță care a fost la cumpărături, iar acum se grăbește spre casă, știind că o așteaptă bărbatul și copiii, speriați de întîrzierea ei. Un fotograf ambulant, în căutare de clienți, îi făcu semn, aproape îi porunci să se oprească. „Douăzeci de mii, domnișoară, douăzeci, ce dracu, parcă ar fi o avere !“ Ea își duse palma la ochi și o rupse la fugă pe mijlocul străzii. Apoi se abătu din drumul spre gară, intră în parc și se așeză pe un colț de bancă. Știa că Manole îi va spune, cum îi spusese și ieri, și-alaltăieri, că e mult prea capricioasă pentru a fi soția unui activist cumsecade. Dar nu era vorba de un capriciu : faptul că el încerca să o țină departe de necazurile lui îi dădea o stare de neliniște și de inferioritate.

Manole îi strigă de departe :

— E patru fără zece !

— Să fie ! spuse ea, pentru sine.

Se răsuci astfel, încît el să nu-i vadă fața.

Și ca de-atîtea ori, în ultima vreme, izbucni în plîns.

Cînd îl simți la doi pași, îl rugă să plece.

— Mi se pare că azi o să ne certăm, spuse el.

— Cu tine n-o să mă cert niciodată, îl asigură Cristina. Destul că mă cert cu alții pe care nu-i sufăr și de care nu mai scap. De la tine vreau să aflu de ce rîzi, cînd îți vine să plîngi ? Zău, mi-e așa de teamă !

— Dacă eu îți spun că n-are de ce să-ți fie ?

— E greu să te cred.

— Aș zice să renunți la presupuneri, o sfătui Manole, încercînd să-i cuprindă umerii. Nu știu ce-ți vine ție cîteodată să mă iei la întrebări — și orice ți-aș răspunde, zici mereu că nu-i așa ! Știi tu mai bine decît mine, care sînt în cauză ? N-ai de unde, dar îți place să faci pe vrăjitoarea, care leagă și dezleagă taine. Vrînd s-o abată de la gîndurile ei, îi întinse palma stîngă : Ia să te văd cum ghicești. Linia vieții, linia dragostei... Ea îl lovi peste mînă. Cu tine e o fericire să plece omul la drum, se plînse Manole. Îți vin tot felul de idei pe drum, pînă cînd pierdem trenul. Cine nu te lasă pe tine să trăiești în clipa asta ?

— Mi-e frică.

— O presimțire ?

— Fie și o presimțire, admise Cristina.

— Ajungi la vorba mea : ești o vrăjitoare... Se ridică, o apucă de mînă și o trase doi pași după el, rîzînd de unul singur. De ce vrei tu să mă simt caraghios ? întrebă, lăsîndu-i mîna. Eu tot mă lupt să te-nveselesc, dar degeaba, și zău, mă simt caraghios. Ce e cu presimțirea asta ?

— N-o să fie bine cu noi !

— Vorbești prăpăstii.

Ea înțelese, ca de atîtea alte ori, de cînd îl cunoștea, că insistențele, cît de cinstite și de dureroase ar fi, nu-i vor ajuta la nimic. Astfel, își luă sacoșa burdușită și iar se grăbi spre gară. Abia cînd el o întrebă ce are în sacoșă, încetini pasul și începu să-i înșire, cu o plăcere de nevastă, tot ce adunase acolo : două cearșafuri albe-albe, două prosoape, costumele

de baie, crema de față și altele... Manole încercă să pară încîntat, zicînd că ei doi merg la ștrand ca niște boieri. Dacă ar mai avea și niște halate și două șezlonguri, chiar că ar fi boieri adevărați ! Or să aibă de toate, peste un an, doi ; atunci n-or să mai alerge la ștrandul din M ; ce altă treabă are Voichiță decît să se ocupe de parcuri, de ștranduri și de terenuri de sport ? Vor avea un ștrand aici, în B., cu apă adîncă și limpede, cu cincizeci de cabine și cu un bufet bine asortat.

Cînd se urcară în tren, Manole nu găsi ce să-i mai spună ; dar zîmbi, tot timpul îi zîmbi, abia întărind bănuielile ei ; zîmbea chinuit, parcă își storcea zîmbetul, cu ultimele puteri, dintr-o veselie de mult consumată. Pentru prima oară se vedea angajat într-un conflict personal cu unul dintre cei mai înrăiți indivizi din cîți cunoscuse. O ! ar fi îngrozitor să se-ntîmple ceva. Strihan îl întrebase dacă n-ar vrea să plece într-un concediu de nuntă, de vreo două, trei săptămîni. Asta însemna că și el se gîndise la rău.

Drumul pînă la M., care nu dură mai mult de o jumătate de oră, i se păru enervant de lung și de obositor. Cristina își făcuse loc la o fereastră, la aer curat și mereu îl chema să-i arate cîte ceva pe cîmp. El îi făcea semne că știe, a văzut... a văzut... Cînd coborî în gară la M. se răzvrăti ca unul care a nimerit în cu totul altă parte decît și-a dorit. „Cine poate să-mi spună ce caut eu aici ?“ întrebă. Cristina nu se grăbi să-l certe și nici să-l îmbuneze. Ea știa că numai lăsat în voia lui, pînă cînd i s-o face lehamite de gînduri și de bănuieli, o să se destăinuie. Simțea cum se apropie clipa acestei destăinuiri și se gîndi că orice i-ar fi dat să afle, datoria ei este să-i vină în ajutor. Cînd ajunseră la ștrand, în loc să se destăinuie, el începu să acuze : „Ștrand ți-a trebuit ! Ce să facem aici ? Poftim !“ Cîteva sute de oameni se înghesuiau într-un bazin mic, pentru copii. Alți o sută se agitau pe marginea bazinului, cerînd să li se dea voie și lor.

— Vrei să stăm la coadă ? întrebă Manole.
— Doamne ferește ! se apără ea.
O vînzătoare de la bufet veni la ei, le spuse că îi cunoaște, sînt activiști din B., și îi pofti să ia loc la o măsuță care tocmai se eliberase. Zece tineri se băteau pe măsuța aceea și pe cele două scaune. Cînd îl văzură pe Manole, toți se traseră înapoi, cu respect : „Să trăiți, tovarășu' Manole, și bine-ați venit !“ Erau toți muncitori la fabrica de spirt din M. Unul și unul, puși pe fapte mari :
— Dacă doriți să faceți baie, îi evacuăm pe ăștia !
— Cum de vă trece prin cap ? se sperie Manole.
— O merită ! se încăpățînară cîțiva. Ori să-i evacuăm, precizează un ciufulit, ori să-nchidem strandul ! În trei luni, abia dacă am apucat să ne bălăcim și noi de vreo două ori. Dimineața vin cucoanele cu copiii. După-amiaza vin stăpînii cu slugile. Cînd ne-apropiem și noi de bazin, iese scandal.
— O să luăm măsuri, îi liniști Manole, chiar mîine o să discut... Și se gîndi că el trebuie să-i asigure și să-i liniștească pe toți, dar pe el cine poate să-l asigure ? Totul i se păru anapoda : vine și el la strand o dată într-o vară și aici, în loc să înoate, să se-ntindă pe nisip, e obligat să asculte plîngeri și să ia măsuri ! Pentru toate trebuie să ne luptăm. Chiar și pentru strandul ăsta nenorocit. Dimineața vin cucoanele cu copiii. După-amiază, stăpînii... Vă rog să aveți încredere, le spuse băieților.
Cînd să se așeze la masă, i se păru că îl vede, printre alții care își scoteau hainele lîngă o cabină, pe fostul vînzător al lui Dindin, pe Dragoman.
Fata de la bufet le aduse două halbe gulerate.
Bere rece, cum nu mai băuseră din iarnă.
— Să fim sănătoși, spuse Manole, ciocnind.
— Și ceva mai veseli, adăugă ea.
— S-o ia dracu' de veselie !
Cristina se sperie de izbucnirea lui.
Așteptă o vreme, crezînd că el o să-și ceară iertare.

Manole împinse halba la o parte şi se-ncruntă.

— Aşa o să ne fie greu să trăim, spuse Cristina, dacă mereu întoarcem lucrurile pe dos şi ne speriem de cum arată. Întoarse pe dos, întotdeauna or s-arate îngrozitor... Şi sîntem abia la început! Îi apucă mîna şi vru să i-o mîngîie: Aşa cum te porţi tu, nu se poate. Altfel! Aş sta cu tine toată viaţa, chiar dacă ai fi numai spărgător de piatră, ori grăjdar — însă atunci cînd te chem, cînd te-aud, cînd te văd, să te simt liniştit. Or, zilele trec şi nu trece o zi în care tu să nu te gîndeşti la rău.

— Aşa e! spuse Manole. Şi cred că am destule motive. Pînă acuma am primit scrisori de amenin-ţare. De azi încolo n-o să mai primesc nici una. De azi încolo o să mă pîndească zi şi noapte.

— Atunci de ce atîtea gînduri? De ce atîtea justificări? De ce atîtea complicaţii? îl repezi Cristina, dînd să se ridice de pe scaun. Avem tren peste o jumătate de oră. Cum ajungem în B., te duci la poliţie să-ţi retragi declaraţia, pe urmă te duci la Dindin, îi dai şi tu două palme, ori îi ceri nişte biscuiţi, şi-o să rămîneţi prieteni pînă la adînci bătrîneţe!

— Una ca asta n-o să fac niciodată, spuse Manole, stăpînit, încercînd să-i ierte reproşul. Nici dacă ar fi să nu mai fiu. De ce nu vrei tu să m-asculţi şi să judeci cum stau lucrurile, fără îmbufnări şi fără lacrimi? Prea uşor îţi dau lacrimile! Ce folos că eu mă bat cu pumnii în piept: nu mă tem de ni-meni, iar el vine din urmă şi-mi dă în cap! Cristina, ce-ar fi să plecăm de-aici vreo trei săptămîni, pînă la proces? Mergem acasă, la soră-mea. Ei o să-i pară bine.

— Iar noi o să ne gîndim tot timpul că am fugit.

— Chiar de-ar fi să ne gîndim!

— Ar fi o nenorocire! spuse ea. Dacă fugim, o s-avem trei săptămîni de chin, tu o să rîzi mereu, cum ai rîs azi, eu o să rîd numai cînd mă vezi tu şi o să plîng cînd nu mă vede nimeni. După trei

săptămîni, cred că o să blestemăm şi ziua cînd ne-am cunoscut.

— Poate că ai dreptate, conveni Manole.

— A plouat ! strigă fata de la bufet. A plouat.

Ea veni în fugă, întîi la ei, să le spună ce auzise la radio : auzise că a plouat în Ardeal şi în Banat, ceasuri la rînd. De Manole nu îndrăzni să se-apropie, dar pe Cristina o strînse la piept şi o sărută pe obraz. „A plouat !“ continuă ea să strige, îndreptîndu-se spre cei care ieşeau buluc din bazin. Cineva deschisese la maximum aparatul de radio, încît se auzea vocea crainicului pînă departe : „În patru regiuni ale ţării au căzut ploi torenţiale...“ Oamenii ascultară o vreme în linişte, privind spre cerul sterp şi lucios, apoi începură să strige şi ei, în ritm cu fata : a plouat, a plouat ! Manole se ridică în picioare, să-i vadă pe toţi. Îl văzu pe Dragoman la numai cîţiva paşi de el.

— Mai doriţi o bere ? întrebă fata de la bufet.

— Mîine, ori poimîine, cînd o să mai trecem pe-aici. Şi Manole se gîndi că neapărat trebuie să mai treacă pe-aici, pentru a reface vizita de azi, atît de ştearsă şi de chinuită. El îşi însemnase în minte multe astfel de vizite neizbutite, pe care ar fi vrut să le reia, într-o altă formă, pentru a scăpa de amintiri neplăcute. O apucă pe Cristina de braţ : Peste douăzeci de minute avem tren.

— Nu vreau să mergem la gară, spuse ea.

— Dormim aici ?

— Oriunde : aici, pe cîmp, în pădure...

Îi ceru să-i facă şi ei o dată pe voie : să se lase dus de ea. Dar nu ştia unde o să-l ducă ; ştia numai că, dacă o să se-ntoarcă în B., unde el se crede în primejdie, noaptea lor o să fie o noapte de oameni amărîţi, care de prea multe temeri au şi uitat de dragoste... (O speriase mărturisirea unei femei sărmane : „Trec luni de zile în care nici nu mă gîndesc la bărbat : dimineaţa ne amărîm, fiindcă nu ştim încotro s-o luăm, ca să facem rost de haine şi de mîncare ; seara ne amărîm, fiindcă

n-am făcut rost nici de unele... Ne dezbrăcăm pe întuneric, ca să nu vedem cît sîntem de slabi şi de trecuţi, şi ne întindem unul lîngă altul, şi stăm aşa, ca doi saci...") Manole se lăsă condus. După atîtea gînduri şi răzvrătiri, căzuse într-o stare de supuşenie totală. Numai de l-ar duce ea, cum îi promisese odată, pe marginea unui rîu cu ape strălimpezi, unde s-a adunat toată liniştea din lume... Ieşiră din oraş : în faţa lor se întindea cîmpul ars de secetă, ruginiu şi pustiu. O luară peste cîmp, la întîmplare. Deasupra lor, cerul se-nnegrea şi adormea.

Ajunseră acasă abia spre dimineaţă.

XXII

De ieri, de la prînz, avem două camere — într-una să dormim, în cealaltă să înjurăm şi să plîngem. De cînd ne-am sculat, eu înjur ; de cînd ne-am sculat, Valeri plînge, plînge, fiindcă de multe ori, cînd i-e greu, nu ştie să mai facă altceva, decît să plîngă. Valeri s-a gîndit — nu ştiu cum, nu ştiu cît — şi mi-a spus că eu aş fi principalul vinovat de moartea lui Manole. Dacă mi-am dat seama că omul se află în primejdie, de ce nu l-am obligat să plece undeva, pentru o vreme, chiar pentru un an, numai să scape cu viaţă ? Dacă ar fi aşa, dacă ar fi după judecata ei, ar trebui să plec şi eu, în clipa asta, şi nu pentru un an, ci pentru mulţi, şi să mă-ngrop într-un sătuc de munte.

Valeri s-a ghemuit într-un fotoliu şi plînge şi se roagă s-o iert. „Sigur că te iert şi pînă la urmă o să te strîng în braţe, dar niciodată n-o să uit, n-o să pot uita că m-ai socotit vinovat de moartea tovarăşului meu !" Valeri plînge aici ; dincolo, în

dormitor, plînge Cristina. „Dragele mele, plînsele mele, ar fi timpul să mergem... Valeri, șterge-ți ochii !“ Cristina nu se poate ridica de pe pat. Două zile n-a vorbit, n-a plîns, nu s-a uitat la nimeni. Azi-dimineață s-a sculat plîngînd. Și de-atunci plînge într-una, încet, mocnit, încît îmi pare că plînsul ei vine de departe, încărcat cu multe dureri. Îi cuprind umerii, o chem și ea își revine brusc : dar nu e vocea lui...

Afară e prăpăd : soarele s-a topit și a curs peste pomi, peste case, a curs pe străzi, ca o apă tulbure. Străzile-s pustii, casele-s pustii, porțile au rămas pe jumătate deschise. „Tu nu știi, îmi spune Valeri, tu nu știi că așa se lasă porțile, cînd mergi la mort ?“ Nu știu, n-am auzit pînă acum și nu cred, le-or fi uitat oamenii deschise. Cristina se oprește din cînd în cînd, se uită la soare și spune : „Azi o să plouă.“ În haine negre, în haine de împrumut, pare că s-ar fi despărțit pentru totdeauna de zîmbet și de flori și de toți anii ei tineri : nu mai e decît una din multele femei de pe-aici, care-au învățat, ori învață să-și ducă morții la groapă. O întreabă pe Valeri dacă trebuie să țină o lumînare în mînă ; dacă la groapă, să arunce ea primul bulgăr de pămînt ? — cum se obișnuiește ? Valeri știe, a îmbrăcat de multe ori haine negre, îi spune...

Șoferul a ridicat capota camionului și repară ceva. Pe lîngă camion se foiesc negustori și avocați, toți în haine negre, cu pălării tari și pantofi de lac. Doamnele și-au pus rochii de seară, lungi pînă la călcîie (n-au prea avut ocazia să le-mbrace, în ultima vreme), iar pe la cearcăne și-au dat cu negru și cu vînăt, ca să pricepem noi că le pare rău și au plîns. A venit și doamna Costinaș, fosta patroană a Cristinei, deșelată și boită, cu voal pe față, cu mănuși lungi, peste care și-a trecut lănțișoare de aur, cu cercei de aur, un evantai de mătase, cu două lacrimi în ochii ei sîngerii. Își ridică voalul, vrînd s-o sărute pe Cristina, și-atunci îi spun : „Ce-ar fi să nu-ți risipești lacrimile pentru

noi ?“ Valeri mă strînge de braţ : „Aici nu eşti la şedinţă !“ O dau uşor la o parte şi încep să mă-nvîrt, cu mîinile la spate, printre negustori şi avocaţi, printre doamne boite şi fetişcane care abia îşi ţin rîsul. Şi domni, şi doamne se înclină în faţa mea. Dacă mîine aş fi eu pe catafalc, tot aşa ar veni şi la mine, iar doamna Costinaş, ori vreo altă doamnă, şi-ar ridica voalul, vrînd să o sărute pe Valeri. „Minunile pămîntului, cine v-a adus aici ? Mă uit la voi şi după cum mă uit — de ce nu înţelegeţi că trebuie să plecaţi ?“ E destul să fac un pas, într-o direcţie, că toţi se dau la o parte, îmi deschid drum şi se-nclină. În numele tuturor „negustorilor cinstiţi din acest oraş“, Silvian, noul preşedinte, îmi prezintă condoleanţe : „Este regretabil că am păstrat atîta vreme în rîndurile noastre un criminal odios. Vă rog să primiţi, domnule Strihan...“ Valeri se ţine mereu pe urmele mele, cînd poate mă strînge de braţ, cînd nu — ridică din umeri. Zece muncitori cu banderole roşii pe braţ urcă în camion. Alţi cincizeci înconjoară camionul. Negustorii se văd nevoiţi să se retragă pe trotuar, apoi, încet-încet, spre rîndurile din urmă ale convoiului. S-au adunat aici, pe strada Cîmpului, vreo cinci, ori şapte mii de oameni — cred că n-a mai rămas nici unul pe-acasă. Văd oameni în cîrje, alţii sprijiniţi de subţiori, alţii în cărucioare. Nimeni nu-şi cedează locul din coloană, încît negustorii trebuie să se-nşire, pe ici-colo, pe margini, unde li se-ngăduie. Oricît de greu le-ar fi, cît de ruşinaţi s-ar simţi în haine de gală, printre atîţia în zdrenţe, n-au de gînd să plece acasă, vrînd să ne-arate că şi lor le pare rău, şi ei suferă, şi ei sînt oameni. Silvian, care nu-şi mai află locul, o zăreşte pe sora lui Manole, s-apropie de ea şi-i mîngîie faţa. Ea ţine cu amîndouă mîinile un buchet mare de busuioc uscat. Se uită la negustor, tace şi-ndură. De azi-dimineaţă au tot mîngîiat-o mîini parfumate, mîini înmănuşate — ştie bine că nu poate să scape de ele şi se resem-

nează. A venit aici de două zile, n-a plîns, n-a mîncat, n-a vorbit. Ar plînge, ar striga, și-ar smulge părul — o simt, o înțeleg — dar se rușinează de atîția oameni străini. Mi se pare că n-a mai fost la oraș decît de vreo două ori. Se lasă în voia cui vrea s-o mîngîie. Dar nu știu ce-i spune Silvian, că îl plesnește cu buchetul de busuioc peste ochi și-i strigă să se dea la o parte. Valeri o apucă strîns de braț. „Îl văd, spune ea, arătînd spre camion, îl văd cît a crescut de mare! Hai la sora ta, hai...“ Femeile din jur se închină, Silvian se-nchină și se retrage de-a-ndaratelea spre ultimele rînduri.

Soarele se lasă pe creștetele noastre, pe umerii noștri, ne apasă și ne amețește. Voichiță, care merge în rînd cu mine, ridică pumnul stîng și după cîteva clipe strigă: „Sculați, voi oropsiți ai vieții!“ El știe să cînte, dar acum nu poate, îi dau lacrimile, își frînge mîinile. Toți cîntă, numai el strigă, parcă ar îndemna la atac. Voichiță a fost martor, cu ochii lui a văzut, cu inima lui a simțit. Se îndrepta spre o berărie, împreună cu Manole și Cristina. Era seara, tîrziu, strada aproape pustie, ei povesteau și rîdeau. Dindin venea spre ei legănat, cu mîinile la spate. În dreptul lor și-a scos pălăria: „Bună seara, domnișoară! Bună seara, domnilor!“ I-au răspuns toți trei.

Codrescu își face loc printre oameni, s-apropie de mine, speriat, și îmi șoptește ceva despre un om care nu-i de pe-aici, însoțit de alți trei, de pe-aici, care toți se înțeleg din priviri, se risipesc prin mulțime, se-adună, iar se risipesc. Îl rog pe Codrescu să tacă din gură — „Ți s-a părut!“ — dar mă răsucesc mereu, în toate părțile, să-mi văd moartea. Șeful de poliție, care o fi prins și el ceva, îmi face un semn, din care nu pricep nimic. Într-un tîrziu descopăr pe marginea rîndului, la vreo cinci pași de mine, o păcăleală de bărbat, cu urechi clăpăuge și bărbia crestată de cuțit. E lac de sudoare, e strîmb și smerit, și merge cu mîinile

încrucișate pe piept. Cît poate, se trage în spatele meu. Bag de seamă că nu mai are nici un dinte, iar mîinile îi tremură din ce în ce mai tare. Între mine și el sînt cîțiva tineri înalți și voinici, printre care i-e greu să răzbată. Se lasă dus spre marginea rîndului, căutînd, pesemne, un unghi bun de ochire. Își lasă mîinile pe lîngă corp, își duce dreapta în buzunar și scoate o batistă murdară, pe care o scuturã de tutun, ori de firimituri. În clipa aceea simt mișcare la vreo zece pași în urma mea. Imediat, cel prins izbucnește: „Frați romîni!“ Bărbatul de pe margine își suflă nasul cu zgomot. Cînd Voichiță îi arde una după ceafă, cade în nas. Cortegiul s-a oprit, oamenii se strîng, s-aud chemări.

Acum se adună în grabă pistoalele și grenadele care se pot aduna. Cei care vor să iasă din convoi și s-o întindă sînt prinși imediat, smuciți, supuși unui control riguros. Îl văd pe procurorul Alexiu cum se învîrte pe lîngă doamna Costinaș, cum le face semn altora, să se-nvîrtă și ei. Se provoacă un fel de încăierare, ca între copii proști, în timpul căreia Silvian izbutește să smulgă geanta doamnei. Imediat strigă: „Pistol, are pistol!“ Alexiu îi ia pistolul și aleargă cu el la șeful de poliție. Are sentimentul că a săvîrșit o faptă eroică. Și vine la mine să mă-mbrățișeze: mă ia, mă strînge de-mi pîrîie oasele și mă sărută pe obraz. Apoi se uită în jur, se-întreabă unde-o fi mai multă nevoie de el și se repede, înfierbîntat. Aud glasul doamnei Costinaș: „Frați romîni! Eu vă rog, frați romîni!“ Soțiile de negustori o calcă pe mîini și pe picioare, cu pantofii lor de lac. Se îndeamnă între ele, se iau de martori: „Am dat, și eu am dat, și eu!“ Ar omorî-o, numai ca să ne dovedească nouă, comuniștilor, că în împrejurări grele sînt alături de noi.

Polițiști care să facă zid în jurul celor prinși sînt puțini. Tot noi, eu și Voichiță și ceilalți, trebuie să ne păzim criminalii. Eu îl păzesc pe fostul vînză-

tor al lui Dindin, pe Dragoman : trebuie să-l ţin în braţe, să-l acopăr, să-l apăr cum pot. Codrescu vine să mi-l ia, dar cînd să i-l dau, mi-l smulg oamenii. Îl văd pe Dragoman aruncat în sus, cu putere, şi căzînd, mototol, la pămînt. Urlă, se zbate, şi-o fi rupt ceva. Oamenii îl împing cu piciorul spre trotuar. Alţi trei, printre care şi bărbatul ştirb, sînt aduşi pe trotuar. Toţi strigă : „Nu aveţi dreptul să ne chinuiţi. Nu aveţi dreptul, nu aveţi !“... Nu mai pricep nimic şi, de teamă să nu-mi fac dreptate singur, mă ţin la o parte, printre ai mei, în grija lor mă las. Doamna Costinaş e purtată pe braţe de patru tineri voinici. Tot vrea să-şi acopere goliciunea cu zdrenţele ce i-au mai rămas. Cu cîtă putere mai are, se vaită după brăţările de aur. Un tînăr i-arată mereu brăţările, mănuşile, poşeta şi încearcă s-o îmbuneze : „Taci, cucoană, taci, că te-omor, taci, că te-omor...“ Soarele parcă se-adună încet-încet de pe străzi, de pe case. Copacii cu frunze puţine şi arse încep să foşnească. „Poate că dă Dumnezeu ploaie“, spune sora lui Manole. Din buchetul de busuioc nu i-au mai rămas decît vreo cîteva fire.

Însoţit de Voichiţă şi de şeful de poliţie, mă îndrept spre ultimele rînduri. Negustorii, doamnele şi domnişoarele se trag puţin înapoi, ca din faţa unei primejdii, apoi îşi aduc aminte cum au dezarmat-o pe doamna Costinaş, şi îndată îşi recîştigă demnitatea. Silvian ar dori să-mi ţină un discurs, dar eu mă grăbesc : „Domnule, doamnelor şi domnilor, vă cer să vă întoarceţi acasă. Nu avem nevoie de hainele voastre negre, de lacrimile voastre...“ Întîi se retrag domnişoarele, bosumflate că nu pot să ia parte la paradă — aici se cred la paradă ! — apoi doamnele şi-abia la urmă bărbaţii.

Şi iar s-aude glasul lui Voichiţă : „Sculaţi, voi oropsiţi ai vieţii !“... Toţi cîntăm şi ne uităm la cer. Cerul se încreţeşte, se scămoşează ; scamele se-adună şi-aleargă devale, ca nişte oiţe fugărite. „Astea or fi oile Domnului ?“ o întreb pe Valeri.

Ea clatină din cap, cu mîhnire : „Azi n-ai spus nici o vorbă ca lumea !“ Se poate și una ca asta, le-oi fi spus pe toate, pînă azi, ori n-o să le mai spun niciodată. Dintr-o curte ne iese înainte o căruță trasă de doi măgărușI. În căruță, și pe lîngă ea, trei copilași în zdrențe, o femeie tinerică și speriată, cu părul despletit, și un bărbat posac. Toți se uită la cer. Copiii arată cu mîna, acolo, acolo și-acolo ! Bărbatul trage căruța la marginea drumului, ca să ne facă loc, dar și în timp ce-o trage, tot la cer se uită. Îl știu, a fost alaltăieri pe la mine, împreună cu doi vecini, doi martori, care să jure pentru el că e un om cinstit : iar dacă e cinstit, noi ar trebui să-i dăm ceva de lucru, ori să-i facem rost de niște făină. I-am spus să aștepte cîteva zile... Omul și-a încărcat în căruță copiii și sărăcia, a pus lacăt la ușă, la poartă și vrea să plece încotro l-or duce ochii, încotro l-o duce drumul. Măgărușii trag căruța pe marginea drumului, pînă cînd o izbesc de un stîlp. Omul se lasă în genunchi, cu ochii spre cer. În spatele lui, femeia îl mîngîie pe creștet.

Procurorul Alexiu, ajuns de-a dreapta mea, între mine și Voichiță, se șterge de praf cu o batistă albă și subțire, de se vede prin ea ; se șterge pe față, pe mîini, pe haine, se șterge în neștire, pînă cînd batista se face neagră ; atunci o aruncă la marginea drumului. Praful i s-așterne din nou pe față, pe guler, pe reverele matlasate. Praful ne învăluie, ne obligă să ne-acoperim fața cu palmele. Hîrtii și paie și frunze se zbat, în vîrtej, deasupra noastră. Azi o să se prăbușească multe case, altele or să ardă.

— Mă gîndesc la noi, care am venit aici cu pantofi de lac și brățări de aur, spune procurorul. Nu știu dacă toți am fi în stare de crime. Dar ridicoli sîntem toți. Cu obiceiurile, cu gîndurile, cu viața... Deodată mă apucă strîns de braț și-și lipește fruntea de umărul meu prăfuit : Fata... fata care poartă

numele meu, e bolnavă... cea mai grea, cea mai ruşinoasă dintre boli.

— Am auzit.

— Sifilis, spune procurorul. Ce mi se pare curios, dacă vreţi — neomenesc, e că nu mă simt îndurerat, ci ridicol. Vă rog să mă iertaţi, se grăbeşte el, lăsîndu-mi braţul, ştiu că nu se cuvine să vorbim tocmai acum, dar sînt copleşit : azi, pentru prima oară, m-am gîndit la moarte cum te gîndeşti la o treabă oarecare — să mergi la tribunal, să răsfoieşti o carte, să cumperi ceva.

Acum mergem pe cîmp, mai avem de mers puţin, nici o sută de metri : nu văd crucile din cimitir, numai vîrfuri de copaci şi nişte ciori care abia mai bat din aripi. Nori de praf s-au lăsat peste cimitir, peste cîmp, nori grei şi statornici, iar ziua scade, se-ntunecă, pare că ne părăseşte pentru totdeauna. Femeile se roagă, le aud cum murmură şi le văd cum îşi fac cruce. Nu ştiu dacă se roagă pentru Manole, ori pentru sufletele lor, şi pentru pămînt, să se-nmoaie pămîntul, să rodească. Cristina nu se uită la cer, se uită la cei din jur cu o nedumerire care mă nelinişteşte. „Unde mergeţi ? Şi ce se întîmplă aici ?“ Valeri o ia de braţ, o duce cu de-a sila. Dar la poarta cimitirului Cristina se opreşte. Zgîrie poarta de fier cu unghiile. Pînă cînd i se tocesc unghiile.

De la cimitir ne întoarcem tot în convoi, cum ne-am dus, cinci mii, ori şapte mii de oameni, uniţi prin durere ; aşa, în convoi, străbatem străzile, încet, fără o vorbă, fără o privire, aşteptînd să se scuture odată norii şi să ne ude pînă la piele. În fruntea convoiului sînt vreo treizeci de copii desculţi, în cămăşuţe albe, care ţin palmele căuş, vrînd să prindă ploaia în palme. După ei ne luăm — pe unde merg ei, pe-acolo şi noi, pe străzi înguste, fără trotuare, fără stîlpi de telegraf — şi nimeni nu se-ntreabă unde o s-ajungă, departe de casa lui, aproape, asta n-are nici o importanţă, acum sîntem toţi, la un loc, după multe încercări,

după prea multe și grele încercări. Azi nu lucrăm, azi e zi de doliu și de speranță pentru noi. Copacii de pe margini se apleacă și se frîng. Șindrile și smocuri de paie smulse din acoperișuri ne izbesc în față. Cristina se sprijină de brațul meu. O întreb :

— Ai vrea să rămîi la noi ? Măcar o vreme.

— Chiar de-aș rămîne toată viața !

— Știu, chiar de-ai rămîne toată viața, tot n-ai reușit să uiți. Nici nu-ți cer, nici nu-i bine să uiți, nici eu n-o să uit, nici Valeri, nimeni — dar e obligatoriu, cît de greu ți-ar fi, să te-ntorci la anii tăi, la zîmbetul, la florile tale. Aș zice să rămîi.

— O să plec de-aici. Cît mai departe. Pentru totdeauna o să plec. Poate că peste ani și ani o să ne mai întîlnim. Aș vrea mult, mult de tot.

— Peste ani și ani ! Cine știe !

— Dumneavoastră trebuie să trăiți mult. Eu vă doresc.

— Ți s-au împlinit multe dorințe pînă acuma ?

Copiii din fruntea convoiului încep să strige și să zburde.

XXIII

După ce se risipi convoiul și oamenii își aflară adăpost prin case, ori pe sub streșini, Voichiță o rugă pe Maria să meargă acasă, pretinzînd că el ar avea de lucru la sediu, niște rapoarte pe care cei de la județeană i le tot cer de vreo patru zile. Mințea, de nevoie, vrînd să scape de întrebările și de plînsul ei. „Ce crezi ? Te rog să-mi spui ce crezi !“ insista Maria. Orice i-ar fi spus, ea tot în felul ei credea : dacă n-ar fi venit ziaristul acela, care s-a dovedit spion, dacă ea ar fi știut cum să

se poarte, Strihan nu l-ar fi chemat pe Manole de pe teren... „Îți faci niște gînduri absurde ! îi spunea Voichiță. Ce legătură are una cu alta ?!“... Și-ar fi vrut să-i mai spună : „Vina e a mea, numai a mea!“

În seara aceea, Manole îl anunțase că la ora nouă vine Cristina, și-o să meargă împreună la un bufet de pe strada Cîmpului, unde se dă bere de la gheață. Dacă el ar fi de acord să-i însoțească, lor le-ar face plăcere, mai uită de necazuri și de rapoarte și o trec pe cele lumești.

Cristina venise la ora nouă fără cinci minute. Voichiță nu mai avea cine știe ce de lucru, niște hîrtii de pus în ordine, dar el se învățase să întîrzie la sediu, chiar dacă nu avea nici o treabă : zicea că e gata de plecare, însă abia după vreo jumătate de oră se hotăra să încuie sertarele și să stingă luminile. Astfel, îi rugase pe Manole și pe Cristina să-l aștepte puțin, încă puțin, invocînd motive la întîmplare, ba că a rătăcit un raport de care Strihan o să aibă nevoie mîine dimineață, ba că e prea devreme de intrat în crîșmă.

Acum se zăpăcise de tot, începea să creadă că el este cel vinovat de nenorocire. Poate că dacă îi lăsa pe cei doi să plece la ora nouă, cum hotărîseră, nu se mai întîlneau cu Dindin... De trei zile nu își găsea locul și rostul ; nu mîncase, nu dormise și nu mai lucrase nimic, nici nu mai vorbea ca înainte — mai mult striga și se răstea.

În drum spre sediu îl opri un bărbat înfășurat într-o manta de ploaie, care zise că ar dori să-i arate ceva. Voichiță îl privi în treacăt — era un tip cu bărbie proeminentă, buzat și ochios — și cum i se păru că l-a mai văzut pe la sediu, ori la județeană, se lăsă tras de el într-un gang, unde mirosea a varză murată. Bărbatul se străduia să fie amabil și îndoliat. El îi strînse mîna, ca unui vechi prieten, îl bătu ușor pe umăr, în semn de încurajare, apoi scoase de sub mantaua de ploaie o altă manta, subțire și lucioasă, împăturită ca un ziar.

— Pe-aici, pe la noi, spuse el, n-o să găsiți marfa asta decît peste vreo zece ani. Eu am primit cîteva — n-am nevoie de toate — și m-am gîndit la dumneavoastră, la activiști : umblați mult pe teren, acum dau ploile, o manta ca asta, pe care-o poți vîrî în buzunar, e de mare folos.

— Manta nemțească, observă Voichiță.

— Englezească.

— Și nemții aveau din astea.

— Altă calitate, mult mai proastă.

— Nu mă pricep la calitate.

— O dau ieftin, spuse bărbatul, pentru dumneavoastră, activiștii, am fixat un preț special. Mă gîndeam să trec și pe la domnul Strihan, iar dacă mai aveți cunoscuți, v-aș ruga să-mi faceți legătura cu ei. Încă o dată vă spun că prețul este rezonabil.

— Nu-mi trebuie ! spuse Voichiță, dînd să plece.

— Am și niște lame nemțești, se grăbi celălalt.

El scoase dintr-un buzunar al pantalonilor o cutie de aluminiu, în care se găseau vreo sută de lame de ras și vru să probeze una pe fața lui Voichiță. Acesta îi smulse cutia și o izbi de pămînt. „Știu, strigă Voichiță, știu cu cine am de-a face !“ Dar nu îndrăzni să se-apropie de escroc. Îl lăsă să se retragă de-a-ndaratelea spre fundul curții și-apoi să sară peste gard. Astfel, se stabili între ei o înțelegere tacită, cu garanții reciproce, care pe Voichiță îl făcu să izbucnească în plîns : pentru prima oară se temea pentru viața lui. Se rezemă de un perete și rămase așa, pînă cînd veni la el o femeie din curte, care îi spuse că o nenorocire ca asta, cu Manole, nu s-a mai pomenit pe-aici. Voichiță ieși în stradă, cu ochii înlăcrimați și se uită în toate părțile, în nădejdea că escrocul s-o fi învîrtind pe-aproape. Strada era pustie, casele adormite, și ploua, ploua...

Îndată ce intră în sediu, telefonul din biroul lui de la evidență începu să sune. Parcă era un făcut :

de cîte ori intra în sediu, fie dimineaţa, fie seara, telefonul începea să sune. O vreme crezuse că se ţine cineva de glume, prea se potrivea cu intrarea lui, iar cînd ajungea sus, telefonul amuţea. Acum urcă în fugă treptele care duceau la etajul întîi. Înainte de a deschide uşa, se opri o clipă să răsufle. Auzi o voce de bărbat, atît de cunoscută lui : „Alo ? Cine-i acolo ?“ Deschise uşa încet, se uită la bărbatul care vorbea la telefon şi ameţi. Într-un tîrziu se pomeni prins de braţ şi zgîlţîit cu putere :

— Dumneavoastră sînteţi Voichiţă ?

— Cum e cu putinţă ?

— Dumneavoastră sînteţi ?

În clipa aceea, Voichiţă îşi veni în fire şi se uită, cam jenat, la cel din faţa lui ; nu era Manole, cum i se păruse, era Vasiliu, de la judeţeană, care avea să lucreze aici, ca instructor. Îl cunoştea pe Vasiliu de vreo doi ani, dar abia acum îl izbise asemănarea lui cu Manole. Se gîndi cum să-i spună că ar trebui să se-mbrace altfel, nu în alb, iar părul să şi-l tundă scurt-scurt, ori să şi-l pieptene cărare. Vasiliu abia sosise de la gară, era cu geamantanul aici, cu toată averea. Cam dezorientat de primirea pe care i-o făcea Voichiţă, el îşi luă geamantanul şi se trase încet spre uşă.

— Stai să te-ntreb ceva, îl rugă Voichiţă. Ai auzit de un negustor de la Galaţi, ori de la Brăila, care avea şi el o dugheană, iar peste noapte s-a pomenit mare bogătaş ? Doar s-a scris şi la ziar anul trecut. Să vezi cum : au fugit nemţii şi omului i-a venit un gînd — ia să vadă el ce-au lăsat nemţii prin magazii ! Aşa se face că a descoperit o ladă, în care se aflau peste un milion de lame de bărbierit. E o bogăţie ?

— Şi încă ce bogăţie ! se miră Vasiliu.

— Acum umblă prin toată ţara, să-şi vîndă lamele.

— Dacă are autorizaţie...

— N-are nimic! se revoltă Voichiță. Cine să-i dea autorizație? Umblă de ici-colo și agață oamenii, ca un escroc. Acum un sfert de oră m-a agățat pe mine, aici, la doi pași de sediu.

— Poate că era altul, spuse Vasiliu.

— Sînt absolut sigur că era el, se încăpățînă Voichiță, cînd e vorba de escroci, nu mă-nșel. Dar mi-a fost teamă — oare mă crezi că pentru prima oară mi-a fost teamă cu adevărat? Cînd să-l iau de guler, a vîrît o mînă în buzunar, și-atunci i-am dat voie să se retragă. Cine era la telefon? își aminti Voichiță.

— Un băiat de la șantier.

— Codrescu?

— Parcă așa ceva.

— Azi nu se lucrează, informă Voichiță, dar de mîine îi dăm bătaie în trei schimburi, zi și noapte, zi și noapte, că vin ploile de toamnă, vine înghețul, iar noi ne-am angajat să terminăm înainte de îngheț. El formă un număr de telefon și îl ceru pe Codrescu. Așteptă vreo două minute cu receptorul în mînă și se lăsă prins de îngrijorare: Dacă s-a întîmplat ceva? E de neînchipuit cîte se întîmplă, clipă de clipă, și cît suferă oamenii. Codrescu îl anunță că el și încă zece brigadieri, un fel de delegație, ar dori să stea de vorbă cu Strihan, dacă se poate chiar acum, într-o chestiune foarte importantă. Nu vru să dea nici un amănunt la telefon. Bine, bine, se-nvoi Voichiță. Poftiți încoace, iar eu o să-l chem pe Strihan. Apoi i se adresă lui Vasiliu: Mai rămîi pe-aici?

— Aș rămîne, dacă vine și Strihan.

— Sigur că da, sigur, sigur, făcu Voichiță, fiindcă tot trebuie să discuți cu el. Însă eu aș vrea să te rog ceva... să mă-nțelegi și să nu te superi... aș vrea să-ți schimbi pieptănătura... încearcă o cărare, ori dă fuga să-ți scurtezi părul... Voichiță își acoperi fața cu palmele și mai spuse: Semeni cu el, nici nu-ți închipui cît semeni!

Vasiliu își scoase pieptenul și se apropie de fereastră. Întîi desprinse din păr o șuviță, pe care o netezi îndelung pe tîmpla dreaptă, după ea trase altele, mai scurte, care mereu se-nfoiau, pînă cînd le stropi cu apă și le netezi. Era cam speriat de cum arată : ori poate că nu arăta rău, dar nu era obișnuit să poarte cărare. Voichiță îl privi pe furiș, apoi întrebă :

— Ai vrea să lucrezi în birou cu mine ?

— Dacă mă primești, cu multă plăcere.

— Cu o condiție : să nu vorbim despre el.

— Eu nici nu l-am cunoscut, spuse Vasiliu. Știu doar că se discuta să-l trimită la o școală. Cîți ani avea ?

— Douăzeci și doi... Părea ceva mai în vîrstă. Cred că toți părem mai în vîrstă. Dumneata cîți ani ai ?

— Douăzeci și unu.

— Ai scăpat de front.

— Am fost la închisoare.

Voichiță se lăsă pe un scaun, își duse palma la gură și începu să tușească și să tremure. Îl plouase bine, i se lipise cămașa de piele, acum îl dureau oasele, parcă înțepenea. Aici n-avea cu ce să se schimbe, iar să dea o fugă pînă acasă, tot prin ploaie, ploaie deasă și rece, nu se-ndura. Vasiliu îl întrebă dacă ar vrea să-mbrace o cămașă de-a lui. Scoase repede din geamantan o cămașă cadrilată, cu mîneci scurte, și un pulover gros, bun de purtat în miezul iernii. În timp ce Voichiță, tot tremurînd și clănțănind din dinți, se schimba, Vasiliu mai scoase o sticlă cu țuică.

— Bei din sticlă, întrebă, ori să-ți caut un pahar ?

— Din sticlă, spuse Voichiță.

Bău și Vasiliu, mai mult ca să-i ție tovărășie.

Atunci apăru Codrescu, însoțit de cei zece brigadieri, pe care-i anunțase la telefon ; toți erau uzi și ciufuliți, dar se țineau, ori încercau să se țină bine. Voichiță nu-i întrebă nimic, puse sticla de țuică pe o masă, în fața lor și îi rugă să aștepte

puțin. Ieși din birou, trecu în biroul de-alături, apoi în biroul lui Strihan și după cîteva minute se întoarse cu zece pahare de toate mărimile, pahare de apă, de bere, de coniac, pahare aduse aici și uitate aici. Paharele de coniac le adusese Cristina, într-o seară, cînd îi cinstise, pe el și pe Manole, de ziua ei. Voichiță turnă în pahare, împărți paharele și le propuse băieților să bea pentru sănătatea lor. Băură toți, în tăcere, apoi se apropiară unul cîte unul de fereastră. Numai Voichiță rămase la biroul lui, ametit de durere și de țuică.

— Ce faceți voi aici? întrebă Strihan, deschizînd ușa larg și lăsînd-o deschisă. Aveți nevoie de mine? Numai dacă aveți neapărată nevoie... Îi pofti pe toți în biroul lui, fiindcă aici mirosea a țuică. Nu-i certă că au băut. Acum i se părea că nu e în stare să mai certe pe nimeni. Lui Vasiliu îi strînse mîna ca unui vechi prieten — ei doi împărțiseră, cîteva zile, o celulă de închisoare. Dacă ești obosit, îi spuse, du-te și te odihnește! Știi unde o să locuiești?

— Știu... Eu nu l-am cunoscut...

În biroul lui Strihan mirosea a busuioc.

Sora lui Manole îi lăsase cîteva fire de busuioc uscat.

— Sînt gata să vă ascult, spuse Strihan.

— Am venit cu o problemă complicată, anunță Codrescu.

— Parcă ar exista și altfel de probleme!

— Poate că aveți dreptate... Noi am venit ca să vă spunem ce știți și dumneavoastră: sînt în orașul ăsta peste două sute de familii, care nu mai au unde locui. Sînt și mulți lucrători de-ai noștri, unii dorm în gară, alții în parc. Acum au început ploile. Ce-aveți de gînd?

— Oare cînd o să scap de întrebarea asta? vru să știe Strihan. Apoi se întoarse spre Voichiță: Ce sînt eu? Ia spune tare, ca s-audă toți: „Ești un meseriaș!“ — cu planuri de muncă pe zile, pe ore... Trebuie să-ți dau dreptate. Am fost și am

rămas un meseriaş. Ce am eu de gînd ? Numai din gîndurile mele nu iese nimic. Vreau s-aud ce-aveţi voi...

— Aş zice să ridicăm nişte barăci la marginea oraşului, spuse Codrescu, măcar să ţină de ploaie şi de vînt. Am vorbit cu toţi lucrătorii.

— De unde bani ?

— Asta dumneavoastră trebuie să ştiţi.

— Pînă la primăvară n-o să mai primim nici un leu. Iar ce-aţi vrea voi, cu barăcile, nu-i o soluţie. Ce te faci cu oamenii la iarnă, cînd dă îngheţul ? Ei tremură în barăci, tu tremuri de mila lor. Cred că în cel mult trei ore, spuse Strihan, cu un aer conspirativ, o să obţinem aprobarea consiliului comunal pentru închirierea spaţiului disponibil din B. Dacă nu ştiţi, vă spun eu : numai pe strada Principală, pe Cîmpului şi Teilor sînt peste două sute de camere libere. Vreau să-i văd pe oamenii noştri, să-i ştiu pe-aici, pe-aproape, în centru. O să-mi rămînă în minte pentru toată viaţa ziua în care o să înainteze spre centru, încet-încet, încet şi sigur şi pentru totdeauna.

— O să fie cu scandal, spuse Codrescu.

— Altă soluţie mai bună şi mai dreaptă nu există.

Codrescu şi ceilalţi din delegaţie se retraseră.

Cînd se văzu numai cu Voichiţă, Strihan scoase dintr-un buzunar al pantalonilor un petic de hîrtie, ceva mai mare decît o carte de vizită, şi citi : „Fraţi şi surori ! Lupta împotriva comuniştilor este o datorie sfîntă pentru voi. Nu vă temeţi de legi şi închisori. Dacă învingem în alegeri, o să fiţi eliberaţi şi veţi primi fiecare sume de bani cît să vă construiţi o casă şi să vă cumpăraţi cinci hectare de pămînt !“... Fiţuicile astea, explică Strihan, au fost răspîndite azi-noapte. Dimineaţa s-au şi găsit destui care să le ia în seamă. Dar va fi liniște aici, curînd, mai curînd decît se aşteaptă ei !

Voichiţă luă de pe birou un fir de busuioc şi îl fărîmiţă în palmă.

— Aţi vorbit azi cu Maria ? întrebă.

— Nici nu mai ţin minte, se scuză Strihan.

— Aş zice să vă faceţi timp şi să vorbiţi cu ea. De mine n-ascultă, degeaba îi zic să nu-şi mai facă gînduri : ea crede că toată nenorocirea a venit din pricina ei. Dacă nu greşea ea, dumneavoastră l-aţi fi lăsat pe Manole să mai stea pe teren cel puţin o săptămînă.

— O să vorbesc.

— Ar trebui să vorbiţi şi cu mine, spuse Voichiţă. Poate că dacă nu întîrziam în seara aceea...

— Şi cu mine cine o să vorbească ? întrebă Strihan.

— Cu dumneavoastră ?

— Da, cu mine.

— Înţeleg, spuse Voichiţă. Vă rog să mă iertaţi.

Ieşind din biroul lui Strihan, îşi şterse fruntea de sudoare, îşi făcu vînt cu palma, apoi se îndreptă cu paşi nesiguri spre biroul lui de la evidenţă. (Aşa făcea întotdeauna cînd ieşea de la Strihan ; ştia că Manole îl aşteaptă, uneori numai curios, alteori îngrijorat : „Ce s-aude ? E rost de autocritică ?“) Biroul era gol. Cineva lăsase fereastra deschisă, fereastra se izbea ritmic de perete. Se izbi o dată tare şi geamul se sparse.

Începuse furtuna, oraşul era numai strigăt şi dangăt de clopote. În mai puţin de o jumătate de oră se prăbuşiră trei case, arse un depozit gol (cîndva, depozit de muniţii) şi se sparseră sute de geamuri. Apoi totul se linişti, ca după un atac crîncen ; pînza de ploaie se subţie, cerul se lărgi, iar undeva, pe după norii fumurii, în destrămare, se ghici soarele. Oamenii ieşiră din case, se învîrtiră pe lîngă case, inventariind tăcut cîte ţigle au sărit din acoperiş, cîţi copaci au fost smulşi, cîte porţi zac la pămînt. Geamgiii (şi nimeni nu bănuise că ar fi atîţia geamgii în B.) năvăliră cei dintîi pe străzi. „Geamuri ! Geamuri !“ După ei veniră coşarii, tîmplarii, instalatorii — şi, la urmă de tot, oamenii care nu mai aveau unde locui. Aceştia se adunară, tăcuţi, în faţa comitetului. Patru

dintre ei ţineau cîte o capră de funie, doi cîte o văcuţă. De la comitet se duseră la primărie: cei cu caprele şi cu văcuţele mergeau în fruntea convoiului.

Pe la şase după-amiază, Strihan chemă la sediu două sute de agitatori, pe care îi instrui în vederea acţiunii de a doua zi dimineaţa, cum să se poarte, cum să evite scandalul, încăierările — unde nu pot să intervină ei, or să intervină autorităţile. Agitatorii erau, toţi, băieţi de ispravă şi entuziaşti, instruiţi pînă acum de Manole şi de Voichiţă, prea dornici de acţiune şi prea puţin temători. Privindu-i şi ascultîndu-i cu răbdare cum se angajează să-şi facă datoria, Strihan se întrebă cîţi dintre ei or să se-ntoarcă mîine seară cu capetele sparte, cu hainele zdrenţuite şi cîţi or să primească, începînd de mîine, scrisori de ameninţare? Ar fi vrut să-i ştie pe toţi în siguranţă, mîine seară să-i întîlnească zîmbitori şi sătui şi bine îmbrăcaţi, dar una ca asta era aproape cu neputinţă.

Plecă de la sediu înainte de terminarea şedinţei. Afară, pe străzile plouate şi adormite, se alinta un pui de vînt. Acum, pe vînt şi pe ploaie, cu becuri puţine şi chioare, oraşul părea jefuit şi învins, şi lăsat să moară de urît. Nici o mişcare, nici un strigăt, de niciunde. Prăvăliile închise, crîşmele închise, poliţiştii pitiţi pe sub streşini. „În seara asta se aprind lumînări la icoane şi se rostesc blesteme nemaiauzite", se gîndi Strihan. Ştia că lumînările sînt pentru el, blestemele tot pentru el. Păşea domol, cu mîinile la spate, atent la ferestre: numai ferestre întunecate, poate că negustorii s-or fi temînd să blesteme pe lumină. De cum coti pe strada Principală, văzu o căruţă cu coviltir din cearşafuri şi pături, oprită în faţa unei prăvălii. Sub coviltir ardea un felinar şi la lumina lui se ghiceau feţele a doi bărbaţi. Strihan se apropie, bănuitor. Oamenii tocmai scoseseră dintr-o traistă o bucată de pîine, nişte cartofi şi castraveţi şi se pregăteau să mănînce. Îndată ce îl văzură apro-

piindu-se, cei doi își făcură semn cu ochiul. Asta însemna că erau de pe-aici.

— Bună seara, spuse Strihan. Dumneavoastră?

— Am primit repartiția și-am venit, explică un bărbat.

— Era vorba să veniți mîine, la prînz.

— Și pînă mîine? interveni celălalt bărbat. Tot îi mai bine aici, în centru, mai sînt polițiști, are cine să te apere. Pe ăi de-au rămas pe la margine i-au snopit azi în bătăi. Cam toți se trag spre centru. Omul arătă în lungul străzii: ici, colo pîlpîiau felinare... Doar n-o să vă supărați pe noi pentru atîta lucru. Că la dumneavoastră ni-e toată nădejdea.

— La ce mi-ar folosi să mă supăr? făcu Strihan.

Ceilalți, cîți mai erau, prinseseră de veste că le-a venit cineva în inspecție — cu gînd bun, ori cu gînd rău, asta n-aveau de unde s-o știe — și rînd pe rînd săreau din căruțe, cu felinarele în mînă. Îndată ce îl recunoscură, se strînseră buluc în jurul lui. Erau uzi și mohorîți și miroseau a ceapă. Un flăcău îndrăzni să-i ceară o țigară, jurîndu-se că o s-o împartă cu alți doi. Strihan îi întinse pachetul cu țigări, apoi se căută prin buzunare și scoase toți banii pe care îi avea la el. Imediat se auziră chemări înăbușite: „Ileană, Marie, tu — veniți încoace.“ Femeile veniră să ia banii. Bărbații nu se mișcară din loc. Voiau să știe cum va fi a doua zi. Oricum ar fi, ei or să-și pretindă drepturile, altfel unde să se ducă, unde să doarmă, unde să moară?

Oamenii îl însoțiră de la o căruță la alta, arătîndu-i cam toată averea, nevestele și copiii și niște bulendre, pe care le scuturaseră și-aveau să le mai scuture și mîine dimineață, ca să nu-i supere pe proprietari. Cînd le ură noapte bună, Strihan avea lacrimi în ochi; era cuprins de duioșie pentru toți oropsiții din lume; și se gîndea cîți ani vor trece, și cît de greu va fi pînă cînd oamenii aceștia, de pe unde-or fi, să nu-și mai scuture bulendrele în miez de noapte. (Era și o întoarcere în timp, la

niște nopți ale lui, petrecute tot așa, la margine de drum și pe sub poduri ; de fiecare dată, înainte de a întinde hainele pe jos, ca să se culce, le scutura de praf ; cînd se scula, dimineața, le scutura iar. Era, poate, un fel de a se închipui acasă, unde totul trebuia să fie curat și îngrijit...)

Pe-aproape de poarta casei lui se plimba un bărbat înalt, înfășurat într-o pelerină de ploaie, cu glugă pe cap. Era în afara oricărei îndoieli că așteaptă pe cineva, care a intrat într-o curte de pe-aici, ori trebuie să se-ntoarcă din oraș. După încă vreo zece pași, Strihan îl recunoscu pe procuror. Nici că se putea o întîlnire mai nepotrivită — și i se adresă procurorului în gînd : „De azi-dimineață, de la șase, nu știu dacă a fost un minut în care să n-alerg, să nu vorbesc, să nu mă enervez... Acum, la nouă și jumătate seara, mi-e greu să te ascult, mi-e și mai greu să te poftesc în casă". Procurorul îi veni în întîmpinare, cam rușinat, scuzîndu-se că a fost nevoit să recurgă la o asemenea soluție... „Știu că picați de oboseală..." (Strihan, căruia nu-i plăcea să-i plîngă alții de milă, chiar dacă pica de oboseală, îi făcu semn că nu.) Procurorul își scoase mîinile de sub pelerină și mîinile îi tremurau. Trecură mai bine de două minute, pînă cînd reuși să vorbească. Reuși doar în clipa cînd Strihan, bănuind că e vorba de ceva grav, îi cuprinse umerii.

— Azi am fost penibil, și mi s-a părut că mă disprețuiți. Este adevărat ?

— Vii și dumneata cu niște întrebări ! se eschivă Strihan.

— Înseamnă că e așa cum simt.

— Domnule procuror, te rog să ai un pic de înțelegere și pentru mine. Sînt într-adevăr obosit și mă tem să n-o iau razna. Poftim, e trecut de nouă și jumătate, mă întorc și eu acasă, mi-e foame, mi-e somn, iar dumneata îmi ceri să-ți răspund, pe loc, dacă te disprețuiesc ori nu, și pe urmă să-mi văd de ale mele. Dacă îți convine, făcu Strihan, dacă așa vrei dumneata, eu pot să-ți fac pe voie. În

două vorbe am spus tot, intru în casă, mănînc şi mă culc. Ce-o să faci dumneata, în noaptea asta, e altă poveste ! Cred că dacă aş face aşa, chiar că te-aş dispreţui. Ei, hai ! te invit la mine, pentru un ceas, am două camere, nu ne deranjează nimeni.

— În nici un caz nu pot primi.

— Nici eu nu insist, reveni Strihan, gîndindu-se că o mai are acasă şi pe Cristina, care o fi plîngînd, ori o fi dormind. Dar ce să facem ? Batem străzile, trezim cîinii, o să ne ia oamenii la rost. Îl apucă pe Alexiu de braţ şi aproape că îl trase după el în lungul străzii. Domnule procuror, din multe motive, printre care şi acela că sînt foarte obosit, nu mă mai impresionează oamenii care mă aşteaptă la poartă, vrînd să afle dacă îi dispreţuiesc, ori nu... Închipuie-ţi şi dumneata ce-ar fi dacă m-aş lăsa impresionat de toţi cîţi mă aşteaptă pe la porţi ? Se opriră sub un felinar şi, pentru prima oară de cînd se cunoşteau, se priviră în ochi.

— Ce credeţi că ar trebui să fac ? întrebă Alexiu.

— Cumplită întrebare mai e şi asta ! zîmbi Strihan, gîndindu-se la cei care i-o puseseră înaintea procurorului. Ar fi multe de făcut — dar ce să cred eu despre dumneata, dacă admiţi, ori treci cu vederea nişte lucruri cum nu se poate mai ruşinoase ? Eşti în stare să m-asculţi pînă la capăt ?

— Sînt, cît de greu mi-ar fi, spuse procurorul. Şi nu vă ascund că-mi este foarte greu. Multe din lucrurile la care vreţi să vă referiţi îmi sînt cunoscute de mult, încă din primii ani de căsnicie. Cum de le-am admis ? Întîi din laşitate şi dintr-un anume interes, apoi din comoditate... din convingerea că şi alţii, mulţi, se află în situaţia mea... Iar acum, acum mi-e silă să mai stau de vorbă cu soţia, cu fata. În seara asta m-am hotărît să plec de-acasă. A trebuit să ajung la patruzeci şi cinci de ani, ca să mă hotărăsc.

— Şi unde-o să dormi ?

— Îmi place că sînteţi un om practic, zîmbi Alexiu.

— Așa m-am învățat.

— De la vîrsta de douăzeci și trei de ani și pînă azi n-am mai dormit prin gări și prin parcuri. Poate că asta a fost nenorocirea mea. Dacă în noaptea asta o să mă plimb, ori o să cer găzduirea cuiva... (se sfii să-i spună că se va duce la Roxana Coman) — înseamnă că altfel nu se mai poate. Ceva mai înviorat, parcă întinerit, îi întinse mîna lui Strihan : Atunci, să mă prezint mîine pe la douăsprezece la primărie ?

— Chiar mai devreme, îi ceru Strihan, amintindu-și că îl propusese în comisia de repartizare a locuințelor. Pe la nouă, ori nouă și jumătate. Oamenii nu mai au răbdare, se apropie de centru, e dreptul lor. Eu te rog din tot sufletul să fii foarte atent. Mîine seară să arăți tot așa, teafăr și...

Dar nu știu ce să-i mai spună. Își recunoscuse, mai de mult, o anume stîngăcie în relațiile cu oamenii încîlciți, chiar dacă ei erau de bună credință — stîngăcie care la el ușor se transforma în brutalitate. De aceea se uită la ceas : tîrziu, tîrziu... Cînd procurorul îi strînse mîna, înțelese că acesta își pune toată nădejdea în el. Și i se păru ciudat cum se încurcă și se descurcă lucrurile aici. Venise în B. într-o după-amiază de april, cu soția și cu trei geamantane ; de-atunci au trecut cîteva luni ; de-atunci a văzut moartea, a simțit-o, dar ea s-a dus la altul ; de-atunci, sute și mii de oameni i-au cerut pîine și apă și un cuvînt de încredere. În seara asta, încă un om s-a lăsat în grija lui. Își spuse încă o dată că trebuie să rămînă aici, pînă cînd oamenii își vor găsi locul și rostul, și se vor putea lipsi de el.

Intră în casă, cu gîndul la mîncare și la somn.

O surprinse pe Cristina tocmai cînd trecea un geamantan din camera lui de lucru în dormitor. Valeri încercă să-l ia cu vorba, să-i abată atenția, de parcă ar fi fost un copil nătîng. El se așeză la masă și nu întrebă nimic. Nu întrebă, fiindcă știa că nu se mai poate face nimic. Pierdea pe cine n-ar fi vrut să piardă niciodată. Îl lega de Cristina,

pentru totdeauna, amintirea lui Manole. Ar fi vrut să știe ce crede ea despre tot ce se întîmplase aici și despre nenorocirea ei.

— Tu nu mănînci ? o întrebă pe Valeri.

— Mănînc.

— Și Cristina ?

— Ea a mîncat mai devreme... Valeri se aplecă la urechea lui și îi spuse : Să nu-i mai ceri nimic, să n-o oprești.

— Mănînc și eu, spuse Cristina, revenind în cameră.

— La ce oră ai tren ? întrebă Strihan.

— Pe la unsprezece și un sfert.

El o urmări cum se chinuie să mănînce, numai ca să nu-l supere. De-ar avea atîta putere, se gîndi, încît să rămînă aici. Știa că nu are dreptul să-i spună ce gîndește ; nu are dreptul să-i mai ceară nici cel mai mic sacrificiu. Mîncă și el, de parcă ar fi fost obligat să mănînce. Valeri se întorcea mereu cu fața la perete, ca să-și șteargă lacrimile. „Ei, cam asta e ! vru să-i spună. Noi întotdeauna am pierdut ce ne-a fost drag — ar fi timpul să înțelegem, ori măcar să ne obișnuim.“ O rugă pe Cristina să primească niște bani de drum, apoi se duse să controleze geamantanele, dacă sînt bine închise. Pînă la plecare mai aveau aproape o oră, și el nu știa ce să mai facă.

— De ce nu mi-ai spus mai devreme că vrei să pleci ?

— Aveai de lucru...

— Nu trebuia să-ți fie milă de mine. O să ne scrii ?

— Sigur că o să vă scriu, și-o să ne-ntîlnim, de multe, de foarte multe ori. Dar nu aici. Niciodată aici !

Cînd ieșiră în stradă, s-auzea un scîrțîit de căruțe.

Se apropiau căruțele de centru.*

---

* Aici se încheie o etapă din viața lui Ilie Strihan (n.a.).